

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรม
ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา

ปริญญานิพนธ์
ของ
วิเชียร อินทรสมพันธ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุซฎิบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
กันยายน 2546
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรม
ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา

บทคัดย่อ

ของ

วิเชียร อินทรสมพันธ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
กันยายน 2546

วิเชียร อินทรสมพันธ์. (2546). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพ
การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา.
ปริญญาณิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร. วิชัย
วงษ์ใหญ่, อาจารย์ ดร. ชูศักดิ์ ชัมภลชิต, อาจารย์ ดร. มนัส บุญประกอบ.*

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยพัฒนา มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้าง
สมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา
แบ่งการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน มีการดำเนินการดังนี้

1. การศึกษาสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ
การเสริมสร้างสมรรถภาพ เพื่อนำเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตร โดยใช้เทคนิคการ
สัมภาษณ์เชิงลึกสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน ได้ผลสรุปสมรรถภาพการ
บูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร คือ ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบูรณาการจริยธรรมใน
หลักสูตร ด้านเจตคติต่อการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร และด้านทักษะปฏิบัติการบูรณาการ
จริยธรรมในหลักสูตร

2. การสำรวจสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรและความต้องการสร้าง
เสริมสมรรถภาพ เพื่อศึกษาสมรรถภาพและความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพของครูมัธยม
ศึกษา โดยการสอบถามกลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 353 คน ได้
ผลสรุปสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรของครูมัธยมศึกษาทางด้านความรู้ ความ
เข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง ด้านเจตคติอยู่ในระดับดี และด้านทักษะปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
มีความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพร้อยละ 93.20

3. การศึกษาจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา
เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตร โดยการประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟายสอบถาม
ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ 211 คน ทำการศึกษา 2 รอบ ได้ผลสรุปเกี่ยวกับจริยธรรมที่จำเป็น
ที่สุด 3 ด้าน คือ 1) ความรับผิดชอบ 2) ความซื่อสัตย์สุจริต 3) ความมีระเบียบวินัย และค่านิยม
เชิงจริยธรรมซึ่งมีแกนร่วมกันในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ ความรับผิดชอบ และความ
ซื่อสัตย์ สุจริต

4. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้องกับหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อศึกษาองค์
ประกอบและรูปแบบของการฝึกอบรม ได้ผลสรุปองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมได้แก่ สภาพ
ปัญหาและความต้องการจำเป็น หลักการ เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม
สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล ส่วนรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรมเน้นการฝึกปฏิบัติ
สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ เรียบง่าย และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติจริง

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร เป็นการเขียนโครงร่างหลักสูตรให้สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยประยุกต์แนวคิดการจัดการศึกษาเน้นสมรรถภาพและประยุกต์การฝึกอบรมแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ได้องค์ประกอบของหลักสูตรคือ สภาพปัญหาและความจำเป็น หลักการ เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผลหลักสูตร จากนั้นนำโครงร่างหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน พิจารณาประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง พบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมและความสอดคล้องกัน

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ การศึกษานำร่องและการทดลองใช้หลักสูตร การศึกษานำร่องด้วยการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับครูมัธยมศึกษา จำนวน 15 คน เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการใช้หลักสูตรในสภาพจริง หลังจากนั้นนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครูมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน ใช้ระยะเวลาทดลอง 5 สัปดาห์ โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียวทำการทดสอบก่อนและหลังทดลองใช้หลักสูตร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติวิเคราะห์ Hotelling's T^2 และวิเคราะห์ Simultaneous Confidence Intervals พบว่า สมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรหลังทดลองใช้หลักสูตรมากกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่าเฉลี่ยคะแนนทางด้านความรู้ ความเข้าใจมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 70 ค่าเฉลี่ยคะแนนด้านเจตคติและด้านทักษะปฏิบัติมีประสิทธิภาพสูงกว่า 3.50 ค่าเฉลี่ยคะแนนผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรอยู่ในระดับดี และความเหมาะสมของการทดลองใช้หลักสูตรอยู่ในระดับมาก

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร จากผลการทดลองใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ในการประเมินประสิทธิภาพหลักสูตร ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตร โดยปรับปรุงด้านความเหมาะสมของเนื้อหาและปรับปรุงภาษาในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรให้เหมาะสมและสอดคล้องกัน แล้วจัดทำเป็นหลักสูตรฉบับสมบูรณ์ และคู่มือการใช้หลักสูตรสำหรับนำไปใช้ในการกิจกรรมฝึกอบรม

THE DEVELOPMENT OF A TRAINING CURRICULUM TO STRENGTHEN
SECONDARY SCHOOL TEACHERS' COMPETENCY IN INTEGRATING ETHICS
INTO THE BASIC EDUCATION CURRICULUM

AN ABSTRACT
BY
WICHIAN INTARASOMPUN

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Doctor of Education in Curriculum Research and Development
at Srinakharinwirot University
September 2003

Wichian Intarasompun. (2003). *The Development of a Training Curriculum to Strengthen Secondary School Teachers' Competency in Integrating Ethics into The Basic Education Curriculum*. Dissertation, Ed.D. (Curriculum Research and Development). Bangkok: Graduate School , Srinakharinwirot University. Advisors Committee: Assoc. Prof. Dr. Wichai Wongyai , Dr. Chusak Khumpalikhit , Dr. Manat Boonprakob.

The study was the Research and Development. The main purpose of this research was to develop a training curriculum for strengthen secondary school teachers' competency in integrating ethics into the basic education curriculum. The 4 steps of research methodology were as follows:

The first step was the studying of fundamental data. It was operated into 4 parts as below.

1. The study was on the teacher's competency in integrating Ethics into the basic education curriculum and some factors dealing with enhancing the competency in order to use it as the data base for developing the curriculum. The In-depth interview technique was conducted to consent on 6 expertise opinions. The finding identified the competency in integrating Ethics into the basic education curriculum in 3 areas; the knowledge and understanding, the attitude towards the ethics integrating into the basic education curriculum, and the skill.

2. The survey was on secondary school teachers' competency and their need of the competency strengthening. The sample group was 353 teachers from 33 secondary schools in Chaiyaphum. The results were that the teachers' knowledge and understanding of integrating ethics into the basic education curriculum was in moderate, their attitude was at good level, and their skills were in moderate. Also, the secondary school teachers' need of the competency strengthening was more 93 percentages.

3. The study was on the essential ethics and ethical values for the secondary school students. The Delphi research procedure was applied to regard the opinion of 211 experts in relation to the essential ethics and ethical values for those students. The results were that; in respectively, the responsibility, the honest, and the discipline were the most 3 characteristics of ethics. Moreover, the core ethical values for each subject were the responsibility and the honest.

4. The review of documents and researches which related to appropriate components and models of training curriculum was conducted. The findings was that the appropriate components for the training curriculum were the problem and the need assessment, the curriculum principle, the targets, the goals, the area of content, the training activities, the training materials, and the evaluation. Meanwhile, the model of training curriculum was emphasized on constructing the knowledge and practice, which related to the problem and the need. The simple design with practical work was the suitable form.

The second step was the curriculum construction. The draft of the curriculum was constructed, based on the problem and the need from the first step. Also, it was applied with the principle of Competency Based Education and the Action Research Based training. The curriculum was composed of the problem situations and needs, the principle, the targets, the goals, the content, the training activities, the training materials, and the evaluation. The curriculum draft was considered in its appropriation and consistency. Finally, the expertise approved the drafting curriculum.

The third step was the curriculum implementation. The curriculum was experimented with 15 secondary school teachers as a pilot study, and it was improved to be used in this study with 30 secondary school teachers of Bumnetnarong District, Chaiyaphum for 5 weeks. The one group pretest-posttest design was utilized. The data were analyzed by using the Hotelling's T^2 and Simultaneous Confidence Intervals. The results was that the experimental group had more ethics integrating competency after implementing the curriculum at .01 statistical level. Besides, the mean of the knowledge and understanding, the attitude towards the ethics integrating into the basic education curriculum, and the skills was higher than the criteria. Also, the mean of teachers' product in integrating ethics into the basic education curriculum was higher than the criteria. Moreover, the appropriation of the curriculum was rated as high level.

The final step was the curriculum evaluation and revision. From the findings of the curriculum implementation, it was found that the curriculum, improved by the researcher, was effective in accordance with the curriculum evaluation criteria. The researcher improved the curriculum in the aspects of an appropriation of content and the language used in each curriculum component for the appropriation and consistency. Finally, after the complete curriculum was constructed for utilizing in training process.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรม
ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา

ของ
นายวิเชียร อินทรสมพันธ์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.นภาพร หะวานนท์)
วันที่ เดือน พ.ศ. 2546

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ชูศักดิ์ ขัมภลขิต)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.มนัส บุญประกอบ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ศาสตราจารย์ ดร.สำเริง บุญเรืองรัตน์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ ดร.ศรีสมร พุ่มสะอาด)

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย

จาก

ทุนแบน - บุญมา วิรัชชัย

และ

ทุนอุดหนุนและส่งเสริมปริญญานิพนธ์ระดับปริญญาโท-เอก
ในสถาบันอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากทุนเบน-บุญมา วิรัชชัย และทุนอุดหนุน และส่งเสริมปริญญานิพนธ์ระดับปริญญาโท-เอก ในสถาบันอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ดร.ชูศักดิ์ ชัมภลชิต และ ดร.มนัส บุญประกอบ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ท่านทั้งสามได้เสียสละเวลาอันมีค่า เพื่อให้คำปรึกษาแนะนำในการจัดทำงานวิจัยนี้ทุกขั้นตอน และเป็นแบบฉบับของอาจารย์ที่ทุ่มเทให้กับศิษย์และงานด้านวิชาการอย่างไม่เห็นเหน็ดเหนื่อย ผู้วิจัยซาบซึ้งในพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.สำเริง บุญเรืองรัตน์ และ ดร.ศรีสมร พุ่มสะอาด ที่ท่านได้มาให้อาสาแนะนําที่เป็นประโยชน์ในการเป็นกรรมการสอบปากเปล่า ทำให้ผู้วิจัยสำเร็จ การศึกษาอย่างสมบูรณ์ตามหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้วิจัยทั้งใน ด้านการแสดงความคิดเห็นและการให้ข้อมูลที่จำเป็น การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย การตรวจสอบและประเมินหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ และคณะครูอาจารย์ โรงเรียนบำเหน็จณรงค์วิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ ทุกท่านที่ได้อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือ ผู้วิจัยในการทดลองใช้หลักสูตร รวมทั้งคณะครูอาจารย์กลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนบำเหน็จณรงค์ วิทยาคม โรงเรียนเพชรพิทยาสรรค์ และโรงเรียนเรณูวิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ ที่ให้ความร่วมมือ ในการวิจัยเป็นอย่างดี

อีกกลุ่มหนึ่งที่ผู้วิจัยขอกล่าวขอบคุณในที่นี้ คือ เพื่อนนิสิตปริญญาเอกสาขาการวิจัยและ พัฒนาหลักสูตรทุกท่านที่มีความปรารถนาดี คอยช่วยเหลือ สนับสนุน และให้กำลังใจสำหรับ การทำวิจัยครั้งนี้ตลอดเวลา

สุดท้ายขอกล่าวถึงบุคคลที่อยู่เบื้องหลังของการวิจัย เป็นผู้ที่ให้กำลังใจ คอยช่วยเหลือ ดูแล และรอคอยความสำเร็จการศึกษาครั้งนี้อย่างใจจดใจจ่อ คือ อาจารย์อุบลนุช อินทรสมพันธ์ นางสาววัชโรบล อินทรสมพันธ์ และเด็กชายกฤติณ อินทรสมพันธ์ รวมทั้งสมาชิกทุกคนใน ครอบครัวของผู้วิจัย และขอขอบคุณงามความดีในงานวิจัยนี้ให้แก่คุณพ่อและคุณแม่ของผู้วิจัย ด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

วิเชียร อินทรสมพันธ์

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	จุดมุ่งหมายของการวิจัย	9
	ขอบเขตของการวิจัย	9
	ความสำคัญของวิจัย.....	10
	นิยามศัพท์เฉพาะ	11
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
	แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม	14
	ความหมาย องค์ประกอบ และประเภทของจริยธรรม.....	14
	แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาจริยธรรม	18
	เกณฑ์การตัดสินทางจริยธรรม.....	31
	ค่านิยมเชิงจริยธรรม	36
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรม	46
	แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตร.....	49
	การบูรณาการหลักสูตร	49
	การบูรณาการแบบใช้หัวเรื่องเป็นหลัก	63
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ	66
	แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร	71
	หลักสูตรและหลักสูตรฝึกอบรม.....	71
	การพัฒนาหลักสูตร.....	74
	แนวคิด ทฤษฎี ปรัชญา และความรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร	87
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร.....	113
	กรอบแนวคิดการวิจัยการพัฒนาหลักสูตร	117
3	วิธีการดำเนินการวิจัย.....	121
	ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน.....	125
	ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร.....	133
	ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร	139
	ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร	145
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	147

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน	147
ผลการสร้างหลักสูตร	159
ผลการทดลองใช้หลักสูตร	166
ผลการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร	174
5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	177
จุดมุ่งหมายของการวิจัย	177
วิธีการดำเนินการวิจัย	177
สรุปผลการวิจัย	180
อภิปรายผลการวิจัย	184
ข้อเสนอแนะ	193
บรรณานุกรม	196
ภาคผนวก	214
ประวัติย่อผู้วิจัย	330

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา	1
2 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประเมินสมรรถภาพด้าน ความรู้ความเข้าใจการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของครูมัธยมศึกษา.....	149
3 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประเมินสมรรถภาพด้าน เจตคติต่อการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของ ครูมัธยมศึกษา	150
4 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประเมินสมรรถภาพด้าน ทักษะปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของ ครูมัธยมศึกษา	151
5 ความถี่ และร้อยละของความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการ จริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัธยมศึกษา	153
6 ค่ามัธยฐาน (Mdn.) ค่าควอไทล์ที่ 1 และ 3 (Q1, Q3) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (I.R.) และระดับความจำเป็นของจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมสำหรับ นักเรียนระดับมัธยมศึกษา	155
7 ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสมของ โครงสร้างหลักสูตร	163
8 ค่าดัชนีความสอดคล้อง และการแปลความหมายของดัชนีความสอดคล้อง ของโครงสร้างหลักสูตร	165
9 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสมในการใช้หลัก สูตรฝึกอบรมจากการศึกษานำร่อง	167
10 ค่าสถิติพื้นฐานของสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตร	168
11 ผลการวิเคราะห์สมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐานก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมด้วยเทคนิคการ วิเคราะห์ Hotelling's T ²	169
12 ผลการวิเคราะห์หาช่วงระยะของความเชื่อมั่นที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกันของค่าเฉลี่ย คะแนนสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในแต่ละด้านก่อนและหลังทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม	169

บัญชีตาราง(ต่อ)

ตาราง	หน้า
13 การเปรียบเทียบสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานหลังการทดลองใช้หลักสูตรในแต่ละด้านกับเกณฑ์ที่กำหนด.....	170
14 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประเมินผลงานการ บูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรของผู้เข้ารับการฝึกอบรม.....	171
15 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความเหมาะสมของการใช้ หลักสูตรฝึกอบรมจากการประเมินโดยผู้เข้ารับการฝึกอบรม	173

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 รูปแบบการบูรณาการด้วยการใช้จริยธรรมหรือค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็น เป็นหัวเรื่องหลัก.....	69
2 รูปแบบการบูรณาการจริยธรรมหรือค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสอดแทรกใน สาระการเรียนรู้.....	70
3 กระบวนการจัดทำหลักสูตรของเชลเลอร์ อเลคซานเดอร์ และเลวิส.....	77
4 วัฏจักรกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของสจ๊วต อูรานนท์.....	79
5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544	80
6 กรอบแนวคิดการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพ การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับ ครูมัธยมศึกษา	120
7 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการ จริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา	124

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์โดยใช้การศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศเพราะความเจริญที่ปรากฏทั้งในด้านวัตถุและด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้น เป็นผลสะท้อนคุณภาพของบุคคลในสังคม ตั้งอยู่บนหลักการเพื่อพัฒนามนุษย์ในสังคมให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ทุกด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ครอบคลุมไปถึงการพัฒนาทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ดังได้กำหนดไว้เป็นนโยบายแห่งชาติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช 2540 หมวด 5 มาตรา 81 ว่า "รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมสร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข..." (พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ. 2540 : 22) โดยจัดให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

หน้าที่ที่สำคัญของรัฐประการหนึ่งก็คือการจัดการศึกษา ซึ่งหมายถึงการดำเนินการในการพัฒนาบุคคลให้เป็นคนดีในสังคม รัฐตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา ในฐานะที่การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ รัฐจึงส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน โดยหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนเพื่อพัฒนาคนในสังคมไทยให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม จะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 ที่ได้กำหนดให้มีการจัดการศึกษาโดยมีจุดมุ่งหมายและหลักการในหมวด 2 มาตรา 6 ว่า "การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข" โดยยึดแนวการจัดการศึกษาให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ในหมวด 4 มาตรา 23 ซึ่งต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ และในมาตรา 24 (4) ได้กำหนดให้จัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดการเรียนการสอนผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 8-9) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พุทธศักราช 2545 - 2549 ที่เน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาประเทศ ยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์โดยมุ่งพัฒนาสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพเป็นสังคมที่มีคุณภาพ ที่ยึดหลักความสมดุล ความพอดี สามารถสร้างคนทุกคนให้เป็นคนดี

คนเก่ง มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะ และพึ่งตนเองได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2545 : ง)

การพัฒนาที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางโดยมีการศึกษาเป็นเครื่องมือช่วยในการพัฒนานั้นจะต้องพัฒนาทั้งหมดหรือพัฒนาในลักษณะองค์รวม คือ การพัฒนาทั้งร่างกาย จิตใจและความประพฤติ ให้แต่ละส่วนของร่างกาย จิตใจและพฤติกรรมนั้นสัมพันธ์ เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เป็นการพัฒนาที่สมดุล สร้างเสริมซึ่งกันและกันให้ส่วนย่อยแต่ละส่วนของร่างกายได้พัฒนาไปอย่างประสานกลมกลืนกันเป็นองค์รวมที่เป็นตัวมนุษย์ทั้งหมด (พระธรรมปิฎก. 2540ข : 36-37)

การจัดการศึกษาจึงควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความรู้ควบคู่คุณธรรม จริยธรรม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างเสริมจริยธรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้มีทักษะในการดำรงชีวิตอย่างดีงามและสงบสุข สามารถปฏิบัติตนเองได้อย่างเหมาะสมในสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งแก่ผู้เรียนพร้อมๆ กับการพัฒนาด้านอื่น เพราะหากบุคคลในสังคมขาดจริยธรรม สังคมย่อมวุ่นวาย ขาดความสงบสุข เต็มไปด้วยปัญหาทางศีลธรรมมากมาย(ปทีป เมธาคุณวุฒิ. 2544 : 70-71)

ในปัจจุบันสภาพของสังคมไทยที่ได้รับผลกระทบมาจากเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ซึ่งมาจากการพัฒนาประเทศเกษตรกรรมไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมหรืออุตสาหกรรมเกษตร การอพยพย้ายถิ่นเพื่อขายแรงงานและการประกอบอาชีพในเมืองใหญ่ การพัฒนาที่ส่งเสริมให้มีการแข่งขันกันอย่างเสรีในด้านเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี รวมถึงการที่คนไทยและสังคมไทยมีค่านิยมที่ไม่เหมาะสม เป็นสังคมแห่งบริโภคนิยม และวัตถุนิยมที่ทำให้เกิดภาวะตึงเครียด มุ่งแสวงหาวัตถุมาป้อนกิเลสของตนเอง เกิดความหย่อนยานในศาสนา ระบบครอบครัวที่เปลี่ยนไปตามระบบเศรษฐกิจ ส่งผลทำให้เกิดปัญหาทางจริยธรรม ขาดระเบียบวินัย การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด มีการทำลายสิ่งแวดล้อม ระบบเคารพอำนาจอธิปไตยผู้มีอำนาจน้อยลง เปลี่ยนเป็นเพื่อผลประโยชน์แก่ตน การกตัญญู รู้คุณลดน้อยลง วิธีชีวิตและค่านิยมที่ดีงามของไทยจางหายและแปรเปลี่ยนไป กลายเป็นชีวิตที่มุ่งแต่ความพึงพอใจใฝ่หาความสุข ความบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ การเห็นแก่ตัว ผลกระทบของปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาสังคมที่เกิดจากการขาดคุณธรรม จริยธรรมอย่างมากมาย เช่น การขายบริการทางเพศของนักเรียนและนักศึกษา พฤติกรรมการเสพยาเสพติด การฆ่าตัวตาย เป็นต้น เมื่อสภาพสังคมต้องเปลี่ยนแปลงไป สิ่งที่ครูสอนในปัจจุบันถ้ายึดค่านิยมการเรียนสอนที่ให้ความรู้ที่เน้นเนื้อหาเชิงจริยธรรมโดยตรง และให้ยึดค่านิยมเดิม ก็จะเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับสภาพที่ปรากฏขึ้นจริงในสังคม เป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับที่ครูสอน นอกจากนั้นสถาบันอื่นในสังคมกลับละเลย และส่งเสริมให้ประพฤติในสิ่งตรงกันข้ามกับค่านิยมที่เคยเชื่อกันว่าดีงามในอดีต (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. 2534 : 49 ; รั้งสรรค์ ชนะพรพันธุ์. 2544 : 4-12 ; สุมณ อมรวิวัฒน์. 2534 : 237 - 252) ซึ่งมีความวิจัยที่ระบุว่า จริยธรรมของคนไทยส่วนใหญ่เชื่อว่ายึดติดอยู่ในขั้นการยึดติดอยู่กับแบบแผน การพัฒนาทางจริยธรรมจะยังคงอยู่ในช่วงของเด็กวัยรุ่น ไม่พัฒนาต่อถึงระดับผู้ใหญ่ที่ใช้เหตุ

ผล ซึ่งทั้งนี้อาจจะมีผลมาจากความรักพวกพ้องและการยึดติดกับพวกพ้องอันเป็นค่านิยมหลักในสังคมไทย การศึกษาปัญหาของการพัฒนาทางจิตใจที่ยังทำกันไม่เป็นล่ำเป็นสัน เพราะครูไม่เป็นแบบอย่าง รวมถึงวิธีการพัฒนาจริยธรรมที่ได้ผลยังไม่เป็นที่รู้จักกัน (สุภาวงศ์ จันทวานิช และคณะ. 2537 : 10-13)

แนวทางหนึ่งของการพัฒนาเพื่อลดปัญหาของสังคมลงได้ก็คือ การพัฒนาจริยธรรมให้ฝังลึก เป็นค่านิยมอยู่ในลักษณะนิสัยและจิตใจของบุคคล เพื่อให้เป็นพื้นฐานหรือภูมิคุ้มกันให้บุคคลมีความรู้สึกละอายต่อการทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง สิ่งชั่วร้ายทั้งปวง หันมาประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตั้งตามมาตรฐานที่สังคมยอมรับและต้องการให้มากขึ้น เพราะจริยธรรมเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งของมนุษย์ จึงต้องยึดถือและปฏิบัติและดำเนินชีวิตตามแนวทางจริยธรรมตามความสามารถของแต่ละบุคคล จนสามารถใช้จริยธรรมเป็นเครื่องมือในการบรรเทาหรือดับทุกข์ได้ การศึกษาด้านจริยธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสันติสุข ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมนั้นมีลักษณะที่เป็นอันตรกิริยา (Interaction) กล่าวคือ มีการปฏิบัติต่อกันทั้งทางสร้างสรรค์และบ่อนทำลาย การปลูกฝังจริยธรรมจึงเป็นการสร้างคนให้เป็นคนมีจิตใจประเสริฐสมบูรณ์ ขยายขอบเขตคุณงามความดี ไปถึงการช่วยเหลือผู้อื่นให้พบกับสิ่งที่ตั้งตามมีความสุขโดยทั่วกันด้วยรักและเมตตาธรรม (สาโรช บัวศรี. 2526; เสฐียรพงษ์ วรรณปก. 2533 : 18-25 ; Grassian. 1990 :11-12)

การพัฒนาจริยธรรมในสถานศึกษานั้นเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาจริยธรรมในสถานศึกษาตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา โดยจัดเป็นหลักสูตรจริยศึกษาโดยจัดทำหลักการและกำหนดวิธีการสอน จริยศึกษาทั้งสอนโดยตรงและสอนสอดแทรก ต่อมาในปี พ.ศ. 2521 ได้กำหนดจริยธรรมที่เป็นคุณลักษณะคนไทยที่มีความจำเป็นต่อการเสริมสร้างและปลูกฝังไว้ 8 ประการ นอกจากนั้นยังกำหนดแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมของผู้เรียนไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พุทธศักราช 2521 เป็นต้นมา เป็นแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมของผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งจะต้องจัดให้มีการสอดแทรกการเสริมสร้างค่านิยมพื้นฐาน เช่น ขยัน ประหยัด อดทน และพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ

ถึงแม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการจะให้ความสำคัญของการพัฒนาจริยธรรมในสถานศึกษาก็ตาม การจัดหลักสูตรเพื่อพัฒนาจริยธรรมในสถานศึกษาที่ผ่านมา นั้น พบว่ายังดำเนินการปลูกฝังจริยธรรมไม่ได้ผล ซึ่งมีปัญหาหลายลักษณะและมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ แนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ยังขาดประสิทธิภาพ เนื้อหาที่สอนไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนเป็นการกระทำกันในระดับสัญญาหรือความจำเท่านั้น ครูผู้สอนทำหน้าที่เพียงเป็นผู้ให้ข่าวสารและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติบุคคลสำคัญ ศีล ขอบธรรม และวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ แก่ผู้เรียน ส่วนผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับข่าวสารและข้อเท็จจริงไว้ ในการวัดและประเมินผลด้านจริยธรรมก็เป็นไปในลักษณะวัดความรู้ ความจำ เป็นส่วนมาก (จิรินทร์

นพรัตน์. 2536 : 3-4 ; Grassian. 1990 : 5-6) ครูต้องจัดการเรียนการสอนตามกรอบของเนื้อหาอันมากมายที่หลักสูตรได้วางไว้ มุ่งจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ เป็นกระบวนการสอน-เรียน-สอบ ที่ทั้งครูและนักเรียนกระทำไปด้วยความจำใจ และมองไม่เห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมในเรื่องนี้อย่างจริงจัง (สุนน อมรวิวัฒน์. 2534 : 242) นอกจากนั้นยังให้เข้าใจค่านิยมที่สืบทอดกันมาในรูปของแบบแผนของสังคม ซึ่งเป็นการเรียนรู้กฎทางจริยธรรม ซึ่งอาร์บัทโน (Arbuthno and others. 1981 : 20) เสนอว่า ไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ผู้เรียนไม่สามารถที่จะประยุกต์กฎเหล่านั้นเพื่อแก้ปัญหาที่เปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมได้ โรงเรียนในฐานะที่เป็นสถาบันที่ให้อิสระในการยึดถือค่านิยมจึงทำหน้าที่อบรมจริยธรรมตามที่สังคมคาดหวัง การจัดการเรียนการสอนจึงเป็นการสอนเนื้อหาของข้อบังคับ จริยธรรมแบบนี้เป็นจริยธรรมภายนอกซึ่งจะต้องมีกฎบังคับ

สาเหตุประการหนึ่งของอุปสรรคในการพัฒนาจริยธรรมที่สำคัญก็คือ การสอนจริยธรรมมักจำกัดอยู่ที่ครูผู้สอนวิชาจริยศึกษาเท่านั้น ทั้งที่ครูทุกคนควรจะต้องมีส่วนร่วมในการสอนจริยธรรม เพราะจริยธรรมสามารถสอดแทรกอยู่ในทุก ๆ วิชาในลักษณะการสอนแบบบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสอดคล้องตามธรรมชาติของแต่ละวิชา การพัฒนาจึงเป็นไปในลักษณะที่ค่อย ๆ แทรกซึม โดยการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้รู้เห็น เข้าใจ ได้ปฏิบัติจริง รวมทั้งติดตามผลการปฏิบัติ เพราะค่านิยมเชิงจริยธรรมนั้นไม่ได้เป็นเนื้อหาวิชาโดยเฉพาะเช่น วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย หรือคณิตศาสตร์ ตลอดจนไม่ได้เป็นเนื้อหาที่จะให้เรียนตามหลักสูตร ดังนั้นการสอนค่านิยมเชิงจริยธรรมจึงต้องสอดแทรกเข้าไปในบทเรียนและกระบวนการเรียนการสอนทั้งหมดเท่าที่โอกาสจะอำนวยได้ (ก่องแก้ว เจริญอักษร. 2534 : 255-259 ; คณะอนุกรรมการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม. 2535 : 23 ; ทิศนา แชนนี. 2543 : 17-19) และบันลือ พฤกษ์วัน (2534 : 173) ได้เสนอว่า โครงสร้างหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค่านิยมเชิงจริยธรรมนี้ ควรมีลักษณะสัมพันธ์ระหว่างวิชา หรือจัดเป็นหลักสูตรแบบบูรณาการโดยอาศัยครูประจำวิชาหรือสาขาวิชาต่างๆ ร่วมมือกันอบรมสั่งสอนอย่างมีจุดหมายร่วมกัน (Diversity with Unity) ร่วมมือกันเน้นย้ำค่านิยมที่พึงประสงค์ทุกโอกาส

การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนไทยในระดับมัธยมศึกษาชั้นนั้น จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นควรปลูกฝังลักษณะทางจิตใจในปริมาณที่มากเท่า ๆ กับการส่งเสริมพฤติกรรม ส่วนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ควรเน้นที่ลักษณะทางจิตใจ มากกว่าพฤติกรรม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2533 : 29) สอดคล้องกับแนวการพัฒนาจริยธรรมของคณะกรรมการศึกษาจริยธรรมไทย โดยถือหลักไตรสิกขาโดยเน้นศีล สมาธิ ปัญญาเป็นอัตราส่วน 2 : 6 : 2 (ชัยพร วิชชาวุธ และ วีระพร อูวรรณโณ. 2534 : 108) ซึ่งการพัฒนาทางด้านจิตใจหรือจิตพิสัยนั้น สอดคล้องกับการพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคลทางด้านจิตพิสัย (Affective Domain) ของบลูม (Bloom. 1964) และการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับขั้นสูงสุดขั้นที่ 6 ของโคลเบอร์ก คือ ดัดสินความดี ความชั่วด้วยเหตุผลตามหลักจริยธรรมสากล (Crain. 1980 : 110)

การพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนนั้น แนวทางหนึ่งที่เหมาะสมกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันก็คือ การบูรณาการจริยธรรมเข้ากับกระบวนการศึกษาของผู้เรียนทั้งหมด เป็นการพัฒนาหลักสูตรที่มีการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้รู้จักคิด มีพัฒนาการทางจริยธรรมตามศักยภาพของแต่ละบุคคล สามารถเลือกคิด เลือกปฏิบัติตามแนวทาง จริยธรรมที่ตัวเองเลือก ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ให้อิสระในการคิดและตัดสินใจแก่ผู้เรียนในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มีอิสระในการแสวงหาค่านิยมเชิงจริยธรรมอย่างมีเหตุผล (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2544 : 51 ; สุทธิพันธ์ ปรวัฑฤทธิ์. 2542 : 65-67 ; Arbuthno and others.1981: 22-23 ; Perkins. 1991 : 4-8 ; Raths, Harmin, and Simon. 1966 : 5-7) ผู้เรียนสามารถเทียบเคียงเหตุการณ์ที่ได้เรียนรู้เข้ากับสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง แล้วประยุกต์ความสามารถในการใช้เหตุผลที่ได้เรียนรู้เข้ากับสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง การบูรณาการ จริยธรรมในกระบวนการเรียนรู้อาจช่วยขยายความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของประเด็นทางจริยธรรมในแวดวงที่แตกต่างออกไป ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนฝึกการจำแนกแยกแยะ และประยุกต์การตัดสินใจในเชิงจริยธรรมในสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย รวมทั้งสนับสนุนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมระดับบุคคล (Wardekker. 2001 : 108-114)

การพัฒนาจริยธรรมโดยการบูรณาการในหลักสูตรมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะสภาพที่แท้จริงแล้วจริยธรรมเป็นสิ่งที่จะต้องบูรณาการเข้าสู่ทุกวิชาที่เรียนรู้ให้มากที่สุด จริยธรรมเป็นเรื่องที่ต้องเรียนรู้และประพฤติปฏิบัติ เป็นสิ่งที่ต้องเรียนด้วยชีวิต เพื่อให้ชีวิตของคนเรานั้นดำเนินไปด้วยดี ทำอย่างไรจึงจะสามารถนำวิชานั้นไปใช้ประโยชน์ได้ด้วยดี จริยธรรมเป็นสิ่งที่ประสานคนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคม ให้รู้จักคิดพิจารณาและรู้เห็นถูกต้องตามความจริง (พระธรรมปิฎก. 2540ก : 46) ซึ่งการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนนั้นจะต้องจัดให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ (Knowledge) โดยรู้ว่าสิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว อะไรถูก อะไรผิด เกิดเจตคติหรือค่านิยม (Attitude or Values) มีศรัทธาในความดี นิยมยกย่องคนดี มีอุดมคติ มีค่านิยมสอดคล้องกับจริยธรรม และเกิดทักษะ (Skill) มีความคล่องแคล่วในการปฏิบัติ โดยการนำหลักจริยธรรมมาปฏิบัติในชีวิตจริงจนเป็นนิสัย เป็นพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่บุคคลจะต้องมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในการเลือกปฏิบัติตามระดับของจริยธรรมของแต่ละบุคคล (พระเมธีธรรมาภรณ์. 2534: 85 ; สำเริง บุญเรืองรัตน์. 2544 : 18-20) ดังนั้นการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรจึงเป็นการจำแนกค่านิยมเชิงจริยธรรมที่ต้องการพัฒนานำมาประยุกต์ใช้ในสภาพแวดล้อมและรายวิชาที่หลากหลาย ให้มีความสัมพันธ์กับชีวิต ประสบการณ์ดังกล่าวจะกระตุ้นให้นำความสามารถที่ได้เรียนรู้ใช้ในเหตุการณ์ทั่วไปและประยุกต์ความสามารถในทางจริยธรรมในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับ บลูม (Bloom. 1979 : 38) ที่กล่าวว่า เมื่อผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้เมื่อเผชิญปัญหาหรือสถานการณ์ใหม่ จะสามารถเลือกเทคนิค วิธีการเพื่อแก้ไขปัญหา (Problem-Solving) ได้โดยอาศัยการวิเคราะห์และความเข้าใจในปัญหาหรือประสบการณ์ใหม่

นั้น ใช้ประสบการณ์เดิมหรือวิธีการที่ได้เรียนรู้มา รวมทั้งการแยกแยะจัดการเกี่ยวกับประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่อีกด้วย

การพัฒนาจริยธรรมด้วยการบูรณาการในหลักสูตรอย่างเหมาะสมเป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาจริยธรรมที่ถูกต้อง เพราะจะทำให้หลักสูตรมีความสมดุล มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์และสอดคล้องกับชีวิตมากขึ้น ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรมในตัวผู้เรียนนั้นสามารถทำได้ทั้งการบูรณาการแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาจริยธรรมเป็นหลัก ครูผู้สอนที่สอนวิชาเฉพาะจะต้องมีเจตคติที่ดีต่อการบูรณาการ เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนสาระของแต่ละกลุ่มวิชาสัมพันธ์กับการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรม ตลอดจนสภาพสังคมและนิเวศภาวะที่เป็นจริง รวมทั้งการบูรณาการในวิชาของตนเอง การพัฒนาหลักสูตรให้มีความชัดเจน มีความสมดุลทุกด้าน ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาซึ่งเกิดจากการนำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติจริง ดังนั้นการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรจึงเป็นวิธีการที่สามารถแก้ปัญหาจากการใช้หลักสูตรและการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน เนื่องจากการจัดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนของหลักสูตรลักษณะนี้ เป็นการปรับสภาวะความสมดุลของหลักสูตรเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะด้านจริยธรรมตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นอีกด้วย (Brady. 1992 : 28 ; Marrchalek. 1995 : 15 ; Marsh and others. 1990 : 45) นอกจากนั้น วิชัย วงษ์ใหญ่ (2544 : 53) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้บูรณาการจะก่อให้เกิดความสมดุล และทำให้ผู้เรียนมีความสุข โดยการเรียนรู้ในเรื่องความดี ความงาม และความจริง จะก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ เรียนรู้แบบเข้าใจ จะได้ประยุกต์ใช้ให้มีความหมายต่อชีวิตจริง และพัฒนาตนเองได้

การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรเป็นการพัฒนาหลักสูตรที่มีเป้าหมายเน้นการกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนตามที่ต้องการ จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นสัมพันธภาพของผู้สอนกับผู้เรียน รวมทั้งเป็นหลักสูตรที่มุ่งส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม สามารถบูรณาการจริยธรรมในเนื้อหาวิชาทุกวิชาให้สมจริงสมจัง จนไม่สามารถแยกออกว่าส่วนใดเป็นเนื้อหาวิชา ส่วนใดเป็นเนื้อหาเชิงจริยธรรมที่สอดแทรกไว้ โดยอาศัยการฝึกปฏิบัติงาน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถปลูกฝังแนวคิด ค่านิยม และฝึกปฏิบัติพฤติกรรมทางจริยธรรม (ก่องแก้ว เจริญอักษร. 2534 : 259-260) การบูรณาการทางจริยธรรมในหลักสูตรนั้นสามารถจัดทำได้หลายลักษณะ ได้แก่ การบูรณาการแบบการสอดแทรก (Infusion) แบบคู่ขนาน (Parallel) แบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) และแบบข้ามวิชา (Transdisciplinary) (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2544 : 52) สอดคล้องกับโฟการ์ตี้ (Fogarty. 1991 : 61-65) ที่กล่าวบูรณาการหลักสูตรอาจกระทำได้โดยการบูรณาการภายในสาขาวิชาเดียว การบูรณาการข้ามสาขาวิชา และการบูรณาการภายในตัวผู้เรียนและระหว่างผู้เรียน นอกจากนั้น เนเวล (Newell. 1994 : 35-61) เห็นว่า การบูรณาการจะส่งเสริมการยอมรับนับถือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ระหว่างผู้เรียนและ

ผู้เรียน ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ยอมรับแนวคิดและมุมมองของผู้อื่น มีความสามารถในการประเมินปัญหา เข้าใจประเด็นทางจริยธรรม มีความสามารถในการวิเคราะห์และมีความคิดสร้างสรรค์ และฮอปกินส์ (Hopkins. 1983 : 42-48) ได้เห็นว่า การบูรณาการทางจริยธรรมจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบองค์รวม สามารถนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาเชิงจริยธรรมในชีวิตจริงมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชุดิมา ปัญญาพินิจนุกร (2540) ศรีเกียรติ อนันต์สวัสดิ์ (2540) และพรชัย หนูแก้ว (2541) ที่พบว่า หลักสูตรแบบบูรณาการทางจริยธรรมสามารถพัฒนาระดับจริยธรรมของผู้เรียนที่สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนตามที่ครูต้องการได้อีกด้วย

จากการศึกษาสภาพการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการของครูพบว่า การบูรณาการระหว่างวิชาต่าง ๆ สามารถจัดกระทำได้ในระดับประถมศึกษาได้เป็นอย่างดี เพราะครูระดับประถมศึกษาสอนทุกวิชาด้วยตนเอง จึงสามารถนำสาระการเรียนรู้มาบูรณาการสอดแทรกในการจัดการเรียนการสอนได้ ส่วนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีปัญหาและอุปสรรคมาก เนื่องจากครูแต่ละคนถนัดสอนวิชาเดียว การบูรณาการสอดแทรกจริยธรรมในเนื้อหาวิชาก็ไม่มั่นใจเนื่องจากไม่มีความรู้ ความเข้าใจเพียงพอ การบริหารและการจัดการเกี่ยวกับการบูรณาการในหลักสูตรนั้นยังไม่ชัดเจน เพราะจะจัดครูเข้าสอนตามความถนัดหรือสาขาวิชาเอก แบ่งเป็นคาบเวลาที่ชัดเจน ครูมุ่งที่จะสอนตามคาบเวลา ไม่ยอมยืดหยุ่นเพื่อการบูรณาการหลักสูตร นอกจากนั้นพบว่า ครูระดับมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ และโดยลักษณะเฉพาะของคนไทยที่มีข้อด้อยในการทำงานร่วมกับคนอื่น ชอบใช้ความสามารถเฉพาะตัวมากกว่าร่วมคิดร่วมทำ (วิเศษ ชินวงศ์. 2544 : 31 ; รอยพิมพ์ใจ เพชรกุล. 2544) ซึ่ง บีเน (Erickson. 1998 ; citing Beane. 1995 : 3) แสดงทรรศนะว่า การวางแผนการใช้หลักสูตรควรจะใช้หลักการบูรณาการเป็นหลักสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจความเป็นอยู่ของมนุษย์และโลกที่เขาอาศัยอยู่ และเนื้อหาหลักสูตรที่แยกเป็นรายวิชาในโรงเรียนเป็นของที่ประดิษฐ์ (Artificial) ขึ้นมามากกว่าที่จะมาจากชีวิตจริงและไม่เอื้อต่อการสัมพันธ์เชื่อมโยงภายในหลักสูตร

ในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมกับผู้เรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาศักยภาพของครูให้เข้าใจเกี่ยวกับหลักและวิธีการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการทางจริยธรรม เนื่องจากครูเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุดในการพัฒนาจริยธรรมของผู้เรียน นอกจากครูจะเป็นผู้ให้ความรู้ทางวิชาการแล้ว ยังต้องถ่ายทอดวัฒนธรรมและอบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนมีวัฒนธรรม คุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม (สุจริต เพียรชอบ. 2534 : 206) ดังนั้นครูจะต้องมีสมรรถภาพในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรทั้งด้านความรู้ (Cognitive) เจตคติ (Affective) และทักษะ (Skill) เพราะสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจริยธรรมของผู้เรียนให้สอดคล้องกับธรรมชาติและสภาพสังคมในชีวิตประจำวัน คำนึงถึงตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สอดคล้องกับความต้องการและระดับพัฒนา การทางจริยธรรมของผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางจริยธรรมอย่างเสรี ในทิศทางที่ถูกต้อง ให้ความ

สำคัญของจริยธรรมด้วยตนเอง บทบาทผู้สอนจะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิด ตัดสินเลือกค่านิยมเชิงจริยธรรมที่เหมาะสม ผู้เรียนได้ปฏิบัติอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ พัฒนาทั้งจริยธรรมภายในที่บุคคลแสดงออกมาและสังเกตได้ และจริยธรรมภายในที่เกี่ยวข้องกับเจตคติ ค่านิยมเชิงจริยธรรม มีการวัดและประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง ในการสอนเนื้อหาวิชาใดก็ตาม เมื่อมีโอกาสดอทแทรก จริยธรรมได้ ครูจะต้องหาทางให้ผู้เรียนได้เห็นสถานการณ์ในชีวิตจริงที่เป็นปัญหาเชื่อมโยงกับจริยธรรมนั้น และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นของการเลือกแนวทางปฏิบัติแก้ปัญหาเพื่อความดีความงาม ความสงบสุข โดยให้วิเคราะห์ผลตาม (Consequence) ของทางเลือกต่าง ๆ และให้ผู้เรียนสรุปเป็นค่านิยมที่ควรยึดถือนอกจากนั้น การที่ครูเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรบูรณาการจริยธรรมด้วยตนเองนั้น ย่อมจะทำให้การศึกษา ทำความเข้าใจหลักสูตรเป็นไปโดยง่าย สามารถปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริงในห้องเรียนได้ (วลัย พานิช. 2544 :161-195 ; วิชัย วงษ์ใหญ่. 2545 : 55 ; ศักดิ์ ระพี. 2543 : 26-28)

ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดสถานศึกษามีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแกนกลาง ทั้งที่เป็นด้านวิชาการและวิชาชีพ โดยต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542) และกระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดให้สถานศึกษาได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการบูรณาการ (กรมวิชาการ. 2544ค : 21-22) และจากการศึกษาสภาพปัจจุบันของการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยเฉพาะการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาพบว่า มีความจำเป็นและปัญหาในการเตรียมบุคลากรในระดับโรงเรียน ให้มีความรู้ความสามารถในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นหลักสูตรแกนกลาง เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียนตามช่วงชั้น โดยแบ่งสาระของการเรียนรู้ออกเป็นแขนงต่าง ๆ โรงเรียนต้องรับบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการทางจริยธรรมให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะต้องอาศัยความพร้อมและความร่วมมือของบุคลากรเป็นสำคัญ หากบุคลากรของโรงเรียนมีความพร้อมก็มีแนวโน้มว่า โรงเรียนมีความสามารถพัฒนาหลักสูตรบูรณาการจริยธรรมและการจัดการเรียนการสอนให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน มีความต่อเนื่อง เป็นปัจจุบัน สามารถปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้ได้ (กรมวิชาการ. 2544ข : 3 ; พิชัย ทิพย์รักษ์. สัมภาษณ์ : 2544 ; สุริยา เหมตะศิลป์. 2537 : 10 ; Berliner. 2001 : 468-470) ดังนั้นการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนให้มีความพร้อมทางด้านการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการที่จะทำให้โรงเรียนได้หลักสูตรบูรณาการจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและข้อเสนอของจาคอบส์ (Jacobs. 1991 : 25) ที่กล่าวว่า เงื่อนไขแห่งความ

สำเร็จของการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการก็คือ ต้องสร้างเสริมพลังใจ (Empowerment) พร้อมทั้งให้เกิดทักษะ สร้างทีมงานที่ดี มีความร่วมมือกันพัฒนาหลักสูตร มีความยืดหยุ่นทางด้านเวลาที่จะสามารถปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรได้

จากสภาพความจำเป็นในการแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษา ความต้องการทางด้านการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาบุคคลในสังคมให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พุทธศักราช 2545 – 2549 ปัญหาของหลักสูตรรายวิชาที่ขาดการบูรณาการทางจริยธรรมให้เด่นชัด และปัญหาของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ขาดความพร้อมในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา เพื่อใช้ฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถภาพครูโรงเรียนมัธยมศึกษาให้มีความพร้อมในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของโรงเรียนและท้องถิ่น เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและการพัฒนาจริยธรรมของผู้เรียน โดยการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรตามกลุ่มสาระต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเพื่อสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเป็นไปและที่จะมาถึงในโอกาสข้างหน้า

จุดมุ่งหมายการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา โดยมีขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครั้งนี้เป็น 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร และการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

ขอบเขตของการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัธยมศึกษาเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการทางจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษาครั้งนี้ กระทำในขอบเขตการดำเนินการดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา เป็นการพัฒนหลักสูตรฝึกอบรมที่มุ่งให้ครูมัธยมศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมได้มีสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ทางด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรม การบูรณาการ และการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ

2. แนวคิดการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ใช้เป็นเทคนิคในการฝึกอบรมตามหลักสูตร ใช้วิธีการบูรณาการแบบใช้หัวเรื่องเป็นหลัก เน้นความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม สารการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในระดับมัธยมศึกษา ช่วงชั้นที่ 3 และ 4

3. การฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา เป็นการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม และเรียนรู้ด้วยวิธีการแก้ปัญหาแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เน้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสำคัญ

4. ในการสำรวจสมรรถภาพและความต้องการจำเป็นในการสร้างเสริมสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการทดลองใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น กำหนดขอบเขตการศึกษาโดยใช้ครูประจำการโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดชัยภูมิ

5. การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนจะต้องพัฒนาทั้งหมดในลักษณะองค์รวมโดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และคนในสังคมไทย สำหรับการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาที่จัดกระทำในบริบทของครู นักเรียน และโรงเรียนเท่านั้น

ความสำคัญของการวิจัย

จากการที่พระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้โรงเรียนมัธยมศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม จัดการเรียนการสอนโดยการบูรณาการที่หลากหลายนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา ซึ่งได้มาจากกระบวนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรที่เป็นระบบ สอดคล้องกับความต้องการของครูมัธยมศึกษา อันจะส่งผลให้ครูมัศึกษามีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการจริยธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน และเกิดพฤติกรรมเชิง จริยธรรมที่สังคมต้องการ ผู้ที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาบุคลากรสามารถนำไปพิจารณาให้เป็นประโยชน์ในการฝึกอบรมบุคลากรในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้โรงเรียนสามารถพัฒนาจริยธรรมโดยการบูรณาการในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เป็นหลักสูตรบูรณาการจริยธรรมที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นและเหมาะสมกับสถานการณ์เฉพาะของโรงเรียนได้ต่อไป และอีกประการหนึ่งคือ จะเป็นกรณีศึกษาที่เอื้อประโยชน์กับการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรอื่นๆ ต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. จริยธรรม หมายถึง รูปแบบหรือแบบแผนของการประพฤติ การปฏิบัติที่พึงงามของบุคคลในสังคม ตั้งอยู่บนหลักของศีลธรรมอันดีงาม ทำให้บุคคลอยู่ในสังคมอย่างสันติสุข ก่อให้เกิดประโยชน์สุขทั้งส่วนบุคคลและสังคม โดยจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา มีทั้งหมด 10 ด้าน ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย การมีสัมมาคารวะ ความมีเมตตากรุณา ความเพียรพยายาม ความประหยัดอดออม ความกตัญญู กตเวที ความเสียสละ และความสามัคคี

2. ค่านิยมเชิงจริยธรรม หมายถึง ความเชื่อของบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับการประพฤติ การปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ก่อให้เกิดสันติสุขในสังคม โดยยึดถือว่าเป็นสิ่งที่มีค่า มีความสำคัญ และเป็นสิ่งที่ปรารถนา เป็นมาตรฐานการรับรู้ การประเมิน การเลือก และการตัดสินใจของบุคคล

3. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการในการจัดทำวาระสนทนา การตั้งคำถามความรู้ เจตคติ และทักษะ รวมทั้งสมรรถภาพต่าง ๆ เพื่อนำไปพัฒนากลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดคุณลักษณะที่คาดหวัง ประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอนคือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร และการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร

4. การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในแต่ละกลุ่มสาระกับจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ สุจริต และความมีระเบียบวินัย โดยการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กันทั้งภายในและระหว่างกลุ่มสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยใช้หัวเรื่องหลัก (Theme)

5. สมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยการบูรณาการจริยธรรม ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะปฏิบัติของครูทางด้านการบูรณาการ การพัฒนาจริยธรรมและการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรได้อย่างมีคุณภาพ ประกอบด้วย

5.1 ความรู้ความเข้าใจ ได้แก่ การมีความรู้ความเข้าใจในหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการ การพัฒนาจริยธรรม การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งได้แก่การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานหรือการวิเคราะห์สถานการณ์ การกำหนดจุดมุ่งหมายและจุดประสงค์ของหลักสูตร การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลและการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

5.2 เจตคติที่เกื้อหนุนต่อการการบูรณาการ การพัฒนาจริยธรรม และการ

บูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วยมีความตระหนักถึงความสำคัญของการบูรณาการ การพัฒนาจริยธรรม และการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วม การทำงานร่วมกันเป็นทีม มีจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบ เคารพในวิถีประชาธิปไตย เคารพในศักดิ์ศรีแห่งตน

5.3 ทักษะปฏิบัติ ได้แก่ ความสามารถในการปฏิบัติการวางแผน จัดทำ และพัฒนาหลักสูตรด้วยการบูรณาการจริยธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การวางแผนการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร การนำหลักสูตรบูรณาการจริยธรรมไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตรบูรณาการจริยธรรม

6. ครูมัธยมศึกษา หมายถึง ครูประจำการโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

7. ผลงานการบูรณาการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง ผลงานการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระการเรียนรู้ กำหนดหัวเรื่องหลักตามที่ต้องการให้สัมพันธ์กับจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นหรือสาระการเรียนรู้ คนละ 1 หน่วยการเรียนรู้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร ดังต่อไปนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม
 - 1.1 ความหมาย และองค์ประกอบของจริยธรรม
 - 1.2 แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาจริยธรรม
 - 1.3 เกณฑ์การตัดสินทางจริยธรรม
 - 1.4 ค่านิยมเชิงจริยธรรม
 - 1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรม
2. แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตร
 - 2.1 การบูรณาการหลักสูตร
 - 2.2 การบูรณาการแบบใช้หัวเรื่องเป็นหลัก
 - 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
 - 3.1 หลักสูตรและหลักสูตรฝึกอบรม
 - 3.2 การพัฒนาหลักสูตร
 - 3.3 แนวคิด ทฤษฎี ปรัชญาและความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
 - 3.3.1 ปรัชญาและแนวคิดทางจิตวิทยาการศึกษาที่เกี่ยวข้อง
 - 3.3.2 สมรรถภาพการพัฒนาหลักสูตร
 - 3.3.3 การฝึกอบรม
 - 3.3.4 การเรียนรู้แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
 - 3.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
4. กรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการ จริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม ผู้วิจัยแบ่งแนวทางในการศึกษาออกเป็น 5 แนวทางด้วยกัน คือ ความหมาย และองค์ประกอบของจริยธรรม แนวคิด และทฤษฎีการพัฒนาจริยธรรม เกณฑ์การตัดสินทางจริยธรรม ค่านิยมเชิงจริยธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรม รายละเอียดมีดังนี้

1.1 ความหมาย และองค์ประกอบของจริยธรรม

1.1.1 ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรมเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการจัดระเบียบของสังคม ให้อยู่ร่วมกันได้ในสังคมอย่างมีสันติสุข รู้จักเสียสละ รู้จักปฏิบัติตามหน้าที่ด้วยความเรียบร้อย การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุขนั้นเป็นเป้าหมายอันสูงสุดของชีวิต มีผู้ที่กล่าวถึงความหมายของจริยธรรมลักษณะที่แตกต่างกันไว้ ซึ่งสามารถสรุปตามแนวคิดสาขาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) จริยธรรมตามแนวคิดสาขาสังคมวิทยา

พนัส หันนาคินท์ (2523 : 122) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่าหมายถึง คุณสมบัติทางความประพฤติ (Conduct) ที่สังคมมุ่งหวังให้สมาชิกของสังคมนั้นประพฤติตาม จริยธรรมเกี่ยวข้องโดยตรงกับความถูกต้องในความประพฤติซึ่งหมายถึง การกระทำความดีในขอบเขตของมโนธรรม อันได้แก่ ความสำนึกในความบังควรที่จะกระทำหรือเป็นหน้าที่ที่จะต้องกระทำของสมาชิกแต่ละคนในสังคมนั้น ๆ ความเปลี่ยนแปลงของจริยธรรมย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ ในเมื่อสภาวะการณ์ของการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปย่อมทำให้ทัศนคติที่มีต่อจริยธรรมเดิม ได้รับการพิจารณาใหม่ เกิดแนวคิดขึ้นใหม่ขึ้น จริยธรรมเดิมอาจจะเปลี่ยนแนวทางหรือได้รับการเพิ่มเติม ขยายความให้กว้างขวางพอเพียงให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์ อันเปลี่ยนไป

สาโรช บัวศรี (2526) ได้อธิบายถึงความหมายจริยธรรมว่า จริยธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ เป็นเครื่องมือควบคุมให้ความประพฤติของมนุษย์ได้เป็นไปในทางสันติสุข และเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ จริยธรรมจึงเป็นเครื่องคุ้มครองโลก จริยธรรมนั้นเป็นค่านิยมที่ดีในระดับต่าง ๆ ที่สังคมหรือบุคคลจำเป็นต้องยึดมั่นถือมั่น ผู้ที่มีจริยธรรมนั้นจะต้องยึดมั่นในคำทั้ง 2 ประการคือ ค่านิยมที่เป็นศีลธรรม (Morality) ซึ่งเป็นค่านิยมที่เป็นศีลและธรรมโดยเฉพาะ และค่านิยมที่เป็นข้อตกลง (Convention) เป็นค่านิยมที่บุคคลในสังคมได้ร่วมตกลงเห็นชอบกำหนดขึ้นเอง

สมบุญ ชิตพงศ์ (2544 : 6-7) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมคือสิ่งที่ปฏิบัติแล้วเกิดความดี ความงาม ความสวย เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องและซ้อนทับกับคุณธรรมซึ่งหมายถึงสิ่งที่ปฏิบัติแล้วเกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น จริยธรรมจะเน้นในสิ่งที่เหนือกว่าคุณประโยชน์ การกำหนด จริยธรรมนั้นจะต้องดูที่เจตนาของผู้กระทำ ผู้กระทำรู้เองคนเดียว การให้คนมีจริยธรรมก็คือ การทำให้คนมีศีลธรรม (Moral) ซึ่งหัวใจของศีลธรรมของทุกศาสนาก็คือ การทำดี

ละเว้นความชั่ว การสอนให้บุคคลเกิดจริยธรรมก็คือ สอนให้รู้จักทำความดี ละเว้นความชั่วตามฐานะหรือบทบาทที่บุคคลนั้นเป็น เช่น เป็นลูก นักเรียน สมาชิกในสังคม ในโรงเรียน

ฤกษ์ชัย คุณูปการ (2539 : 3) ได้สรุปความหมายของผู้มีจริยธรรมว่าหมายถึง ผู้ที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ มีความดีงาม มีคุณธรรมและศีลธรรมประจำใจ เมื่อแสดงพฤติกรรมแล้ว จะได้รับความพึงพอใจหรือภาคภูมิใจในตนเองที่ได้กระทำในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นธรรม เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม

2) จริยธรรมตามแนวคิดทางศาสนา

พระธรรมปิฎก (2541 : 164) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับจริยธรรมในสังคมไทยไว้ว่า จริยธรรมมาจากคำว่า พรหมจรรย์ ซึ่งในพุทธศาสนา หมายถึง มรรค คือ วิธีการปฏิบัติสายกลาง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ประการ บางครั้งเรียกว่า ไตรสิกขา คือ การศึกษา 3 ประการ อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา จริยธรรม หรือพรหมจรรย์ มรรค และ ไตรสิกขา ทั้งหมดนี้ เป็นทางปฏิบัติ เพื่อนำมนุษย์ไปสู่จุดหมายของชีวิต

จริยธรรมเป็นเรื่องของคุณค่า เป็นเรื่องความดีความชั่วเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบัญญัติธรรม และสัจธรรม เพราะบัญญัติธรรมคือสิ่งที่มนุษย์บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดให้มนุษย์ได้ปฏิบัติตาม ส่วน จริยธรรมคือตัวความประพฤติที่ดีที่ควร ส่วนเรื่องความดีความชั่วเป็นภาวะซึ่งเป็นความจริงในฝ่ายสัจธรรม เมื่อประพฤติดีชั่ว พุติ พุติชั่ว เป็นเรื่องของจริยธรรมและจะโยงไปสู่กฎเกณฑ์ที่ชุมชนและสังคมกำหนดวางขึ้นเป็นแนวทางให้เกิดความมั่นใจว่าคนจะประพฤติดีมีจริยธรรมจึงเป็นเรื่องของนามบัญญัติ

พระเมธีธรรมาภรณ์ (2534 : 88) ได้กล่าวถึงความหมายของจริยธรรมไว้ว่า หมายถึงแนวทางของการประพฤติหรือข้อปฏิบัติตนเป็นคนดี เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม

เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2533 : 20) ได้สรุปความหมายจริยธรรมว่าเป็นหลักสำหรับให้คนเรายึดถือในการปฏิบัติตน จริยธรรมตัดสินให้เราเป็นคนดี มีความประพฤติดี ละเว้นความชั่ว ในบางกรณีเราสามารถบอกได้ว่าความประพฤติใดดี ความประพฤติใดชั่ว แต่ในบางกรณีเราจะต้องพิจารณาก่อนที่จะบอกได้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว และสุมน อมรวิวัฒน์ (2543 : 19) กล่าวว่า จริยธรรมหมายถึงแบบแผนของความประพฤติและการปฏิบัติซึ่งยึดหลักของศีลธรรม

นอกจากนั้นยังมีนักการศึกษาได้แก่ วีระ บำรุงรักษ์ (2523 : 131) ได้ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรม (Morality) คือแบบแผนความประพฤติ ซึ่งตั้งอยู่บนหลักคุณธรรม (Virtue) และเป็นมาตรฐานของวัฒนธรรม และ น้อย พงษ์สนธิ (2520 : 92) ได้กล่าวว่า จริยธรรม (Morality) มีความหมายถึง หลักปฏิบัติอันถือว่าเป็นความดีงามในการอยู่ร่วมกัน อันเป็นผลอันได้มาจากความขัดแย้งในใจของมนุษย์ระหว่างธรรมชาติฝ่ายสูงและธรรมชาติฝ่ายต่ำ และเป็นไปเพื่อควบคุมแรงผลักดัน อันเป็นธรรมชาติฝ่ายต่ำนั้นให้เป็นไปในแนวทางที่มนุษย์เห็นว่าดี เป็นหลัก

ความประพฤติที่มนุษย์ส่วนใหญ่ยอมรับ หรืออาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า เป็นหลักที่ควรประพฤติในการอยู่ร่วมกันเพื่อการอยู่อย่างสันติสุข

3) จริยธรรมแนวพฤติกรรมศาสตร์

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 107) ได้ให้ความหมายจริยธรรม (Morality) ว่า หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ รวมถึงการกระทำของมนุษย์ด้วย ซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติ 2 ประการคือ จริยธรรมหมายถึงลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนอื่น เป็นสำคัญ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการ และส่วนใหญ่สังคมจะให้การส่งเสริมสนับสนุนหรือทำให้ผู้กระทำรู้สึกว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ดีถูกต้องและเหมาะสม จนเกิดความพอใจในตนเอง ผู้มีจริยธรรมสูงคือผู้ที่มีลักษณะและการกระทำที่กล่าวมานี้ ประการที่สอง คือ การหลีกเลี่ยงหรืองดเว้นที่จะกระทำการอันก่อให้เกิดโทษต่อตนเองและต่อผู้อื่น โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร เป็นลักษณะที่สังคมรังเกียจและลงโทษเมื่อมีผู้กระทำเช่นนั้น และเมื่อกระทำแล้วผู้กระทำส่วนใหญ่จะรู้สึกผิดและมีความอับอายหรือละอายเกิดขึ้น

4) จริยธรรมตามแนวคิดของนักวิชาการชาวตะวันตก

แนวคิดของนักวิชาการชาวตะวันตกได้ให้ความหมายของจริยธรรม ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ฮินแมน (Hinman.1998 : 5) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า เป็นการแสดงให้เห็นสภาวะหรือการสะท้อนกลับอย่างมีจิตสำนึกเกี่ยวกับความเชื่อทางด้านศีลธรรม (Moral Beliefs) หรือหลักศีลธรรมในสังคมที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมบุคคลในสังคม โดยมีจุดประสงค์เกี่ยวกับการปรับปรุง การเสริมสร้าง หรือการกลั่นกรองความเชื่อหรือกฎทางสังคมนั้น ส่วนกราสเซียน (Grassian. 1990 : 11) ได้ให้ความหมายของจริยศาสตร์ (Ethics) ไว้ว่า หมายถึงการศึกษาปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม และจริยธรรม (Morality) หมายถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ถูกต้อง เหมาะสม พฤติกรรมที่อยู่ในศีลธรรม ข้อตกลง เงื่อนไข ความรับผิดชอบ ความยุติธรรมทางสังคม และธรรมชาติของชีวิตที่ดี

นอกจากนั้นอาร์บัทโนและคณะ (Arbuthno and others. 1981 : 22) ได้สรุปว่า จริยธรรมคือหลักแห่งความยุติธรรม ความเสมอภาคและการรู้จักสิทธิและหน้าที่ ส่วน ธิรูซ (Thiroux. 1998 : 14) กล่าวว่า จริยธรรมหมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมในการกระทำที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ดีงาม ถูกต้อง เหมาะสม เป็นประโยชน์ต่อบุคคลในสังคมซึ่งมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ รวมทั้งจารีต ประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรม

ชอว์ (Shaw. 1999 : 3) ได้กล่าวถึงจริยธรรมว่าเกี่ยวข้องกับสิ่งดังต่อไปนี้

1. เป็นคุณลักษณะของบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งแสดงออกว่าเป็นคนดี
2. กฎทางสังคมที่ควบคุมและจำกัดพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นกฎหมายสูงสุดที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม

ริง (Wring. 2000 : 662-663) ได้กล่าวถึงการศึกษาทางจริยธรรมว่าเป็นสิ่งที่ซับซ้อน การศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมนั้นเกี่ยวข้องกับ การประพฤติตนไม่ถูกต้องที่ชัดเจน (Blatant Misdemeanours) การพัฒนาคุณธรรม (Developing Virtues) การพัฒนาทักษะในการให้เหตุผลทางจริยธรรม (Developing Skill in Moral Reasoning) การสอนให้ใส่ใจ (Teaching to Care) การกระตุ้นให้บุคคลเลือกใช้ชีวิตอย่างคุ้มค่า (Choosing a Worthwhile Way of Life)

1.1.2 องค์ประกอบของจริยธรรม

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมพบว่า ได้มีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบของจริยธรรมซึ่งแบ่งออกเป็นหลาย ๆ ด้านดังต่อไปนี้

สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ (2544 : 18-20) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์นั้น แบ่งออกได้ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรม หมายถึง ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับจริยธรรมของสังคมนั้น เป็นความรู้ของมนุษย์ที่ได้รับการอบรมสั่งสอนหรือเรียนรู้กันไว้ว่า การกระทำชนิดใดที่ควรกระทำ ทำแล้วได้รับการยกย่องสรรเสริญ ทำแล้วไม่เป็นอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น รวมไปถึงถึงความรู้ ความประพฤติว่าสิ่งใดไม่ควรทำ ไม่ควรประพฤติอีกด้วย

2. ทศนคติเกี่ยวกับจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคล เกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยเพียงใด

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวนี้ จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่าบุคคลมีจริยธรรมในระดับต่าง ๆ กัน

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2520 : 4-6) ได้แบ่งลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลออกเป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้เกี่ยวกับสังคมและสามารถบอกได้ว่าการกระทำชนิดใดดีและควรกระทำ การกระทำชนิดใดเลว และไม่ควรกระทำ พฤติกรรมลักษณะใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมมากนักน้อยเพียงใด ความรู้เชิงจริยธรรมหรือความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคม จึงเปลี่ยนแปลงไปตามระดับอายุ ระดับการศึกษา พัฒนาการทางสติปัญญา และความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมและศาสนา

2. เจตคติเชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้หรือความรู้สึกต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ในทางที่ชอบหรือไม่ชอบมากนักน้อยเพียงใด เจตคติเชิงจริยธรรมของบุคคลมักจะสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม และการทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้น ควรทำนายตามเจตคติเชิงจริยธรรม ซึ่งสามารถทำนายได้เที่ยงตรงมากกว่าการทำนายตามความรู้เชิงจริยธรรม

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เหตุผลที่บุคคลใช้เป็นเกณฑ์ในการเลือกหรือไม่เลือกกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลเชิงจริยธรรมจึงเป็นเหตุจูงใจซึ่งอยู่เบื้องหลังการกระทำของบุคคล อย่างไรก็ตามบุคคลที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่แตกต่างกัน อาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงหรือมีการกระทำที่แตกต่างกันก็ได้และเหตุผลเชิงจริยธรรมยังมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์ด้วย

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมและปฏิเสธการแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของสังคม พฤติกรรมเชิงจริยธรรมมีความสำคัญต่อความสงบสุขและความมั่นคงของสังคมอย่างยิ่ง จึงเป็นหน้าที่ของสมาชิกในสังคมที่จะต้องอบรมและปลูกฝังเยาวชนให้เป็นผู้มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอย่างมั่นคง โดยเฉพาะพฤติกรรมที่สังคมยอมรับเช่น การให้ทาน การเสียสละ ซื่อตรง ซื่อสัตย์ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ส่วนพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับควรงดเว้น

จากแนวคิดและความหมายของจริยธรรมที่กล่าวมาสรุปได้ว่า จริยธรรมหมายถึง แนวทาง แบบแผนในการประพฤติที่พึงงามของบุคคลในสังคม โดยยึดค่านิยมที่พึงประสงค์ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์สุขทั้งส่วนบุคคลและสังคม และเป็นการประพฤติ ปฏิบัติอย่างเสรีภายในขอบเขตของมโนธรรม ซึ่งเป็นความสำนึกในความบังควรที่จะกระทำหรือเป็นหน้าที่ที่จะต้องกระทำของบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกแต่ละคนในสังคมนั้น ๆ โดยที่องค์ประกอบของจริยธรรมได้แก่ ความรู้เชิงจริยธรรม เจตคติเชิงจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

1.2 แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนากิจจริยธรรม

การพัฒนากิจจริยธรรมนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของบุคคลในสังคมได้มีผู้เสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนากิจจริยธรรมอยู่หลายทฤษฎีด้วยกัน ได้แก่

1.2.1 ทฤษฎีการพัฒนากิจจริยธรรมทางปัญญา(Moral Development Cognitive Theory) มีนักจิตวิทยาที่ได้พัฒนาแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องได้แก่

1) ทฤษฎีการพัฒนากิจจริยธรรมของเพียเจต์ (Crain. 1980 : 79-89 ; citing Piaget. 1952) ซึ่งเขาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนากิจจริยธรรมของบุคคลออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่

1. ขั้นการใช้ประสาทสัมผัส (Sensori-Motor Intelligence) เป็นระดับขั้นตั้งแต่ ทารกแรกเกิดจนถึง 2 ปี มีการพัฒนากิจจริยธรรมเป็นไปตามแบบแผน(Scheme) ซึ่งเกี่ยวข้องกับโลกของวัยเด็ก เป็นการใช้อารมณ์สะท้อนสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองตามแบบแผน เช่น การดูด การคลำ การเปิดปาก การดูดนิ้ว การตี การมีปฏิสัมพันธ์ต่อสิ่งข้างนอกตนเอง การเลียนแบบ เป็นต้น

2. ขั้นเตรียมการ(Preoperational Thought) ตั้งแต่ 2 ขวบ ถึง 7 ขวบ เกิด

การเรียนรู้ที่จะคิด รู้จักสัญลักษณ์ และรูปลักษณะภายใน ระดับของการคิดยังไม่เป็นระบบ และไม่มีเหตุผล รู้ว่าตนเองเป็นศูนย์กลางของสังคมจึงเอาแต่ใจตนเอง ขาดความมีเหตุมีผล ความรู้จักผิดชอบชั่วดี เป็นขั้นเตรียมการทางสมองที่จะเริ่มมีเหตุมีผล

3. ขั้นเรียนรู้รูปธรรม (Concrete Operations) ตั้งแต่ 7 ขวบ จนถึง 11 ปี เด็กจะเกิดการพัฒนาความสามารถที่จะคิดอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะกระทำได้โดยเฉพาะสิ่งของหรือกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม มีความคิดอย่างเป็นเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ทักษะความคิดทางสังคม และมีการพัฒนาทางจริยธรรมซึ่งเริ่มในระดับตั้งแต่ 10 ขวบเป็นต้นไป

4. ขั้นเรียนรู้สิ่งที่เป็นนามธรรม (Formal Operations) ตั้งแต่ 11 ขวบจนถึงผู้ใหญ่ เป็นการพัฒนาการทางความคิดอย่างเป็นระบบซึ่งเกิดจากการกระทำของจิตใจ (Mental Actions) และสามารถนำไปสู่การคิดอย่างเป็นนามธรรมและตั้งข้อสมมุติฐานได้

การพัฒนาทางจริยธรรม เพียเจต์ได้พบว่า เด็กมีพัฒนาการทางจริยธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. ระดับก่อนจริยธรรม (Premoral Stage) เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ เด็กไม่สามารถรับรู้สิ่งแวดล้อมอย่างละเอียดได้ มีความต้องการทางร่างกาย ไม่คำนึงถึงสิ่งอื่นใด เป็นระดับขั้นที่มีการรับรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองอย่างบริสุทธิ์

2. ระดับขั้นยึดคำสั่ง (Heteronomous Stage) เริ่มตั้งแต่ 3 ขวบ ถึง 10 ขวบ ซึ่งจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมที่ยอมรับกฎเกณฑ์ กฎเกณฑ์ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ กฎระเบียบมาจากคณะกรรมการ เจ้าหน้าที่ รัฐบาล หรือพระเจ้า ซึ่งเป็นภาวะที่อยู่ภายในอิทธิพลหรือความควบคุมของผู้อื่น

3. ขั้นยึดหลักแห่งตน (Autonomous Stage) เริ่มตั้งแต่เด็กที่มีอายุมากกว่า 10 ปี ขึ้นไป เด็กจะมองเห็นความสัมพันธ์มากขึ้น โดยเห็นว่ากฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ เป็นคล้ายกับการเล่นเกม สามารถปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหรือสร้างขึ้นมาใหม่ได้โดยได้รับการยอมรับจากสมาชิกทุกคน เป็นความคิดเห็นที่เป็นอิสระ สามารถปกครองตนเองได้

การตัดสินเชิงจริยธรรมตามแนวคิดของเพียเจต์นั้นเป็นการตัดสินใจจากการพิจารณาจากความตั้งใจ และการพิจารณาตัดสินจากผลที่ตามมา ซึ่งเด็กจะมองที่เจตนาของการกระทำหรือผลของการกระทำ เช่น มีเด็กอยู่สองคน คนหนึ่งทำถ้วยแตก 15 ใบโดยบังเอิญ กับเด็กอีกคนหนึ่งพยายามขโมยแล้วทำถ้วยแตกใบหนึ่ง เด็กที่มีจริยธรรมระดับต้นจะตัดสินว่า เด็กคนที่ทำถ้วยแตกเยอะกว่าเป็นคนที่ซนกว่า ส่วนเด็กที่มีจริยธรรมสูงกว่า หรือมีเหตุผลเชิงจริยธรรม จะตัดสินที่ว่าเด็กทั้งสองมีเจตนาอย่างไร (Crain. 1980 : 105 ; citing Piaget. 1952 : 137)

สรุปได้ว่า การพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีการพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์นั้น มีแนวคิดที่มองพฤติกรรมจริยธรรมของบุคคลนั้นเกิดจากแรงขับทางเพศ ความก้าวร้าว ซึ่งมีส่วนประกอบของอิด อีโก้ และซูเปอร์อีโก้ และการตัดสินเหตุผลเชิงจริยธรรมนั้นพิจารณาจากการตัดสินใจและการพิจารณาจากความตั้งใจ ของบุคคลในการกระทำ

2) ทฤษฎีการพัฒนาทางปัญญาของโคล์เบอร์ก (Kohlberg's Stages of Moral Development)

โคล์เบอร์ก (Kohlberg, 1976) ได้พัฒนาทฤษฎีเหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) ต่อจากเพียเจท์ โดยมุ่งเน้นทางด้านจริยธรรม และได้เสนอทฤษฎีระดับขั้นความคิดทางจริยธรรม โดยยึดหลักที่ว่า จริยธรรมไม่ถือการกระทำตามสิ่งที่สังคมเห็นว่าถูกต้องเหมาะสม แต่บุคคลสามารถเลือกปฏิบัติหรือกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้ง แล้วใช้หลักตัดสินใจโดยใช้เหตุผลแห่งความยุติธรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ระดับ (Kohlberg, 1976 : 34-35) ได้แก่

1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ทางสังคม (Preconventional Morality) แบ่งออกเป็น 2 ขั้นด้วยกันได้แก่

1.1 ขั้นยึดตามคำสั่ง (Heteronomous Morality) เป็นระดับขั้นที่ทำตามกฎเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ การอยู่ในโอวาทเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง หลีกเลี่ยงการสูญเสีย หรือการเจ็บปวดทางร่างกายและทรัพย์สิน ไม่ได้พิจารณาความสนใจของผู้อื่นหรือความแตกต่างของผู้อื่นกับตนเอง

1.2 ขั้นกระทำตามความพึงพอใจของบุคคลและการแลกเปลี่ยน (Individualism, Instrumental Purpose, and Exchange) เป็นการตัดสินใจกระทำตามกฎตามความสนใจ ความต้องการ และสามารถให้ผู้อื่นกระทำตามตนเองได้ ความถูกต้องอยู่ที่สิ่งที่เหมาะสม การแลกเปลี่ยนที่เท่าเทียม ข้อต่อรอง และข้อตกลง เป็นการสนองความต้องการและความสนใจของตนเอง และตระหนักถึงว่าทุกคนมีสิทธิที่จะปฏิบัติตามหรือขัดแย้ง ดังนั้นความถูกต้องจึงมีส่วนสัมพันธ์กับความรู้สึกละแวกส่วนบุคคล

2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Morality) แบ่งออกเป็น 2 ขั้นด้วยกันได้แก่

2.1 ขั้นการกระทำตามความคาดหวังและมีส่วนร่วมกับผู้อื่น (Mutual Interpersonal Expectation Relationships, and Interpersonal Conformity) ใช้หลักการกระทำตามผู้อื่นเห็นชอบ เป็นขั้นที่บุคคลกระทำสิ่งใดขึ้นอยู่กับการที่คาดหวังจากผู้ที่อยู่ใกล้ชิด โดยเฉพาะครอบครัวและเพื่อน ความถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญและมีความหมายสร้างแรงจูงใจที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทั้งสองฝ่าย เช่น ความไว้วางใจ ความซื่อสัตย์ ความเคารพนับถือ ความกตัญญู บุคคลจะมีความตระหนักถึงความรู้สึกร่วมกัน ยึดข้อตกลง และตามความคาดหวังที่ผู้อื่นเห็นชอบ ไม่ได้พิจารณามุมมองสิ่งที่เป็นหลักการหรือหลักเกณฑ์ทั่วไป ทำอะไรคำนึงถึงผู้อื่นไม่เป็นตัวของตัวเอง ต้องการให้คงไว้ตามกฎและหน้าที่เพื่อสนับสนุนพฤติกรรมที่ดี

2.2 ขั้นการกระทำตามระบบสังคมและความรู้สึกผิดชอบ (Social System and Conscience) เป็นขั้นที่ใช้หลักการกระทำตามหน้าที่และกฎระเบียบทางสังคม ตามที่ได้ตกลง ยึดกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาก็ให้เกิดความเหมาะสมทางสังคม ความถูกต้องจะพิจารณาให้

ถูกต้องเหมาะสมเพื่อสังคม กลุ่ม และสถาบัน คำนึงถึงความเหมาะสมตามความสัมพันธ์ของบุคคลกับสังคม หรือสถาบัน

3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ทางสังคม (Postconventional or Principled Morality) แบ่งออกเป็น 2 ขั้นด้วยกันได้แก่

3.1 ขั้นกระทำตามสัญญาสังคมหรือตามสิทธิและผลประโยชน์ของบุคคล (Social Contract or Utility and Individual Rights) มีความตระหนักถึงความสำคัญของคนส่วนใหญ่ ทั้งค่านิยม ความคิดเห็นว่ามีความสัมพันธ์กับตนเอง การยึดถือกฎข้อบังคับจะสัมพันธ์กับตนเองและกลุ่มตามสัญญาของสังคม สนับสนุนให้เกิดค่านิยมและความถูกต้อง เช่น ชีวิตและอิสระภาพ โดยความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ในสังคม และไม่กระทำตนอันขัดต่อสิทธิของตนเอง และผู้อื่น มีความรู้สึกมีพันธะผูกพัน (Commitment) ต่อสัญญา โดยยึดหลักที่ว่า การกระทำหรือสิ่งที่ดีที่สุดเพื่อคนส่วนมาก

3.2 ขั้นกระทำตามกฎจริยธรรมสากล (Universal Ethical Principles) เป็นการกระทำที่ตัดสินใจตามการเลือกโดยยึดหลักแห่งจริยธรรมของตนเอง กฎหมายและข้อตกลงทางสังคมเป็นสิ่งที่เที่ยงตรง เพราะตั้งอยู่บนกฎระเบียบตามจริยธรรม ซึ่งเป็นกฎแห่งความยุติธรรม เป็นความเท่าเทียมกันตามสิทธิของมนุษย์ และการเคารพในเกียรติและศักดิ์ศรีในฐานะส่วนบุคคล มีความรู้สึกถึงกฎและการมีพันธะผูกพันกับจริยธรรมหลัก มุมมองทางด้านจริยธรรมนั้นมาจากข้อตกลงทางสังคม และเป็นจริยธรรมตามธรรมชาติ

โคห์ลเบิร์ก เชื่อว่า พัฒนาการของการใช้เหตุผลทางจริยธรรม จะดำเนินไปตามขั้นตอน จากขั้นตอนหนึ่งเรื่อยไปจนถึงขั้นที่หก จะข้ามขั้นไม่ได้ และพัฒนาการอาจจะชะงักอยู่ในขั้นใดขั้นหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางสติปัญญาและเหตุการณ์ทางสังคม ซึ่งพัฒนาการทางจริยธรรมนั้นขึ้นอยู่กับความรู้ทางสังคม การมีบทบาททางสังคมจะมีส่วนสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมซึ่งมีความเป็นสากล เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการของมนุษย์กับการเรียนรู้ทางสังคม และมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสติปัญญาอีกด้วย

โคห์ลเบิร์ก (Kohlberg, 1976 : 40) ได้กล่าวถึงเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลว่า การตัดสินใจของบุคคลนั้นจะอาศัยแนวทางจริยธรรม (Moral Orientation) แนวทางใดแนวทางหนึ่งของต่อไปนี้

1. การยึดเกณฑ์ปกติตามบรรทัดฐานทางสังคม (Normative Order) มีจุดมุ่งหมายเพื่อการรักษากฎ ระเบียบ บทบาททางสังคมหรือระเบียบทางจริยธรรม พื้นฐานการพิจารณาในการตัดสินใจได้แก่องค์ประกอบของกฎเกณฑ์

2. การยึดผลลัพธ์ที่มีประโยชน์สูงสุด (Utility Consequences) มีจุดมุ่งหมายเพื่อตัดสินใจทางจริยธรรมถึงความดีหรือเลว ขึ้นอยู่กับผลลัพธ์ที่ตามมาต่อสวัสดิภาพของผู้อื่นหรือของตนเอง

3. การยึดความยุติธรรมหรือความเป็นธรรม (Justice or Fairness) มีจุด

เน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างเสรีภาพ ความเสมอภาค การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน และสนธิสัญญาระหว่างบุคคล

4. การยึดอุดมคติแห่งตน (Ideal-Self) มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างตนเป็นคนดี เป็นผู้มีอัตตาดี (Good Self) หรือเป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะ มีมโนธรรม และแรงจูงใจอย่างสูง โดยไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ต่อผู้อื่น

สรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีเหตุผลเชิงจริยธรรมของโคห์ลเบิร์กนั้น ยึดถือหลักที่ว่า จริยธรรมหมายถึง กฎเกณฑ์ในการตัดสินใจที่ถูกคิดของการกระทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ซึ่งขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางปัญญาซึ่งผูกพันกับอายุของบุคคล กฎเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจนั้นจะพัฒนาจากขั้นต่ำสู่ขั้นสูงกว่า ไม่มีการย้อนขึ้นและไม่มีการเร่งขึ้น ซึ่งแต่ละขั้นเป็นผลมาจากการคิดไตร่ตรองจากข้อมูลที่เป็นความเข้าใจส่วนตัว และข้อมูลที่มาจากการกระทำของผู้อื่นที่อยู่สูงกว่าระดับพัฒนาการของตน 1 ขั้น ทำให้เกิดการพัฒนากฎเกณฑ์ทางจริยธรรมซึ่งเกิดจากความขัดแย้งระหว่างจริยธรรมของบุคคล

1. 2.2 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) มีนักจิตวิทยาที่ได้พัฒนาแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องได้แก่

1) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ นักจิตวิทยาคนที่สำคัญที่สุดในกลุ่มจิตวิเคราะห์นี้ ได้แก่ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ได้เสนอแนวคิดว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้นเกิดจากการที่หน่วยของจิต (The Agencies of the Mind) (Crain. 1980 :136-137) ได้แก่

1. อิด (Id) เป็นส่วนที่เริ่มต้นที่เป็นแรงขับและสะท้อนความเป็นมนุษย์ของบุคคล ซึ่งเป็นความต้องการหรือเป็นไปตามธรรมชาติทางชีวภาพของบุคคล ดังนั้นส่วนนี้จึงประกอบด้วยแรงขับและการสะท้อนของแรงขับ ภาวะและความรู้สึกที่ได้รับแรงกดดัน รวมทั้งแรงกดดันทางเพศและสิ่งที่สัมพันธ์กับความต้องการตามธรรมชาติ เช่น ความหิว และความกระหายน้ำ เป็นต้น เปรียบได้กับส่วนที่เป็นกิเลส ตัณหา อารมณ์ที่ไม่ได้รับการขัดเกลา

2. อีโก้ (Ego) หมายถึง ส่วนที่เป็นเหตุผล ความรู้สึกที่ดี เป็นส่วนที่เป็นไปตามกฎเกณฑ์แห่งความเป็นจริง อีโก้ เป็นตัวแทนที่พยายามป้องกัน หรือขัดขวางการกระทำที่เกิดจากอิด (Id) จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสม เมื่อบุคคลคิดถึงสิ่งที่ตนเองรับรู้หรือใช้กระบวนการทางปัญญานั้น บุคคลจะใช้ส่วนที่เป็นหน้าที่อีโก้ ซึ่งจะเป็นอย่างมีกลไก ส่วนมากเราจะพบว่ามีการใช้คำนี้ในสังคมเช่น มีอีโก้สูง ซึ่งหมายถึงบุคคลที่มีความล้าพองตนเอง (An Inflated Self-image) แต่ ฟรอยด์กับคณะเห็นว่าควรจะจำแนกว่า อีโก้ หมายถึงส่วนที่ทำหน้าที่ เช่น การตัดสินใจตามความจริงอย่างคล่องแคล่ว การควบคุมอารมณ์ เป็นต้น ส่วนหน้าที่ของอีโก้ นั้นจะมีอิสระจากอิด แต่จะยึดโยงพลังมาจากอิด ทั้งอิด และ อีโก้ นั้นมีส่วนที่สัมพันธ์กัน

3. ซุปเปอร์อีโก้ (Superego) เป็นระบบควบคุมความเป็นบุคลิกลักษณะของบุคคล ซึ่งจะควบคุมบุคคลให้ระงับ ยับยั้งจิตใจจากการกระทำที่ไม่เหมาะสม ไม่ถูกต้อง ซุปเปอร์อีโก้ได้รับการตกแต่งมาจากมาตรฐานของสิ่งที่ถูกต้องหรือสิ่งที่ดีงาม เรียกได้ว่าเป็นจริยธรรมของบุคคล เด็กจะสามารถพัฒนาระดับของซุปเปอร์อีโก้นี้ได้

เกี่ยวกับจริยธรรมของบุคคลนั้น ฟรอยด์ เชื่อว่าซุปเปอร์อีโก้เป็นส่วนของจริยธรรมในบุคคลซึ่งได้รับการขัดเกลามาจากสังคม และจะคอยควบคุมพฤติกรรมภายนอกของบุคคลให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์และค่านิยมของสังคม โดยที่จริยธรรมของเด็กนั้นพัฒนามาจากแรงขับที่มาจากทางกามารมณ์ (Sex Drive) และแรงขับความก้าวร้าว (Aggressive Drive) ผสมกับการสร้างอัตลักษณ์หรือการถอดแบบ (Identification) โดยจะรับเอาบุคลิกลักษณะ ค่านิยม และสิ่งที่เป็นมาตรฐานหรือกฎเกณฑ์ทางสังคมมาเป็นหลักในการปฏิบัติโดยอัตโนมัติ ดังนั้นเมื่อบุคคลประพฤติตนไม่สอดคล้องกับค่านิยมหรือมาตรฐานทางสังคมที่ตนยึดถือ ซุปเปอร์อีโก้จะกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งในใจจนให้เกิดความวิตกกังวลจนต้องเก็บกด (Repressed) หรือหยุดระงับการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม เพื่อจะได้ลดความรู้สึกที่เกิดขึ้น

2) ทฤษฎีการพัฒนากายทางจริยธรรมของอีริกสัน (Erikson's Psychosocial Theory)

ทฤษฎีการพัฒนากายตามระดับขั้นทางสังคมของอีริกสัน (Crain. 1980 : 147) เป็นแนวคิดที่จัดอยู่ในทฤษฎีการพัฒนากลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychosocial Theory of Development) ซึ่งได้พัฒนามาจากแนวคิดของการพัฒนาตามระดับขั้นของฟรอยด์ แนวคิดนี้มีการเพิ่มระดับขั้นของการพัฒนาทางจริยธรรมออกเป็น 8 ขั้น ซึ่งรวมถึงระดับผู้ใหญ่ ดังต่อไปนี้

1. ขั้นการพัฒนากายทางปาก (The Oral Stage) เป็นระดับของการพัฒนากายทางปากผสมผสานกับตาและประสาทสัมผัสอื่น ๆ สามารถแสดงความรู้สึกที่แยกแยะได้ โดยมีความต้องการ ความเชื่อ ความไว้วางใจในตนเอง และต่อสิ่งที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วย
2. ขั้นการพัฒนากายทางทวารหนัก (The Anal Stage) อายุระหว่าง 1 ปีครึ่งถึง 3 ปี เป็นระดับที่มีการพัฒนากล้ามเนื้อ และการพัฒนาทางจริยธรรมในระดับขั้นทั่วไป สามารถริเริ่มด้วยตนเอง มีความละเอียดและความสงสัยในการกระทำ และพฤติกรรม รู้จักแสดงความเป็นเจ้าของ สามารถควบคุมความตั้งใจ สังคม โดยผ่านการดูแลของผู้ปกครองช่วยในการตัดสินใจ
3. ขั้นการพัฒนากายทางอวัยวะเพศ (The Phallic /Oedipal Stage) อายุระหว่าง 3-6 ปี เป็นระดับขั้นของความซับซ้อนเรื่องเพศ เกิดความก้าวร้าว การผลักดันให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น เริ่มพูด อยู่ในลักษณะก้าวร้าว มีการเลียนแบบ และรู้สึกผิดชอบชั่วดี
4. ขั้นการพัฒนาศักยภาพแฝง (The Latency Stage) อายุประมาณ 6-11 ปี เป็นขั้นการพัฒนาความขยัน มีการพัฒนาทางด้านปัญญา และทักษะทางสังคม มีวิกฤตของความรู้สึกต่ำต้อยกับความขยันหมั่นเพียร ความอดสาหัส ความรู้สึกไม่เพียงพอ ความไม่เข้าใจในตัวเอง ซึ่งเกิดจากการแก้ปัญหาไม่ได้

5. ขั้นการพัฒนาของวัยหนุ่มวัยสาว (Puberty/ Genital Stage) อายุ 13–18 ปี เป็นระดับขั้นของการพัฒนาที่นำไปสู่การค้นพบตัวเอง อาชีพ ความชอบหรือไม่ชอบ ความถนัด มีการสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง และความสับสนในบทบาทของตนเอง มีแรงขับภายในที่ส่งผลให้เกิดความต้องการทางเพศ และการเข้าสู่สังคมของกลุ่มเพื่อน

6. ขั้นพัฒนาการสู่วัยต้นของผู้ใหญ่ (Young Adulthood) เป็นวัยรุ่นตอนปลาย เริ่มหาคู่ครอง เริ่มสนใจเพศตรงกันข้าม สนใจที่จะคุยกันในเรื่องคู่รัก เป็นช่วงที่มีความต้องการเพื่อน สังคม มีความสนิทสนมทางเพศ มีความขัดแย้งทางด้านการแยกตัว (Isolation) และการรู้จักกระับตนเอง (Self-Absorption)

7. ขั้นพัฒนาสู่วัยผู้ใหญ่ (Adulthood) เป็นวัยสร้างสรรค์และเอาใจใส่ดูแลเด็ก ๆ ผลิตสิ่งและความคิดผ่านงาน มีวิกฤตทางด้านขาดความมั่นใจ มีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อตนเอง

8. ขั้นพัฒนาสู่วัยสูงอายุ (Old Age) ในวัยนี้สามารถพัฒนาจริยธรรมสู่ระดับสูงสุด เป็นจริยธรรมสากล จากความซื่อสัตย์สุจริต ยึดหลักคุณธรรม ซื่อสัตย์ ถูกต้องเหมาะสม เพราะมีประสบการณ์ในการพัฒนาจริยธรรมมานาน เป็นที่พึ่งของลูกหลาน และสังคม บางครั้งอาจเกิดวิกฤตทางด้านขาดความมั่นใจในตัวเอง กลับไปสนใจวัยรุ่นที่เป็นเด็ก รู้สึกสูญเสีย สิ้นหวัง

สรุปได้ว่า ในการพัฒนาจริยธรรมตามแนวคิดทฤษฎีระดับขั้นของอีริกสันนั้นให้ความสนใจในการพัฒนาของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามระดับของการพัฒนาการตั้งแต่เด็กถึงวัยชรา การเข้าใจในการพัฒนาการในแต่ละขั้นของบุคคล ทำให้เราสามารถพัฒนาบุคคลตั้งแต่แรกเกิดเพื่อให้มีสติปัญญา มีคุณธรรม จริยธรรมตามที่ต้องการ

1.2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบการเสริมแรงหรือการวางเงื่อนไขปฏิบัติการ (Reinforcement Theory or Operant Conditioning)

การเรียนรู้ตามหลักจิตวิทยานี้ ผู้เรียนจะเป็นผู้กระทำ หรือตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม และได้รับการเสริมแรงต่อการตอบสนองที่ถูกต้อง ซึ่งพฤติกรรมจะถูกควบคุมด้วยเงื่อนไขแห่งการเสริมแรงและเงื่อนไขแห่งการลงโทษ ซึ่งมาจากผลของการกระทำด้วยตนเอง ซึ่งนักจิตวิทยาชื่อ สกินเนอร์ (Gange and Medsker. 1996 : 9 ; citing Skinner. 1969) ได้สร้างกฎของการเรียนรู้ที่มีผลต่อการตอบสนองอย่างเข้มแข็งหรืออ่อนแอ เงื่อนไขเชิงปฏิบัติการ เช่น การสร้างรูปร่าง การสูญหายไป หรือการอ้างอิงสืบต่อไป ถึงแม้ว่าการทดลองจะได้กระทำกับสัตว์แต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับคนได้ดี การจัดการเรียนการสอนส่วนมากได้พัฒนาโดยอาศัยพื้นฐานทางหลักการเรียนรู้จากทฤษฎีการเสริมแรงและเงื่อนไขปฏิบัติการนี้

สกินเนอร์ (Crain. 1980 : 205 – 206 ; citing Skinner. 1969) ได้สนใจต่อการสร้างเงื่อนไขที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่อิสระและสามารถกระทำต่อสิ่งแวดล้อมได้ เป็นการสร้างเงื่อนไขที่ให้ผลลัพธ์ที่ตามมา ซึ่งสามารถกระตุ้นให้บุคคลมีความต้องการสิ่งดังกล่าว ซึ่งพฤติกรรมการ

เลือกปฏิบัติหรือกระทำนั้น มีบทบาทที่สำคัญต่อมนุษย์มาก เช่น การขับรด การอ่านหนังสือพิมพ์ ซึ่งเกิดจากประสบการณ์หรือการได้รับสิ่งเร้าและผลลัพธ์ของสิ่งนั้นในอดีต เช่น การอ่านหนังสือแล้วได้รับผลการเรียนที่ดี หรือ ได้รับรางวัล เป็นต้น นอกจากนั้น สิ่งที่มีผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาจริยธรรมของบุคคลได้ ซึ่งมาจากการสร้างเงื่อนไข ได้แก่ การเสริมแรงและการทำให้หดหาย (Reinforcement and Extinction) การเสริมแรงอย่างทันทีทันใด (Immediacy of Reinforcement) การเลือกหรือแยกแยะสิ่งเร้า (Discrimination Stimuli) การถ่ายโอนสิ่งเร้าและการตอบสนอง (Stimulus and Response Generalization) การสร้างตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป (Shaping) พฤติกรรมที่เป็นลูกโซ่สัมพันธ์หรือสอดคล้องกัน (Behavioral Chain) ตารางของการเสริมแรง (Schedules of Reinforcement) อย่างต่อเนื่องหรือเป็นช่วงเวลา การให้รางวัลและการลงโทษ (Reward and Punishment) ความคิด ความรู้สึกและแรงขับภายใน (Thoughts , Feelings, and Drives)

ดังนั้นการควบคุมพฤติกรรมตนเองของมนุษย์ ตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบเสริมแรงหรือเงื่อนไขจากผลการปฏิบัตินี้ สามารถกระทำได้ดังนี้ (สุมังค์ โค้วตระกูล. 2536 : 143)

1. ถ้ามีความมุ่งหมายให้มนุษย์ปฏิบัติตนเองตามจริยธรรมที่พึงประสงค์ ควรให้การเสริมแรงในทางบวก เช่น การยกย่อง การให้รางวัล ให้ความก้าวหน้าแก่ชีวิต เป็นต้น
2. ถ้ามีความมุ่งหมายให้มนุษย์ควบคุมตนเอง โดยการลดการกระทำที่สังคมไม่พึงประสงค์ลงก็จะต้องให้ได้รับเงื่อนไขที่ตอบสนองจากการปฏิบัติทางลบ เช่น การลงโทษ การตำหนิตყียน การลดบทบาททางสังคม เป็นต้น

สรุปได้ว่า แนวความคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเสริมแรงนี้ ตั้งอยู่บนรากฐานของความเชื่อว่า พฤติกรรมของคนเราถูกควบคุมโดยเงื่อนไขการเสริมแรงและเงื่อนไขการลงโทษ หากกำหนดพฤติกรรมหนึ่งสัมพันธ์กับการได้รับสิ่งที่ผู้กระทำต้องการเป็นเงื่อนไขการเสริมแรง พฤติกรรมนั้นก็เกิดขึ้นตามความถี่ที่สูงขึ้น การปลูกฝังจริยธรรมก็เช่นเดียวกัน หากต้องการปลูกฝังพฤติกรรมใดก็ต้องจัดเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อให้ผู้กระทำพฤติกรรมนั้นได้รับแรงเสริมและถ้าหากต้องการลดพฤติกรรมใดก็ต้องจัดเงื่อนไขเพื่อให้ผู้กระทำพฤติกรรมนั้นไม่ได้รับแรงเสริม หรืออาจลงโทษด้วย ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจ ความถูกต้อง แต่เน้นที่พฤติกรรมเท่านั้น

1.2.4 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

นักจิตวิทยาที่สำคัญคนหนึ่งในกลุ่มนี้ คือ โรเบิร์ต แบนดูรา (Crain. 1980 : 223-227 ; citing Bandura. 1965) ได้ให้แนวคิดว่าการเรียนรู้ด้วยการสังเกตจากบุคคลหรือจากต้นแบบนั้นทำให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านปัญญาซึ่งไม่ได้เกิดจากปัจจัยภายนอกอย่างเดียว แต่เกิดจากตัวแปรภายในบุคคล ดังนั้นทฤษฎีการเรียนรู้จึงต้องรวมสิ่งที่เป็นตัวแปรการเรียนรู้ภายในบุคคลด้วย การเรียนรู้ทางสังคมนั้นเกิดจากการสังเกตจากต้นแบบ สัญลักษณ์ และทุกสิ่งทุกอย่าง

ในสังคม ซึ่งการเรียนรู้ทางสังคมด้วยการสังเกตจากตัวแบบตามแนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่มนี้ สามารถสรุปได้ดังนี้ (Mischel and Mischel. 1976 : 84–107)

1. สิ่งที่เราเรียนรู้ของมนุษย์ คือสิ่งที่สัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ บุคคลเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน และเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลที่เกิดจากพฤติกรรม ความรู้ที่บุคคลเรียนรู้กลายเป็นความเชื่อที่มีผลในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ เมื่อบุคคลเรียนรู้ว่า เหตุการณ์ใดส่งผลต่อเหตุการณ์อื่นอย่างไร เมื่อประสบเหตุการณ์นั้นอีกครั้งทำให้มนุษย์มีความคาดหวัง (Expectancy) เกี่ยวกับเหตุการณ์หนึ่งได้ ทำให้เกิดความดีใจ ความวิตกกังวล หรือความกลัวล่วงหน้า เมื่อเรียนรู้เงื่อนไขความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมหนึ่งกับผลของการกระทำ ทำให้สามารถคาดหวังเกี่ยวกับการผลที่ตามมาเมื่อได้ทำพฤติกรรมหนึ่ง สิ่งที่เราเรียนรู้ในทฤษฎีนี้จึงเป็นความรู้และความเข้าใจว่าอะไรสัมพันธ์กับอะไร และเป็นผลของการสังเกตของผู้เรียนเอง

2. วิธีการเรียนรู้ ส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ของบุคคลนั้นเกิดจากประสบการณ์ตรง (Direct Experience) ของตนเอง และเนื่องจากมนุษย์สามารถเรียนรู้ได้จากการสังเกต ดังนั้น การสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นและผลกรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่บุคคลเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยการสังเกต (Observational Learning) มีความสำคัญต่อบุคคลในการกำหนดพฤติกรรมและการกำหนดความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ผู้ที่ช่างสังเกตและช่างคิดจะสามารถเข้าใจได้ดีกว่าผู้ที่ไม่ชอบสังเกต นอกจากนั้นบุคคลยังสามารถเรียนรู้ด้วยการถ่ายทอดทางสัญลักษณ์ จากคำบอกเล่า การสนทนา ทำให้บุคคลเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว

3. ความเชื่อ ซึ่งเกิดจากผลของการเรียนรู้ว่ามีความเชื่อที่อะไรสัมพันธ์กับอะไร อย่างไร ซึ่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง ความเชื่อซึ่งเกิดจากความบอกเล่าของผู้อื่น โดยเฉพาะคำบอกเล่าที่สามารถโน้มน้าวจิตใจและมีความน่าเชื่อถือสูงแต่ไม่สามารถทดสอบหาความจริงได้ ความเชื่อของมนุษย์มีพลังในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ จะเห็นได้จากตัวอย่างของการยอมอดทนต่อความทุกข์ยากลำบากด้วยความเชื่อว่าจะทำให้มีความสุขในอนาคต การยอมตายเพื่อชีวิตที่ดีในภพต่อไป เป็นต้น

4. การควบคุมพฤติกรรมด้วยปัญญา (Cognitive Control) เพราะมนุษย์มีความคิดและมีความสามารถใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเรียนรู้ บุคคลจึงสามารถที่จะนำสัญลักษณ์มาไตร่ตรอง ทำให้สามารถมองเห็นวิธีการที่จะทำให้เกิดผลกรรมตามที่ปรารถนา และมองเห็นวิธีที่จะหลบเลี่ยงผลกรรมที่เลวร้าย และสามารถคิดในเชิงประเมิน ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง และนำไปสู่การบังคับบุคคลให้ประพฤติปฏิบัติตามที่ตนเองตั้งใจเอาไว้

5. จริยธรรม หมายถึง กฎ (Rule) สำหรับการประเมินพฤติกรรม เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกมา การจำแนกแยกแยะ การประเมิน และการตัดสินใจทางจริยธรรม ซึ่งกฎเหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมถือว่า การตัดสินใจทาง

จริยธรรมเป็นกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องของการกระทำตามกฎหมายเกณฑ์ต่าง ๆ ที่แต่ละคนคิดว่าเกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ที่อาจเข้ามาเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนี้มีจำนวนมาก จะต้องคำนึงถึงลักษณะของพฤติกรรมและผลที่เกิดตามมาทั้งในระยะสั้นและระยะยาวว่าเป็นอย่างไร สภาพแวดล้อมของการกระทำนั้นเป็นอย่างไร ความรู้สึกของผู้กระทำผิดว่ารู้สึกสำนึกผิด หรือจำนวนบุคคลและประเภทบุคคลต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบกระเทือนจากการกระทำ และปัจจัยอื่น

6. การบังคับตนเอง (Self-regulation) องค์ประกอบของการบังคับตนเองนั้นเกิดจากการเรียนรู้ทั้งโดยทางตรงและการสังเกตตัวอย่างผู้ใหญ่ที่แสดงตัวอย่างของการตั้งมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติไว้สูง และจะแสดงความพึงพอใจในตนเองเมื่อตนสามารถทำตามมาตรฐานที่ตนตั้งไว้เท่านั้น ก็จะมีผลให้เด็กได้เห็นแบบอย่าง และถ้าผู้ใหญ่มีเงื่อนไขที่จะทำให้แรงเสริมแก่เด็กก็ต่อเมื่อเด็กตั้งมาตรฐานต่ำหรือเมื่อเด็กขาดความพยายามก็จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่จะบังคับตนเองด้วยการตั้งมาตรฐานที่ค่อนข้างสูงให้กับตนเอง บังคับตนเองด้วยการประเมินพฤติกรรมตนเอง และบังคับตนเองด้วยการรู้สึกมีปฏิกิริยาต่อตนเอง

จากการศึกษาด้วยการสังเกตตัวต้นแบบนั้น แบนดูราได้แบ่งกระบวนการสังเกตออกเป็น 4 ส่วน คือ

1. กระบวนการสร้างความสนใจ (Attentional Processes) เป็นการสร้างความสนใจที่เกิดจากตัวต้นแบบอย่างมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งจะต้องมีเป็นต้นแบบที่ได้รับความสำเร็จ ความสง่างาม อำนาจ และคุณสมบัติที่ดีอื่น ๆ

2. กระบวนการเก็บไว้ในความทรงจำ (Retention Processes) เมื่อบุคคลเลียนแบบจากตัวต้นแบบนั้นจะต้องอาศัยการสังเกต ใช้ความจำกริยา อาการ ท่าทางหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างโดยใช้สิ่งเร้าอย่างต่อเนื่อง (Stimulus Contiguity) ซึ่งสิ่งเร้านั้นควรเป็นสิ่งเร้าทางสายตา

3. กระบวนการทักษะการผลิตซ้ำ (Motor Reproduction Processes) เป็นการเลียนแบบพฤติกรรมจากตัวต้นแบบอย่างคล่องแคล่ว ซึ่งบุคคลจะต้องมีทักษะทางการเคลื่อนไหวที่ดี บางครั้งการใช้วิธีการสังเกตแต่เพียงอย่างเดียวนั้นจะทำให้บุคคลได้รับทราบรูปแบบใหม่ (New Pattern) เพื่อตอบสนองต่อ แต่อาจจะไม่สามารถที่จะเลียนแบบได้ ดังนั้นจะต้องพัฒนาทางด้านทักษะและเกิดการฝึกหัดด้วย

4. กระบวนการเสริมแรงและสร้างแรงจูงใจ (Reinforcement and Motivational Processes) ซึ่งการเรียนรู้ที่เกิดจากการแยกแยะและการแสดงออกของการตอบสนองใหม่ บุคคลอาจสังเกตตัวต้นแบบและสามารถแสวงหาความรู้ใหม่ได้ซึ่งบางคนอาจไม่สามารถตอบสนองได้ การแสดงออกนั้นจะขึ้นอยู่กับตัวแปรทางด้านการเสริมแรงและการสร้างแรงจูงใจ การเสริมแรงนั้นอาจมาจากการเสริมแรงโดยตรง (Direct Reinforcement) การเสริมแรงจากตัวต้นแบบหรือตัวแทน (Vicarious Reinforcement) และการเสริมแรงด้วยตนเอง (Self-reinforcement)

นอกจากนั้น แบนดูราได้มีแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของตัวต้นแบบว่า จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม 4 ชนิดด้วยกัน ได้แก่

1. ความก้าวร้าว (Aggression) ซึ่งสร้างได้ด้วยการให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งเร้าอื่น ๆ ได้แก่ การก้าวร้าวกับการให้รางวัล (Aggression-rewarded) ความก้าวร้าวกับการลงโทษ (Aggression-punished) และการก้าวร้าวกับการได้รับการเพิกเฉย (No-sequences)
2. บทบาททางเพศ (Sex Roles) ตัวต้นแบบจะสร้างความเป็นเพศชายและเพศหญิงให้กับบุคคลได้เลียนแบบในสังคม
3. การเสริมแรงตนเอง (Self-reinforcement) ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอก ได้แก่ การให้รางวัลและการลงโทษ ส่วนการประเมินผลตัวเองเป็นทั้งการให้รางวัลและการลงโทษโดยตรง ซึ่งมีอิทธิพลจากตัวต้นแบบในสังคม
4. พฤติกรรมการสนับสนุนสังคม (Prosocial Behavior) การใช้ตัวต้นแบบสามารถส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมการสนับสนุนสังคม ได้แก่ การแสดงความร่วมมือร่วมใจ การช่วยเหลือ การแบ่งปันส่วน และการเห็นประโยชน์ของผู้อื่น

ในการตัดสินใจเลือกทางจริยธรรมนั้น แบนดูรากล่าวว่า อายุไม่ได้เป็นสิ่งที่กำหนดในเรื่องของการให้เหตุผลทางจริยธรรม ความคิดการให้เหตุผลของเด็กนั้นจะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของตัวแบบ ซึ่งเด็กจะสังเกตตัวแบบจากพฤติกรรมของผู้ใหญ่ นอกจากนี้การกำหนดตัวต้นแบบจะต้องอาศัยทักษะความสามารถทางด้านการสนทนา (Conversation) อีกด้วย

สรุปได้ว่า แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมนั้น มีแนวคิดพื้นฐานที่ว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนหนึ่งเกิดจากประสบการณ์ตรงของตนเอง ส่วนหนึ่งเกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นเป็นการเรียนรู้อยู่ในรูปของความเชื่อว่าจะไรสัมพันธ์กับอะไรอย่างไร โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลการกระทำ

1.2.5 ทฤษฎีการกระจ่างค่านิยม (Values Clarification Theory)

ทฤษฎีนี้ได้รับการพัฒนาโดย แรทส์ ฮาร์มิน และไซมอน (Raths, Harmin & Simon, 1978 : 28) ได้กล่าวถึงการกระจ่างค่านิยมว่า บุคคลจะรับรู้ค่านิยมในขณะที่เจริญเติบโตจากประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ค่านิยมของบุคคลจะสามารถปรับแต่งจากการเกิดประสบการณ์และการเปลี่ยนแปลง ค่านิยมนั้นยังเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตสามารถปฏิบัติการในโอกาสหรือสถานการณ์ที่ซับซ้อน และจะเกี่ยวข้องกับความถูกหรือผิด ดีหรือชั่ว จริงหรือเท็จ สถานการณ์หรือเงื่อนไขภายใต้การกำหนดโดยพฤติกรรมนั้นเกี่ยวข้องกับความต้องการที่ขัดแย้ง การชั่งน้ำหนัก การทำให้สมดุล และจะเกิดการกระทำที่มีพลังแรง ดังนั้นค่านิยมจึงจะอยู่ในรูปของความบริสุทธิ์และเป็นนามธรรม เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่ซับซ้อน โดยที่ค่านิยมจะสะท้อนออกมาเป็นผลผลิตที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ค่านิยมทางจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่

ที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับประสบการณ์ของบุคคลที่ได้รับการสร้างและทดสอบค่านิยมนั้น ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการปฏิบัติการ การประเมิน รวมทั้งแนวโน้มในการพัฒนาค่านิยม ได้แก่ ความถูกต้องหรือความต้องการ หรือการมีคุณค่า ซึ่งแนวโน้มเหล่านี้จะกลายมาเป็นค่านิยม

เนื่องจากชีวิตของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันตามเวลาและสถานที่ ดังนั้นจึงไม่สามารถกำหนดได้ว่าบุคคลจะต้องมีประสบการณ์อย่างไร ไม่สามารถกำหนดว่า สิ่งใดคือค่านิยม สิ่งใดคือลีลาของชีวิต ที่เหมาะสมกับบุคคล แต่บุคคลสามารถมีกระบวนการ (Process) ที่เหมาะสมในการได้รับค่านิยม ซึ่งแนวคิดเหล่านี้มาจากพื้นฐานที่ว่า สิ่งที่เป็นค่านิยมที่บุคคลควรจะได้รับนั้นสามารถปฏิบัติการอย่างมีประสิทธิภาพต่อบุคคลที่จะสัมพันธ์กับโลกโดยวิธีการทางปัญญาและเกิดความพึงพอใจของบุคคลนั้น ทำให้เกิดกระบวนการสร้างค่านิยม (Process of Valuing) ซึ่ง แรทส์ ฮาร์มิน และไซมอน (Raths, Harmin & Simon. 1978 : 28-30) ได้เสนอแนวทางและหลักเกณฑ์ในการพัฒนาค่านิยมเชิงจริยธรรมไว้ดังนี้

1. การเลือกค่านิยมซึ่งอาศัยหลักคุณธรรม และจริยธรรม (Choosing)
 - 1.1 ค่านิยมอย่างเสรี ไม่มีใครบังคับให้เลือก (Choosing Freely)
 - 1.2 เลือกจากตัวเลือกหลายตัว (Choosing from among Alternative)
2. เลือกโดยผ่านการพิจารณาถึงผลที่จะตามมาของแต่ละตัวเลือก
(Choosing after Thoughtful Consideration of the Consequences of each Alternative)
3. การเล็งเห็นคุณค่าในค่านิยม (Prizing)
 - 3.1 ประเมินค่าแล้วเลือกและยึดมั่นในสิ่งที่เลือก (Prizing and Cherishing)
 - 3.2 เลือกแล้วยอมรับในสิ่งที่เลือกอย่างเปิดเผย (Affirming)
4. การลงมือปฏิบัติต่อค่านิยม (Acting)
 - 4.1 เลือกแล้วลงมือปฏิบัติตามค่านิยมที่เลือกนั้นจริง (Acting upon Choices)
 - 4.2 ปฏิบัติตามค่านิยมที่เลือกอย่างต่อเนื่อง (Repeating)

หลักเกณฑ์ทั้ง 7 ประการนี้ควรจะต้องนำมาพิจารณาให้สัมพันธ์กับค่านิยมที่แต่ละบุคคลยึดถืออย่างเหนียวแน่น และนำมาใช้เป็นเกณฑ์สำหรับตรวจสอบความหมายของค่านิยมของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ค่านิยมที่สมบูรณ์ จะพัฒนามาจากกระบวนการที่คำนึงถึงความรู้สึก ความคิด เจตคติ ความต้องการและการกระทำ มาผสมผสานกันและเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดยั้ง โดยที่หลักเกณฑ์ 3 ประการแรก จัดเป็นประเภทของการเลือกค่านิยมซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถทางปัญญาของบุคคล ส่วนหลักเกณฑ์ 2 ประการต่อมานั้น เป็นการเห็นคุณค่าต่อสิ่งที่ได้เลือก ถือเป็นคุณค่าต่อสิ่งที่ได้เลือก ถือเป็นความสามารถทางจิตใจ อารมณ์และความรู้สึกของบุคคล และเกณฑ์ 2 ประการสุดท้าย การลงมือปฏิบัติตามค่านิยม จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมภายนอกของบุคคล ดังนั้นการพัฒนาค่านิยมจะมาจากความสัมพันธ์ระหว่างปัญญา จิตใจ และการกระทำของมนุษย์ ผสมผสานกันและสัมพันธ์กันอย่างดี หากกระบวนการทั้งหมดผสมผสานและสัมพันธ์กัน

อย่างมีระบบ จะทำให้บุคคลเกิดศักยภาพในการเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ และค่านิยมนั้นจะสมบูรณ์ได้เมื่อค่านิยมนั้นส่งเสริมให้บุคคลเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ (Smith. 1976 : 13-14)

ขั้นตอนของการกระจ่างค่านิยมนั้นแรทส์ ฮาร์มิน และไซมอน (Raths, Harmin & Simon. 1978 : 38-55) ได้เสนอแนวคิดการกระจ่างค่านิยมเพื่อการพัฒนาค่านิยมของเด็กไว้คือ

1. กระตุ้นเด็กให้เลือก และตัดสินใจอย่างอิสระ
2. ช่วยเหลือให้เขาค้นพบและตรวจสอบความเหมาะสมเมื่อเผชิญกับทางเลือกอันหลากหลาย
3. ช่วยเหลือให้รู้จักประเมินทางด้านความคิดเพื่อตัดสินใจ สะท้อนผลลัพธ์ที่ตามมาในแต่ละอย่าง
4. กระตุ้นให้พิจารณาว่าสิ่งใดควรจะได้รับรางวัลและชื่นชม
5. ให้โอกาสที่จะยืนยันต่อสาธารณะชนในการเลือกตัดสินใจของเขา
6. กระตุ้นให้เขากระทำ ประพฤติ และมีชีวิตตามที่เขาได้เลือกค่านิยม
7. ช่วยให้ตรวจสอบและกระทำพฤติกรรมหรือรูปแบบนั้นบ่อย ๆ ใน

ชีวิตประจำวัน

ค่านิยมของบุคคลนั้นสามารถพัฒนาให้เกิดได้โดยมีดัชนีที่สัมพันธ์ค่านิยมได้แก่ เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายของบุคคล (Goal and Purpose) ความปรารถนา ทะเยอทะยาน (Aspiration) เจตคติ (Attitude) ความสนใจ (Interests) ความรู้สึก (Feelings) ความเชื่อ และการตัดสินใจทำผิด (Beliefs and Convictions) กิจกรรมที่กระทำ (Activities) ความวิตกกังวล ปัญหา และอุปสรรค (Worries, Problems, Obstacles) - - -

สรุปได้ว่า แนวคิดตามทฤษฎีการกระจ่างค่านิยม สามารถช่วยพัฒนาบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ให้มีความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับทิศทางชีวิตของเขา ซึ่งจะบรรลุได้ก็เพราะบุคคลรู้ที่จะแสวงหาทางเลือกเพื่อการตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ เป็นแนวทางในการพัฒนาค่านิยม ซึ่งมีพื้นฐานความคิดว่า การให้บุคคลได้คำนึงถึงวิธีการเกิดค่านิยม จะทำให้บุคคลรู้จักเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่เขาต้องการและการให้บุคคลได้รู้จักค้นหาค่านิยมต่าง ๆ ช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้ว่าเขาต้องการอะไร

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรมก็เพื่อเป็นพื้นฐานทางด้านความรู้เพื่อนำมาใช้ในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา โดยจะได้นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังได้กล่าวมาข้างต้นให้กับครูผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรม ให้ได้มีสมรรถภาพทางด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมที่เป็นสากล ผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมที่จะได้เลือกวิธีการพัฒนาจริยธรรมตามแนวคิดดังกล่าวมา สามารถเลือกตัดสินใจที่จะบูรณาการแนวคิดและวิธีการพัฒนา

จริยธรรมเข้าสู่หลักสูตร เพื่อพัฒนา จริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาโดยแยกตามกลุ่มสาระซึ่งได้กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1.3 เกณฑ์การตัดสินทางจริยธรรม

การตัดสินเชิงจริยธรรมนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการตั้งกฎเกณฑ์สำหรับการตัดสินว่า สิ่งที่ได้ว่าพฤติกรรมใดมีความถูกต้อง เหมาะสมในลักษณะใดนั้น ซึ่งได้มีการตั้งกฎเกณฑ์ในการพิจารณาจริยธรรมที่เหมาะสม โดยสามารถพิจารณาตัดสินเชิงจริยธรรมได้ตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1.3.1 เกณฑ์การตัดสินตามหลักจริยศาสตร์

1) การตัดสินจริยธรรมด้วยเหตุผลและเจตนาดี (Deontological Theory) ตามแนวคิดของค่านท์ (Kantian's Ethic) ซึ่งได้เสนอทฤษฎีทางจริยธรรม (Mortality) โดยมีแนวคิดที่เน้นศักดิ์ศรีของมนุษย์และสิทธิของมนุษย์ที่จะได้เคารพ ศักดิ์ศรีและสิทธิดังกล่าวมาจากอิสระภาพของมนุษย์หรือมีพื้นฐานมาจากความสามารถที่จะฝืนความปรารถนา หรือสิ่งที่เรียกว่า ความโน้มเอียงหรือความเบี่ยงเบน (Inclinations) และทำตามเหตุผล ทำตามกฎศีลธรรมที่เป็นสากล การมีชีวิตอิสระถือได้ว่าเป็นศักดิ์ศรีของมนุษย์ กฎศีลธรรมจะต้องเป็นเป็นกฎที่เป็นกลาง เป็นสากล ไม่อิงอยู่กับลักษณะเฉพาะ หรือสถานการณ์เฉพาะของปัจเจก (เนืองน้อย บุญเนตร. 2539 : 4-5)

จุดเริ่มต้นของจริยธรรมตามแนวคิดของค่านท์นั้น จะเริ่มต้นจากสิ่งที่เราทุกคนรู้แล้วเกี่ยวกับจริยธรรม และเราสามารถดึงเอาหลักการพื้นฐานของจริยธรรมเอามาได้ ค่านท์ได้เริ่มจากการพิจารณาสามัญสำนึกของเราเกี่ยวกับจริยธรรมว่าสิ่งที่เราคิดว่ามีค่าสูงสุด ซึ่งได้แก่ เจตนาดี (Good Will) ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการใช้เหตุผลของบุคคลที่จะตัดสินใจว่าเขาควรจะทำอะไร เจตนาของบุคคลจะดีในทางจริยธรรมหรือศีลธรรมได้ จะต้องดีในทุกสถานการณ์อย่างไม่มีเงื่อนไข เจตนาดี เป็นคุณลักษณะทางจริยธรรม กล่าวคือ เมื่อบุคคลหนึ่งทำสิ่งที่เขาเชื่อว่าถูกต้องหรือสิ่งที่เห็นเป็นพันธะหน้าที่ที่ต้องทำ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะปราศจากความรู้สึกเมตตา หรือแม้แต่ปราศจากความสนใจในประโยชน์ส่วนตนหรือประโยชน์ของผู้อื่น ก็ถือได้ว่าบุคคลนั้นมีความดีที่เป็นคุณลักษณะทาง จริยธรรมอยู่คือมีเจตนาดี โดยคุณค่าของบุคคลที่มีเจตนาดีนั้นจะขึ้นอยู่กับหลักการที่ทำให้เกิดเจตนาที่จะกระทำการนั้น ซึ่งบุคคลที่มีเจตนาดีจะกระทำการจากสาเหตุของแรงจูงใจด้านความเคารพในศีลธรรม จริยธรรมหรือความเคารพในความถูกต้อง (กิริติ บุญเจือ. 2538 : 52-53 ; Darwall. 1998 : 139-153)

แนวคิดการให้เหตุผลทางปฏิบัติหรือเหตุผลทางจริยธรรม (Pure Practical Reason) นั้น ค่านท์ให้แนวคิดว่าเป็นความสามารถที่จะกำหนดว่า เราควรทำอะไร และเป็นความสามารถที่จะขับเคลื่อนให้เกิดการกระทำตามสิ่งที่เห็นว่าควรทำ เหตุผลทางศีลธรรมเป็นความสามารถในการเป็นสาเหตุให้เกิดแรงจูงใจให้กระทำการตามความรู้ันโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยความปรารถนาหรือแรงจูงใจอื่น และ ความสามารถที่จะกระทำการตามความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ถูก

ต้องหรือศีลธรรมนั้น ทำให้มนุษย์ต่างจากสิ่งอื่นที่ไม่มีเหตุผล การประพฤติดนที่เหมาะสมหรือพฤติกรรม จริยธรรมนั้นจะต้องเป็นการกระทำที่เกิดจากหน้าที่มิใช่เกิดจากแรงโน้มที่มาจากประสบการณ์ แต่มาจากหลักการที่เป็นรูปแบบ ซึ่งมาจากเหตุผลบริสุทธิ์หรือหลักความรอบคอบ

2) การตัดสินจริยธรรมตามแนวประโยชน์นิยม (Utilitarianism) หรือยึดหลักประโยชน์สุขหรือผลของการกระทำเป็นเกณฑ์ (Teleological Theory)

แนวคิดจริยธรรมตะวันตกตามแนวประโยชน์นิยม ได้มีผู้เสนอแนวคิดนี้ได้แก่ จอห์น สจวต มิลล์ (John Stuart Mill) และ เจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) โดยมีแนวคิดว่าการแก้ปัญหาทางจริยธรรมนั้นจะเกิดจากการคำนวณประโยชน์สุขของผลที่จะได้จากการตัดสินใจเป็นทางออกที่ทำให้เกิดความทุกข์น้อยที่สุด แนวคิดนี้เชื่อว่า การกระทำจะถูกต้องทางศีลธรรมได้ก็ต่อเมื่อนำมาซึ่ง “มหาสุขสู่มหาชน” หรือเมื่อนำมาซึ่งความสุขมากที่สุด และมีความทุกข์น้อยที่สุดของคนจำนวนมากที่สุดนั่นเอง

มิลล์ (Darwall, 1998 : 109-120; citing Mill, 1967) ได้เสนอแนวคิดว่าการกระทำต้องมีจุดหมายและจะต้องมีกฎ หรือจะต้องเป็นไปเพื่อจุดหมายนั้น หน้าที่ของนักปราชญ์จะต้องหาจุดหมายของการกระทำก่อนเป็นอันดับแรก ซึ่งเป็นจุดหมายของจริยธรรม คือการส่งเสริมให้เกิดมหาสุขสู่มหาชนในสังคม เป็นการจัดระเบียบ และการทดสอบความถูกต้อง ความผิด ของการกระทำก่อนเป็นอันดับแรก และการทดสอบความถูกต้อง ความผิดของการกระทำจะต้องดูว่าการกระทำดังกล่าวจะนำมาซึ่งจุดหมายนั้น ๆ หรือไม่ นอกจากนั้น การตัดสินทางจริยธรรมนั้น จำเป็นต้องมีกฎทั่วไปที่ได้มาจากหลักการแรกทางศีลธรรม โดยพิจารณาว่า “ประโยชน์” หรือ “ความสุข” เป็นสิ่งดีในตัวเอง สิ่งใดก็ตามที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นสิ่งดีก็โดยแสดงให้เห็นว่า สิ่งนั้นนำไปสู่บางสิ่งบางอย่างที่ยอมรับว่าดีโดยปราศจากการพิสูจน์ โดยได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสุขไว้ว่า ความสุขของแต่ละคน ความสุขของทุกคน หรือความสุขของสาธารณะ เป็นสิ่งเดียวกันเท่านั้นที่ดีในตัวเอง หรือน่าพึงปรารถนาในฐานะเป็นจุดหมาย

สรุปได้ว่า แนวคิดนี้ตัดสินคุณค่าทางศีลธรรมอยู่ที่การตัดสินการกระทำและผลของการกระทำ มิใช่อยู่ที่การตัดสินคุณค่าของคน และความสุขจะต้องพิจารณาทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพของความสุขด้วย โดยคำนึงถึงผลประโยชน์หรือความสุขของแต่ละคนและส่วนรวม การพิจารณาจะยึดสิ่งที่เป็นของส่วนรวมมากกว่าความสุขของคนส่วนน้อย

1.3.2 การตัดสินจริยธรรมตามแนวทฤษฎีพันธสัญญา (Contractarianism)

ทฤษฎีพันธสัญญามองพันธะหน้าที่ทางจริยธรรมว่า เป็นผลของการทำสัญญาในหมู่ผู้มีเหตุผล โดยคนเหล่านี้ยินยอมพร้อมใจที่จะสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อคอยกำกับพฤติกรรมของตน การยินยอมพร้อมใจกันนั้นเป็นเพียงการสมมติขึ้นมาหรือเป็นเพียงจินตนาการเท่านั้น สัญญาดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์ กฎเกณฑ์ทางจริยธรรม เป็นกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง

โดยข้ออ้างที่ว่า ผู้ที่มีเหตุผลจะเห็นพ้องกับกฎเกณฑ์เหล่านี้ หากตกอยู่ในสถานการณ์สมมติหรือสถานการณ์อุดมคติแบบหนึ่ง (Abelson & Friquegnon. 1995 : 35-42)

โทมัส ฮอบส์ (Darwall. 1998 : 87-99 ; citing Hobbes. 1668) ได้เสนอแนวคิดทางพันธสัญญาไว้ว่ามีความแตกต่างอย่างสำคัญทางจริยธรรมระหว่างการมีชีวิตที่อยู่ในสังคมรัฐที่มีระเบียบกับการมีชีวิตอยู่ในภาวะธรรมชาติ คือ

1. ในสังคมรัฐที่มีระเบียบ สมาชิกได้ยอมตกลงที่จะเคารพบรรทัดฐานทางจริยธรรมของสังคม ซึ่งจะกำหนดลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมโดยมีสังคมเป็นผู้กำกับให้สมาชิกปฏิบัติตาม สมาชิกจะทำตามพันธะหน้าที่ทางจริยธรรมของตน
2. ภาวะธรรมชาติ เป็นสภาวะที่ไร้อารยธรรม เป็นสภาวะป่าเถื่อน เป็นสภาวะที่ผู้คนยังไม่ได้รวมตัวกันสร้างสังคมรัฐที่มีระบบระเบียบ ในสภาวะดังกล่าวไม่มีอะไรเลย ดังนั้นจึงไม่อาจคาดหวังให้คนทำตามจริยธรรมได้ ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีจริยธรรมในสภาวะธรรมชาติ ทุกคนสามารถที่จะทำทุกอย่างเพื่อความอยู่รอดของตนเองได้ทั้งสิ้น
3. คนจะหลุดออกจากสภาวะธรรมชาติและเข้าสู่สภาวะสังคมรัฐก็ได้โดยการตกลงยอมรับร่วมกันที่จะเคารพและทำตามปทัสถานทางจริยธรรมโดยมีอำนาจกลางเข้ามากำกับ พันธสัญญาดังกล่าวจะผูกมัดคนในสังคมเข้าร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จริยธรรมจะมีความหมายก็แต่ในบริบทของสังคมที่มีระเบียบเท่านั้น

แนวคิดของฮอบส์ จะเริ่มจากสภาวะที่มนุษย์ปราศจากกฎเกณฑ์และองค์กรที่มีอำนาจ ทางการเมืองอันเป็นที่ยอมรับร่วมกัน โดยมีความเท่าเทียมกันทั้งทางร่างกาย และความสามารถทางปัญญา มนุษย์อยู่ในสภาวะธรรมชาตินั้นมีแต่ความทุกข์ ปราศจากสิ่งที่ปกป้องตนเองให้อยู่รอด (Self-Preservation) จึงนำไปสู่ความปรารถนาความสุข เป็นกฎธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งมีแนวคิดคือ มนุษย์อยู่ในสภาวะธรรมชาติ มนุษย์จะไขว่คว้าหาสันติภาพ และมนุษย์สามารถทำตามได้แม้ไม่มีสังคมรัฐหรือรัฐบาลและก็เป็นผลประโยชน์ของมนุษย์เองที่จะกระทำตามกฎนี้ ดังนั้นแนวคิดของ ฮอบส์จึงเสนอเกี่ยวกับจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมได้มาจากการยอมสละอิสรภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ ความยุติธรรมหรือจริยธรรมนั้นเกิดจากการทำตามกฎ เป็นข้อตกลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อตกลงที่ให้ทำตามกฎที่ผู้ปกครองวางไว้ให้ แต่กฎจะเป็นอะไรนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะ

ส่วนจอห์น รอล (Rawl. 1973 : 11) ได้เสนอแนวคิดว่า หลักแห่งความยุติธรรมเป็นพื้นฐานของสังคม เป็นจุดประสงค์ของการตกลงแรกเริ่ม หลักความยุติธรรมเหล่านี้เป็นหลักแห่งบุคคลที่เป็นอิสระและมีเหตุผล ผู้ต้องการจะส่งเสริมประโยชน์ของตนเองจะยอมรับกันในสภาพเริ่มแรกแห่งความเสมอภาคอันเป็นนิยามสถานภาพความสัมพันธ์พื้นฐาน โดยทุกคนมีสถานภาพเริ่มแรกที่มีความเสมอภาค เท่าเทียมกันอยู่ในสภาวะธรรมชาติ ทำให้บุคคลอยู่ในมานแห่งความไม่รู้ คือ บุคคลผู้เข้าร่วมทำสัญญาจะไม่รู้ข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับตนเอง เช่น สถานภาพทางสังคม ระดับปัญญา ฯลฯ ทำให้เขาเห็นแก่ตัวอย่างมีเหตุผล ดังนั้นหลักความยุติธรรมได้มาจากการตกลงกันใน

สถานภาพเริ่มแรกที่ยุติธรรมและเที่ยงธรรมสำหรับทุกคน ข้อตกลงหรือหลักการที่ได้ก็ย่อมจะเที่ยงธรรม โดยมีหลักการแห่งความยุติธรรมคือ

1. หลักเสรีภาพที่เท่าเทียมกัน ให้ความเสมอภาคในการแบ่งปันสิทธิและหน้าที่พื้นฐาน
 2. หลักแห่งความแตกต่างของบุคคลที่เข้ามาร่วมทำสัญญาไม่รู้สถานภาพของตนในสังคม ความแตกต่างระหว่างบุคคลในเรื่องทรัพย์สินและอำนาจจะเป็นที่ยอมรับได้
- เมื่อบุคคลผู้ร่วมทำสัญญาดกอยู่ในเงื่อนไขที่ทำให้เขาต้องมีเหตุผล โดยทำให้เขาไม่รู้ผลประโยชน์เฉพาะของตน แต่ในขณะเดียวกันก็รู้ถึงจิตวิทยาทั่ว ๆ ไปของมนุษย์ รู้ว่าแต่ละคนอาจมีจุดหมายในชีวิตต่าง ๆ กันไป รู้ว่าไม่ว่าจุดหมายชีวิตของแต่ละคนจะเป็นอะไร การบรรลุถึงจุดหมายดังกล่าวจะต้องอาศัยความร่วมมือของทุกคน ผู้ร่วมทำสัญญาย่อมต้องพยายามหาข้อตกลงที่ทุกคนยอมรับได้ อันเป็นข้อตกลงที่จะประสานผลประโยชน์ของทุกคนไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีลักษณะที่เป็นเฉพาะอะไรก็ตาม จริยธรรมตามแนวคิดของรอลส์นั้น จริยธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เลือกเพื่อเป็นแนวทางในการร่วมมือกันของมนุษย์ และเพื่อช่วยให้ชีวิตในชุมชนหรือสังคมเป็นไปได้อย่างราบรื่น

1.3.3 เกณฑ์การตัดสินตามศาสนา (Religious Absolutism)

ศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งทางสังคมที่ทำหน้าที่ขัดเกลากฎทางสังคม มีอิทธิพลต่อสังคมและสมาชิกในสังคม ในเรื่องทัศนคติ และการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับความดีความชั่ว ศาสนาได้ทำหน้าที่ให้คำสั่งสอน ให้คำปรึกษา ทุกศาสนาจะมีหลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการครองตนอยู่ในศีลธรรม ซึ่งศาสนาเป็นคู่กับคุณธรรม จริยธรรม

จริยธรรมที่ถูกต้องตามเกณฑ์ตัดสินทางศาสนานั้นจะอาศัยการยึดศาสนาของศาสนานั้นเป็นหลัก เชื่อหรือเคารพในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ สร้างแรงจูงใจด้วยการปฏิบัติตามพระเจ้าหรือศาสดาของศาสนา ให้ผู้ที่เคารพในศาสนาได้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนเพื่อให้สมาชิกดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างสันติสุข แต่ถึงแม้ว่าศาสนาจะถูกมองว่าเป็นประโยชน์นิยม หรือปฏิบัตินิยมที่เห็นว่าสิ่งต่าง ๆ มีความสำคัญ เนื่องจากมันให้ประโยชน์และเป็นเครื่องมือช่วยให้ได้รับประโยชน์ แต่ศาสนาก็มีความสำคัญในตัวเอง และมีคำประกาศในรูปของธรรมะว่าอะไรคือสิ่งที่ดีและคนดีในทัศนะของศาสนานั้นเป็นอย่างไร ตัวอย่างเช่น ศาสนาพุทธ มีคำสอนที่เป็นฐานธรรมะทั้งปวงตลอดจนมีความหมายครอบคลุมถึงระบบจริยธรรมของพุทธศาสนา คือ มรรค 8 หรือวิธีการดับทุกข์ซึ่งแต่ละข้อจะมีความสัมพันธ์และเป็นเหตุผลซึ่งกันและกัน ซึ่งกล่าวรวมได้เป็นไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นอกจากนั้นศาสนาพุทธยังมีเบญจศีล เบญจธรรม ที่เป็นคำสอนของศาสนาใกล้ชิดกับวิถีชีวิตความเป็นไทย เป็นต้น เกณฑ์การตัดสินทางพุทธศาสนาว่าอะไรผิด อะไรถูก มีหลักพิจารณาตัดสินมีอยู่หลายประการคือ (สุวรรณ เพชรนิล. 2526 : 295)

1. พิจารณาที่เจตนา หรือความตั้งใจในการกระทำ
2. พิจารณาตามบทบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้
3. พิจารณาที่ฐานของจิตซึ่งเป็นฐานของพฤติกรรม
4. พิจารณาที่ผลของการกระทำว่ามีคุณประโยชน์ในลักษณะใด
5. พิจารณาที่ผลของการปฏิบัติโดยตรง

ข้อกำหนดทางศีลธรรมนับว่าเป็นเกณฑ์แต่ละเกณฑ์ ในการตัดสินการกระทำของคนที่นับถือศาสนานั้น ๆ และเป็นแนวทางของความประพฤติที่นับว่าถูกต้อง คนโดยทั่วไปคุ้นเคยกับอยู่กับความคิดที่ว่า การปฏิบัติตามศาสนาแล้วทำให้สังคมอยู่อย่างปกติสุข เพราะมีข้อกำหนดทางศีลธรรมซึ่งมีความถูกต้องในตัวเอง เป็นสัจธรรมที่ได้รับการเปิดเผยโดยศาสดาของศาสนา หรือพระผู้เป็นเจ้า ข้อกำหนดเหล่านั้นมีอำนาจอยู่ในตัวเอง คือบุญและบาป ซึ่งเป็นผลที่ผู้ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามจะได้รับ (ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ. 2525 : 43-45)

เกณฑ์การตัดสินทางจริยธรรมนั้น เป็นการตัดสินพฤติกรรมที่ถูกต้องในลักษณะของความเชื่อฟังในลักษณะของพ่อกับลูก เป็นแบบวิธีของการสร้างความตระหนักทางจริยธรรม เด็กเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกต้องกับสิ่งที่ผิดจากผู้ปกครองอนุญาตหรือห้ามไม่ให้กระทำ และในขณะเดียวกันเด็กจะประเมินเกณฑ์การตัดสินทางจริยธรรมของผู้ใหญ่ด้วย ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างศาสดาของศาสนากับบุคคลนั้นเปรียบเหมือนกับพ่อและลูก เป็นลักษณะของอำนาจหน้าที่เป็นของผู้ปกครอง (Parental Authority) เป็นมาตรฐานทางจริยธรรมเพื่อการตัดสินใจของเด็กในการกระทำสิ่งที่ถูกหรือสิ่งที่ผิด (Abelson & Friquegnon. 1995 : 7-8)

1.3.4 เกณฑ์ตัดสินโดยวัฒนธรรมและสังคม (Cultural and Social Relativeism)

เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม จะมีชีวิตที่เห็นคุณค่าอยู่ได้จะต้องมีชีวิตอยู่ในสังคมเท่านั้น ภายในตัวสังคมประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น คน สถาบัน ระเบียบกฎเกณฑ์ ประเพณี บรรทัดฐาน และค่านิยม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะมาช่วยในการตัดสินการกระทำของบุคคลในสังคม การกระทำอย่างหนึ่งอาจได้รับการยอมรับในสังคมหนึ่ง แต่ไม่ได้รับการยอมรับในอีกสังคมหนึ่ง

สังคมแต่ละสังคมมีเกณฑ์ในการตัดสินการกระทำที่แตกต่างกันจึงทำให้เกิดการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เพื่อให้สมาชิกใหม่ในสังคมได้มีบุคลิกภาพในทางที่สังคมต้องการ กระบวนการนี้เริ่มตั้งแต่ในครอบครัว โดยมีบิดามารดาและสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวเป็นผู้รับผิดชอบ และดำเนินติดต่อกันไปตลอดชีวิตของบุคคล และเครื่องมือที่สำคัญของการขัดเกลาทางสังคมที่สำคัญคือ โรงเรียน และมหาวิทยาลัย เพราะถึงแม้ว่าจะมีพลเมืองของสังคมเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้ผ่านระบบการศึกษา แต่โดยเฉลี่ยแล้ว พลเมืองส่วนใหญ่จะได้มีโอกาสใช้ชีวิตอยู่ในระบบการศึกษาประมาณ 6-16 ปี ซึ่งโรงเรียนจะทำหน้าที่ในการถ่ายทอดศิลปวิทยาการ

คุณธรรมและสร้างสรรค์ลักษณะพลเมืองที่พึงประสงค์ของสังคมให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เป็นการจัดให้สมาชิกของสังคมได้เรียนรู้เกณฑ์การกระทำของสังคมพร้อมกับวิทยาการความรู้ต่าง ๆ ซึ่งสังคมนั้นเห็นว่าดีและเหมาะสม (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. 2525 : 41-43)

เกณฑ์การตัดสินทางวัฒนธรรมและสังคมนั้นให้การยอมรับด้วยกฎ ระเบียบทางจริยธรรมว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ กฎหมาย (Laws) ธรรมเนียมปฏิบัติ (Customs) และข้อตกลง (Agreement) ซึ่งเป็นขนบธรรมเนียม ประเพณี ของกลุ่มชนในสังคมซึ่งตัดสินเกี่ยวกับพฤติกรรม บุคคลไม่สามารถที่จะให้ความเห็นว่าถูกหรือผิด แต่สามารถระบุได้ว่า เป็นกฎหมายหรือขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม จึงเป็นความถูกต้องที่ได้รับการนิยามโดยยึดเหตุผลที่มาจากวัฒนธรรมและสังคม (Abelson & Friquegnon. 1995 : 8-9)

1.3.5 เกณฑ์การตัดสินจริยธรรมตามแนวอัตถิภาวนิยม (Existentialism) โดยยึดตัวบุคคลหรือปัจเจกนิยม

จริยศาสตร์ตามแนวอัตถิภาวนิยมนี้ ซาร์ท (Sartre) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสได้ให้หลักการตายตัวที่มีลักษณะก่อนประสบการณ์หรือไม่อาศัยประสบการณ์เป็นแนวทางในการตัดสินใจ บุคคลไม่สามารถตัดสินสิ่งที่คน ๆ หนึ่งเลือกได้ว่าถูกต้องหรือไม่ถูกต้องเพราะไม่มีคุณค่าตายตัว และคุณค่าเป็นผลของอิสรภาพของมนุษย์ เป็นงานสร้างของมนุษย์ แนวคิดของซาร์ทจะเน้นอิสรภาพ ซึ่งเป็นอิสรภาพของการเลือกที่ไม่ได้มีอะไรมากำหนด แม้กระทั่งเหตุผล และเนื่องจากการเลือกเป็นการเลือกคุณค่า ดังนั้นคุณค่ามิได้ถูกกำหนดโดยมีเหตุผลสากล มนุษย์เป็นอิสระจากการกำหนดของเหตุผลด้วย

แนวคิดของซาร์ทคล้ายกับแนวคิดของคานท์ในแง่ที่ว่า ทั้งคู่เน้นอิสรภาพของการเลือก ด้วยเหตุนี้ทั้งคู่จึงมิได้มองว่ามนุษย์เป็นอิสระที่จะทำตามสิ่งที่ตนเองเลือก กล่าวคืออิสรภาพที่จะเลือกกับอิสรภาพที่จะทำตามสิ่งที่ตนเลือกเป็นคนละเรื่องกัน ดังนั้นคุณค่าจึงไม่เกี่ยวกับความสำเร็จหรือความล้มเหลวของความพยายามที่จะทำตามสิ่งที่ตนเลือก เราจะตัดสินคนได้โดยการดูว่าเขาเลือกอย่างไร เวลาที่เขาเลือกนั้นเขาเลือกโดยหลอกตัวเองว่าเขาได้เลือกอย่างไรอิสระ แต่สถานการณ์กำหนดให้เขาเลือกหรือเขาเลือกโดยยอมรับว่าสิ่งที่เขาเลือกคือผลงานสร้างของเขาเองหรือไม่ ดังนั้นแนวคิดจริยศาสตร์ของซาร์ทจะเชื่อว่า มีจริยศาสตร์ปทัสถาน เพราะคุณค่าคือสิ่งที่สร้างของมนุษย์ (เนืองน้อย บุญเนตร. 2539 : 39-48)

1.4 ค่านิยมเชิงจริยธรรม

การศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมเชิงจริยธรรมนั้นก็เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาสมรรถภาพในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการบูรณาการค่านิยมเชิงจริยธรรมสู่สาระในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ค่านิยมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคล เป็นส่วนหนึ่งที่สามารถกำหนด

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม การที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนั้นจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อ ความรู้สึกหรือค่านิยมต่อสิ่งเร้าที่กระตุ้นให้บุคคลสนองตอบ

1.4.1 ความหมายของค่านิยม

ได้มีผู้กล่าวถึงความหมายของค่านิยมไว้ดังต่อไปนี้

สาโรช บัวศรี (2526) ได้กล่าวถึงค่านิยมว่าหมายถึง สภาพหรือการกระทำบางประการที่เรานิยามว่าควรยึดหรือยึดมั่น เพื่อจะได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของสังคม หรือของตัวเราเอง และยังหมายถึง สิ่งที่บุคคลในสังคมต่างเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีค่า ควรจะยึดถือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการยกย่องเชิดชูว่าดี ก้าวหน้า มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิต เป็นรูปแบบของความเชื่อที่แต่ละคนยึดถือว่าควรประพฤติปฏิบัติ เป็นความคิดที่เห็นว่ามีค่าสำคัญต่อชีวิตเฉพาะบุคคล

วีระ บำรุงรักษ์ (2523 : 131) ได้ให้ความหมาย ค่านิยม (Values) ว่าเป็นสิ่งโน้มนำจิตใจให้กระทำหรือไม่กระทำอย่างหนึ่งอย่างใด สิ่งทีโน้มนำจิตใจนั้น มีทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม บุคคลหนึ่งอาจจะมีค่านิยมอย่างเดียวหรือหลายอย่างก็ได้ และในขณะเดียวกันความโน้มนำของจิตใจต่อสิ่งนั้น ๆ อาจจะมีมากน้อยแตกต่างกันไปเป็นระดับ เช่น ถ้าจิตใจไปผูกยึดติดอย่างเหนียวแน่น ก็อยู่ในระดับความเชื่อ (Belief) รองลงมาเป็นระดับเจตคติ (Attitude) ก่อนข้างน้อยอยู่ในระดับความสนใจ (Interest) และถ้าชอบปกติหรือมากกว่าปกติเล็กน้อย ก็เรียกว่า ความชอบ (Preference)

นอกจากนั้น ศักดิ์ ระพี (2543 : 28) ได้สรุปความหมายของค่านิยมไว้ว่า เป็นการตัดสินใจที่เรากระทำในชีวิต ซึ่งขึ้นอยู่กับรากฐานของค่านิยมที่เรายึดถือ เพราะฉะนั้น คำถามหนึ่งที่สำคัญที่จะต้องถามตนเองก็คือ เราเข้าใจแจ่มแจ้งถึงค่านิยมที่เรายึดถือแล้วหรือไม่ เป็นมาตรฐาน เป็นบรรทัดฐานหรือเป็นกฎเกณฑ์ ซึ่งได้ให้แนวทางในการตกลงตัดสินใจที่แน่นอนว่ามนุษย์ควรประพฤติปฏิบัติอย่างไร เป็นเป้าหมายสูงสุดของการผสมผสานทางความคิด ความเชื่อออกมาเป็นการปฏิบัติหรือความตั้งใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งของคนเรา

แนวคิดที่เป็นความหมายของค่านิยมของนักวิชาการชาวตะวันตกนั้น แฟรงเกิล (Fraenkel. 1977 : 6-7) ได้ให้ความหมายของค่านิยมคือ ความคิดรวบยอดหรือมโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งที่บุคคลคิดว่าเป็นสิ่งที่มีค่าต่อชีวิต เมื่อบุคคลยอมรับค่านิยมแก่บางสิ่งบางอย่างนั้น จะต้องเกิดจากความรู้สึก ความเชื่อว่าสิ่งนั้นมีคุณค่า ซึ่งหมายถึง คุณค่าของการมี คุณค่าของการกระทำ คุณค่าของการได้รับ

เอสเตบาน (Esteban. 1989 : 7) ได้กล่าวถึง ค่านิยมเชิงจริยธรรม (Moral Values) ว่าเป็นความจริงที่เป็นสากล ซึ่งบุคคลสามารถยึดถือเพื่อให้เกิดความดี และมีความสำคัญต่อชีวิต เป็นกฎระเบียบทางจริยธรรมซึ่งบุคคลสามารถที่จะได้รับและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นแนวคิดหรืออุดมคติซึ่งอยู่เหนือธรรมชาติตลอดเวลาและทุกพื้นที่ เป็นความเที่ยง

แต่สำหรับมนุษย์โดยไม่ได้มีความแตกต่างทางด้านผิวพรรณ เชื้อชาติ หรือศาสนา เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลรวมกันเป็นหนึ่งเดียวครอบครัว ชนชาติและมนุษย์ทุกคนเป็นคนดี ค่านิยมเชิงจริยธรรมได้แก่ ความรัก การเคารพในเกียรติของบุคคล การรักความจริง ความยุติธรรม ความสงบสุข การเคารพในสิทธิและทรัพย์สิน ความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว การเคารพต่อชีวิต ความอิสระ และหน้าที่การงาน และค่านิยมเชิงจริยธรรมนั้นเป็นสิ่งที่จริง เป็นสากล และคงอยู่ชั่ววันนิรันดร์

จากแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สามารถสรุปได้ว่า ค่านิยมหมายถึง ความเชื่อของบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมที่ยึดถือซึ่งเชื่อถือว่าสิ่งหนึ่งมีค่า มีความสำคัญและเป็นที่ปรารถนา ในขณะที่สิ่งอื่น ๆ มีค่าและความสำคัญน้อยกว่าหรือไม่เป็นที่ปรารถนา ค่านิยมจึงเป็นมาตรฐานการรับรู้ การประเมิน การเลือก และการตัดสินใจของบุคคลว่า ควรทำหรือไม่ทำ มีค่าหรือไม่มีค่า สำคัญหรือไม่สำคัญ นอกจากนี้ค่านิยมยังทำหน้าที่เป็นตัวกำหนดเป้าหมาย และสร้างแรงจูงใจให้บุคคลมุ่งสู่เป้าหมายที่ต้องการ โดยไม่มีเงื่อนไขว่าจะต้องทำให้เกิดความดีแก่สังคมหรือไม่

1.4.2 ประเภทของค่านิยม

ค่านิยมสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามหลักเกณฑ์ที่ยึดถือ ซึ่งได้มีผู้แบ่งประเภทของค่านิยมไว้ดังต่อไปนี้

สารโซ บัวศรี (2526) ได้จำแนกค่านิยมออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. จำแนกตามการยึดถือของพระศาสดาของศาสนา จะแบ่งออกเป็น

1.1 ค่านิยมที่เป็นศีลธรรม (Morality) หมายถึง ค่านิยมที่เป็นศีลและธรรม ได้แก่ ศีลธรรม (Moral Values) และคุณธรรม (Ethical Values) ซึ่งถือว่าศาสดาหรือพระผู้เป็นเจ้าได้กำหนดไว้แล้ว

1.2 ค่านิยมที่เป็นข้อตกลง (Convention) หมายถึง ค่านิยมที่ประชาชนในชาติได้ตกลงเห็นชอบกำหนดขึ้นเอง ไม่ว่าจะเป็นโดยทางตรงหรือทางอ้อม ตามยุคสมัย ได้แก่ ธรรมเนียม ประเพณี อุดมการณ์ วินัย กฎหมาย เป็นต้น

2. จำแนกตามวิชาชีพ (Professional) แบ่งออกเป็น

2.1 ค่านิยมพื้นฐาน (Basic Values) ประกอบด้วยค่านิยม คือ ศีลธรรม (Moral Values) คุณธรรม (Ethical Values) ธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม (Cultural Values) และ กฎหมาย (Legal Values)

2.2 ค่านิยมวิชาชีพ (Professional Values) ประกอบด้วยค่านิยม คือ อุดมการณ์ประจำวิชาชีพของตน วินัย ประจำวิชาชีพของตน มารยาท ประจำวิชาชีพของตน พระราชบัญญัติประจำวิชาชีพของตนโดยเฉพาะ

นอกจากนั้น ลักษณะของค่านิยมเป็นเรื่องของสภาพ (Condition) และการกระทำ (Action) บางประการ และเป็นเรื่องสลับตรงกันข้ามซึ่งเป็นคู่กัน (Dichotomy) เช่น ความจน ความรวย ความทุกข์ ความสุข เป็นต้น (สาโรช บัวศรี. 2526)

ส่วน นาดยา ภัทรแสงไทย (2526 : 12-14) ได้จำแนกค่านิยมออกเป็น 2 แบบ ได้แก่

1. ค่านิยมที่เป็นเครื่องมือ (Instrumental Values) หรือ ค่านิยมวิถีทาง (Means) เช่น ค่านิยมเรื่องเงิน ความทะเยอทะยาน ความมีจิตใจกว้าง ความสะอาด ความกล้าหาญ การให้อภัย ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสร้างประโยชน์ เป็นต้น

2. ค่านิยมที่ฝังราก (Root Values) หรือค่านิยมปลายทาง (Terminal Values or Ends) เช่น ชีวิตที่สะดวกสบาย ชีวิตที่น่าตื่นเต้น การได้รับความสำเร็จ ความเสมอภาค มีเสรีภาพและสิทธิ ความสุข ซึ่งเป็นค่านิยมที่มุ่งหวังให้เกิดขึ้นในปลายทาง

นอกจากนั้น ออลพอร์ท เวอร์นอน และลินด์เซย์ (Robbins 1991 : 159 ; citing Allport, Vernon & Lindzey. n.d.) ให้ความหมายว่า ค่านิยมเป็นความเชื่อที่บุคคลแสดงออกมาให้เห็นโดยความชอบ ได้สร้างแบบสอบถามเพื่อวัดค่านิยมโดยอาศัยหลักการแบ่งชนิดของค่านิยมของสปรองเกอร์ (Spranger) นักปราชญ์ชาวเยอรมันซึ่งเชื่อว่าการดำรงชีวิตของคนเราจะเข้าลักษณะใดลักษณะหนึ่งในค่านิยม 6 ประเภทดังนี้

1. ค่านิยมด้านทฤษฎีทางวิชาการ (Theoretical Value) เป็นเรื่องการหาความจริงโดยวิธีการให้เหตุผล เป็นแรงจูงใจให้บุคคล ต้องการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ความจริง

2. ค่านิยมด้านเศรษฐกิจ (Economic Value) เป็นค่านิยมที่ช่วยกระตุ้นให้บุคคลพอใจ สนใจในการได้รับความสะดวกทางกาย นำไปสู่ความมั่งคั่ง เช่น งานเกี่ยวกับธุรกิจ การผลิต การตลาดและการค้า ซึ่งเกี่ยวกับผลประโยชน์และการปฏิบัติ

3. ค่านิยมด้านสุนทรียภาพ (Aesthetic Value) เกี่ยวกับรูปแบบ (Form) และความกลมกลืน (Harmony) เป็นค่านิยมที่จะช่วยให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในประสบการณ์ที่เกิดจากประสาทสัมผัสต่าง ๆ เช่น ความสวยงาม ความกลมกลืนกัน เป็นต้น

4. ค่านิยมด้านสังคม (Social Value) เกี่ยวข้องกับความรักของคนหมู่มาก เป็นค่านิยมที่สร้างแรงจูงใจให้บุคคลสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นและการเข้าร่วมสังคม มีความรักเพื่อนมนุษย์ บุคคลพวกนี้มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่บุคคลอื่น เป็นบุคคลที่มีความกรุณา เห็นใจผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว

5. ค่านิยมด้านการเมือง (Political Value) เกี่ยวข้องกับการได้อำนาจและอิทธิพล ค่านิยมประเภทนี้จะช่วยให้ บุคคลเกิดแรงจูงใจในการเข้าสู่ระบบการปกครอง สนใจในเรื่องของการปกครองในสังคม เพื่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง

6. ค่านิยมทางศาสนา (Religious Value) เป็นค่านิยมที่ช่วยให้บุคคลสนใจ

ศึกษาค้นคว้าเรื่องราวระเบียบของส่วนรวม ประารถนาจะนับถือศาสนา จะถือคำสั่งสอนของศาสนา เป็นสรณะอย่างเคร่งครัด เพื่อความมั่นคงในชีวิต

ส่วนแนวคิดของแฟรงเกิล (Fraenkel. 1977 : 7-8) ได้แบ่งค่านิยมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ค่านิยมในฐานะเป็นวิธีการ (Means) ซึ่งเป็นค่านิยมที่ใช้เป็นเครื่องมือ (Instrument Values) เพื่อให้เกิดค่านิยมอื่นในบุคคล
2. ค่านิยมในฐานะเป็นเป้าหมาย (Ends) เป็นค่านิยมที่ถูกกำหนดเพื่อต้องการให้เกิดในตัวบุคคล เป็นเป้าหมายตามที่ต้องการ

สรุปได้ว่าการจำแนกประเภทของค่านิยมนั้นสามารถจำแนกค่านิยมออกเป็นหลายประเภทด้วยกันขึ้นอยู่กับมุมมองของผู้จำแนกค่านิยมว่าจะให้หลักเกณฑ์อย่างไร อย่างไรก็ตามการจำแนกประเภทของค่านิยมตามที่มีผู้จำแนกประเภทของค่านิยมดังกล่าวมาแล้ว ทำให้มองเห็นได้ว่า ค่านิยมนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ สังคม ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาค่านิยมเชิงจริยธรรมต่อไป

1.4.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาค่านิยมเชิงจริยธรรม

เคอร์สเซนบัม (Kirschenbaum. 1995 :15-23) ได้เสนอคุณลักษณะของบุคคล ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาค่านิยมของบุคคลว่า บุคคลจะสามารถพัฒนาค่านิยมเชิงจริยธรรมนั้น จะต้องอาศัยองค์ประกอบภายในบุคคล เพื่อเป็นแนวทางที่ช่วยให้บุคคลได้ตัดสินใจ รู้จักนำไปประยุกต์ใช้ แสดงหรือมีพฤติกรรม และการใช้ค่านิยมในชีวิต เป็นกระบวนการที่มุ่งนำไปใช้ในชีวิตจริงประกอบด้วย

1. การรู้จักตนเอง (Knowing Oneself) เป็นคุณลักษณะที่สำคัญในการแสวงหาทักษะชีวิต (Life Skills) รวมทั้งความตระหนักถึงความรู้สึกของผู้อื่น ความเชื่อ สิทธิความเป็นเจ้าของ และค่านิยม รู้จักจุดแข็งจุดอ่อนและศักยภาพของตนเอง รู้จักรูปแบบของพฤติกรรมของบุคคล และมีความซื่อสัตย์

2. การเคารพตนเอง (Self-Esteem) มีความหมายรวมถึง การยอมรับตนเอง และการชื่นชมตนเอง การมีทักษะการเคารพตนเองเป็นทักษะที่สำคัญ หากพบว่าบุคคลมีการเคารพตนเองต่ำจะทำให้บุคคลรู้สึกว่าตนเองมีค่าต่ำ และทำให้บุคคลเกิดความไม่ใส่ใจต่อตนเอง ไม่รู้จักการตั้งเป้าหมาย หรือไม่สามารถหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่เป็นอันตรายหรือไม่ถูกต้อง ไม่เกิดความพึงพอใจต่อตนเอง หรือความหมายของชีวิต

3. ความสามารถในการตั้งเป้าหมาย (Goal-Setting Ability) เป็นการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนและเป็นจริงมากที่สุด การตั้งเป้าหมายไม่ใช่เป็นสิ่งที่ยากหรือง่ายที่จะทำให้บรรลุผลสำเร็จ แต่จะช่วยให้บุคคลได้พบกับความสำเร็จในการครองชีวิตและช่วยส่งเสริมทั้งการทำงานและชุมชนอีกด้วย

4. ทักษะการคิด (Thinking Skill) เป็นทักษะที่จำเป็นต่อการวิพากษ์วิจารณ์ และการสร้างสรรค์ในสังคม เป็นความสามารถที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับข้อมูลใหม่ ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking Skill) การคิดวิเคราะห์ แยกแยะ สังเคราะห์ และประเมินต่อ ข้อมูลที่ได้รับ นอกจากนั้นยังต้องการทักษะทางการคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking Skill) เพื่อช่วยให้ปฏิบัติการทางความคิดสถานการณ์ใหม่และการแก้ปัญหาที่ดีกว่าของ บุคคล

5. ทักษะการตัดสินใจ (Decision-Making Skills) เป็นทักษะที่จำเป็นต่อชีวิตที่ จะต้องอาศัยโครงสร้าง การออกแบบและกระบวนการที่ต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการตัดสินใจที่ดี นั่นคือ สามารถทำให้บรรลุเป้าหมาย ทักษะการตัดสินใจนั้นประกอบด้วย การกำหนดปัญหา การตั้งเป้าหมาย การเก็บรวบรวมข้อมูล การแสวงหาทางเลือก การเลือกผลที่ตามมา การตัดสินใจ และการประเมินผลลัพธ์

6. ทักษะการสื่อสาร (Communication Skills) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการถ่ายทอด ความคิด ความรู้สึกอย่างอิสระ การรับฟังผู้อื่นตามมุมมองและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน การแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างชาญฉลาด การเรียนรู้สิ่งที่เราเชื่อและต้องการจากตัวเราเองและบุคคลอื่น

7. ทักษะทางสังคม (Social Skills) เป็นทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้สู่ความสำเร็จของบุคคล เช่น การเรียนรู้การขอร้อง การตอบรับอย่างมีมารยาทในสังคม เป็นตัวอย่างหนึ่งของทักษะทางสังคมที่จำเป็น ซึ่งบางครั้งโรงเรียนไม่ได้สอนให้เกิดทักษะนี้ โดยเฉพาะการมี เจตคติและพฤติกรรมที่เหมาะสม

8. ความรู้ทางวิชาการและเกี่ยวกับโลก (Academic and Worldly Knowledge) เป็นความรู้ที่จำเป็นต่อการบรรลุถึงค่านิยมในชีวิต รวมทั้งเป็นความรู้ที่ได้จาก สถาบันทางการศึกษา และความรู้ที่เกี่ยวข้องกับโลกที่แท้จริงเพื่อให้สัมพันธ์กับค่านิยมที่ต้องการบรรลุ เช่น ความรู้เรื่องของระบบที่ถูกต้องได้แก่ ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง เป็นต้น

9. ความรู้ที่เป็นนามธรรมเหนือธรรมดา (Transcendental Knowledge) การรับรู้ค่านิยมที่แท้จริงได้นั้นต้องมาจากทั้งสุขภาพที่สมบูรณ์ ความคิดอย่างมีเหตุผล หลักการที่ถูกต้อง การตัดสินใจที่ดี มีความสัมพันธ์เชิงบวก การหยั่งรู้ มุมมองที่เป็นจิตวิญญาณของชีวิต ความรู้ที่เป็นนามธรรมเหนือธรรมดานั้นเป็นการเรียนรู้ทั้งภายในสถาบันการศึกษา และภายในสถาบันอื่นในสังคม เช่น บ้าน วัด กลุ่มเพื่อน เป็นต้น

นาตยา บิลันธานนท์ (2534 : 145-148) ได้กล่าวถึง บุคคลจะได้รับคุณค่า ของกระบวนการกระจำงค่านิยมเมื่อได้รับการพัฒนาค่านิยมแล้ว ซึ่งมีคุณลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

1. ทักษะการสื่อสาร สามารถแลกเปลี่ยนทั้งการสื่อความคิด ความเชื่อ

ความรู้สึก และค่านิยมให้เข้ากับผู้อื่นได้ ในลักษณะของการสืบสวนสอบสวน (Inquiry) ทำให้มีการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2. ความเห็นอกเห็นใจ พัฒนาจิตใจให้มีความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เข้าใจและยอมรับผู้อื่น ทั้งความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ และค่านิยมต่าง ๆ ทำให้เกิดการแสวงหาทางเลือกค่านิยมสำหรับตนเอง

3. การแก้ปัญหา ทำให้สามารถแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ เพราะในกิจกรรมของการกระจำค่านิยมจะให้ผู้เรียนได้เผชิญปัญหา และฝึกแก้ไขปัญหา ในสถานการณ์และเวลาที่กำหนดให้ ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ การค้นหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ การตรวจสอบและประเมินความรู้

4. การเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ส่งเสริมความเป็นตัวของตัวเอง แสดงความคิดเห็นและพิจารณาตัดสินใจ ซึ่งบุคคลมีความแตกต่างทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา ความคิดและการกระทำ ทำให้รู้จักใช้เหตุผลสนับสนุน หรือชี้แจงในสิ่งที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

5. การตัดสินใจ เมื่อเผชิญกับการเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งในหลาย ๆ อย่าง และสิ่งที่ต้องตัดสินใจย่อมสะท้อนให้เห็นความคิด ความเชื่อและค่านิยม ในกระบวนการของการตัดสินใจ

6. ความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งมาจากกระบวนการตัดสินใจจะทำให้บุคคลมีความเชื่อหรือค่านิยมต่าง ๆ เกณฑ์การพิจารณาตัดสินใจที่จะเชื่อหรือเห็นคุณค่าในเรื่องใด ๆ เป็นอิทธิพลมาจากผู้ที่มีอำนาจหรือผู้ที่มีอิทธิพลเหนือเรา รวมทั้งจากการพิจารณาด้วยเหตุผล และมีข้อมูล หรือเหตุผลใหม่ที่ดีกว่า ก็อาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อหรือค่านิยมที่มีอยู่เดิมได้

สรุปได้ว่า องค์ประกอบภายในบุคคลนั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาค่านิยมเชิงจริยธรรมของบุคคล ซึ่งบุคคลจะต้องมีการรู้จักตนเอง การเคารพตนเองมีความสามารถตั้งเป้าหมาย มีทักษะการคิด ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการสื่อสาร ทักษะทางสังคม มีความรู้ทางวิชาการและเกี่ยวกับโลก มีความรู้ที่เป็นนามธรรม ความเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง จะทำให้บุคคลมีการพัฒนาค่านิยมเชิงจริยธรรมได้ดี

1.4.4 จริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็น

จริยธรรมไทยที่สมควรได้รับการพัฒนาส่งเสริมสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเพื่อให้มีจริยธรรมที่อยู่ในระดับดีนั้น ขึ้นอยู่กับบริบทของสังคมไทยในแต่ละท้องถิ่นว่ามีความต้องการจำเป็นที่จะต้องพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในด้านใด อย่างไรก็ดีตามได้มีผู้วิเคราะห์เกี่ยวกับจริยธรรมไทยที่ควรส่งเสริม ซึ่งได้มาจากการศึกษาปัญหาเชิงจริยธรรมนั้นไว้อย่างหลากหลายดังต่อไปนี้

คณะกรรมการศึกษาจริยธรรมไทย โครงการศึกษาจริยธรรมไทยได้เสนอจริยธรรมหลักที่สำคัญ ได้แก่ (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. 2540 : 60)

1. การไฝ่สัจธรรม คือ การแสวงหาความจริง ยึดถือแต่ความจริงเชื่อแต่ในสิ่งที่ไม่มีเหตุมีผล

2. ความไม่ประมาท คือ การปฏิบัติตนด้วยการวางแผนอย่างรอบคอบ รู้จักยับยั้งชั่งใจ และควบคุมได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

3. การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา คือ ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ ด้วยการรู้สภาพปัญหา สาเหตุ กำหนดเป้าหมายที่จะจัดปัญหา และรู้วิธีการแก้ปัญหา

4. เมตตากรุณา คือ การเสียสละส่วนตน เพื่อเกื้อกูลบุคคลอื่นกระทำการที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

5. สติสัมปชัญญะ คือ การระลึกรู้ตัวอยู่เสมอว่า ตนกำลังทำอะไร มีความว่องไวในการตัดสินใจ ปฏิบัติตนด้วยความรอบคอบ และระมัดระวังอยู่เสมอ

6. ความซื่อสัตย์สุจริต คือ การไม่ประพฤติดัด ทดโกงด้วยความจริง ด้วยความถูกต้อง รักษาความสัตย์ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบตามระเบียบ และกฎเกณฑ์ทางสังคม

7. ความขยันหมั่นเพียร คือ การปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจจดจ่อไม่ย่อท้อ ขยันอดทนเพื่อให้งานบรรลุผลตามเป้าหมาย

8. หิริโอตตปละ คือ ความละอายและเกรงกลัวต่อการทำผิดคิดไม่ซื่อ

สายสุรี จุติกุล (2523 : 140-141) ได้เสนอแบบแผนของจริยธรรมพื้นฐาน (Basic Moral Values) และจริยธรรมอื่น ๆ ไว้ดังนี้

จริยธรรมพื้นฐาน ได้แก่

1. การรักความจริง : การไม่พูดปด และไม่ฉ้อฉล การรักษาความสัตย์สุจริต การมีความกล้าที่จะรับความจริง และมีความละเอียดใจที่จะนำความจริงไปสู่ผู้อื่น

2. การไม่เบียดเบียนกัน : การรักษาสิทธิและความชอบธรรมของผู้อื่น โดยมีความรักและความเมตตาเป็นรากฐาน

3. ความละเอียด : ความละเอียดใจต่อการกระทำผิดหรือความชั่วใด ๆ

4. ความรู้จักพอ : ความไม่โลภ และไม่หลง การจัดการชีวิตของตนโดยสันโดษ จริยธรรมอื่น ๆ ได้แก่

1. การบังคับตนเอง : การมีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ ฯลฯ

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม : เคารพระเบียบ เคารพกฎหมายกฎข้อบังคับ

3. ความเสมอภาค : มีความเป็นธรรมในสังคม รักษาและเคารพในสิทธิของผู้อื่น การไม่เบียดเบียนกัน ฯลฯ

4. ความเสียสละ : เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ฯลฯ

5. ความซื่อสัตย์ : ความฉ้อโกง ความตรง ไม่พูดเท็จ ให้ร้าย รักความจริง

ฯลฯ

6. ความกล้า : มีความกล้ารับความจริง พุดความจริง กล้าที่จะมีความคิดเห็นของตนเองทั้งกล้าที่จะสู้กับความผิดเพื่อความถูกต้อง ฯลฯ

7. การมีแนวคิดกว้าง : มีความพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ฯลฯ

8. ความสามัคคี : มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการร่วมงานกับผู้อื่น ฯลฯ

9. เข้าใจและมีหลักธรรมศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว : รักสันโดษ รู้จักพอ ไม่โลภ ไม่หลง ฯลฯ

10. ความเมตตา กรุณาและการให้อภัย

11. ความพากเพียรและอดทน

12. การรู้จักคุณค่าของการทำงาน : การใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ มีทัศนคติที่ดีต่องานบริษัททุกประเภท ค่าของคนอยู่ที่การทำงาน ฯลฯ

13. การรู้จักค่าของทรัพยากร : มีการประหยัดและอดออม ฯลฯ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (เสริมศรี ไชยศร. 2539 : 132-133) ได้วิเคราะห์จริยธรรมที่ควรเร่งพัฒนาส่งเสริมให้เกิดขึ้นในระดับประถมศึกษา ควรพัฒนาจริยธรรม 3 ประการ คือ ความเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต และความขยันหมั่นเพียร ส่วนระดับมัธยมศึกษาควรพัฒนาทั้ง 3 ระดับ และเพิ่มจริยธรรมอีก 2 อย่างคือ การใฝ่สัจธรรมและการใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา ซึ่ง กรมวิชาการได้กำหนดพฤติกรรมจริยธรรมต่าง ๆ ไว้ดังต่อไปนี้

1. การใฝ่สัจธรรม ได้แก่ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับเลือกแนวทางความเชื่อที่มีเหตุผล การแสดงความพอใจกับคำกล่าวที่มีเหตุผล การแสดงความพอใจกับการยึดถือและยอมรับความจริง การแสดงความพอใจกับการแสวงหาความจริง การซักถาม ค้นคว้า เพื่อตอบข้อสงสัย การซักถาม ค้นคว้า เพื่อหาความรู้คำอธิบายเพิ่มเติม

2. การใช้ปัญญาแก้ปัญหา ได้แก่ พฤติกรรมทางด้านการเลือกแนวทางแก้ปัญหาหรือดำเนินงานอย่างมีเหตุผล การวิเคราะห์ตามกระบวนการวิทยาศาสตร์ได้ การพอใจแนวทางแก้ปัญหาหรือแนวปฏิบัติที่มีเหตุผล การปฏิบัติงานแก้ปัญหา เช่น ทำแบบฝึกหัด ทำรายงาน ค้นคว้า สำเร็จเป็นที่น่าพอใจ การตอบคำถามที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ทำไม” “เราควรทำอะไร” ได้ อย่างมีเหตุผล

3. ความเมตตา กรุณา เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับนิยมนการช่วยเหลือแบ่งปันไม่เบียดเบียนผู้อื่น พอใจในการเป็นผู้ให้เพื่อผู้อื่นเป็นสุข ไม่รบกวนให้ผู้อื่นเดือดร้อนด้วยคำพูด ไม่รบกวนให้ผู้อื่นเดือดร้อนด้วยการกระทำ

4. ความซื่อสัตย์สุจริต ได้แก่ พฤติกรรมทางด้านนิยมนการปฏิบัติตรงต่อความจริงและความถูกต้อง ไม่ละเมิดฝ่าฝืนระเบียบของห้องเรียน ส่งงานตามกำหนดเวลา ไม่ลอกงานหรือแอบอ้างผลงานจากเพื่อน

5. ความขยันหมั่นเพียร เป็นความพอใจในระเบียบ พยายามทำงานให้ลุล่วง

ทำการบ้านหรืองานอื่น ที่ครูมอบหมายครบถ้วน ร่วมกิจกรรมในชั้นเรียนด้วยความสนใจและเอาใจใส่

จากการวิเคราะห์หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สามารถจำแนกค่านิยมเชิงจริยธรรมที่ต้องการให้เกิดเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. สาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความอดทน ความเพียรพยายาม รักการเขียน รักการอ่าน ความสามัคคี

2. สาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ได้แก่ มีเหตุผล ทำงานอย่างเป็นระบบ มีระเบียบ มีวินัย มีความรอบคอบ มีความรับผิดชอบ มีวิจารณญาณ มีความเชื่อมั่นในตนเอง ตระหนักถึงคุณค่าและมีเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

3. สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ได้แก่ ความสนใจใฝ่รู้ ความมุ่งมั่น อดทน รอบคอบ กระตือรือร้น ความซื่อสัตย์ ประหยัด การร่วมแสดงความคิดเห็น และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ความมีเหตุผล การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ ใช้กระบวนการแก้ปัญหา มีความเมตตา กรุณา ดูแลรักษาโลกธรรมชาติ มีความพอใจ ซาบซึ้ง ความสุขในการสืบเสาะหาความรู้และรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. สาระการเรียนรู้สังคมศึกษาและวัฒนธรรม ได้แก่ รู้จักตนเอง พึ่งตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย มีความกตัญญู รักเกียรติภูมิแห่งตน เป็นผู้ผลิตที่ดี มีความพอดีในการบริโภค เห็นคุณค่าของการทำงาน รู้จักคิดวิเคราะห์ ทำงานเป็นกลุ่ม เคารพสิทธิของผู้อื่น เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม รักท้องถิ่น รักประเทศชาติ เห็นคุณค่าและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา ยึดถือวิถีประชาธิปไตย

5. สาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ได้แก่ มีวินัย เคารพสิทธิ กฎ กติกา มีน้ำใจนักกีฬา เห็นคุณค่าและมีทักษะในการสร้างเสริมสุขภาพ มีความรับผิดชอบ เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น ให้ความร่วมมือกับผู้อื่น และทำงานร่วมกลุ่ม

6. สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ได้แก่ มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ขยัน อดทน รักการงาน ประหยัด อดออม ตรงต่อเวลา เอื้อเฟื้อ เสียสละ มีวินัยในการทำงาน เห็นคุณค่าความสำคัญของงานและอาชีพสุจริต

7. สาระการเรียนรู้ศิลปะ ได้แก่ รักความสวยงาม รักความเป็นระเบียบ เห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาติ มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ความเชื่อมั่นในการพัฒนาตนเอง มีสมาธิ มีระเบียบ วินัย อดทน อดทน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

8. สาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ได้แก่ รักการเขียน รักการอ่าน ซื่อสัตย์

มีระเบียบ วินัย ขยัน ทำงานเป็นกลุ่ม ยึดวิถีประชาธิปไตย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ภาคภูมิใจในความเป็นไทย

สรุปได้ว่า จริยธรรมที่ควรพัฒนาและส่งเสริมให้นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาชั้น สามารถเลือกพัฒนาจริยธรรมที่ต้องการได้ตามความต้องการทางสังคมโดยมีแนวคิดที่เป็นหลักในการพัฒนาจริยธรรมไว้ ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการจำเป็นในแต่ละบริบทของแต่ละท้องถิ่น ว่ามีความต้องการที่จำเป็นอย่างไรบ้าง ในงานวิจัยนี้จะได้นำแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับจริยธรรมไทยที่ควรส่งเสริมตามความต้องการของท้องถิ่น โดยการวิเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมหลักที่จำเป็นในบริบทของสังคมไทย และใช้เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟายเทคนิค เพื่อหาความต้องการจำเป็นที่ต้องการพัฒนาจริยธรรมในแต่ละสาระการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับจริยธรรมที่ต้องการพัฒนาในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อนำเอาแนวคิดนั้นมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนในแต่ละสาระเป็นการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร ให้ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้กับชีวิตจริงของนักเรียน

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรม

ในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนนั้นได้มีการวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย ผู้วิจัยได้ศึกษาและสรุปผลที่ได้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ดังต่อไปนี้

งานวิจัยของ อารมย์ สดุมิ (2537) ได้ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษาที่ 7 โดยมีจุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน 368 คน เป็นนักเรียนชาย 128 คน นักเรียนหญิง 240 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถามพฤติกรรมเชิงจริยธรรมจำนวน 60 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านความรับผิดชอบ และการพึ่งตนเองในระดับปานกลาง พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียน ตามตัวแปรเพศ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนตามขนาดโรงเรียนและฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และงานวิจัยในลักษณะเดียวกันเป็นงานวิจัยของ จักรพงษ์ นิลพงษ์ (2542) ได้ทำการศึกษาจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2542 จำนวน 1,530 คน โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามวัดจริยธรรมของวิบูลย์ลักษณ์

สุขแป (2540) ซึ่งมีค่าเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะทางจริยธรรมระดับสูง 3 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล และความกตัญญูกตเวที คุณลักษณะทางจริยธรรมระดับปานกลาง 8 ด้าน คือ ความอดุสาหะ ความสามัคคี ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความมีระเบียบ ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา นักเรียนชายกับนักเรียนหญิงมีคุณลักษณะทางจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ต่างกัน โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กับมัธยมศึกษาปีที่ 2 แตกต่างกันทางด้านความซื่อสัตย์ ความสามัคคี ความประหยัด ความมีระเบียบวินัย ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคุณลักษณะที่ต่างกันทางด้าน ความกตัญญูกตเวที ความสามัคคี และความประหยัด ส่วนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคุณลักษณะทางจริยธรรมแตกต่างกันอยู่ 11 ด้านคือ ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความอดุสาหะ ความกตัญญูกตเวที ความสามัคคี ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความมีระเบียบวินัย ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมได้แก่ งานวิจัยของ จารุวรรณ พานทอง (2536) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 429 คน เป็นนักเรียนชาย 232 คน นักเรียนหญิง 197 คน ใช้แบบทดสอบเหตุผลเชิงจริยธรรมวัดนักเรียนกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับอุดมคติสากลมากที่สุด ร้อยละ 41.19 มีจริยธรรมด้านความอดุสาหะมากที่สุด และมีจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่ำที่สุด ส่วนนักเรียนหญิงมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับอุดมคติสากลมากที่สุด ร้อยละ 53.54 มีจริยธรรมด้านยุติธรรมสูงที่สุด และมี จริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยต่ำที่สุด นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีเหตุผลเชิงจริยธรรมระดับอุดมคติสากลมากที่สุด ร้อยละ 41.96 มีจริยธรรมด้านความอดุสาหะสูงที่สุด และจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ต่ำที่สุด ส่วนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีเหตุผลเชิงจริยธรรมระดับอุดมคติสากลมากที่สุด ร้อยละ 48.94 มีจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยสูงที่สุด และจริยธรรมด้านความความรับผิดชอบต่ำที่สุด และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีเหตุผลเชิงจริยธรรมระดับอุดมคติสากลมากที่สุด ร้อยละ 50.40 มีจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สูงที่สุด และจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยต่ำที่สุด นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีเหตุผลเชิงจริยธรรมระดับอุดมคติสากลมากที่สุด ร้อยละ 56.47 มีจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สูงที่สุด และจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่ำที่สุด นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง มีเหตุผลเชิงจริยธรรมระดับอุดมคติสากลมากที่สุด ร้อยละ 39.74 มีจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สูงที่สุด และจริยธรรมด้านความสามัคคีต่ำที่สุด นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีเหตุผลเชิงจริยธรรมระดับอุดมคติสากลมากที่สุด ร้อยละ 39.71 มีจริยธรรมด้านความอดุสาหะสูงที่สุด และจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่ำที่สุด

ในงานวิจัยของอ้อยทิพย์ ทองดี (2537) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการพัฒนาจริยธรรมด้านความรับผิดชอบด้วยวิธีการสร้างความตระหนักและการปรับพฤติกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านโคกพิทยา จังหวัดอุดรธานี ปีการศึกษา 2536 จำนวน 24 คน โดยกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมด้านความรับผิดชอบตามโปรแกรมที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมง 30 นาที ใช้แบบสอบถามวัดจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนิภา วิจิตรศิริ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ได้รับการพัฒนาจริยธรรมด้านความรับผิดชอบด้วยวิธีการสร้างความตระหนักและการปรับพฤติกรรม มีคะแนนจริยธรรมด้านความรับผิดชอบก่อนและหลังทดลองแตกต่างกัน และ ผลการเปรียบเทียบนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ได้รับการพัฒนาจริยธรรมด้านความรับผิดชอบด้วยวิธีการสร้างความตระหนักและการปรับพฤติกรรม มีจริยธรรมด้านความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการพัฒนาจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ

ส่วนงานวิจัยในต่างประเทศนั้น ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมไว้ดังต่อไปนี้ งานวิจัยของโรมีโอ (Romeo. 1987) ได้ศึกษาผลของการสอนด้วยความรู้ในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมประจำตำบลจำนวน 201 คน ในโรงเรียนแห่งหนึ่งในรัฐไมอามี แบ่งออกเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ซึ่งกลุ่มทดลองได้รับการสอนและนำเสนอทางด้านแนวคิดการพัฒนาจริยธรรมของโคห์ลเบิร์ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบทดสอบการวัดประเด็นที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมที่ได้พัฒนาโดยเรส (Rest) ซึ่งเป็นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับขั้นต่าง ๆ ของทฤษฎีที่โคห์ลเบิร์ก ได้พัฒนาไว้ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการวัดระดับการพัฒนาตามระดับขั้นทางเหตุผลทางจริยธรรมของทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกัน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ เพศ ระดับคะแนนเฉลี่ย ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง การนับถือศาสนาของผู้ปกครอง ความเอาใจใส่ของผู้ปกครองต่อการศึกษา การใส่ใจต่อศาสนา กลุ่มของเพื่อนที่นับถือศาสนาเดียวกัน และการเรียนในโรงเรียนประจำตำบล มีความสัมพันธ์กับระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

โซลเวย์ (Solway. 1982) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของปัจจัยการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับระดับการพัฒนาจริยธรรม ได้แก่ ศาสนศึกษา และอิทธิพลของครอบครัว โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนหญิงที่อายุ 14-19 ปี จำนวน 100 คน สุ่มจากโรงเรียนคาทอลิกในรัฐฮุสตัน เครื่องมือในการวัดการใช้เหตุผลทางจริยธรรมได้แก่ แบบวัดการให้เหตุผลทางจริยธรรม แบบวัดการเคร่งครัดทางศาสนา และแบบวัดสิ่งแวดล้อมทางครอบครัว รวมทั้งแบบสอบถามทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัว ซึ่งมีตัวแปรที่สัมพันธ์คือ อายุ เกรดเฉลี่ย และจำนวนปีที่เรียนในโรงเรียนคาทอลิก ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทางจริยธรรมกับตัวแปรทางด้านศาสนาศึกษา อิทธิพลของครอบครัว ระดับเซวาร์ปัญญา อายุ และระดับเกรดเฉลี่ย

ส่วนงานวิจัยของจัสติค (Justice. 1989) ได้ศึกษาผลของการสอนวรรณกรรมที่เน้นการพัฒนาด้วยการให้เหตุผลตามระดับชั้นของโคห์ลเบิร์กและปัจจัยที่สัมพันธ์กับความฉลาด เพศ ทักษะการเขียน ทักษะการอ่าน และทักษะทางคณิตศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่เรียนภาษาอังกฤษ จำนวน 295 คน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 130 คน กลุ่มควบคุมจำนวน 165 คน ใช้เวลาในการทดลอง 7 สัปดาห์ ในช่วงฤดูใบไม้ผลิ ในปี 1988 กลุ่มทดลองได้รับการสอนวรรณกรรมโดยเน้นแนวคิดการพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีของโคห์ลเบิร์ก ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการสอนแบบปกติ ได้ทำการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยแบบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม แบบวัดทางด้านทักษะความรู้ และแบบประเมินทางด้านทักษะ ผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างกันทางด้านการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม และปัจจัยที่เกี่ยวกับความฉลาด เพศ ทักษะการเขียน ทักษะการอ่าน และทักษะทางคณิตศาสตร์มีความสัมพันธ์กับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

2. แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตร

การศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการหลักสูตร ผู้วิจัยแบ่งแนวทางในการศึกษาออกเป็น 3 แนวทางด้วยกัน คือ การบูรณาการหลักสูตร การบูรณาการแบบใช้หัวเรื่องเป็นหลัก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการ รายละเอียดมีดังนี้

2.1 การบูรณาการหลักสูตร

การศึกษาเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตรผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาของการบูรณาการหลักสูตร ความหมายของการบูรณาการ แนวคิดการบูรณาการหลักสูตร ประโยชน์ของหลักสูตรแบบบูรณาการ ลักษณะสำคัญของการบูรณาการ ประเภทของการบูรณาการ หลักการออกแบบการเรียนการสอนในหลักสูตรแบบบูรณาการ ดังมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 ความเป็นมาของการบูรณาการหลักสูตร

แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ (Integration) เริ่มต้นจากแนวคิดของนักปรัชญาการศึกษาชาวอังกฤษที่ชื่อ จอห์น ลอค (John Lock) ที่ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาที่ว่า เด็กไม่มีเวลาและกำลังที่จะเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างได้หมด ดังนั้นเด็กจึงสนใจแต่เฉพาะสิ่งซึ่งจำเป็นที่สุดและที่ได้ใช้บ่อยที่สุด ซึ่งต่อมา จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญาการศึกษาชาวอเมริกาที่ได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับการบูรณาการว่า การจัดการศึกษานั้นควรจะนำไปสู่ความเข้าใจในเรื่องกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ เพื่อการดำรงชีวิต ซึ่งกิจกรรมใหญ่ ๆ เป็นกิจกรรมพื้นฐานของชีวิตของมนุษย์ จึงย่อมจะทำให้เด็กเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้โดยธรรมชาติ และการศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนทั้งหมด มิใช่เป็นการพัฒนาเฉพาะเรื่องหนึ่งหรือด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น โดยการจัดการกิจกรรมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง เชื่อมโยงเนื้อหาวิชาการต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ไม่เน้นการเรียน

เป็นวิชาเพราะปัญหาหรืออุปสรรค รวมทั้งประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของมนุษย์นั้นเป็นการผสมผสานทุกส่วน ดังนั้นหลักสูตรบูรณาการจะช่วยให้การเรียนรู้การสอนให้ทุกส่วนสัมพันธ์กับชีวิตจริง เรียนรู้ด้วยการให้เกิดมีประสบการณ์จริง สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียนมากกว่า โดยจะช่วยให้เข้าใจและมองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ทั้งยังกระตุ้นผู้เรียนได้ใฝ่เรียนรู้ ดังนั้นแนวคิดของจอห์น ดุย จึงถือได้ว่ามีอิทธิพลและเป็นหลักของการบูรณาการทางการศึกษา (ไพฑูริ์ สัทิสุนทร. 2543 : 22 ; วรวิทย์ วคินสรากร. 2544 : 65)

จากการที่ประชาชนทั่วโลกให้ความสนใจต่อกระบวนการเรียนการสอนที่ให้ความสนใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตจริงกับชีวิตข้างนอกโรงเรียน ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการนำหลักสูตรบูรณาการมาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาของการพัฒนาหลักสูตรเดิม (McNergney & Herbert. 1998 : 377) หลักสูตรบูรณาการจึงเป็นหลักสูตรที่รวมเอาแก่นทัศน์และทักษะจากขอบข่ายของเนื้อหาที่แตกต่างกันเข้าด้วยกัน (McNergney & Herbert. 1998 : 377 ; citing Aceland. 1967) และการบูรณาการหลักสูตรจะช่วยให้การเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดการฝังตัวภายในตัวเองซึ่งหมายถึง ภายในจิตวิญญาณของผู้เรียนนั่นเอง

จากความพยายามที่จะทำการบูรณาการหลักสูตรซึ่งเกิดขึ้นอย่างหลากหลายท่ามกลางชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา ในมลรัฐแคลิฟอร์เนียนั้นคณะครูในระดับชั้นประถมศึกษาได้วางแผนร่วมกันในการสอนนิเวศวิทยา วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และภาษาต่างประเทศ โดยใช้ลักษณะเด่นระหว่างวิชาที่เป็นความจริงร่วมกัน ทีมงานที่ร่วมกันสอนนั้นได้ช่วยเหลือนักเรียนให้เกิดการแสวงหาความคิดรวบยอด ทักษะ และค่านิยม โดยใช้วิธีการสำรวจจากหัวข้อหรือประเด็นหลัก (Themes) ซึ่งครอบคลุม เนื้อหาสาระของแต่ละวิชา การบูรณาการทำให้นักเรียนมีความยืดหยุ่นต่อกฎ ระเบียบที่กำหนดไว้ นอกจากนั้นในคณะครูในโรงเรียนของรัฐแคลิฟอร์เนียตอนเหนือได้นำการศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ภาษา ศิลปะ คณิตศาสตร์ นำการเรียนรู้เข้าไปสู่ชุมชน หรือแม้แต่การพานักเรียนไปศึกษาในดิสนีย์แลนด์ เพื่อที่จะหลอมรวมระหว่างจุดเชื่อมต่อระหว่างเนื้อหาสาระกับความรู้ที่แสวงหามาได้ ต่อมาคณะครูและผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษาในมลรัฐอิลลินอยส์ ได้ทำการบูรณาการหลักสูตร สามารถยุบรวมจากสิ่งที่จะต้องใช้สอนในทั้งหมด 8 คาบเรียนเหลือเพียง 4 คาบเรียนต่อวันเท่านั้นโดยการมอบหมายให้คณะทำงานบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) เปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนภายในรายวิชาใหม่ ให้เกิดการร่วมมือกัน (Incorporate) ซึ่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการเรียนการสอนทั้งหมด โปรแกรมการเรียนการสอนทั้งหมดนั้น ไม่ได้สนใจที่จะทำการศึกษาเป็นระดับชั้นหรือสภาพตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของโรงเรียน เป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การแก้ปัญหาจากสภาพที่แท้จริงในชีวิตประจำวัน

จากการพัฒนาเทคโนโลยีส่งผลให้เกิดการบูรณาการหลักสูตร และนำเอาความสัมพันธ์ทางด้านสหวิทยาการซึ่งแต่ละวิชานั้นมีความสัมพันธ์กันทั้งการเรียนและการสอนตัวอย่าง เช่น การใช้วิธีการสอนที่ร่วมกันทำงานระหว่างนักเรียนในสหรัฐอเมริกาและแคนาดาโดยผ่านเครือข่าย

ข่ายอินเตอร์เน็ตเพื่อแก้ปัญหาที่เป็นจริงในชีวิตประจำวัน ด้วยการวิเคราะห์ผ่านการเรียนรู้บูรณาการแบบสหวิทยาการทั้งการเรียนและการสอน (McNergney & Herbert. 1998 : 377; citing The Hitachi Foundation. 1996)

วิวัฒนาการแนวคิดเรื่องการบูรณาการในหลักสูตรนั้นเริ่มต้นโดยนักการศึกษาและครู ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ทำการทดลองการศึกษา เป็นเวลา 8 ปี ซึ่งเรียกการทดลองการศึกษาครั้งนี้ว่า The 8 Year Study (พรพรรณ โกมลมาลย์. 2541 : 65-73 ; รอยพิมพ์ใจ เพชรกุล. 2544 : 26-27) ซึ่งต่อมาได้นำผลการทดลองมาเผยแพร่ใช้กันในโรงเรียนทั่วไป โดยเรียกการศึกษาในยุคนี้นี้ว่า การศึกษาพัฒนาการ (Progressive Education) ส่วนในประเทศไทย ได้นำหลักการบูรณาการมาใช้ครั้งแรกในประเทศไทยที่วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร และสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย ได้ช่วยเผยแพร่ความคิดนี้ออกไป ในปี พ.ศ. 2520 กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้พัฒนาหลักสูตรประถมศึกษา ตามแนวคิดการบูรณาการ หลักสูตร ได้ทำการทดลองใช้ และประกาศใช้เป็นหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 โดยทำการเปลี่ยนหลักสูตรปีละชั้นจนครบ 6 ปี ของระดับประถมศึกษา (สันต์ ธรรมบำรุง. 2532 : 89) และต่อมาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้จัดการศึกษาโดยบูรณาการ ทั้งความรู้ คุณธรรม จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกรายวิชา

2.1.2 ความหมายของการบูรณาการ

ความหมายของการบูรณาการนั้น ได้มีนักการศึกษาให้ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการไว้ดังนันทาคณะต่อไปนี้

สาโรช บัวศรี (2529 : 7) ให้ความหมายของการบูรณาการว่า เป็นการทำให้เต็ม หรือความเต็ม หรือสมบูรณ์ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น และพึงประสงค์ยิ่งในชีวิตของมนุษย์ทุกคน สิ่งที่จะช่วยให้หลุดพ้นสภาพปัญหาของความขาดแคลน ความกังวล หรือปัญหาอื่น ๆ ก็คือ สภาพที่เป็นบูรณาการก็คือ การศึกษา ความมุ่งหมายอันสูงสุดของการศึกษาก็คือ บูรณาการ

สุนน อมรวิวัฒน์ (2543 : 26) กล่าวถึงการบูรณาการว่าหมายถึง องค์รวมขององค์ประกอบย่อยที่สัมพันธ์ผสมกลมกลืนกันอย่างได้สัดส่วน สมดุล นำไปสู่การพัฒนาและบรรลุประโยชน์สูงสุด ซึ่งมีอยู่ 3 นัย คือ ความเต็ม (Fullness) องค์รวม (Wholeness) และความสัมพันธ์สมบูรณ์ (Integration)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2536 : 33-36) ได้กำหนดความหมายของการบูรณาการไว้ว่าเป็นการทำให้หน่วยย่อย ๆ ทั้งหลายที่สัมพันธ์อิงอาศัยซึ่งกัน เข้ามาร่วมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ ในการบูรณาการนั้นจะเอาหน่วยย่อยหน่วยหนึ่งมารวมเข้าในองค์รวมที่มีหน่วยย่อยหน่วยอื่นอยู่แล้วก็ได้ หรือจะเอาหน่วย

ย่อยทั้งหลายที่ต่างก็แยกกันอยู่ มารวมเข้าด้วยกันเป็นองค์รวมก็ได้ อันนี้เรียกว่าบูรณาการทั้งสิ้น แต่ข้อสำคัญจะต้องมีสิ่งที่เกี่ยวข้องกันอยู่ 3 อย่างด้วยกัน คือ

1. มีหน่วยย่อย องค์ประกอบ ชิ้นส่วนอวัยวะ หรือชั้นระดับ แ่ง ด้าน ที่จะเอามาประมวลเข้าด้วยกัน อันนี้เป็นสิ่งที่จะเอามาประมวลเข้าด้วยกัน คือ สิ่งย่อย ส่วนย่อย
2. หน่วยย่อยนั้นมีความสัมพันธ์ เชื่อมโยง อิงอาศัยซึ่งกันและกัน อันนี้อาจจะเลยไปถึงลักษณะที่ว่ายึดหยุ่น ปรับตัวได้ มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลาด้วย
3. เมื่อรวมเข้าด้วยกันแล้วจะเกิดความครบถ้วนเต็มบริบูรณ์ โดยมีความประสานกลมกลืน เกิดภาวะได้ที พอดี หรือสมดุล พอได้ทีหรือสมดุลแล้ว องค์รวมนั้นก็มีชีวิตชีวา ดำรงอยู่และดำเนินไปด้วยดีอันเป็นภาวะของบูรณาการ

ส่วนฮอปกินส์ (Hopkins. 1983 : 1, 10) ได้ให้ความหมายของบูรณาการว่า หมายถึง พฤติกรรมที่ฉลาดหลักแหลมในการปรับตัวเองอย่างต่อเนื่อง มีไหวพริบ ปฏิภาณ ด้วยปัญญาและการ ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งอื่น แบ่งออกเป็น 3 มุมมองคือ ด้านส่วนบุคคลนั้นจะเป็นความคิดในการพัฒนาภาพรวมทั้งหมด ภายในของหน่วยนั้นทั้งหมดอย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง ด้านสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องของความสัมพันธ์ในวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม และด้านกระบวนการปฏิสัมพันธ์นั้น เป็นการพัฒนาการ การกลั่นกรอง การทดสอบระบบค่านิยมและทัศนคติ เพื่อนำไปสู่การควบคุมอย่างฉลาดหลักแหลม บูรณาการจึงเป็นการประยุกต์กระบวนการในการปรับตัวอย่างมีปฏิสัมพันธ์เพื่อปรับปรุงด้วยปัญญาอันชาญฉลาด

สรุปได้ว่า การบูรณาการเป็นการทำให้สิ่งต่าง ๆ นั้นมีความสมดุล เกิดความพอเหมาะพอดี เป็นการรวมตัวกันของมวลย่อยเป็นองค์รวมแห่งความสัมพันธ์ ที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ส่วนการบูรณาการหลักสูตรนั้น ได้มีนักพัฒนาหลักสูตรได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

กรมวิชาการ (2544ก : 1) ได้ให้ความหมายของการบูรณาการหลักสูตรว่า เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ ความเข้าใจและทักษะ ในศาสตร์หรือวิชาต่าง ๆ มากกว่า 1 วิชาขึ้นไปรวมเข้าด้วยกัน ภายใต้เรื่องราว โครงการหรือกิจกรรมเดียวกัน เพื่อแก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องเดียวกัน

อรรถัย มูลคำ และคณะ (2542 : 10) ได้กล่าวถึงหลักสูตรแบบบูรณาการว่า หมายถึง หลักสูตรที่นำเอาเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ทำให้เอกลักษณ์ของแต่ละรายวิชาหมดไป เกิดเป็นเอกลักษณ์ใหม่ของหลักสูตรโดยรวม และเป็นการนำเอาศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อประโยชน์ในการจัดหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน

วิชัย ดิสสระ (2535 : 24) กล่าวว่า หลักสูตรบูรณาการเป็นหลักสูตรที่รวมประสบการณ์เรียนรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ประสบการณ์ดังกล่าวเป็นประสบการณ์ที่คัดเลือกมาจากหลายวิชา แล้วจัดเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่ของประสบการณ์ เป็นการบูรณาการเนื้อหาเข้าด้วยกันเพื่อช่วยให้ได้รับประสบการณ์ มีความสัมพันธ์และต่อเนื่อง มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิต

แนวคิดที่สรุปเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตรว่า เป็นการเชื่อมโยงวิชาหนึ่งเข้ากับวิชาอื่น ๆ ในการเรียนการสอน เช่น การเชื่อมโยงวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์และภาษาไทย เป็นต้น (ธีระชัย ปุณณโชติ, 2540 : 118) ซึ่งสอดคล้องกับวิเศษ ชินวงศ์ (2544 : 28) ที่กล่าวว่า เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียน โดยมีการเชื่อมโยงและผสมผสานกระบวนการสอน การสร้างคุณธรรมให้สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนให้นำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตรในทัศนะของชาวตะวันตกนั้น บีเน่ (Erickson, 1998 : 44 ; citing Beane, 1995 : 3) กล่าวว่า เป็นหลักสูตรที่ยืดหยุ่น สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ให้ความรู้ลึกซึ้งเป็นภาพขององค์รวมและเห็นส่วนประกอบย่อยต่าง ๆ เป็นสิ่งที่เป็เอกภาพ และเชื่อมต่อกันแสดงให้ถึงว่าเป็นองค์รวมทั้งหมด นอกจากนั้น ทอมป์สัน (Thompson, 1995 : 41) ได้ให้ความหมายว่า เป็นการรวมเนื้อหาหรือทักษะการเรียนรู้ในวิชาตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไป โดยแต่ละวิชาที่เรียนนั้นมีจุดประสงค์เดียวกัน เมื่อรวมเข้าด้วยกันแล้วสามารถตั้งชื่อเป็นวิชาใหม่ เป็นหลักสูตรใหม่ และเนื้อหาสาระที่รวมกันขึ้นมาใหม่นี้ก็ยังคงมีจุดประสงค์การเรียนรู้เดิมไว้อยู่ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของฮัมฟรีย์ส โปสท์ และ เอลลิส (Humphreys, Post & Ellis, 1981 : 11) ที่ได้กล่าวถึงหลักสูตรบูรณาการว่า เป็นการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เด็กได้สำรวจความรู้อย่างกว้างขวางในแต่สาระวิชาที่หลากหลายซึ่งมีความสัมพันธ์กับแต่ละส่วนของสิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นการเชื่อมโยงสาระในมนุษยวิทยา ศิลปะการสื่อสาร วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา ดนตรี และศิลปะ รวมทั้งเป็นการพัฒนาทักษะและความรู้ นำมาใช้ในลักษณะที่มากกว่าการศึกษาเพียงอย่างเดียว

ส่วน พาล์มเมอร์ (Palmer, 1991: 59) ได้อธิบายว่า การบูรณาการหลักสูตรเป็นการพัฒนาหลักสูตรที่ข้ามระหว่างสาขาวิชา จัดเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ การสอน กิจกรรมการประเมินต่างวิชาหรือสาระ เป็นกิจกรรมสร้างเสริมที่มีจุดเน้นข้ามสาระวิชา รวมทั้งการจัดกิจกรรม การวางแผน การประเมินที่เป็นไปตามวงจรของหลักสูตรอย่างเป็นไปตามธรรมชาติ และจาคอบ (Jacob, 1989 : 8) ได้เสนอแนวคิดที่คล้ายกันว่า เป็นมุมมองของความรู้และแนวทางการพัฒนาหลักสูตรที่ประยุกต์วิธี และภาษามากกว่าหนึ่งสาขาวิชา โดยการนำมายึดเป็นแกนหลักตามสาระ ประเด็นสำคัญ สภาพปัญหา หัวข้อ หรือประสบการณ์ต่าง ๆ

จากความหมายของการบูรณาการดังได้กล่าวมาแล้วนั้น สามารถสรุปได้ว่าการบูรณาการหลักสูตรเป็นการทำให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นด้วยการหลอมรวมเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอด รวมไปถึงวิธีการหรือกิจกรรมการเรียนการสอนตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไปเข้าด้วยกัน เป็นการบูรณาการหลักสูตรเพื่อการแก้ปัญหาบางประการเกี่ยวกับหลักสูตร โดยการบูรณาการเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับสภาพจริงของผู้เรียนที่ได้เรียนรู้กิจกรรมในห้องเรียนกับชีวิตจริงนอกห้องเรียน และเพื่อให้เท่าทัน และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

2.1.3 แนวคิดของการบูรณาการหลักสูตร

แนวคิดในการบูรณาการนั้น เกิดจากการต้องการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยการผสมผสานหรือบูรณาการสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้ได้สิ่งที่สมบูรณ์หรือเหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหา ซึ่งกรมวิชาการ (2544 : 2 – 3) วีระชัย ปุณณโชติ (2540 : 120) และจาคอบส์ (Jacobs. 1991 : 24) ได้เสนอแนวคิดที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตรดังต่อไปนี้

1. ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันซึ่งไม่ได้จำกัดว่าจำเป็นที่จะต้องใช้วิชาที่เฉพาะสาขาใดสาขาหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น การเกิดอุทกภัย ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงปรากฏการณ์เดียวแต่ส่งผลกระทบหลายอย่าง ก่อให้เกิดความเดือดร้อนที่เกี่ยวข้องกันทุกฝ่าย ดังนั้นจำเป็นที่จะต้องใช้ความรู้และทักษะจากหลาย ๆ สาขาวิชามาร่วมแก้ปัญหา การเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในลักษณะสัมพันธ์เชื่อมโยงกันจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชา และความสัมพันธ์ของวิชากับชีวิตจริง

2. การบูรณาการจะช่วยให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างความคิดรวบยอดในความรู้ในวิชาต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย ความคิดรวบยอดที่เรียนรู้ในวิชาหนึ่งไม่จำเป็นว่าจะต้องแยกจากความคิดรวบยอดในวิชาอื่น ๆ นอกจากนั้นเนื้อหาและกระบวนการที่เรียนในวิชาหนึ่งอาจส่งผลให้มีความเข้าใจในวิชาอื่น ๆ ได้ดีขึ้น

3. การสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงหรือการบูรณาการความคิดรวบยอดจากหลาย ๆ วิชาเข้าด้วยกันสามารถทำให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer) การบูรณาการจะช่วยให้นักเรียนเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้เข้ากับสถานการณ์ในชีวิตจริงและเชื่อมโยงสิ่งที่อยู่ภายนอกห้องเรียนที่เป็นสถานการณ์จริงเข้ากับสิ่งที่เรียนได้ เป็นการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์ชีวิตจริงได้

4. ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญทางด้านเทคโนโลยีข่าวสาร มีความรู้ ข้อมูลข่าวสาร เกิดขึ้นใหม่อย่างมากมาย ทำให้เราจำเป็นที่จะต้องมีความเท่าทันต่อการเพิ่มขึ้นของความรู้และข้อมูลต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ดังนั้นหลักสูตรแบบบูรณาการความรู้ที่ทำให้มีความสัมพันธ์ระหว่างวิชามีความสำคัญเท่า ๆ กันมากกว่าที่แต่ละวิชาต่างก็เพิ่มเนื้อหาวิชาเข้าไปในหลักสูตร

สำลี รัชสุทธิ และคณะ (2544 : 19) ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการบูรณาการหลักสูตรว่ามาจากสาเหตุดังนี้

1. วิธีชีวิตของคนเรามีเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันไม่ได้แยกออกจากกัน

2. ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีขึ้นและเรียนรู้อย่างมีความหมาย เมื่อมีการบูรณาการเข้ากับชีวิตจริง โดยเรียนรู้ในสิ่งที่ใกล้ตัวและขยายกว้างไกลตัวออกไป

3. การขยายตัวของความรู้ในปัจจุบัน ขยายไปอย่างรวดเร็วมาก มีเรื่องใหม่ ๆ ที่เพิ่มขึ้นมากมาย จึงจำเป็นที่จะต้องเลือกสาระสำคัญ และจำเป็นให้ผู้เรียนในเวลาที่มีเท่าเดิม

4. ไม่มีหลักสูตรเพียงวิชาใดเพียงวิชาเดียวที่สำเร็จรูป และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้

5. เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงกัน หรือเกี่ยวข้องกัน ควรนำมาเชื่อมโยงกัน เพื่อให้ผู้เรียนรู้อย่างมีความหมาย ลดความซ้ำซ้อนเชิงเนื้อหาวิชา ลดเวลาแบ่งเบาภาระของครูผู้สอน

6. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ ความคิด ความสามารถและทักษะที่หลากหลาย

นอกจากนั้น วิเศษ ชินวงศ์ (2544 : 28) ได้กล่าวถึงแนวคิดการบูรณาการหลักสูตรว่าจะช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ เชื่อมโยงระหว่างความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถนำความคิดรวบยอด เนื้อหา กระบวนการที่เรียนในในวิชาหนึ่งได้ ทำให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of Learning) ช่วยจัดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาต่างๆ ในหลักสูตร และตอบสนองความสามารถทางปัญญาหรือ พหุปัญญา (Multiple Intelligence) อีกด้วย

ส่วนเพราพรณ โกมลมาลย์ (2541 : 66) ได้กล่าวถึงแนวคิดการบูรณาการว่ามาจากเหตุผล 2 ประการด้วยกัน คือ

1. ไม่มีหลักสูตรลายลักษณ์อักษรใดเพียงวิชาเดียวที่สำเร็จรูป และสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้ ซึ่งจำเป็นจะต้องใช้ทักษะและความรู้ในหลายสาขาวิชา

2. หลักสูตรที่ดีจะต้องปรับเปลี่ยนได้อยู่เสมอ ตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งวิชาการต่าง ๆ พัฒนาและเกิดขึ้นมากมาย จึงจำเป็นจะต้องเชื่อมโยงหรือหลอมรวมแนวคิดที่ใกล้เคียงกันเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายขึ้น

จากแนวคิดดังกล่าว ทำให้ต้องมีการจัดการเรียนที่สอดคล้องและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม การเรียนรู้จะต้องเชื่อมโยงสัมพันธ์เนื้อหาวิชาแต่ละวิชาเข้าด้วยกัน ให้มีความสัมพันธ์กันทั้งในห้องเรียนและสภาพชีวิตจริงนอกห้องเรียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พัฒนาระบวนการคิด สามารถแก้ปัญหาที่มีอยู่ในชีวิตจริงประจำวัน การบูรณาการหลักสูตรนั้นเป็นการสร้างความสมดุล ด้วยการเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาของแต่ละสาขาวิชา เป็นการศึกษาแบบองค์รวม (Holistic) เน้นกฎ ทฤษฎี ประเด็นและข้อคำถามที่มีความสำคัญหรือมีประเด็นร่วมกัน และเป็นการพยายามในการปรับปรุงการศึกษาเพื่อให้ทันสมัยทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพจริง และเป็นการปรับปรุงหลักสูตรที่ส่วนมากยังเป็นหลักสูตรที่ยังแบ่งส่วนแยกความรู้ เน้นเนื้อหาสาระ (Subject-based Curriculum) ทำให้การจัดการเรียนการสอนจึงเป็นลักษณะที่ให้ครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher-centered) ทำให้เกิดปัญหาที่ตามมาคือ ไม่สามารถที่จะสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้น

แก้ตัวผู้เรียนตามเป้าหมายได้ ให้มาเป็นหลักสูตรที่เน้นความสัมพันธ์กับชีวิต เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.1.4 ประโยชน์ของหลักสูตรแบบบูรณาการ

ความสำคัญของหลักสูตรแบบบูรณาการนั้น ได้มีผู้ที่กล่าวไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้
วิชัย วงษ์ใหญ่ (2544 : 51) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการบูรณาการดังต่อไปนี้

1. ทำให้ผู้เรียนมีวิสัยทัศน์ดี เพราะการเรียนรู้ไม่ได้ตัดทอนเป็นวิชาๆ แบบแยกส่วน แต่เรียนรู้โดยเป็นแบบองค์รวม ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย หากมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และเป็นประโยชน์ต่อชีวิตของผู้เรียนมากขึ้น ผู้เรียนจะเกิดมโนทัศน์ในเรื่องที่จะเรียนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการเรียนรู้ที่อยู่ในวิถีชีวิต

2. เรียนรู้อย่างมีความหมาย เพราะสาระที่นำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นสอดคล้องกับชีวิตของผู้เรียนและของท้องถิ่น ผู้เรียนจะตระหนักชัดว่า สิ่งที่ยเรียนนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของเขา มิได้ห่างไกลอีกต่อไป

3. การเรียนรู้ผสมผสานระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ เป็นเรื่องเดียวกัน ไม่ใช่เรียนทฤษฎีจบแล้วจึงไปฝึกฝนปฏิบัติภายหลัง เพราะการเรียนรู้เป็นเรื่องของชีวิตมิใช่เป็นวิชาหรือเป็นทฤษฎีที่จะต้องจดจำไปทำข้อสอบ หากชีวิตคือการเรียนรู้ การเรียนรู้คือการจดจำ นำไปประยุกต์ใช้ฝึกฝนปฏิบัติพัฒนาจนเป็นทักษะ และเป็นวิธีคิดที่ติดตัวผู้เรียนตลอดไป

4. เกิดการเรียนรู้แบบองค์รวม บทบาทของผู้สอนจะเป็นผู้จัดสิ่งแวดล้อมให้เกิดการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมแบบบูรณาการที่นำเอาเรื่องราวของชีวิต สิ่งแวดล้อม ชุมชน และสังคมของผู้เรียนมาเป็นหน่วยเริ่มต้นศึกษา เริ่มจากเรื่องใกล้ตัวไปสู่เรื่องที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อนตามวุฒิภาวะของผู้เรียน ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้รอบด้านและเป็นองค์รวม มิใช่เรียนรู้แบบแยกส่วน

5. เป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิต เรียนรู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์และสามารถใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องของคุณภาพชีวิต การดำรงชีวิต

6. ผู้สอนสามารถออกแบบกิจกรรมเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย เพราะเป็นหลักสูตรที่เปิดกว้างให้สามารถมีนวัตกรรมได้ เอื้อต่อการทำงานร่วมกันระหว่างครูหลายๆ คน หลายๆ ทักษะ

สำลี รักสุทธี และคณะ (2544 :14-18) เพรพรรณ โกมลมาลย์ (2541 : 66-67) วลัย พาณิซ (2544 : 175) และ กรมวิชาการ (2544ก : 3) มีความเห็นสอดคล้องเป็นแนวเดียวกันเกี่ยวกับประโยชน์ของการบูรณาการว่ามีประโยชน์หลายประการได้แก่ เกิดคุณค่าในการนำความรู้และทักษะไปใช้ นำสิ่งที่ได้เรียนหรือวิชาการต่าง ๆ ที่เรียนมาสัมพันธ์กัน ช่วยให้ผู้เรียนตระหนักว่าสิ่งที่ได้จากโรงเรียนมีประโยชน์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง และยังเป็นแนวทางที่ทำให้ครูได้ทำงานร่วมกันอีกด้วย ทำให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น และอยู่ร่วมกันเป็น

ผู้เรียนได้มีโอกาสพัฒนารอบตัว มีการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติและการสร้างสรรค์ เน้นความร่วมมือทั้งในระดับครูผู้สอนและผู้เรียน ผู้เรียนได้สัมผัสกับโลกแห่งความจริง เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ทั้งทางกายภาพและทางสังคม มีการเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในเรื่องวิชาต่าง ๆ เพราะหัวข้อเรื่องจะเป็นจุดสำคัญที่แสดงขอบเขตในการศึกษา มีการใช้แหล่งวิทยาการต่าง ๆ เพราะผู้เรียนต้องแสวงหาข้อมูลจากหลายรูปแบบตามหัวข้อเรื่องที่ศึกษา

ในทัศนะของเพอร์คินส์ (Perkins. 1991 : 7) ได้แสดงถึงความสำคัญของการบูรณาการหลักสูตรไว้ว่า ทำให้ผู้เรียนสามารถรู้จักเชื่อมโยง รู้จักความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรียน นำสิ่งที่เรียนรู้ในห้องเรียนไปสู่การปฏิบัติจริงหรือสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวันได้ดีกว่าการสอนแยกส่วนเป็นรายวิชา ผู้เรียนมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เดิมกับประสบการณ์ที่ได้รับมาใหม่ ทำให้มีความรู้ที่กว้างขวางและลึกซึ้งกว่าเดิม

สรุปได้ว่าการบูรณาการหลักสูตรนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรียนด้วยกัน สิ่งที่เรียนกับชีวิตประจำวัน และสิ่งที่เรียนกับความเป็นสากล ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและสามารถมองเห็นปัญหาอย่างกว้างขวาง เข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้งกว่าเดิม และสามารถแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้อย่างละเอียด นอกจากนั้นทำให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นสถานการณ์ในชีวิตประจำวันกับสิ่งที่เรียนรู้เป็นสิ่งที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกันด้วย

2.1.5 ลักษณะสำคัญของการบูรณาการหลักสูตร

การบูรณาการหลักสูตรมีลักษณะที่สำคัญ ดังที่ได้มีผู้เสนอแนวคิดของลักษณะสำคัญของการบูรณาการหลักสูตรไว้ดังนี้

ธำรง บัวศรี (2542 : 180-181) และกรมวิชาการ (2544ก : 4) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการที่เป็นแนวเดียวกัน ดังต่อไปนี้

1. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้ เพื่อก่อให้เกิดการผสมผสานที่เกิดจากการเพิ่มปริมาณและสลับซับซ้อนของความรู้ที่มีมากขึ้น
2. เป็นการบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางความรู้และพัฒนาการทางจิตใจ เพื่อให้ความสำคัญแก่ จิตพิสัย คือ ความสนใจ ค่านิยม ความสนใจ และสุนทรียภาพแก่ผู้เรียนในการแสวงหาความรู้มากกว่าเน้นเพียงองค์ความรู้หรือพุทธิพิสัยเพียงอย่างเดียว
3. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และการกระทำ คือ ให้ความสำคัญที่ทักษะพิสัยด้วย
4. เป็นการบูรณาการระหว่างสิ่งที่โรงเรียนกับสิ่งที่เรียนอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน ให้ความสำคัญแก่คุณภาพชีวิตของผู้เรียนที่เรียนในห้องเรียนว่าจะต้องมีความหมายและมีคุณค่าต่อชีวิตของผู้เรียนอย่างแท้จริง
5. เป็นการบูรณาการระหว่างวิชาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ เจตคติ และการ

กระทำ ที่เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนอย่างแท้จริง ตอบสนองต่อคุณค่าในการดำรงชีวิตของผู้เรียนแต่ละคน

ส่วน วลัย พาณิช (2544 : 162) ได้กล่าวถึงลักษณะของการบูรณาการว่ามีอยู่ 2 ลักษณะคือ

1. บูรณาการเชิงเนื้อหาวิชา (Content Integration) ที่มีการผสมผสานเนื้อหาวิชาเกิดการหล่อหลอม (Fusion) แสดงถึงความสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชาต่าง ๆ
2. การบูรณาการเชิงวิธีการ (Process Integration) มีวิธีการผสมผสานการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาเนื้อหา ทักษะ และเจตคติ

นอกจากนั้นการบูรณาการหลักสูตรมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง จำเป็นที่จะต้องพิจารณาในการจัดหลักสูตรบูรณาการ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ควรกำหนดนิยามคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการ
2. จัดหาแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นต่อหลักสูตร
3. มีตารางการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น
4. มีบริการที่ส่งเสริมและสนับสนุนที่ดี
5. การบูรณาการนั้นควรจัดทำให้มีการบูรณาการทั้งสาระวิชาและความคิด

รวบยอด

6. ควรเชื่อมโยงระหว่างการบูรณาการกับผลลัพธ์ที่กว้างขวาง
7. ควรกำหนดขอบเขตและเรียงลำดับหลักสูตรให้ชัดเจน
8. กำหนดแนวคิดเกี่ยวกับการประเมิน
9. ประสานงานขอความร่วมมือ การสนับสนุนจากผู้ปกครองและชุมชน
10. กำหนดแกนหลักที่ช่วยส่งเสริมการถ่ายโอนการเรียนรู้และการเชื่อมโยงกัน
11. กำหนดตารางเวลาให้สำหรับทีมงานเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับ

เนื้อหา ผู้เรียน ผู้เชี่ยวชาญ และวิธีการสอน

สรุปได้ว่า ลักษณะของการบูรณาการนั้นเป็นการบูรณาการทั้ง สาระ เนื้อหา ทักษะ ความคิดรวบยอด ภายในขอบเขตที่กำหนดไว้ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งรอบตัว ทำให้ผู้เรียนรู้จักการบูรณาการสิ่งที่เรียนรู้กับสิ่งแวดล้อมรอบตนเองในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งหลักสูตรแบบบูรณาการว่ามีลักษณะการบูรณาการสาระการเรียนรู้ในแบบใดแบบหนึ่ง เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียน ปลุกฝังจิตสำนึก ค่านิยม และจริยธรรมที่ถูกต้อง ให้ผู้เรียนได้ร่วมทำงานกลุ่ม ต้องจัดบรรยากาศที่ส่งเสริม และเอื้อให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าทำ

2.1.6 ประเภทของการบูรณาการหลักสูตร

ประเภทของการบูรณาการหลักสูตรนั้นได้มีผู้ที่จำแนกประเภทของการบูรณาการหลักสูตรไว้ตามข้อตกลงที่แตกต่างกันไป ดังต่อไปนี้

เพราพรรณ โกมลมาลย์ (2541 : 67) สำลี รักสุทธี และคณะ (2544 : 25-26) มีแนวคิดที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับการจัดแบ่งรูปแบบการบูรณาการในหลักสูตรและการเรียนการสอนเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การบูรณาการภายในวิชา เป็นการสอนเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาวิชาในกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาเดียวกันเข้าด้วยกัน

2. การบูรณาการระหว่างวิชา ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

2.1 แบบสอดแทรกหรือหลอมรวมเป็นเนื้อเดียวกัน (Infusion) เป็นลักษณะการบูรณาการโดยครูในวิชาหนึ่ง นำเอาวิชาอื่นเข้ามาบูรณาการในการเรียนการสอนในวิชาของตน

2.2 แบบคู่ขนาน (Parallel) เป็นการบูรณาการโดยครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปวางแผนการสอนร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยมุ่งสอนหัวเรื่อง หรือความคิดรวบยอด หรือปัญหาเดียวกัน แต่สอนต่างวิชากันและต่างคนต่างสอน

2.3 แบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary) เป็นการบูรณาการลักษณะเดียวกันกับการบูรณาการแบบคู่ขนานแต่มีการมอบหมายงานหรือโครงการร่วมกัน

2.4 แบบข้ามวิชาหรือสอนเป็นคณะ (Transdisciplinary) เป็นการบูรณาการที่ครูผู้สอนวิชาต่าง ๆ ร่วมกันสอนเป็นคณะหรือเป็นทีม มีการวางแผนปรึกษาหารือร่วมกัน โดยกำหนดหัวเรื่อง ความคิดรวบยอดหรือปัญหาร่วมกันแล้วร่วมกันสอนนักเรียนกลุ่มเดียวกัน

โฟการ์ตี (Fogarty, 1991 : 61-65) ได้แบ่งการบูรณาการหลักสูตรออกเป็นรูปแบบต่างๆโดยจัดเป็น 3 กลุ่มด้วยกันคือ

1. การบูรณาการภายในสาขาวิชาเดียว (Within Single Disciplines)

1.1 รูปแบบการกระจัดกระจาย (The Fragmented Model) เป็นการออกแบบการบูรณาการแบบดั้งเดิมที่มองเห็นหลักสูตรเป็นรายวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาที่จัดแบ่งแยกรายวิชาต่าง ๆ การสอนก็สอนโดยแยกส่วนกันเป็นรายวิชา เช่น วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ ชีววิทยา เคมี ฟิสิกส์ เป็นต้น แต่ละวิชาขาดความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังนั้นครูจะต้องใช้วิธีการที่มองแบบแยกส่วนตามรายวิชานี้บูรณาการ ทั้งรายบุคคลและกลุ่มใหญ่ โดยการจัดหัวข้อ รายละเอียด ความคิดรวบยอด หรือทักษะ จัดลำดับความสำคัญภายในบริบทของเนื้อหา ตามความต้องการมากน้อย เป็นการบูรณาการภายในวิชาต่างๆ ให้สัมพันธ์กัน

1.2 รูปแบบการเชื่อมโยงกัน (Connected Model) เป็นการบูรณาการสิ่งที่ใกล้เคียงกัน มีความสัมพันธ์ระหว่างกันภายในสาขาวิชา เป็นการเชื่อมโยงกันภายนอก (Explicit Connection) ภายในเนื้อหาวิชาเดียวกัน ซึ่งในขณะที่วิชาแต่ละวิชายังคงแยกออกจากกัน เป็นการเชื่อมโยงหัวเรื่อง ทักษะ ความคิดรวบยอด เข้าหาสิ่งที่เหมือนหรือใกล้เคียงกัน เป็นความพยายามที่จะทำให้มีความสัมพันธ์ภายในสาขาวิชา มากกว่าที่จะให้ผู้เรียนได้เข้าใจในการเชื่อมโยง

โยงสัมพันธ์อย่างอัตโนมัติ เช่น ครูสอนวิทยาศาสตร์สามารถที่จะสัมพันธ์เกี่ยวกับวิวัฒนาการตามธรรมชาติของโลกในเนื้อหาทางด้านธรณีวิทยากับดาราศาสตร์ ครูคณิตศาสตร์สอนเลขฐานสิบซึ่งสัมพันธ์กับการนับเงินและการคิดเกรด เป็นต้น

1.3 รูปแบบที่ซ้อนทับกัน (Nested Model) เป็นการมองแบบ 3 มิติของการบูรณาการสิ่งที่ซ้อนทับกัน 3 ด้าน เช่น การเรียนระบบการหมุนเวียน นั้นผู้เรียนอาจเรียนรู้ความคิดรวบยอดของระบบ ได้เรียนรู้ข้อเท็จจริงและความเข้าใจเกี่ยวกับการหมุนเวียนเฉพาะ เช่น การหมุนเวียนของโลหิต การหมุนเวียนของงาน เป็นต้น นอกจากนั้นครูยังเพิ่มการเรียนรู้เกี่ยวกับสาเหตุและผลของการหมุนเวียน หรือการเรียนรู้ในระดับขั้นที่สูง เช่น การเรียนการออกแบบโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วย ครูตั้งเป้าหมายให้ผู้เรียนได้เข้าใจและเรียนรู้การทำงานของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ การฝึกทักษะการปฏิบัติในการออกแบบ และในกรณีนี้นักเรียนสามารถออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนได้อีกด้วย

2. การบูรณาการข้ามสาขาวิชา (Across several disciplines)

2.1 รูปแบบตามลำดับเหตุการณ์ (Sequenced Model) เป็นการบูรณาการที่มีการสอนแยกเป็นรายวิชา แต่มีการจัดเรียงและจัดลำดับเหตุการณ์ของกรอบแนวคิดที่เหมือนกันและมีความสัมพันธ์กัน ครูสามารถจัดหัวเรื่องที่เหมือนกันให้เข้ากันได้ เช่น ในหน่วยของการเรียนการออกแบบกราฟก็ให้สัมพันธ์กับหน่วยการเรียนการรวบรวมข้อมูลสภาวะภูมิอากาศ หรืออาจเรียนภาวะตลาดหุ้นในวิชาคณิตศาสตร์พร้อมกับการเรียนรู้เรื่องการกดดันในประวัติศาสตร์ ดังนั้นการบูรณาการแบบนี้ ครูจะต้องเรียงลำดับของหน่วยการเรียนให้สอดคล้องและสัมพันธ์กัน ให้ความสัมพันธ์ของหน่วยการเรียนเป็นคู่ขนานของรายวิชา

2.2 รูปแบบการแบ่งส่วนกัน (The Shared Model) เป็นการบูรณาการในรายวิชาโดยการมองเห็นส่วนที่ทับซ้อนกันอยู่ในบางส่วนของทางสิ่งก่หรือความคิดที่เป็นส่วนประกอบของโครงสร้างหรือเนื้อหาวิชาสองวิชาให้เป็นหนึ่งเดียว เป็นการร่วมกันในการวางแผนและการสอนในสองสาขาวิชาเช่น ครูสอนวรรณคดีอเมริกันและครูสอนประวัติศาสตร์วางแผนร่วมกันสอนเกี่ยวกับหัวเรื่อง ความฝันของคโนอเมริกา ซึ่งครูผู้สอนทั้งสองสาขาวิชามีส่วนร่วมที่เหมือนกัน ซึ่งการบูรณาการแบบนี้จะต้องตั้งคำถามว่า การร่วมกันนั้นมีแนวคิดอะไรที่เหมือนกัน และมีการสอนทักษะที่เหมือนกันอะไรบ้าง เป็นต้น

2.3 รูปแบบเครือข่ายโยงแมงมุม (The Webbed Model) เป็นการบูรณาการที่มองภาพรวมของสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกันเป็นเครือข่าย เป็นการบูรณาการโดยใช้หัวเรื่อง (Theme) ที่ให้ความสมบูรณ์มากที่สุด การบูรณาการโดยใช้เครือข่ายนี้จะให้แนวคิดในเรื่องรูปแบบไปพร้อมกันด้วย เช่น อาจเลือกความคิดรวบยอด การใช้หัวข้อ หรือกลุ่มเป็นหัวเรื่อง เป็นหัวข้อในการบูรณาการ เป็นการบูรณาการข้ามสาขาวิชาอย่างหลากหลาย เช่น หัวเรื่อง นวัตกรรมสามารถโยงไปถึง การใช้เครื่องจักรทางวิทยาศาสตร์ การอ่านและการเขียนเกี่ยวกับนวัตกรรม

การออกแบบโมเดลทางอุตสาหกรรม การวาดและการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งประดิษฐ์ทางคณิตศาสตร์ การทำแผนผังในการเรียนวิชาคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

2.4 รูปแบบเส้นด้าย (The Threaded Model) เป็นลักษณะการบูรณาการที่ขยายความคิดหลักใหญ่โดยผสมผสานไว้ในเนื้อหาต่าง ๆ เป็นการผูกความสัมพันธ์ทางด้านทักษะสังคม ทักษะความคิด ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ เทคโนโลยี แนวคิดทางด้านปัญหา โดยผ่านการเรียนรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น การพยากรณ์เป็นทักษะที่จำเป็นในการคาดคะเนทางคณิตศาสตร์ การพยากรณ์อากาศในเหตุการณ์ประจำวัน การเดาเหตุการณ์ในนวนิยาย การตั้งสมมุติฐานในการปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ และยุทธศาสตร์โดยการสำรวจประจักษ์สามารถใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในการแก้ปัญหาตามสถานการณ์ต่าง ๆ

2.5 รูปแบบการบูรณาการ (Integrated Model) เป็นลักษณะการบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกันนั้นแต่ละวิชาจะมีส่วนที่เกี่ยวข้องกัน ทับซ้อนกันอยู่ทางด้าน ความคิดรวบยอด ทักษะ ทศนคติ การบูรณาการลักษณะนี้เป็นส่วนที่แตกหน่อออกมาจากสาขาวิชาเดิม จับส่วนที่เหมือนกันร่วมกัน เช่น การประยุกต์ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการโต้แย้งและการให้หลักฐานอ้างอิงในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษา ศิลปะ และสังคมศึกษา หรือการประยุกต์แนวทางการวิพากษ์ในยุทธศาสตร์การเรียนรู้ภาษาทั้งทักษะการฟัง พูด อ่านและเขียน ในลักษณะองค์รวม

3. การบูรณาการภายในตัวผู้เรียนและระหว่างผู้เรียน (Within and Across learners)

3.1 รูปแบบการซบตัวเอง (The Immersed Model) เป็นลักษณะของการบูรณาการที่เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียนเอง ไม่ได้สร้างขึ้นมาจากภายนอกตัวผู้เรียน เป็นการศึกษาการบูรณาการที่เกิดจากผู้เรียนเอง เช่น นักเรียนหญิงชั้น ป. 1 คนหนึ่ง เขียนเรื่องเกี่ยวกับ ผีเสื้อ แมลงมุม แมลง และสัตว์เลื้อยคลาน งานศิลปะที่ทำเกี่ยวข้องกับการออกแบบสมมาตรของภาพแมลงปีกแข็งและรูปแบบของผีเสื้อ นักเรียนนับผีเสื้อ ดัดภาพ และนำรูปแมลงไปใส่กรอบ พร้อมทั้งร้องเพลงเกี่ยวกับแมลงต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงความชื่นชอบในวิชาชีววิทยา หนังสือที่เลือกอ่านก็เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เกิดการบูรณาการภายในของตนเอง สิ่งที่เกิดการบูรณาการในตนเองนี้เป็นสิ่งที่สร้างให้เกิดความรักในสิ่งที่ได้เรียนรู้ สัมพันธ์กับชีวิตจริง

3.2 รูปแบบการทำงานเป็นเครือข่าย (Networked Model) เป็นการบูรณาการในลักษณะหลายมิติของความสัมพันธ์กัน รูปแบบของการบูรณาการนี้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกระบวนการบูรณาการโดยตรง ผู้เรียนเข้าใจถึงความซับซ้อนและมิติของสิ่งที่สนใจ สามารถที่จะกำหนดเป้าหมายของแหล่งทรัพยากรที่จำเป็น สามารถที่จะแสวงหาภายในหรือระหว่างสิ่งที่ตนเองสนใจเป็นเป็นลักษณะเครือข่ายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากแนวคิดในการแบ่งประเภทของการบูรณาการนั้น สามารถสรุปได้ว่าการบูรณาการสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ การบูรณาการภายในวิชา และการบูรณาการระหว่างวิชา หรือเป็น 3 ประเภท โดยจากยึดองค์ประกอบของการเรียน ได้แก่ ยึดจุดประสงค์การเรียนรู้ ยึดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือยึดผู้เรียนเป็นหลักในการบูรณาการ ก็ได้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสาระ สาขาวิชา กระบวนการ วิธีการ และความคิดรวบยอด รวมทั้งทักษะต่างๆ ให้มีความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกหลักสูตร

2.1.7 หลักการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการบูรณาการ เป็นส่วนที่สำคัญของหลักสูตรแบบบูรณาการ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องคำนึงถึงหลักของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งมีผู้เสนอแนวคิดไว้ ดังต่อไปนี้

ลำลี รักสุทธิ และคณะ (2544 : 27-28) ได้เสนอหลักการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรแบบบูรณาการ ดังนี้

1. จัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทุกด้าน ได้แก่ ร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์
2. ยึดการบูรณาการวิชาเป็นสำคัญ โดยการบูรณาการทั้งภายในวิชาเดียวกันหรือระหว่างวิชาเชื่อมโยงหรือบูรณาการเข้าด้วยกันให้เป็นความรู้แบบองค์รวม
3. ยึดกลุ่มเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
4. ยึดการค้นพบด้วยตนเองเป็นสำคัญ
5. เน้นกระบวนการควบคู่ไปกับผลงานโดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดผลงาน โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพของงานด้วย
6. เน้นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติจริงและการติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียน
7. เน้นการเรียนรู้อย่างมีความสุขและมีความหมาย
8. เน้นการเป็นคนดีและมีคุณค่า ต่อสังคม ประเทศชาติ เห็นคุณค่าของสรรพสิ่งหรือส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

ส่วนอรทัย มูลคำ และคณะ (2542 : 13) ได้เสนอหลักในการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรบูรณาการได้แก่

1. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนอย่างกระตือรือร้น
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ร่วมกันทำงานกลุ่มด้วยตนเอง โดยส่งเสริมให้มีกิจ

กรรมกลุ่มลักษณะต่าง ๆ หลากหลายในการเรียนการสอน และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ลงมือทำ

3. จัดประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรม เข้าใจง่ายตรงกับความจริง สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีเหตุผล

4. จัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกล้ำลึกกล้าทำ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกซึ่งความรู้สึกริเริ่มคิดของตนเองต่อสาธารณะชนหรือเพื่อนร่วมชั้นเรียน

5. เน้นการปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม และจริยธรรมที่ถูกต้องดีงาม ให้ผู้เรียนสามารถแยกแยะความถูกต้องดีงามและความเหมาะสมได้ สามารถจัดความขัดแย้งได้ด้วยเหตุผล มีความกล้าหาญทางจริยธรรม และแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาและสามัคคี

แนวคิดเดียวกันนี้ วลัย พาณิช (2544 : 167-169) ได้เสนอแนวทางการออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. ลักษณะที่เป็นหัวเรื่อง (Theme) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1.1 การจัดการเรียนการสอนแบบจัดหน่วยบูรณาการ (Integrated Unit) ซึ่งจะต้องมีเนื้อหาและกระบวนการ วิธีการ และเนื้อหาวิชาที่จะมาบูรณาการตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไป

1.2 การจัดการเรียนการสอนแบบมีหัวเรื่อง (Theme) จะไม่มีการบูรณาการเชิงเนื้อหาวิชา เรียกว่า เป็นการบูรณาการแบบหน่วยการเรียนรู้หรือหน่วยรายวิชา

2. ลักษณะที่เป็นโครงการ เป็นการสอนตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไป ให้ผู้เรียนสามารถจัดในรูปของโครงการที่บูรณาการเชื่อมโยงเนื้อหา ความรู้จากหลายหลากวิชาในเรื่องเดียวกัน มอบหมายให้ผู้เรียนทำโครงการร่วมกัน ครูวางแผนการสอนร่วมกัน และกำหนดงานหรือโครงการร่วมกัน

กระบวนการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรบูรณาการนั้น จะต้องมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการสอนที่เป็นบูรณาการ (Integrative Teaching Styles) ซึ่งต้องมีวิธีการที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยใช้เทคนิคการเรียนการสอนที่ผสมผสานกัน ฝึกให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบด้วยวิธีสืบสอบ (Inquiry) หรือใช้วิธีการแก้ปัญหา (Problem Solving) เน้นการทำงานร่วมกัน มีงานกลุ่มหรืองานเดี่ยวผสมผสานกันไป เน้นการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในประสบการณ์จริง ประสบการณ์การเรียนรู้ควรอยู่ในขอบเขตสมรรถภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงต้องพิจารณาขอบเขตและการเรียงลำดับของเนื้อหาของลักษณะวิชา รวมทั้งลักษณะของผู้เรียนด้วย และให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง

2.2 การบูรณาการแบบใช้หัวเรื่องเป็นหลัก

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการแบบใช้หัวเรื่องเป็นหลัก

การบูรณาการแบบใช้หัวเรื่องเป็นหลักนั้น เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยกำหนดหัวเรื่องที่ต้องการบูรณาการเป็นหลัก แล้วขยายความคิดที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กัน ได้ถูกนำมาใช้ในต่างประเทศ โดยเฉพาะที่โรงเรียนในรัฐลอสแอนเจลิส ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการสร้างโปรแกรมสร้างเสริมความเป็นมนุษย์ (Humanistas) ซึ่งเป็นการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ (Aschbacher, 1991 : 16) โดยใช้หัวเรื่องเป็นแกนหลักในลักษณะของการบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ซึ่งคณะครูได้รวมเป็นทีมงานโดยมีครูผู้ประสานงานอยู่หนึ่งคน สร้างเป็นชุมชนแห่งสถานศึกษาขึ้นมา คณะทีมงานได้ทำงานอย่างร่วมมือกันเพื่อพัฒนาหลักสูตรเพื่อความเป็นมนุษย์ ซึ่งหลักสูตรนี้ประกอบด้วยวิชาภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา และศิลปะ ในขณะที่บางโรงเรียนได้เพิ่มทางด้านปรัชญา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปะการแสดง ซึ่งหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นในแต่ละโรงเรียนจะมีความแตกต่างกันไป ตามแต่ความต้องการและจำเป็นของโรงเรียน โดยที่หลักสูตรแกนจะประกอบด้วยหัวเรื่องหลักประมาณ 5 ถึง 6 หัวเรื่อง เพื่อที่จะสามารถสร้างเสริมสติปัญญาและการพัฒนาการทางอารมณ์ให้แก่นักเรียน หัวเรื่องดังกล่าวได้แก่ ผู้หญิง ชนชาติ การต่อต้านทางสังคม จริยธรรมของชาวโปรเตสแตนต์ และจิตวิญญาณของทุนนิยม เป็นต้น ซึ่งหัวเรื่องเหล่านี้จะช่วยให้ให้นักเรียนได้เชื่อมโยงภาระงานในการเรียนกับความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคลและพื้นฐานทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นการรับรู้รวมทั้งสร้างเสริมประสบการณ์แห่งชีวิตที่แท้จริง ซึ่งคณะทีมงานของครูได้ร่วมกันฝึกอบรมและวางแผนการทำงานกันอย่างเต็มความสามารถ สร้างทีมงานที่เป็นลักษณะของเครือข่ายที่ให้ความร่วมมือกันในการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ รวมทั้งการอุทิศเวลา การสร้างสรรค์ และความยืดหยุ่นของคณะทำงาน ในขณะที่นักเรียนในโปรแกรมจะใช้เวลาในการเรียนรู้กับชั้นปกติและสร้างเสริมความเป็นมนุษย์กับโปรแกรมที่ได้พัฒนาโดยคณะครูดังกล่าว แนวทางนี้ก่อประโยชน์ให้แก่โรงเรียนมัธยมและทำให้เกิดบรรยากาศที่เป็นเหมือนกับครอบครัวในโรงเรียนอีกด้วย

2.2.2 รูปแบบการบูรณาการแบบใช้หัวเรื่องเป็นหลัก

วิเศษ ชินวงษ์ (2544 : 31) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการว่ามี 2 รูปแบบดังต่อไปนี้

รูปแบบที่ 1 มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. เลือกหัวเรื่อง โดยวิธีการดังต่อไปนี้คือ ระดมสมองของครูและนักเรียน เน้นสอดคล้องกับชีวิตจริง ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กำหนดหัวเรื่องให้แคบลง โดยให้สัมพันธ์กับชีวิตจริง ตามความสนใจของผู้เรียน
2. พัฒนาหัวเรื่องให้สมบูรณ์ โดยเขียนวัตถุประสงค์ กำหนดความรู้และความ

สามารถที่ต้องการจะให้เกิดความรู้กับผู้เรียน เขียนวัตถุประสงค์ให้เชื่อมโยงระหว่างวิชาให้ชัดเจน เพื่อนำไปสู่กิจกรรม กำหนดเวลาสอนให้เหมาะสมกับกำหนดการต่าง ๆ จัดเตรียมสื่อ เครื่องมือ อุปกรณ์ที่จะใช้ในการดำเนินกิจกรรม

3. กำหนดแหล่งข้อมูลหรือทรัพยากรที่จะใช้ในการค้นคว้าและเรียนรู้ ควรคำนึงถึงสิ่งที่อยู่ในท้องถิ่น ง่ายและประหยัด

4. พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน โดยกำหนดกิจกรรมที่จะเชื่อมโยงกับเนื้อหาวิชา กำหนดจุดมุ่งหมายของกิจกรรมให้ชัดเจน เลือกวิธีการที่ครูวิชาต่าง ๆ จะทำงานร่วมกัน เลือกวิธีการสอนที่เหมาะสม จัดทำเอกสารแนะนำการปฏิบัติกิจกรรม เตรียมเครื่องมือ วัสดุ ล้างหน้า ได้แก่ ใบความรู้ ใบงาน แบบบันทึก แบบประเมิน แบบทดสอบ และอื่น ๆ

5. ดำเนินกิจกรรมตามรายการที่วางไว้อย่างเคร่งครัด มีการตรวจสอบและร่วมมือกับครูคนอื่นเสมอ เพื่อความก้าวหน้าของกิจกรรม

6. ประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน

7. ประเมินกิจกรรมการเรียนการสอน หาจุดเด่น จุดด้อยเพื่อนำมาปรับปรุงรูปแบบที่ 2 เป็นการเลือกจุดประสงค์การเรียนรู้ก่อนเรียนรู้ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ไปนี้

1. เลือกจุดประสงค์รายวิชา จาก 2 วิชาขึ้นไป
2. นำจุดประสงค์ที่เลือกไว้มาร่วมกัน
3. กำหนดแหล่งข้อมูลหรือทรัพยากรที่จะใช้ในการค้นคว้าและเรียนรู้
4. พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน
5. จัดกิจกรรมการเรียนการสอน
6. ประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน
7. ประเมินกิจกรรมการเรียนการสอน
8. แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างครูด้วยกัน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความร่วมมือของครูผู้สอนจากหลาย ๆ วิชาที่มีแนวคิดและทัศนคติต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนตรงกันเป็นสำคัญ เพราะการจัดการเรียนการสอนแบบนี้จะต้องมาจากการเลือกหัวเรื่อง (Theme) ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลากหลายวิชา ซึ่งเป็นจุดเน้นที่สำคัญของการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ ซึ่งจะเน้นแนวคิดหลักที่จะเป็นตัวเชื่อมโยงสัมพันธ์กับศาสตร์ในสาขาต่าง ๆ หัวเรื่องจะต้องเป็นแนวคิดที่กว้าง หัวเรื่องเป็นส่วนสำคัญที่จะสร้างกรอบเนื้อหาความรู้และทักษะในการจัดการสอนแบบบูรณาการ

วลัย พานิช (2544 : 171) ได้เสนอหลักในการเลือกหัวเรื่องมีดังต่อไปนี้

1. ประเด็นเกี่ยวกับเนื้อหาสาระและทักษะเป็นเรื่องที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระอย่างน้อย 2 สาระขึ้นไป ซึ่งอาจได้มาจากการเลือกจากมโนทัศน์ ประเด็นปัญหา เป็นเรื่องที่สอดคล้อง

คล้องสัมพันธ์กับหลักสูตร เป็นเรื่องที่ทำให้ผู้เรียนใช้กระบวนการสืบสอบ การแก้ปัญหาหรือใช้ทักษะอื่น ๆ ที่หลากหลาย มีแหล่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการศึกษาค้นคว้า

2. ประเด็นเกี่ยวกับผู้เรียนผู้สอน เป็นเรื่องที่คุณเรียนเห็นความสำคัญ เป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะค้นคว้าให้ลึกซึ้ง เป็นเรื่องที่คุณสอนสนใจ มีความเหมาะสมกับวัยวุฒิและพัฒนาการของผู้เรียน

นอกจากจะใช้หลักในการเลือกหัวเรื่องแล้วนั้นอาจใช้กลวิธีการที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ได้เกิดความคิดค้นหัวเรื่องที่ต้องการศึกษาค้นคว้า เช่น การสนทนา การอภิปราย การใช้คำถามหรือการใช้สื่อต่าง ๆ ประกอบ เป็นต้น

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ

ได้มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ ดังต่อไปนี้

ปทีป เมธาคูณวุฒิ (2544) ได้ทำการพัฒนารูปแบบหลักสูตรและการเรียนการสอนแบบบูรณาการจริยธรรมทางวิชาชีพ ซึ่งได้พัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศในสาขาคอมพิวเตอร์ที่มีอยู่ ให้นักศึกษาได้รับรู้จริยธรรมทางวิชาชีพ เกณฑ์ทางสังคม และการชี้แนะจากอาจารย์ที่มีประสบการณ์ วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้เพื่อการศึกษาและวิเคราะห์สภาพสังคมและ จริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนในสาขาคอมพิวเตอร์ รูปแบบที่พัฒนาประกอบด้วย 4 ระดับ คือ รูปแบบหลักสูตรระบบองค์รวม โครงสร้างของรูปแบบหลักสูตรที่เป็นสหวิทยาการ องค์ประกอบของรูปแบบการสอนที่บูรณาการจริยธรรมกับเนื้อหาวิชา และกระบวนการสอนแต่ละขั้นตอนเน้นการเรียนรู้เชิงความร่วมมือ นักศึกษาที่ศึกษาในรูปแบบนี้จะต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาและจริยธรรมทางคอมพิวเตอร์อย่างมีประสิทธิภาพ นักศึกษาจะพัฒนาคุณลักษณะการคิดวิเคราะห์ การยอมรับนับถือตนเอง และพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาสามารถทำงานและมีความเชี่ยวชาญในสาขาคอมพิวเตอร์อย่างมีจริยธรรมในวิชาชีพ รูปแบบนี้ประเมินโดยการทดลองสอนนักศึกษาปริญญาตรีสาขาคอมพิวเตอร์ศาสตร์ชั้นปีที่ 3 เป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา ที่จับคู่ตามความสามารถรายบุคคลเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม จากผลการทดลองพบว่า คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการวิเคราะห์จริยธรรมและคุณลักษณะการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษากลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ คะแนนเฉลี่ยการยอมรับนับถือตนเองและการทำงานกลุ่มของนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ นักศึกษากลุ่มทดลองร้อยละ 90 ระบุว่าเนื้อหาและการเรียนการสอนน่าสนใจและมีความแปลกใหม่ที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงทำให้มองเห็นโลกปัจจุบันกว้างขึ้น พัฒนาจริยธรรมของวิชาชีพที่นำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถนำการพัฒนาแบบหลักสูตรและการเรียนการสอนที่บูรณาการจริยธรรมนี้เป็นแนวทางที่สำคัญในการจัดการอุดมศึกษาที่เน้นการพัฒนา นักศึกษาด้วยระบบองค์รวมที่มีการผสมผสานจริยธรรมและเกณฑ์ทางสังคม กับสาขาวิชาเฉพาะโดยเน้นการเรียนรู้เชิงความร่วมมือ

พรชัย หนูแก้ว (2541) ได้พัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนประถมศึกษา เพื่อปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ต้องการโดยเฉพาะที่มีการจัดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละหน่วยการเรียนรู้ในลักษณะบูรณาการ และเน้นการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรทำตามรูปแบบของการวิจัยและพัฒนา มี 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน โดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบ Delphi เพื่อกำหนดกรอบของพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ต้องการศึกษา ซึ่งได้ผลสรุปว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยที่นักเรียนขาดอยู่และสมควรได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น ได้แก่ ด้านการระดม ประกอบด้วยการปฏิบัติตามข้อตกลง และการไม่ละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่นและส่วนรวม ด้านสามัคคีธรรม ประกอบด้วยการร่วมกันทำงานเป็นกลุ่มที่ได้รับมอบหมายและการร่วมรับผิดชอบและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วมาเขียนเป็นแบบจำลองเชิงทฤษฎีของพฤติกรรมประชาธิปไตย

ขั้นที่ 2 การร่างหลักสูตร เป็นการเขียนโครงร่างหลักสูตรบูรณาการที่ใช้หัวเรื่องเป็นแกน ประกอบด้วย สภาพปัญหาและความต้องการ หลักการ เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย เนื้อหา หน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล เนื้อหาที่ใช้ในหลักสูตรมาจากกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ของหลักสูตรประถมศึกษา ส่วนกิจกรรมใช้วิธีการสอนเพื่อเปลี่ยนเจตคติ ปรับพฤติกรรมและการแก้ปัญหา ประเมินหลักสูตรด้านความเหมาะสมและความสอดคล้องโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า มีความเหมาะสมและสอดคล้องตามที่ต้องการ และปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรจากการที่ประเมิน

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร นำโครงร่างหลักสูตรที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 2 โรงเรียน แต่ละโรงเรียนแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม สุ่มกลุ่มตัวอย่างออกเป็นกลุ่มทดลอง ให้การทดลองเฉพาะกลุ่มทดลอง โดยใช้การทดสอบก่อนและหลังการทดลองทั้ง 2 กลุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร เป็นการหาประสิทธิภาพของหลักสูตร พบว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยหลังการทดลองใช้หลักสูตรของกลุ่มทดลองมากกว่ากลุ่มควบคุม และพฤติกรรมประชาธิปไตยหลังทดลองใช้หลักสูตรของกลุ่มทดลองมากกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญ แล้วจึงปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เรียน

ศรีเกียรติ อนันต์สวัสดิ์ (2540) ได้พัฒนารูปแบบการสอนบูรณาการเพื่อส่งเสริมจริยธรรม ในการทดลองต้องการเปรียบเทียบความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรม ของนักศึกษา กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมและการตัดสินใจเชิงจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 2 จำนวน 60 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่ายและจับคู่กลุ่มตัวอย่างที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับเดียวกันในกลุ่มทดลอง 30 คน กลุ่มควบคุม 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบวัดความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมซึ่งใช้วัดก่อนการทดลอง หลังสอนภาคทฤษฎี และหลังสอนภาคปฏิบัติ แบบสังเกตพฤติกรรมจริยธรรม ซึ่งได้รับการตรวจหาความตรงและความเที่ยงแล้ว และการบันทึกพฤติกรรมจริยธรรมและการตัดสินใจ

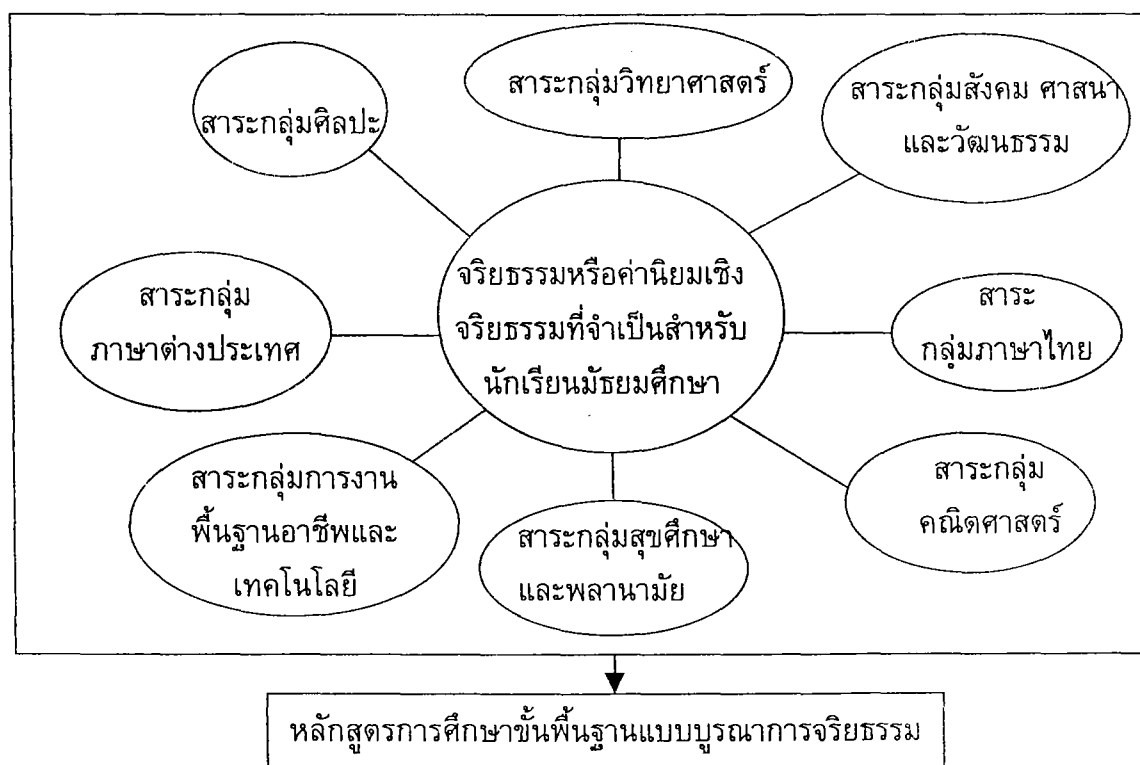
เชิงจริยธรรม ส่วนวิธีการสอนที่ใช้ได้แก่การกระจำคำนิยาม การสืบสอบทางจริยธรรม การประชุมปรึกษาทางคลินิกและการเสนอกรณีศึกษา ซึ่งบูรณาการวิธีสอนทุกวิธีในการสอนวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช โดยยึดหลักจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาล ในการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า ในการสอนภาคทฤษฎีนั้นคะแนนเฉลี่ยความตั้งใจกระทำพฤติกรรม จริยธรรมภายหลังสอน ของนักศึกษาในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การสอนภาคปฏิบัตินั้นคะแนนเฉลี่ยความตั้งใจกระทำพฤติกรรม จริยธรรมภายหลังสอน ของนักศึกษาในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ คะแนนเฉลี่ยความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาในกลุ่มทดลอง ก่อนการสอนและหลังการสอนภาคทฤษฎีไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่คะแนนเฉลี่ยความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมก่อนการสอนภาคปฏิบัติ และหลังการสอนภาคปฏิบัติ แตกต่างกัน ส่วนกลุ่มควบคุมความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรม ก่อนการทดลองและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน ด้านพฤติกรรม จริยธรรมของนักศึกษาในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ไม่แตกต่างกัน และนักศึกษาในกลุ่มทดลองมีความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมดีกว่ากลุ่มควบคุม

จากงานวิจัยของศูนย์การวิจัยของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียเพื่อการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโปรแกรมการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการแบบสหวิทยาการที่ส่งผลต่อผู้เรียนและคุณครู ด้วยการเก็บข้อมูลจากโปรแกรม ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจากประชากรที่มาจากนักเรียนระดับเกรด 10 – 12 จาก 16 โรงเรียน การประเมินจัดทำในลักษณะของการปฏิบัติงานเป็นฐานในการประเมิน (The Performance-based Assessment) ซึ่งใช้นักเรียนในเกรด 11 จาก 4 โรงเรียน ประมาณ 500 คนเพื่อเปรียบเทียบทางด้านทักษะการเขียน และความรู้เชิงเนื้อหาประวัติศาสตร์ ใช้วิธีการสำรวจจากนักเรียน ครู ผู้บริหาร วิธีการสังเกตจากชั้นเรียน วิธีการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน วิเคราะห์งานที่ได้มอบหมายและการสอบ รวมทั้งการวิเคราะห์แฟ้มงานสะสม (Portfolio) ของนักเรียน นอกจากนั้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์แบบบันทึกของโรงเรียนด้านความสนใจ การเอาใจใส่ในการเรียนรู้ของนักเรียน ด้านวินัย และพฤติกรรมที่มีต่อเพื่อนนักเรียนด้วยกัน นอกจากนั้นยังได้ทำการวิเคราะห์การถดถอยของเรียงความของนักเรียนอีกด้วยผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนในโปรแกรมการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการกับนักเรียนที่เรียนกับหลักสูตรปกติมีความสามารถทาง การเขียนและความรู้เชิงประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับนักเรียนที่ร่วมโปรแกรมในระยะ 1 ปี และนักเรียนที่ร่วมโปรแกรมมากกว่า 1 ปี พบว่ามีความก้าวหน้าในการเขียนและความรู้เชิงประวัติศาสตร์มากกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม ส่วนการสังเกตในชั้นเรียนของหลักสูตรบูรณาการ ทุกวัน ๆ ละ 6 นาที พบว่ามีการอภิปรายใช้ความคิดมากกว่าชั้นเรียนที่นำมาเปรียบเทียบ ส่วนผลการสอบพบว่าอัตราของการพัฒนาของนักเรียนทางด้านการปฏิบัติงาน ได้ดีกว่ากลุ่มควบคุม นอกจากนั้นจากการสำรวจ สัมภาษณ์และงานที่ได้รับมอบหมาย พบว่า ครูที่ร่วมพัฒนาหลักสูตรบูรณาการจะทำงานหนัก และต้องการใช้ความคิดที่ซับซ้อนมากกว่าครูที่ไม่

ร่วมโปรแกรม นอกจากนั้นนักเรียนที่ร่วมในโปรแกรมนี้อาจมีเจตคติที่ดีต่อโรงเรียนมากกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม (Aschbacher & Herman. 1990)

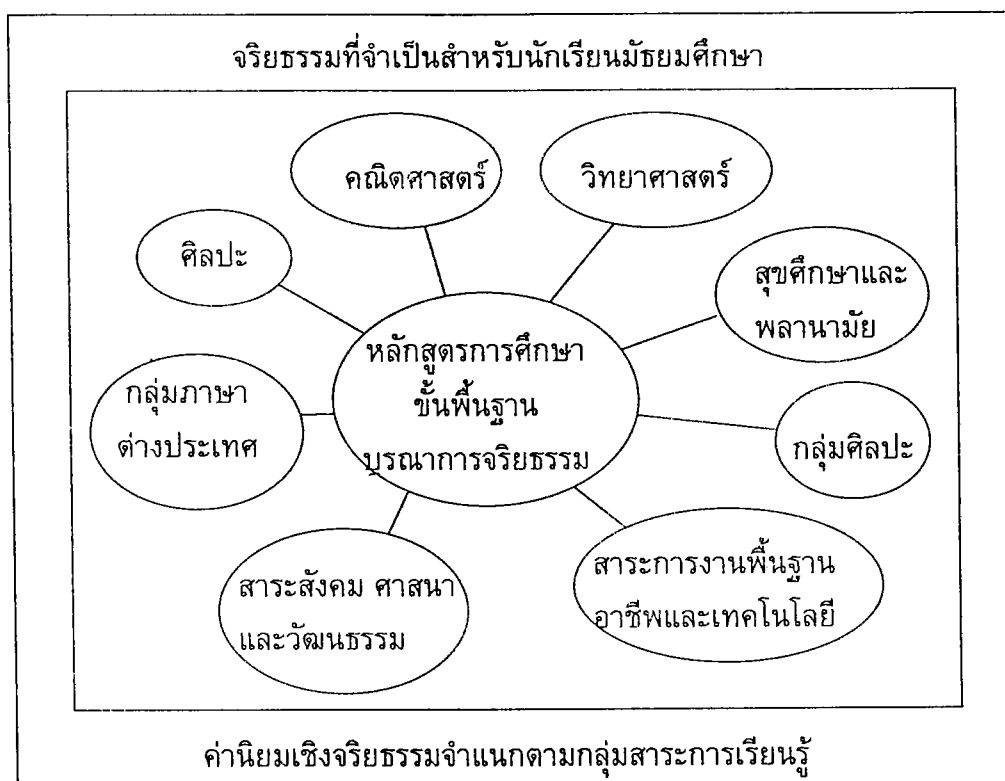
จากแนวคิดที่ได้จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวมาแล้ว ในงานวิจัยครั้งนี้จะนำแนวคิดที่เกี่ยวกับการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรสู่การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อให้ผู้เข้าฝึก อบรมมีสมรรถภาพทางด้านการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ผสมผสานกับแนวคิดของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรจะต้องอาศัยการตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ครู นักเรียน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชน เพื่อช่วยกันพิจารณาถึงความจำเป็นในการพัฒนาทางจริยธรรม ส่วนการบูรณาการ จริยธรรมในแต่ละกลุ่มสาระในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งได้รับการพัฒนาตามขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของกรมวิชาการ แนวคิดและรูปแบบของการบูรณาการทางจริยธรรมในหลักสูตรโดยใช้หัวเรื่องเป็นหลัก ที่ใช้เป็นตัวอย่างสำหรับฝึกการปฏิบัติการเสริมสร้างสมรรถภาพของผู้เข้าร่วมฝึกอบรมตามหลักสูตร แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบดังต่อไปนี้

รูปแบบที่ 1 เป็นการบูรณาการด้วยการใช้จริยธรรมหรือค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนเป็นหัวเรื่องหลัก เชื่อมโยงสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นแนวคิดการบูรณาการเนื้อหา สาระ และวิธีการ ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 รูปแบบการบูรณาการหลักสูตรด้วยการใช้จริยธรรมหรือค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นเป็นหัวเรื่องหลัก

ส่วนรูปแบบที่ 2 เป็นการบูรณาการโดยใช้หัวเรื่องหลักจากความคิดรวบยอดของสาระของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดแทรกจริยธรรมหรือค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพประกอบ 2 รูปแบบการบูรณาการจริยธรรมหรือค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสอดแทรกในสาระการเรียนรู้

ในขั้นตอนของการทดลองใช้หลักสูตร ผู้วิจัยได้เสนอตัวอย่างของการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรสำหรับการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา ในระดับชั้นของการฝึกปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น ผู้เข้ารับการฝึกอบรมซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร สามารถตัดสินใจที่จะเลือกบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่ได้กำหนดไว้ตามตัวอย่างที่แสดง หรือเลือกที่จะกำหนดหัวเรื่องในการพัฒนาจริยธรรมหรือค่านิยมเชิงจริยธรรมตามที่ต้องการ โดยอาศัยกระบวนการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มระหว่างการปฏิบัติการในการฝึกอบรม ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นมากที่สุด เพราะครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะมีหลักเกณฑ์ แนวคิด ในการคัดเลือกหัวข้อและเนื้อหาที่เหมาะสม เป็นสิ่งที่ใกล้ตัวผู้เรียนมากที่สุด สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคมและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนของผู้เรียน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยแบ่งแนวทางในการศึกษาออกเป็น 5 แนวทางด้วยกัน คือ หลักสูตรและหลักสูตรฝึกอบรม การพัฒนาหลักสูตร แนวคิดและทฤษฎี ปรัชญา และความรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม รายละเอียดมีดังนี้

3.1 หลักสูตรและหลักสูตรฝึกอบรม

3.1.1 ความหมายหลักสูตรและหลักสูตรฝึกอบรม

หลักสูตร เป็นคำศัพท์ที่มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายและแตกต่างกัน บางความหมายมีขอบเขตกว้าง บางความหมายมีขอบเขตแคบ ขึ้นอยู่กับมุมมอง ความคิดเห็น ประสบการณ์ อย่างไรก็ตามความหมายของหลักสูตรจะอยู่มีขอบเขตอยู่ภายใน 3 สถานะดังต่อไปนี้คือ หลักสูตรในฐานะของข้อกำหนดเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ หลักสูตรในฐานะของระบบการทำงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร หลักสูตรในฐานะของศาสตร์แขนงหนึ่งในวิชาศึกษาศาสตร์ (Beauchamp. 1981 : 61-62) ซึ่งความหมายของหลักสูตรอย่างที่สองนั้นเป็นการศึกษาหลักสูตรในลักษณะของความหมายที่หนึ่งและสอง ซึ่งสามารถมองได้เป็น 2 ลักษณะคือ ความหมายที่แคบ ซึ่งหมายถึงตัวรายวิชาหรือเนื้อหาสามารถใช้เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้ผู้เรียน เป็นสิ่งที่สังคมมุ่งหวังจะให้เด็กได้รับ (สัจจ อุทรานันท์. 2532 : 12 ; อ้างอิงจาก Trump and Miller. n.d.) หรืออาจเป็นแผนสำหรับจัดโอกาสทางการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่ผู้เรียน (Taba. 1962 : 10-11) และความหมายที่กว้าง ไปจนถึง มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะตามที่ตั้งจุดหมายเอาไว้ (Crow. 1980 : 250) ดังนั้นความหมายของหลักสูตรจะต้องครอบคลุมเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้ (สัจจ อุทรานันท์. 2532 : 16)

1. เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชาซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่ได้จัดเรียงลำดับความยากง่าย หรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว
2. เป็นสิ่งที่ประกอบด้วยประสบการณ์ทางการเรียนซึ่งได้วางแผนไว้เป็นการล่วงหน้า เพื่อมุ่งหวังจะให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ
3. เป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน
4. จะต้องประกอบด้วยประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียนซึ่งเขาได้ทำ ได้รับรู้ และได้ตอบสนองต่อการแนะแนวทางของโรงเรียน (สัจจ อุทรานันท์. 2532 : 16 ; อ้างอิงจาก Cay. 1966)

หลักสูตรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นสำหรับการจัดการศึกษาของประเทศในระดับและประเภทต่าง ๆ เป็นเครื่องมือที่ทำให้ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของประเทศมีประสิทธิภาพ ซึ่งความสำคัญของหลักสูตรอาจสรุปได้ดังนี้ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2543 : 47)

1. เป็นแผนและแนวทางในการจัดการศึกษาของชาติให้บรรลุตามความมุ่งหมายและนโยบาย
2. เป็นหลักและแนวทางในการวางแผนวิชาการ การจัดและการบริหาร การศึกษา การสรรหาและการพัฒนาบุคลากร การจัดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ นวัตกรรม การเรียน การสอน งบประมาณ อาคารสถานที่
3. เป็นเครื่องมือในการควบคุมมาตรฐานการศึกษา ของสถานศึกษาและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของประเทศ และสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น
4. ระบบหลักสูตรจะกำหนด ความมุ่งหมาย ขอบข่ายเนื้อหา แนวทางการจัด กิจกรรม การเรียนการสอน แหล่งทรัพยากร และการประเมินผลสำหรับการจัดการศึกษาของครู และผู้บริหาร
5. เป็นเครื่องบ่งชี้ทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาทางสังคม

ส่วนหลักสูตรฝึกอบรมมีความหมายที่ไม่แตกต่างไปจากหลักสูตรทั่ว ๆ ไป แต่จะแตกต่างกันตรงที่หลักสูตรการฝึกอบรมมีขอบเขตและจุดหมายที่เฉพาะเจาะจง หลักสูตรการฝึกอบรมนั้นเป็นการสร้างหรือพัฒนาเพื่อใช้ในการฝึกอบรม ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่มีขอบเขตแคบกว่าการจัดการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งอาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่าหลักสูตรการฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลอื่นมีความรู้และทักษะเฉพาะเรื่อง มีความคาดหวังตามหลักสูตรไม่กว้างขวางเหมือนการจัดการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการศึกษาที่มุ่งให้บุคคลได้พัฒนาการเรียนรู้ เจตคติ และทักษะในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ (Gagne and Medsker. 1996 : 2-6 ; Vella. 1995 : 3) ระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรฝึกอบรมไม่ยาวนาน การประเมินผลจะมุ่งที่ผลของหลักสูตรกับการพัฒนาบุคคล เพราะโดยหลักการฝึกอบรม จะมีจุดหมายเพื่อพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ เป็นการฝึกฝน และสร้างเสริมสมรรถภาพการทำงานของบุคลากรในองค์กรหรือหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

ทาบ (Taba. 1962 : 10) ได้เสนอว่า ทุกหลักสูตรไม่ว่าจะเป็นการออกแบบในลักษณะใด ๆ ก็ตาม จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ เกี่ยวกับองค์ประกอบหลักของหลักสูตร ซึ่งมีความต่อเนื่องและสอดคล้องกันอยู่ 3 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผล และสจ๊วต อุทรา นันท์ (2532 : 236-241) ได้ขยายความเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักไว้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ เป็นส่วนประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจุดมุ่งหมายจะเป็นเครื่องชี้ถึงเป้าหมายและเจตนารมณ์ของหลักสูตรว่า ต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นเช่นใด ซึ่งจุดมุ่งหมายทั่วไป จะกล่าวไว้อย่างกว้าง ๆ และค่อนข้างเป็นปรัชญา เน้นที่ค่านิยมมากกว่าการเน้นทางด้านจิตวิทยาหรือด้านการเรียนการสอน ส่วนจุดมุ่งหมายเฉพาะจะเน้นที่การประยุกต์ใช้มากกว่า เป็นจุดมุ่งหมายที่กล่าวไว้ในส่วนที่เป็นจุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชาหรือรายวิชาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหลักสูตรนั่นเอง

2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์เรียนรู้ จะเป็นสื่อกลาง (Means) ที่จะพาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ที่ได้กำหนดไว้ เนื้อหาสาระที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอาจแบ่งออกเป็น 5 ประเภทได้แก่ ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา ความคิดรวบยอดและหลักการ การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์ เจตคติและค่านิยม และทักษะทางกาย

3. การประเมินผล เป็นการเสนอแนะแนวทางการดำเนินการวัดและประเมินผลที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับหลักสูตรนั้น ๆ เปรียบเสมือนเป็นการกำหนดเครื่องมือในการควบคุมการใช้หลักสูตร

ในการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ อาจมีองค์ประกอบอื่น ๆ อีก เพื่อให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นมานั้นเป็นเหตุ เป็นผล มองเห็นความสำคัญของหลักสูตรอย่างเด่นชัด และยังสามารถชี้แนะให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างได้ผลอีกด้วย ส่วนประกอบเหล่านี้ได้แก่ (สจ๊วต อุทรานันท์. 2532 : 241) เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร การเสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การเสนอแนะการใช้สื่อการเรียนการสอน และ การเสนอแนะเกี่ยวกับการช่วยเหลือและส่งเสริมผู้เรียน

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาองค์ประกอบหลักของหลักสูตรโดยทั่วไปนั้น สามารถแยกออกเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ๆ ได้อีกดังต่อไปนี้ (ธารง บัวศรี. 2542 : 8-9)

1. เป้าประสงค์และนโยบายทางการศึกษา (Educational Goals and Policies) ซึ่งหมายถึงสิ่งที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา

2. จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) เป็นผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากเรียนจบหลักสูตรแล้ว

3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (Types and Structures) ซึ่งเป็นลักษณะและแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชาหรือกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์
4. จุดประสงค์ของวิชา (Subject Objectives) เป็นผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนวิชานั้นไปแล้ว
5. เนื้อหา (Content) เป็นสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ทักษะและความสามารถที่ต้องการให้มี รวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ
6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (Instructional Objectives) เป็นการระบุถึงสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้มีทักษะและความสามารถ หลังจากเรียนรู้เนื้อหาที่กำหนด
7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instructional Strategies) เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมอย่างมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้
8. การประเมินผล (Evaluation) เป็นการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน
9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (Curriculum Materials and Instructional Media) ได้แก่ เอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นฟิล์ม แถบวีดิทัศน์ ฯลฯ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา เทคโนโลยีการศึกษาและอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน

3.2 การพัฒนาหลักสูตร

3.2.1 แนวคิดและรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรนั้นมีแนวคิดอยู่ 2 ลักษณะด้วยกันคือ การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย และการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น ความหมายของคำว่า การพัฒนาหลักสูตรจะรวมไปถึงการผลิตเอกสารต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนด้วย (Saylor & Alexander. 1974 : 7) ซึ่งระบบการพัฒนาหลักสูตรนั้นจะเกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตร ได้แก่ การร่างหรือการสร้างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินหลักสูตร ซึ่งเมื่อพิจารณาจากลักษณะของงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรแล้วจะมีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับการพัฒนาหลักสูตรก็คือ การออกแบบหลักสูตร (The Curriculum Design) ซึ่งหมายถึง ลักษณะของกระบวนการในการเลือกองค์ประกอบต่าง ๆ รวมทั้งเทคนิควิธีการทั้งหมดในการจัดทำหลักสูตร และการจัดเนื้อหาสาระและมวลประสบการณ์ในหลักสูตรที่จัดขึ้น

การพัฒนาหลักสูตรนั้นได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้พัฒนารูปแบบหลักสูตรตามแนวคิดที่แตกต่างกัน ซึ่ง ราล์ฟ ไทเลอร์ (Tyler. 1969) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อทำหน้าที่เป็น เครื่องมือที่ทำหน้าที่ในการศึกษา หลักสูตรจะต้องทำหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาและตรวจสอบหลักการและเหตุผลของผู้อื่น และพัฒนาแนวคิดหรือทัศนคติของ

องค์ประกอบและความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในการศึกษา ไทเลอร์ได้เสนอหลักในการพัฒนาหลักสูตรว่า จะต้องวิเคราะห์คำถามที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตร ดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนมีเป้าประสงค์ทางการศึกษา (Educational Purposes) อย่างไร
2. ประสบการณ์ทางการศึกษา (Educational Experiences) ที่ต้องการให้เกิดนั้นได้แก่อะไร
3. จะจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ
4. เราจะตัดสินใจการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ทางการศึกษาได้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษาได้อย่างไร

แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรตามรูปแบบของไทเลอร์นั้นจะยึดจุดมุ่งหมายทางการศึกษาเป็นหลัก ซึ่งเป็นหลักการที่สามารถนำมาใช้ได้กับการพัฒนาหลักสูตรในทุกระดับ ต่อมาทาบ (Taba, 1962 : 12) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรลักษณะจากล่างขึ้นบน (Grassroots Approach) โดยใช้วิธีแบบอุปนัย (Inductive Method) ซึ่งเริ่มจากการพัฒนาหลักสูตรในระดับที่เฉพาะเจาะจงแล้วปรับขยายไปสู่ระดับที่สูงกว่า ซึ่งครูเป็นผู้ใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรในการสร้างหน่วยการเรียนรู้การสอน และนำไปสู่การพัฒนาเป็นหลักสูตรใหญ่โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ความต้องการ ความจำเป็น (Diagnose of Needs)
2. การกำหนดจุดประสงค์ของการศึกษาที่ต้องการให้บรรลุ (Formulation of Objectives)
3. การคัดเลือกเนื้อหาสาระ (Selection of Content)
4. การจัดลำดับโครงสร้างของเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์กัน (Organization of Content)
5. การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of Learning Experiences)
6. การจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ (Ordering the Learning Activities)
7. การกำหนดสิ่งที่ต้องการประเมิน วิธีการ และกระบวนการประเมิน (Determination of Evaluate)

การพัฒนาหลักสูตรตามรูปแบบของทาบานั้นจะมีจุดเน้นทางด้านการเรียนการสอนหรือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งยุทธวิธีการสอนและประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในหลักสูตรนั้นจะต้องแสดงลำดับขั้นตอน การจัดเนื้อหา จะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่ารายวิชานั้นมุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้แบบใด จัดเรียงลำดับเนื้อหาไว้อย่างไร การกำหนดโครงสร้างมีความชัดเจนและสอดคล้องกับโครงสร้างในแต่ละระดับ รวมทั้งหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ สามารถบ่งชี้ถึงการจัดและการประเมินได้ชัดเจน มีการเสนอ

รายละเอียดและมีความยืดหยุ่น เพื่อให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน และทำกิจกรรมตามความต้องการและความสนใจตามลักษณะเฉพาะ เป็นลักษณะของการพัฒนาจากจุดย่อยหรือหน่วยการเรียนการสอนที่ละหน่วยไปสู่การพัฒนาให้เป็นหลักสูตรใหญ่

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander. 1974 : 21-26) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นระบบ (System Approach) ที่มีความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยสามารถที่จะปรับปรุงที่ในระดับหรือขั้นตอนของกระบวนการก็ซึ่งรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดนี้ มีดังต่อไปนี้

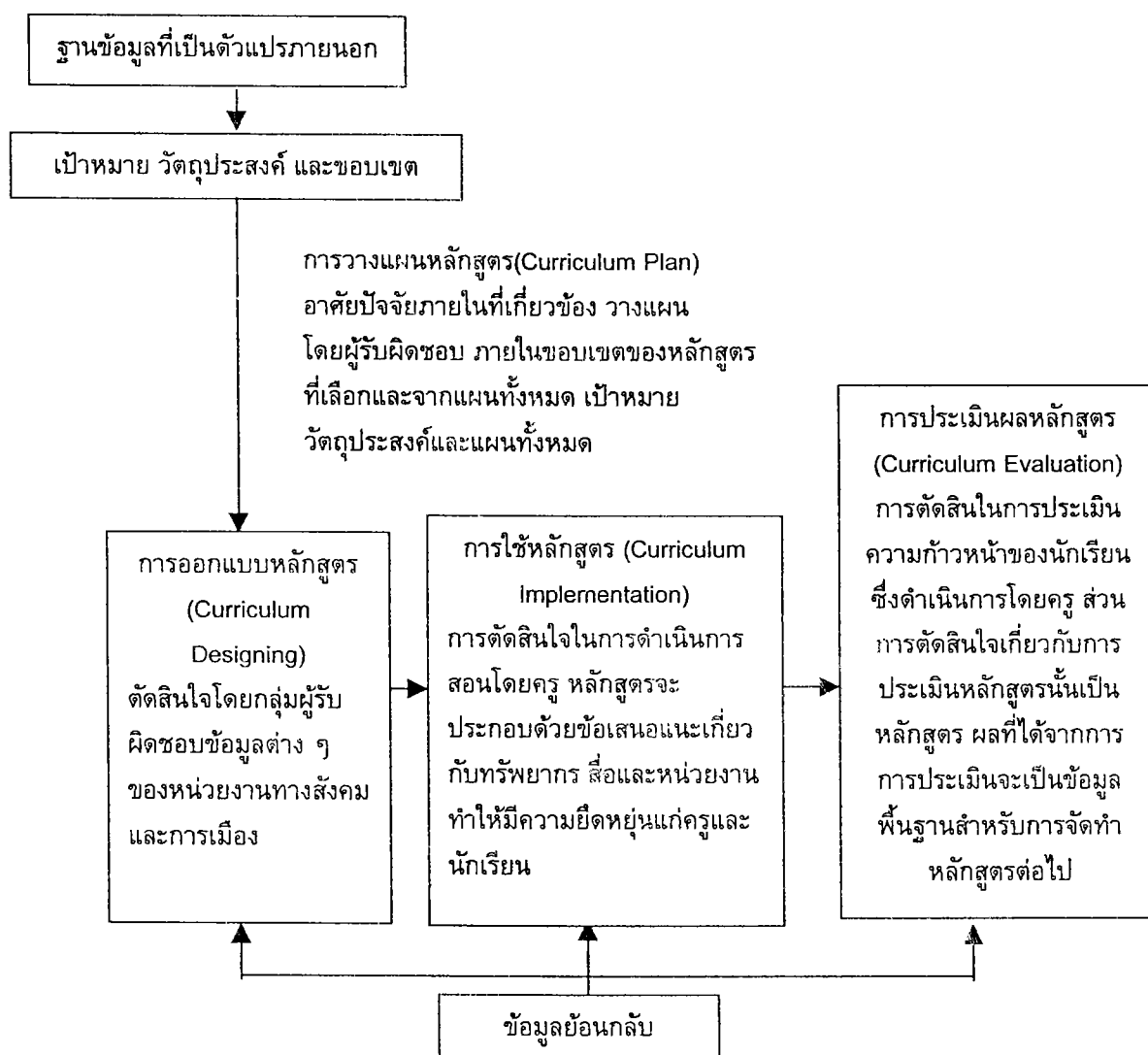
1. การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์และขอบเขต (Goals, Objectives and Domains) ซึ่งมีเป้าหมายมี 4 ประการคือ ประสบการณ์เรียนรู้ที่หลากหลาย พัฒนาการของบุคคล ความสามารถทางสังคม ทักษะการเรียนรู้และความชำนาญเฉพาะด้าน

2. การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Designing) โดยอาศัยข้อมูลจากส่วนแรกการนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) โดยผู้สอนจะเป็นผู้วางแผนหลักสูตรในส่วนของการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้สามารถเลือกวิธีสอนที่มีความสัมพันธ์กับการเรียนการสอนได้

3. การใช้หลักสูตร (Curriculum Implementation) เป็นการนำหลักสูตรที่ได้ออกแบบไปใช้ในสถานการณ์จริง โดยการตัดสินใจของครูผู้สอน เพื่อศึกษาการนำไปปฏิบัติจริงของหลักสูตรที่สร้างไว้

4. การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum Evaluation) โดยมีจุดเน้น 2 ประการคือการประเมินผลรวมของการใช้หลักสูตรทั้งโรงเรียน ในแต่ละส่วนการเรียนการสอน และการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ

จุดเด่นของเซเลอร์และอเล็กซานเดอร์เสนอไว้นั้น อยู่ที่การให้อิสระต่อการตัดสินใจในเรื่องรูปแบบการสอนที่จะใช้ตามที่ควรจะเป็น การพัฒนาหลักสูตรตามรูปแบบนี้จึงมีความยืดหยุ่น ให้โอกาสให้ครูได้มีอิสระในการจัดการเรื่องรูปแบบการสอน เอกสารวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังภาพประกอบ 3

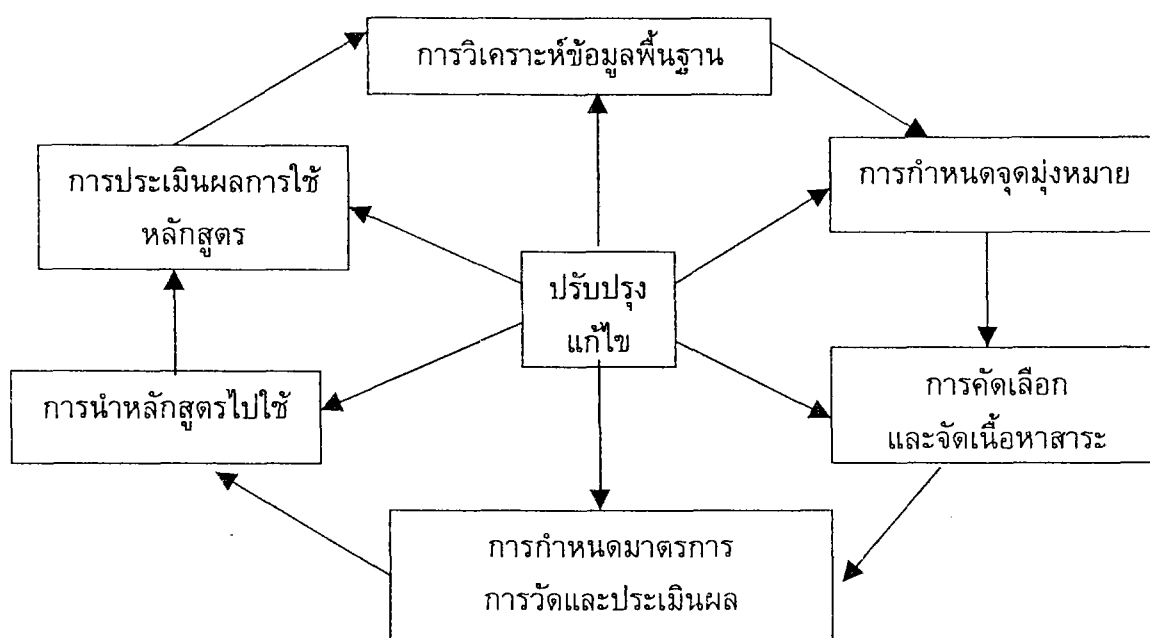

ภาพประกอบ 3 กระบวนการจัดทำหลักสูตร ของเซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor & Alexander, 1974 : 27)

สำหรับรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรนั้น สกิลเบค (Skilbeck, 1984) ได้เสนอเป็นการพัฒนาหลักสูตรแบบมีฐานมาจากโรงเรียน ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เกิดจากภายในและเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน ไม่ใช่หลักสูตรที่กำหนดมาจากภายนอก ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมสำหรับการเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรที่มีฐานมาจากโรงเรียนเป็นการวางแผน การออกแบบ การนำไปใช้เพื่อให้บังเกิดผลและการประเมินผลตามข้อกำหนดการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยสถาบันการศึกษาซึ่งนักเรียนเหล่านั้นเป็นสมาชิกอยู่ ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

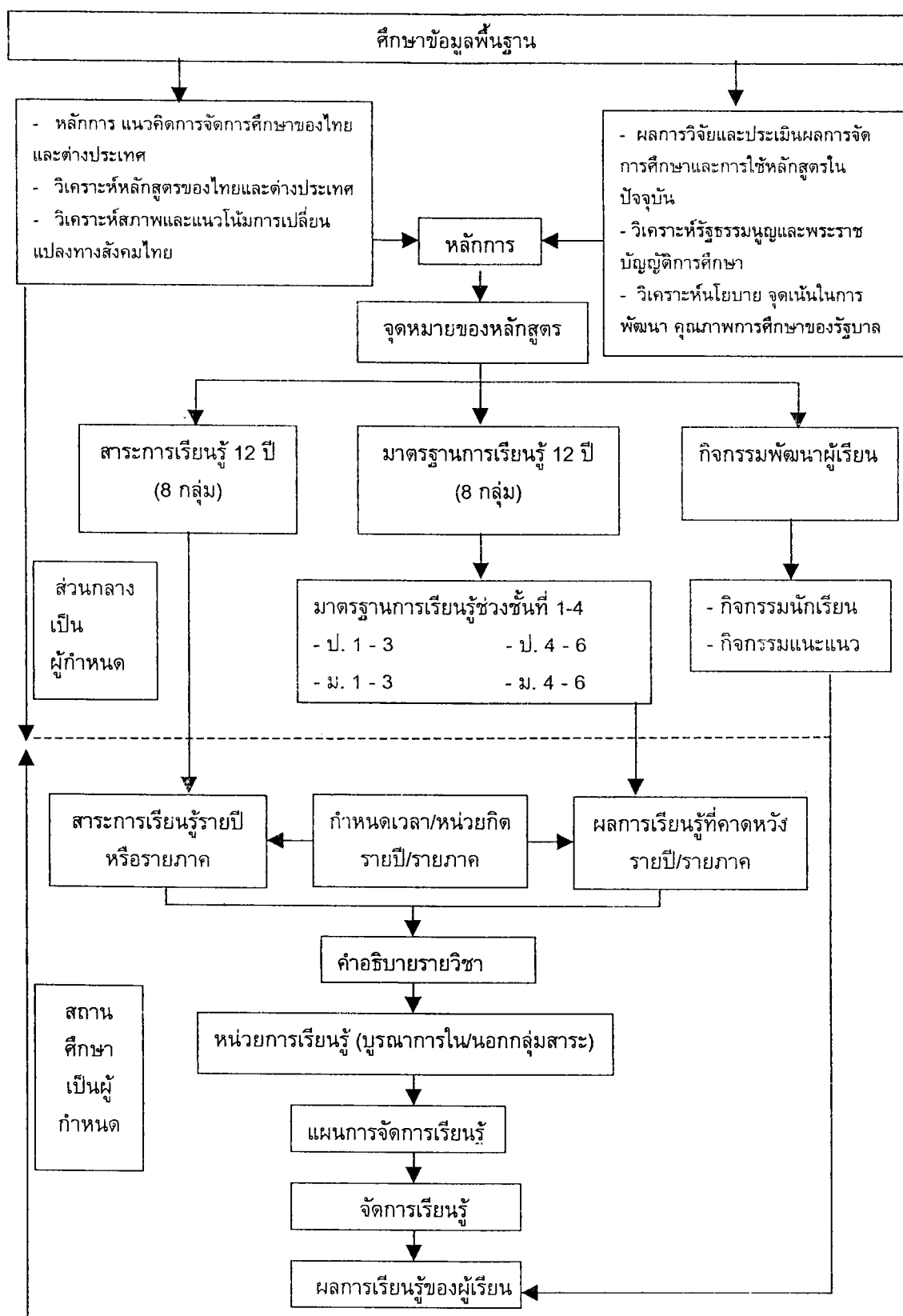
1. วิเคราะห์สถานการณ์ (Analysis Situation)
2. นิยามจุดประสงค์ (Defined Objective)

3. ออกแบบโปรแกรมการเรียนการสอน (Design)
 4. การขยายความและการนำหลักสูตรไปใช้ (Interpret and Implementation)
 5. การประเมินผลการเรียนรู้และการประเมินหลักสูตร (Evaluation)
- สำหรับการพัฒนาหลักสูตรในประเทศไทยนั้น วิชัย วงษ์ใหญ่ (2543 : 77) ได้เสนอรูปแบบและแนวคิดของขั้นตอนกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ไว้ดังนี้
1. การกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักการและโครงสร้างและการออกแบบหลักสูตร
 2. ยกร่างเนื้อหาสาระ แต่ละกลุ่มประสบการณ์ แต่ละหน่วยการเรียนรู้ และแต่ละรายวิชา
 3. นำหลักสูตรที่พัฒนาแล้วไปทดลองใช้ในโรงเรียนนำร่อง และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง
 4. อบรมครู ผู้บริหารทุกระดับ และบุคลากรทางการศึกษาให้เข้าใจหลักสูตรใหม่
 5. นำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียน ประกาศใช้หลักสูตร โดยมีกิจกรรมการใช้หลักสูตรใหม่ดังนี้
 - 5.1 การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน คือการจัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ เอกสารและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่จำเป็น
 - 5.2 ผู้บริหารจัดเตรียมสิ่งต่าง ๆ เช่น บุคลากร วัสดุหลักสูตรและบริการต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่อบรมครูและบุคลากรฝ่ายบริหารหลักสูตร ห้องสมุด ห้องเรียน รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณ
 - 5.3 การสอน เป็นหน้าที่ของครูปฏิบัติการทั่วไป
 - 5.4 การประเมินผล ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ การประเมินผลการเรียนของนักเรียน และการประเมินผลหลักสูตรตั้งแต่ประเมินเอกสาร ผลการนำหลักสูตรไปใช้ และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ซึ่งจะต้องประเมินอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
- ส่วน สัจด์ อุทรานันท์ (2532. : 38) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรโดยยึดหลักการพัฒนาหลักสูตรทั้งระบบ โดยแบ่งออกเป็นการร่างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตรทั้งระบบอีกด้วย แบ่งออกเป็นขั้นตอนซึ่งสามารถแสดงเป็นรูปวัฏจักรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรได้ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 วัฏจักรกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ สงัด อุทรานันท์ (2532. 39)

จากการฝึกงานภาคปฏิบัติการวิจัยในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ณ ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ ในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2544 – กุมภาพันธ์
2545 ภายใต้การดูแลของ ดร. ศรีสมร พุ่มสะอาด ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยได้
รับฟังการอธิบายและศึกษาถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของกรมวิชาการ ที่ออกแบบให้กับ
การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2545 ซึ่งแบ่งกระบวนการจัดทำหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐานออกเป็น 2 ส่วนคือจากส่วนกลาง ถึงสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษา
รายละเอียดดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
(กรมวิชาการ. 2544 : 14)

จากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่ได้มีผู้นำเสนอไว้ จะเห็นได้ว่ามีความคล้ายคลึงในส่วนที่เป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญของหลักสูตร แต่ก็มีส่วนที่แตกต่างกันคือ การนำเสนอขั้นตอนที่ทำให้มีความละเอียดที่แสดงให้เห็นถึงความชัดเจนสู่การปฏิบัติจริงมากขึ้น และการนำเสนอแนวคิดของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งสามารถทำได้ทั้งแบบนิรนัย และอุปนัย หรืออาจเป็นการพัฒนาหลักสูตรในระยะใดระยะหนึ่งของการสร้างหน่วยการเรียนรู้ การสอน หรือในระยะของการพัฒนาหลักสูตรใหญ่ของการเรียนในระดับหนึ่ง และเป็นเพียงการสร้างหลักสูตรหรือการพัฒนาหลักสูตรทั้งระบบ โดยจัดกระทำตั้งแต่การสร้างหรือร่างหลักสูตร การนำไปใช้และการประเมินผลหลักสูตร

สำหรับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนั้น ได้มีนักพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเนื่อง จากจุดมุ่งหมายเฉพาะ รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมานั้นจึงเป็นรูปแบบที่ประยุกต์และปรับปรุงจาก รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโดยทั่วไปให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายและสนองความต้องการ ความจำเป็นของผู้เรียนและสังคม โดยมีความคาดหวังผลที่ได้จากการฝึกอบรมทั้งในด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ การพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นการพัฒนาหลักสูตรทั้งระบบ ทั้งด้านการสร้าง หรือร่างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตรด้วย วิเชียร ชิวพิมาย (2528 : 7-15) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรเพื่อการฝึกอบรม ไว้เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรม เป็นการศึกษาสภาพปัญหาของ บุคลากรหรือองค์กร ในการวิเคราะห์เพื่อศึกษาสภาพความจำเป็นนั้นต้องจัดกระทำอย่างรอบ คอบ เป็นระบบ และครอบคลุม โดยจะต้องพิจารณาถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นปัจจุบัน และการคาดการณ์ในอนาคตได้อย่างถูกต้องหรือใกล้เคียง สามารถนำผลการวิเคราะห์ไปใช้ในการวางแผนฝึกอบรมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งต้องอาศัยเทคนิควิธีหลายวิธี เช่น การสังเกต การวิเคราะห์งาน การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการสำรวจความต้องการ

2. การกำหนดวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรม กำหนดเป็นเป้าหมายและความ ต้องการฝึกอบรมว่า มีความคาดหวังอะไรจากการฝึกอบรม ซึ่งส่วนมากมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งด้าน ความรู้ เจตคติ และทักษะปฏิบัติ วัตถุประสงค์ที่กำหนดจึงต้องให้สอดคล้องกับความคาดหวังกับการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะของผู้เข้ารับการอบรม

3. การเลือกเนื้อหาในการฝึกอบรม โดยยึดหลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาซึ่ง เปรียบเสมือนเครื่องมือของการฝึกอบรมดังนี้

3.1 ต้องสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นในการแก้ปัญหาหรือ การพัฒนาบุคลากรของหน่วยงาน

3.2 มีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ น่าสนใจและจูงใจผู้เข้ารับการอบรม

3.3 เหมาะสมกับระดับของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

3.4 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

3.5 มีคุณค่าในตัวเอง เหมาะสมแก่การสร้างความรู้ เจตคติ และทักษะ

3.6 สามารถประเมินผลได้

4. การกำหนดกิจกรรมและการเลือกสื่อในการฝึกอบรม ซึ่งเปรียบเสมือนตัวกลางในการถ่ายทอด เชื่อมโยงระหว่างความรู้ ทักษะ เจตคติ ให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งมีข้อที่ควรคำนึงถึงในการเลือกสื่อดังต่อไปนี้

4.1 ต้องสามารถถ่ายทอดเนื้อหาวิชาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ เพศ วัย และระดับความรู้

4.3 ต้องมีคุณค่าทางเทคนิคที่ชัดเจน และความถูกต้อง

4.4 ต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ คุ่มค่าแก่การลงทุน

อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (สมชาติ กิจยรรยง. 2544 : 45 ; อ้างอิงจาก อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง. 2536) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเพื่อการฝึกอบรม โดยมีขั้นตอนในการสร้างหลักสูตร คือ

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์หาความต้องการจำเป็น ซึ่งหมายถึง สภาพการณ์หรือปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อผลสำเร็จของงานที่ต้องแก้ไขด้วยการฝึกอบรมและความต้องการฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดหลักการและเหตุผล หมายถึง การนำเอาสรุปการหาความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรม ทำการเรียบเรียงให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องดำเนินการฝึกอบรมหรือสร้างหลักสูตร ซึ่งควรประกอบด้วย สภาพที่พึงประสงค์ สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ปัญหาและผลเสียหายที่เกิดขึ้น ความพยายามในการแก้ปัญหา ความจำเป็นที่ต้องแก้ปัญหด้วยการฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดวัตถุประสงค์ หมายถึง สิ่งที่กำหนดว่าในโครงการฝึกอบรมนั้นจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้เป็นไปในลักษณะใดจึงจะสามารถแก้ไขปัญหาที่เป็นความต้องการจำเป็นของหน่วยงานได้

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์งาน หมายถึง การจำแนกหน้าที่และชิ้นงานในตำแหน่งเพื่อระบุวิธีการทำงานย่อยของแต่ละชิ้นงาน มีขั้นตอนอย่างไร หรือต้องทำอะไรบ้าง และต้องใช้เครื่องมืออุปกรณ์ใดบ้าง

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดหัวข้อวิชา ซึ่งหมายถึง เนื้อหาสาระในลักษณะเดียวกันของเรื่องที่ต้องการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และความสามารถ

ขั้นตอนที่ 6 การกำหนดวัตถุประสงค์หัวข้อวิชา เป็นการระบุถึงสิ่งที่ต้องการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในลักษณะอย่างไร

ขั้นตอนที่ 7 การกำหนดหลักการ/ทฤษฎีการเรียนรู้ เป็นการกำหนดว่าภายในวิชานั้นจะต้องใช้ทฤษฎี แนวคิด และหลักการอะไรบ้าง

ขั้นตอนที่ 8 การกำหนดวิธีการฝึกอบรม เป็นเครื่องมือที่จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และความสามารถอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 9 การกำหนดระยะเวลาของหัวข้อวิชาและหลักสูตร ทั้งระยะเวลาของหัวข้อวิชา และระยะเวลาของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 10 การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล เพื่อตรวจสอบคุณลักษณะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

ขั้นตอนที่ 11 การเรียงลำดับหัวข้อวิชา และการกำหนดการฝึกอบรม เป็นการกำหนดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งส่วนย่อยและส่วนรวมทั้งหมด

ขั้นตอนที่ 12 การกำหนดวิธีการติดตามผล หมายถึง การตรวจสอบหลังการฝึกอบรมระยะหนึ่งว่า ผู้ที่อบรมไปแล้ว สามารถนำเอาความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และความชำนาญที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปปฏิบัติงานได้จริงเพียงใด

จากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโดยทั่วไป และการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่ได้นำเสนอมาข้างต้นในแต่ละรูปแบบแล้วนั้น สามารถนำมากำหนดเป็นรูปแบบเพื่อพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ โดยสามารถใช้ได้ทั้งในลักษณะที่เป็นหลักสูตรรวมและหลักสูตรที่เฉพาะ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ
2. การวางแผนและร่างหลักสูตร
3. การตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตร
4. การประเมินและปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตร
5. การนำหลักสูตรไปใช้
6. การประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

3.2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรเป็นการแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร เพื่อนำมาพิจารณาตัดสินถึงความเป็นไปได้ ความถูกต้องเหมาะสม ความสอดคล้อง ความสัมพันธ์กับบริบทที่กำหนด เพื่อการปรับปรุง แก้ไข การปรับเปลี่ยนหลักสูตร ซึ่งได้มีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตร ซึ่งเกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1) แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินรูปแบบ CIPP ของสตัฟเฟิลบีม

การประเมินตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม จะต้องประเมินผลสิ่งที่สำคัญ

4 ประการ ดังนี้

1. การประเมินผลบริบท (Context) เป็นการประเมินในขั้นการวางแผน (Planning) โดยมีจุดมุ่งหมายของการประเมินเพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลในการกำหนดจุดหมายของโปรแกรม โดยการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อม ความต้องการและปัญหาต่าง ๆ เป็นการประเมินผลในลักษณะที่เป็นมหัพภาค (Macro Analytic) ซึ่งจะช่วยให้ทราบว่า สภาพและปัญหาภายนอกที่เป็นแรงกดดันอยู่นั้นมีผลต่อสภาพปัจจุบันอย่างไรและผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า ควรกำหนดจุดมุ่ง

หมายอย่างไรจึงจะสนองความต้องการและแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ได้ การประเมินผลในขั้นนี้ อาจใช้เทคนิคหลายอย่างเช่น การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) การตรวจสอบทบทวน (Review Technique) การสำรวจความคิดเห็น (Questionnaire Technique) และการประชุมผู้เชี่ยวชาญ (Expert Conference)

2. การประเมินผลตัวป้อนหรือปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินผลในขั้นการจัดทำโครงการหรือโครงสร้าง จุดมุ่งหมายของการประเมินผล คือ การพิจารณาว่าจะใช้ทรัพยากรอย่างไรจึงจะบรรลุจุดหมายได้ วิธีการที่ใช้ในการประเมินมีหลายวิธี คือ การตรวจสอบดูว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบมีความสามารถเพียงพอหรือไม่ ยุทธศาสตร์หรือวิธีการที่จะปฏิบัติการให้บรรลุผลควรเป็นอย่างไรและการนำเอายุทธศาสตร์ไปใช้ควรเป็นอย่างไร ผลของการประเมินผลตัวป้อนก็คือ วิธีการหลาย ๆ แบบที่มองในแง่ของต้นทุนและผลกำไรที่จะได้รับ มีข้อที่พึงสังเกตอยู่ว่าในขณะที่การประเมินผลบริบทมีลักษณะเป็นมหภาค การประเมินผลตัวป้อนกลับมีลักษณะเป็นจุลภาค ในการประเมินผลประเภทนี้ ผู้ประเมินผลจะต้องตั้งคำถามหลายข้อ เช่น จุดหมายที่กำหนดขึ้นนั้นสามารถนำไปใช้ในเชิงปฏิบัติได้หรือไม่ มีโอกาสบรรลุผลได้หรือไม่ วิธีการที่มีใช้อยู่จะช่วยให้การปฏิบัติบรรลุผลหรือไม่ ควรจะเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง แง่ของผลได้ผลเสีย วิธีการที่จะนำมาใช้จะให้ผลอย่างไร มีปัญหาเกี่ยวกับบุคลากร เครื่องมือเครื่องใช้หรือไม่ ฯลฯ

3. การประเมินผลกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินผลในขั้นปฏิบัติการ (Implementing) การประเมินผลประเภทนี้เริ่มขึ้นหลังจากที่นำเอาโปรแกรมหรือโครงการไปใช้ในสภาพจริง จุดมุ่งหมายของการประเมินผลประเภทนี้ก็เพื่อส่งข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) มาให้ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งถ้าแจกแจงรายละเอียดลึกลงไปแล้วก็สามารถจำแนกจุดมุ่งหมายออกเป็น 3 ประการ คือ เพื่อตรวจสอบหาข้อบกพร่อง หรือทำนายข้อบกพร่องที่จะเกิดขึ้นซึ่งอาจจะเป็นข้อบกพร่องของโครงการหรือของการปฏิบัติงานในโปรแกรม เพื่อให้ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงาน และ เพื่อประโยชน์ในการเก็บหลักฐานในการปฏิบัติงาน

4. การประเมินผลผลิตผล (Product Evaluation) จุดมุ่งหมายของการประเมินผลประเภทนี้ ก็เพื่อตรวจสอบผลที่ได้รับว่าเป็นอย่างไรเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ การประเมินผลไม่จำเป็นต้องทำเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการหรือโครงการจะทำเมื่อใดก็ได้ สิ่งที่สำคัญที่การประเมินผลประเภทนี้ต้องมีคือ เกณฑ์มาตรฐานซึ่งจะต้องกำหนดขึ้น หรือจะใช้เกณฑ์มาตรฐานที่มีผู้จัดไว้ให้แล้วก็ได้

2) แนวคิดและวิธีวิทยาของการประเมินยุคที่สี่ (Responsive Evaluation)

กูบา และ ลินคอล์น (Guba & Lincoln. 1990 : 184-185) ได้เสนอแนวคิดและรูปแบบการประเมินในยุคที่สี่ ซึ่งเน้นการประเมินที่ตอบสนองต่อผู้ที่เกี่ยวข้องโดยอาศัยการ

บอกกล่าว (Claim) สิ่งที่เกี่ยวข้อง (Concern) ประเด็นต่าง ๆ (Issue) ที่ให้โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งเป็นมุมมองในลักษณะการสร้างสรรค์นิยม (Constructivist Methodology) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการตัดสินใจโดยการลงมติระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด โดยมีทั้งหมด 12 ขั้นตอนดังนี้

1. การเริ่มต้นทำสัญญากับลูกค้าหรือผู้ให้การอุปถัมภ์ทางการประเมิน (Contracting)
2. ประสานงานเกี่ยวกับการประเมิน (Organizing)
3. กำหนดผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Identifying Stakeholder)
4. พัฒนาการมีส่วนร่วมภายในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Developing Within-group Joint Construction)
5. ทดสอบและขยายการสร้างสรรค์ภายในกลุ่มโดยการแนะนำข้อมูลหรือวิธีการใหม่ (Enlarging Joint Stakeholder Constructions through New Information/ Increased Sophistication)
6. จำแนกกลุ่มเพื่อการแก้ปัญหาข้อกล่าวหา สิ่งที่เกี่ยวข้อง และประเด็นวิพากษ์ต่าง ๆ ที่ได้รับฉันทามติแล้ว (Sorting out Resolved Claims, Concerns and Issue)
7. จัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่ยังไม่ได้รับการแก้ปัญหา (Prioritizing Unresolved Items)
8. สะสมข้อมูลเพื่อการแก้ปัญหา (Collecting Information/Adding Sophistication)
9. จัดการประชุมเพื่อการเจรจาต่อรอง (Preparing Agenda for Negotiation)
10. นำผลของการเจรจาต่อรองมาเป็นทางเลือก (Carrying out the Negotiation)
11. รายงานโดยใช้วิธีการทำการศึกษาเป็นรายกรณี (Reporting)
12. เริ่มต้นวงจรใหม่ (Recycling)

3) แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินแบบมีส่วนร่วมของโอเวน

โอเวน (Owen. 1999 : 41-49) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโดยการทำการประเมินควบคู่ไปกับการทำงานโดยเริ่มตั้งแต่การคิดที่จะกระทำหรือปฏิบัติไปจนถึงการปฏิบัติการของโปรแกรมหรือโครงการเสร็จสิ้น โดยแบ่งออกเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การประเมินความพร้อมก่อนเริ่มโครงการ (Proactive Evaluation Form) เป็นรูปแบบของการประเมินที่ดำเนินการก่อนที่จะออกแบบโครงการหรือโปรแกรม สามารถช่วยให้ผู้วางแผนโปรแกรมหรือโครงการทำการตัดสินใจเกี่ยวกับชนิดของโครงการที่

ต้องการหรือจำเป็น จุดประสงค์เพื่อเตรียมข้อมูลหรือปัจจัยป้อน (Input) เพื่อการตัดสินใจว่าวิธีการที่ดีที่สุดในการพัฒนาโปรแกรมหรือโครงการในระดับชั้นก้าวหน้านั้นควรเป็นอย่างไร ผู้ประเมินอยู่ในฐานะผู้ให้คำแนะนำ เตรียมข้อมูล หลักฐานเกี่ยวกับความรู้ ความจริงเกี่ยวกับกฎหรือนโยบายการพัฒนา รูปแบบของโปรแกรม และวิธีการที่จะเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างมีประสิทธิภาพ รูปแบบการประเมินเพื่อจะช่วยให้มีการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตหรือโครงการของโปรแกรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประเมินค่าของความต้องการหรือความจำเป็นระหว่างประชากรที่ระบุไว้ในพื้นที่ของที่กำหนดของการสนับสนุน การสังเคราะห์ความรู้ความจริงที่ได้จากการวิจัยที่มีอยู่และเอกสารรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการหรือประเด็นที่เป็นปัญหาการศึกษาทบทวนเกี่ยวกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงในโปรแกรมมาแล้วในแหล่งอื่นๆ

2. รูปแบบการประเมินความชัดเจน (Clarificative Evaluation Form)

เป็นรูปแบบของการประเมินเพื่อทำความเข้าใจกับการวางแผนโปรแกรม เป็นการประเมินโครงสร้างภายในและหน้าที่ของโปรแกรมหรือโครงการ ซึ่งสามารถอธิบายได้ในลักษณะปรัชญาหรือหลักการเหตุผลของโปรแกรมหรือโครงการ เป็นลักษณะกลไกที่เหมาะสมในการแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจที่จะเชื่อมโยงกิจกรรมของโปรแกรมหรือโครงการ

3. รูปแบบการประเมินกิจกรรม (Interactive Evaluation Form) เป็น

รูปแบบการประเมินที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งต่อหรือการนำไปใช้ของโปรแกรมหรือโครงการ เกี่ยวกับการเลือกส่วนประกอบที่สำคัญหรือกิจกรรมของโปรแกรมหรือโครงการ สามารถช่วยให้คณะทำงานได้เข้าใจมากกว่าเดิมเกี่ยวกับวิธีการและเหตุผลที่โปรแกรมหรือโครงการดำเนินการตามวิธีการเช่นนั้น ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบหรือเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เกิดการปรับปรุงโปรแกรมหรือโครงการได้เป็นอย่างดี

4. รูปแบบการประเมินเพื่อตรวจสอบความเหมาะสม (Monitoring Evaluation Form) เป็นรูปแบบของการประเมินเมื่อโครงการหรือโปรแกรมได้จัดทำหรือขณะดำเนินการ โปรแกรมอาจดำเนินการในแห่งเดียวหรือส่งต่อกันหลายแห่ง เป็นการประเมินเพื่อดูความสำเร็จของส่วนประกอบบางส่วนของโปรแกรมหรือโครงการ เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบของการสะท้อนให้เห็นถึงความก้าวหน้าของโปรแกรมหรือโครงการ เป็นการประเมินเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ เป็นการประเมินดูเป้าหมายจากข้อมูลที่ได้

5. รูปแบบการประเมินผลที่ได้รับ (Impact Evaluation Form) เป็น

รูปแบบการประเมินผลที่ได้รับหรือการส่งผลของโปรแกรมหรือโครงการที่ได้จัดทำเรียบร้อยแล้ว เป็นการวิเคราะห์จุดปลายสุด ของโปรแกรมหรือโครงการ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับคุณค่า หรือคุณความดีของโปรแกรมหรือโครงการ เป็นการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินการต่อไป การย้ายแหล่งหรือการสิ้น

สุดของโปรแกรมหรือโครงการ เป็นประเมินผลลัพธ์ของกระบวนการ (Process-outcomes Evaluation)

สำหรับแนวคิดในการประเมินแบบมีส่วนร่วมของโอเวนนี้ การประเมินในแต่ละรูปแบบ (Forms) จะมีมิติของการศึกษาโดยดูได้จาก วัตถุประสงค์หรือการกำหนดทิศทาง (Purpose or Orientation) ประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้อง (Typical issues) วิธีการหลัก (Major Approaches) ระยะเวลา(Timing) วิธีการที่นำไปสู่ความสำเร็จ (Key Approaches) และแหล่งของหลักฐานข้อมูล (Assemble of Evidence) ซึ่งแต่ละมิติจะมีคุณสมบัติ (Properties) ที่แตกต่างกันตามมิตินั้น ๆ

3.3 แนวคิด ทฤษฎี ปรัชญาและความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

3.3.1 ปรัชญาและแนวคิดทางจิตวิทยาการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ปรัชญาและแนวคิดทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษาและแนวคิดทางจิตวิทยาการเรียนรู้เพื่อเป็นสิ่งที่กำหนดหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา สรุปได้ดังต่อไปนี้

1) ปรัชญาการศึกษากลุ่มพัฒนาการ (Progressivism)

แนวคิดกลุ่มพัฒนาการนิยมหรือกลุ่มที่เน้นการปฏิบัติ (Pragmatism) ซึ่งชาร์ล แซนเดอร์ เพียซ (Charles Sanders Peirce) เป็นผู้เริ่มต้นแนวคิดนี้ ต่อมา วิลเลียม เจมส์ (William James) และจอห์น ดุย (John Dewey) ได้เสนอแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาตามแนวคิดนี้ว่า สังคมไม่ใช่สิ่งคงที่ ธรรมชาติของสิ่งต่างๆ ขึ้นอยู่กับข้อมูลทางประสบการณ์ ไม่ให้ความเชื่อถือแก่สิ่งที่เหนือธรรมชาติ ทฤษฎีความรู้ ความรู้เกิดจากกิริยาสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์เป็นผู้สร้างความรู้ ไม่ใช่อยู่ในฐานะรับทราบความรู้อันมีอยู่แล้ว ความคิดที่ถูกต้อง คือความคิดที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ หรือความคิดใดจะถูกก็ต่อเมื่อมันให้ผลเป็นที่ยอมรับได้หลังจากทดสอบแล้ว วิธีที่จะรู้ความจริงได้ก็ต้องอาศัยแบบแก้ปัญหาเชิงวิทยาศาสตร์ คือ รู้จักปัญหา ตั้งสมมุติฐาน รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ ทดลอง สรุปผล (Mcnergney & Herbert. 1998 : 145-146)

คุณค่าเป็นสัมพัทธ์ คือขึ้นอยู่กับกาลเทศะ บุคคล สังคม คุณค่าไม่ใช่สิ่งที่เกิดจากอำนาจเบี่ยงเบนกำหนดให้มนุษย์กระทำตามแต่เป็นคุณค่าที่สามารถนำไปใช้ได้ผลดีหลังจากการอภิปราย ไตร่ตรองมาแล้ว และเชื่อวิถีทางประชาธิปไตย ธรรมชาติของมนุษย์ มนุษย์ คือผลของการพัฒนาการระหว่างตัวเองกับสิ่งแวดล้อม มีพฤติกรรมอย่างชีวภาพทั่วไป คือมองเห็นได้ หายใจได้ เคลื่อนไหวได้ แต่แตกต่างจากชีวภาพทั่วไปคือ มีลักษณะที่เป็นสังคม (Social behavior)

การกำหนดเป้าหมายการศึกษาก็คือ มุ่งพัฒนาบุคคลทางด้านการคิด การอ่าน การพูด การฟัง สุขภาพ คุณธรรม และการมีความคิดสร้างสรรค์ การสร้างมนุษยสัมพันธ์ การสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ สร้างความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นพลเมือง และเข้าใจแนวทางการเป็นพลเมืองดี ให้บุคคลสามารถประยุกต์ความรู้และทักษะเพื่อชีวิตในสังคมประชาธิปไตย หลักการทางการศึกษา ยึดแนวคิดที่ว่า การศึกษาคือชีวิต มิใช่เตรียมตัวเพื่อชีวิต การเรียนการสอน ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง บทบาทของผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติ และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติในกิจกรรมกลุ่ม และการทดลอง ครูเป็นผู้เสนอแนะ ช่วยเหลือ สอนตามแนวทางวิทยาศาสตร์ การเรียนการสอนเป็นวิธีการแก้ปัญหา การสังเกตและการฝึกหัดปฏิบัติเพื่อการสร้างสรรค์ประสบการณ์ ครูมีบทบาทในทางแนะนำไม่ใช่สั่งการ โรงเรียนคือสภาพจำลองของสังคมจริงหลักสูตรในโรงเรียนต้องไม่เน้นทักษะในเนื้อหาวิชา หรือจำแนกเนื้อหาวิชา แต่เน้นเนื้อหาที่นำไปสู่การเข้าใจชีวิตและสังคมจริง ๆ ยึดวิถีประชาธิปไตย ให้ความสำคัญแก่ความคิดของทุกคน และให้เสรีภาพทางวิชาการ

2) แนวคิดปรัชญาการศึกษากลุ่มอัตถิภาวนิยม (Existentialism)

ปรัชญากลุ่มนี้เชื่อว่า จักรวาลที่มนุษย์เป็นอยู่นี้ไม่มีความแน่นอน นอกจากประสบการณ์ของมนุษย์เท่านั้น โลกและพลังแห่งธรรมชาติที่มีอยู่ไม่ได้มีการจัดเรียงกันไว้อย่างเป็นระเบียบ ดังนั้นชีวิตมนุษย์ที่มีอยู่ จะเป็นตัวของบุคคลนั้น การที่เป็นตัวของบุคคลนั้น เพราะเกิดจากการกระทำของตนเอง สำหรับแนวคิดตามปรัชญากลุ่มนี้จะให้ความสำคัญกับการเลือกของบุคคล ว่า บุคคลสามารถเลือกสิ่งที่ต้องการจะเป็น บางคนยินยอมที่จะให้ผู้อื่นเลือกให้แกตนเอง ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งของการเลือก แนวคิดของกลุ่มนี้จะไม่ปฏิเสธเกี่ยวกับจริยธรรมหรือบรรทัดฐานทางสังคม แนวคิดนี้จะกระตุ้นให้บุคคลได้เผชิญกับความขัดแย้งทางค่านิยมที่แตกต่างกันเพื่อที่จะได้ใส่ใจในสถานการณ์ที่เป็นอยู่อย่างแท้จริงของพวกเขา และเลือกในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมที่สุดสำหรับพวกเขา เพราะเมื่อไม่มีการควบคุมหรือปล่อยให้บุคคลเป็นอิสระนั้นจะทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อการกระทำของเขาเอง ซึ่งจะทำให้เกิดความคิดที่ให้อิสระแก่ผู้อื่นด้วย (McNergney & Herbert. 1998 : 140-141)

เป้าหมายของการจัดการศึกษาของกลุ่มปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมนี้ มุ่งพัฒนาบุคคลตามสภาพที่แท้จริงซึ่งมีอิสระที่จะเลือกและแสดงความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติของเขา บทบาทของผู้เรียน จะพัฒนาทางด้านความเป็นอิสระ การมีวินัยในตนเอง การตั้งเป้าหมาย และการใช้กระบวนการแก้ปัญหา บทบาทของครู จะทำหน้าที่กระตุ้นผู้เรียนให้รู้จักความจริง แสวงหาความรู้ เกี่ยวกับชีวิต การดำรงและแสวงหาเสรีภาพ สำหรับวิธีการจัดการเรียนการสอนนั้นใช้วิธีการสอนที่มุ่งเน้นการอภิปราย และวิเคราะห์ การทดสอบการแสวงหาของแต่ละบุคคล วิชาที่เน้นทางด้านการละคร ศิลปะ วรรณกรรม สังคมวิทยา และประวัติศาสตร์

3) แนวคิดปรัชญาการศึกษากลุ่มมนุษยนิยม (Humanism)

นักปรัชญาและนักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมนี้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเคารพ เอาใจใส่และความเมตตา กรุณาแก่เด็กนักเรียน และให้การอบรมสั่งสอนเพื่อเกิดการพัฒนาการอย่างเหมาะสมทางด้านศิลปะ พฤติกรรมทางสังคม และกฎทางจริยธรรม โดยที่มีงานเขียนทางด้านปรัชญาของกลุ่มมนุษยนิยมนั้นได้แก่งานเขียนของ อีริคสัน (1466-1536) มาร์ติน ลูเธอร์ (1483-1546) รวมทั้งงานของนักจิตวิทยาได้แก่ อัลเฟรด แอดเลอร์ (Alfred Adler) คาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers) พอล กูดแมน (Paul Goodman) และ อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) ได้เสนองานเขียนทางปรัชญาและจิตวิทยาด้านความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติ ความเป็นอยู่ของมนุษย์ว่า สิ่งที่ทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์นั้น เพราะมนุษย์มีอิสระ บุคคลสามารถสร้างตนเอง มีความตั้งใจจริงที่เป็นอิสระ มีการรู้จักตนเองและยอมรับตนเอง และโดยธรรมชาติทางจิตวิทยานั้น จะเห็นว่า มนุษย์มีความสามารถที่จะยอมรับตัวเอง รู้จักศักยภาพของตนเอง สามารถที่จะนำพาตนเองสู่เป้าหมายได้ มีความสัมพันธ์กับผู้อื่น สามารถค้นคว้าหาความหมายของชีวิตได้ (McNergney & Herbert. 1998 : 136-137)

แนวคิดของกลุ่มนี้เชื่อว่า ตามธรรมชาติของมนุษย์ การพัฒนาของมนุษย์นั้นจะพัฒนาทางด้านมโนคติของตนเอง ซึ่งพัฒนาตามระดับอายุของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเคารพตนเอง ความพึงพอใจในระดับที่ต่ำจะเป็นฐานให้เกิดความพึงพอใจในระดับที่สูงขึ้น การเรียนรู้ของมนุษย์นั้นต้องเป็นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง เกิดจากการทดลอง กลุ่มมนุษยนิยมเชื่อว่านักเรียนไม่ควรจะได้รับการบีบบังคับให้ได้เกิดการเรียนรู้ แต่ความจะได้เรียนรู้จากสิ่งที่เขาต้องการเรียนและสิ่งที่ต้องการรู้ กระบวนการเรียนรู้เป็นสิ่งที่สำคัญในการแสวงหาความรู้ ความจริงและทักษะต่าง ๆ ผู้เรียนสามารถที่จะประเมินตัวเอง และไม่สมควรที่จะได้รับการประเมินจากครูผู้สอนหรือผู้ใหญ่คนอื่น สภาวะทางอารมณ์ที่ดีของผู้เรียนจะเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ สถาบันการศึกษาจะต้องปราศจากการข่มขู่ และผู้เรียนจะต้องมีความรับผิดชอบและมีความสุขกับการเรียนรู้ด้วยตัวเอง นอกจากนั้นควรวางเป้าหมายทางการศึกษาเพื่อเติมเต็มความเป็นมนุษย์ของผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดปรัชญาหลักสูตรโดยการบูรณาการแนวคิดของนักปรัชญากลุ่มพัฒนาการนิยม กลุ่มอัตถิภาวะนิยม และกลุ่มมนุษยนิยม เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษาให้เป็นหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยยึดผู้เข้าร่วมฝึกอบรมเป็นสำคัญ เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ ผู้เข้ารับการอบรมมีอิสระที่จะเลือกปฏิบัติตามความต้องการของตนเอง มีอิสระในการคิด ตัดสินใจด้วยตนเอง สามารถสร้างข้อค้นพบด้วยตนเอง เป็นการจัดการฝึกอบรมเพื่อสนองความต้องการจำเป็นของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมเป็นสำคัญ มุ่งให้ผู้เข้าอบรมได้ค้นพบ และพัฒนาสมรรถภาพของตนเองอย่างเต็มศักยภาพ

3.3.2 สมรรถภาพกับการบูรณาการหลักสูตร

1) แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพ

สมรรถภาพสามารถเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า สมรรถนะ ซึ่งมีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า Competency ซึ่งมีความหมายดังต่อไปนี้

สมรรถภาพ หมายถึง สภาวะ เจือปนไข ที่แสดงออกถึงความสามารถที่เพียงพอ เหมาะสม มีคุณภาพดี ในการปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่ง (Neufeldt. 1994 : 284) ซึ่งเป็นความหมายแนวเดียวกับพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ความสามารถ ซึ่งมีความเหมาะสมแก่การกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน. 2531 : 758) และ อัจริยา วัชรวิวัฒน์ (2544 : 12) ได้สรุปความหมายของสมรรถภาพที่เป็นแนวคิดเดียวกันไว้ว่าหมายถึง ความสามารถที่ประกอบด้วย ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติที่บุคคลพึงมีในการที่จะปฏิบัติหรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ประสบผลสำเร็จบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนด และสามารถแสดงออกมาให้เห็นได้ในรูปของพฤติกรรมทางความรู้ ความคิด เจตคติ และการกระทำที่ดี นอกจากนั้น บอส (Nagelsmith. 1995 : 245 ; citing Boss.1985) ได้กล่าวถึงสมรรถภาพว่าเป็นความสามารถที่จะปฏิบัติกิจกรรมเฉพาะได้ตามเกณฑ์มาตรฐานหรือเกินกว่าเกณฑ์มาตรฐาน โดยมีทักษะและความรู้ ค่านิยม การคิด และเจตคติ เป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับสมรรถภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของแคทซ์และกรีน (Nagelsmith. 1995 : 245 ; citing Katz and Green. 1992) ซึ่งกล่าวถึงว่า สมรรถภาพหมายถึง ความสามารถในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ระดับความชำนาญ รวมทั้งความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยม ส่วน กู๊ด (Good. 1973 : 121) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ทักษะ (Skill) ความคิดรวบยอด (Concept) และเจตคติ (Attitude) ที่ต้องมีในการปฏิบัติงานทุกประเภท เป็นความสามารถอย่างหนึ่งในการนำเอาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งเทคนิคในสาขาวิชาต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์จริงเพื่อทำงานและแก้ปัญหาให้ได้ผลอย่างสูงสุด

การพัฒนาให้เกิดสมรรถภาพเพื่อการปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ในองค์กรนั้น จำเป็นต้องพัฒนาบุคคลให้เกิดสมรรถภาพได้นั้น ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา (2530 : 19-22) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่าจะต้องพัฒนาเป็น 3 ขั้นตอนคือ

1. การพัฒนาให้บุคคลเกิดความรู้ ความคิด ทักษะ และมีเจตคติในสิ่งที่จะกระทำ
2. การให้บุคคลนั้นกระทำหรือปฏิบัติในสิ่งนั้น
3. การให้บุคคลได้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหรือกระทำสิ่งนั้น จนกระทั่งมีการแสดงออกในการปฏิบัติหรือการกระทำที่ดีหรือมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า สมรรถภาพ หมายถึง สภาวะของบุคคลที่แสดงออกถึงความสามารถ ซึ่งประกอบด้วยความรู้ เจตคติ และทักษะที่พึงมี สามารถปฏิบัติได้ด้วยดี มีความเหมาะสมต่อสิ่งที่ปฏิบัติ มีความเพียงพอที่จะแสดงให้เห็นได้ และเป็นการแสดงออกอย่างมีคุณภาพของการ

ปฏิบัติงาน ซึ่งสามารถพัฒนาบุคคลให้เกิดสมรรถภาพได้ในรูปของพฤติกรรมทางด้านความรู้ เจตคติ และการกระทำต่อสิ่งนั้น

2) วิธีการกำหนดสมรรถภาพ

วิธีการศึกษาสมรรถภาพ นั้นได้มีผู้เสนอแนวคิดในการศึกษาสมรรถภาพของงานหรือวิชาชีพ ไว้หลายวิธี วิธีการศึกษาเหล่านี้สามารถเลือกใช้ได้ด้วยการพิจารณาตามความเหมาะสม สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้ (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2532 : 146 ; ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา. 2528 : 40-46 ; อ้างอิงจาก Houseton. 1972)

1. การกำหนดสมรรถภาพโดยการรวมกลุ่มของผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert Judgement) เป็นการใช่วิธีการสอบถามกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินใจแจกแจงพฤติกรรมของนักปฏิบัติการทางวิชาชีพต่างๆ ว่าผู้ที่มีสมรรถภาพในวิชาชีพนั้นควรต้องมีความรู้ เจตคติ หรือทักษะที่จำเป็นและต้องการทางด้านใดบ้าง /

2. การกำหนดโดยการประเมินความต้องการจำเป็น (Need Assessment) เป็นการศึกษาจากกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานนั้น ประเมินตามความต้องการทางสังคม ความต้องการของโรงเรียน หรืออาจประเมินจากความต้องการทางนโยบายที่เร่งด่วนหรือจำเป็นที่จะต้องจัดกระทำ ว่าจำเป็นจะต้องเตรียมบุคลากรในองค์กรหรือเตรียมผู้ที่กำลังจะเข้ารับการปฏิบัติงานใหม่ ให้พร้อมต่อภาระงานโดยให้มีความรู้ ทักษะและเจตคติที่ต้องการเป็นอย่างไรบ้าง

3. การวิเคราะห์จากกิจกรรมการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพ โดยการเก็บข้อมูลจากกิจกรรมการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวัน จากการสังเกต หรือการประเมินโดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ผู้ร่วมงานหรือผู้อื่น

4. การศึกษาจากการวิเคราะห์งานหรือบทบาท (Task Analysis or Role Analysis) โดยการจำแนกเนื้อหาและเป้าหมายของงานให้อยู่ในรูปของงานที่จะต้องปฏิบัติหรือเรียนรู้ และแยกแยะให้ย่อยลงในรายละเอียดของแต่ละงานให้มากที่สุด เป็นการช่วยในการกำหนดงานที่ต้องการให้เกิดแก่การปฏิบัติได้อย่างละเอียด การวิเคราะห์อาจทำได้โดยการสังเกตการทำงาน แล้วนำเอาพฤติกรรมมาวิเคราะห์ ให้ผู้ปฏิบัติงานให้บันทึกแล้วนำมาวิเคราะห์ ให้นักการศึกษาช่วยวิเคราะห์

5. การวิเคราะห์สมรรถภาพอย่างเป็นระบบ (System Competency Analysis) เป็นเทคนิคที่ใช้ในการกำหนดสมรรถนะหรือเป้าหมายที่พัฒนามาจากระบบการวิเคราะห์โดยทั่วไป ด้วยการจำแนกส่วนต่าง ๆ ของเนื้อหาอย่างเป็นระบบ ให้เป็นหน่วยย่อยที่เป็นรูปแบบชัดเจน

6. การศึกษาสมรรถภาพโดยการวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีและตำรา โดยการกำหนดสมมติฐานว่า ประสิทธิภาพที่ต้องการนั้นจะต้องอาศัยสมรรถภาพอย่างใดบ้าง กำหนดข้อสันนิษฐานให้เป็นพื้นฐาน โดยมีทฤษฎีสนับสนุน

7. การศึกษาจากสภาพความเป็นจริงในสังคม ทางเศรษฐกิจ และการเมือง สรุปได้ว่า การกำหนดสมรรถภาพที่จำเป็นเพื่อการพัฒนา นั้นสามารถทำได้โดยใช้วิธีการในการกำหนดสมรรถภาพได้หลายลักษณะด้วยกัน ทั้งที่เป็นแนวทางที่กำหนดจากตัวผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จากผู้มีประสบการณ์ จากนักวิชาการและนักการศึกษา

ในการวิจัยเพื่อศึกษาสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการศึกษาสมรรถภาพโดยการวิเคราะห์จากเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยต่าง ๆ การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถภาพที่จำเป็นที่เอื้อต่อการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และทำการสำรวจเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสมรรถภาพที่จำเป็นของครูระดับมัธยมศึกษาที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการจริยธรรม รวมทั้งสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาของครูมัธยมศึกษาในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3) แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพกับการบูรณาการหลักสูตร

บุคลากรจำเป็นต้องมีทักษะที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการซึ่งเกิดจากการฝึกอบรมทั้งทางด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และพฤติกรรมหรือทักษะทางกาย ซึ่งทักษะที่สำคัญดังกล่าวนี้บุคลากรจำเป็นจะต้องมีสมรรถภาพในการพัฒนาหลักสูตร โดยการมีความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติ และทักษะที่จำเป็น ทางด้านการสร้างหรือร่างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินหลักสูตร ได้มีผู้เสนอแนวคิดที่ได้จากการกำหนด การศึกษาและวิจัย ไว้หลายลักษณะด้วยกันดังต่อไปนี้

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2538) ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของ ไทยว่า ควรมีคุณลักษณะที่เป็นสมรรถภาพพื้นฐานของครู โดยมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร ดังต่อไปนี้

- มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูเสมอ
- มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมโดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียน
- มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ
- มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง
- มาตรฐานที่ 5 พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ
- มาตรฐานที่ 6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน
- มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ
- มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน
- มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์
- มาตรฐานที่ 10 ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน
- มาตรฐานที่ 11 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

ในงานวิจัยของสุรียา เหมตะศิลป (2537 : 174) ซึ่งพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการพัฒนาหลักสูตรแบบมีฐานมาจากระดับโรงเรียนสำหรับครูมัธยมศึกษา ได้กล่าวถึงสมรรถภาพที่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย

1. เจตคติที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย การตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร การยอมรับบาทของผู้พัฒนาหลักสูตรมากกว่าจะเป็นเพียงผู้นำหลักสูตรไปใช้ และมีเจตคติที่ดีต่อการร่วมทำงานเป็นทีม

2. ความรู้ในกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานหรือการวิเคราะห์สถานการณ์
- 2.2 การกำหนดจุดมุ่งหมายและจุดประสงค์ของหลักสูตร
- 2.3 การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้
- 2.4 การเสนอแนวทางในการใช้หลักสูตร
- 2.5 การกำหนดมาตรการในการวัดและประเมินผล
- 2.6 การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร
- 2.7 การนำหลักสูตรไปใช้
- 2.8 การประเมินผลหลักสูตร
- 2.9 การปรับปรุงแก้ไข

3. ทักษะในขั้นต่าง ๆ ของกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร

ส่วน คมกฤษ อนามนารถ (2544. 27-35) ได้พัฒนาหลักสูตรบูรณาการทางจริยธรรมที่นำมาใช้ในโรงเรียนสังกัดเอกชน ได้กล่าวถึงสมรรถภาพของครูในการพัฒนาจริยธรรมโดยการบูรณาการในหลักสูตรว่าครูควรมีสมรรถภาพที่จำเป็นดังต่อไปนี้

1. การเห็นคุณค่าแห่งตน
2. การมีศักดิ์ศรีในตน
3. มีความอดทน
4. มีความคิดสร้างสรรค์
5. มีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการ
6. มีความรับผิดชอบ
7. มีความรู้และเทคนิคกระบวนการ
8. มีจิตวิญญาณความเป็นครู

สมรรถภาพของครูทางด้านการจัดการเรียนการสอนนั้นจะเกี่ยวข้องกับบทบาทที่แสดงในสังคมแห่งการเรียนรู้ซึ่งจะต้องเป็นครูผู้มีส่วนร่วม ตามคำถามมากกว่าบอกคำตอบ ยืนยันหรือพิสูจน์ความจริงมากกว่าการแก้ไขทำให้ถูกต้อง แนะนำ ชี้แนะแนวทาง มากกว่าจะเป็นผู้นำและฝึกหัด เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มากกว่าจะเป็นผู้ให้เพียงอย่างเดียว

จากงานวิจัยของศักดิ์สิทธิ์ ชัดยาสุวรรณ (2527 : 116) ได้ศึกษาถึงตัวบ่งชี้ถึงความแตกต่างในการปฏิบัติงานของครูตามแนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่เป็นสมรรถภาพที่จำเป็นของครูได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับเรื่องหลักสูตรและความสามารถในการสอน ซึ่งประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับหลักการและโครงสร้างของหลักสูตร การนำเข้าสู่บทเรียน การใช้กระบวนการกลุ่ม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การให้การเสริมแรง การพูด การเขียน การประเมิน การชี้แนะแนวให้นักเรียนคิดค้น และปฏิบัติเอง และการปกครองชั้น

สำหรับงานวิจัยของสุพจน์ เต็มแย้ม (2541 : 8) ได้กำหนดสมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับครูในการพัฒนาการเรียนการสอนไว้ทั้งหมด 3 ด้าน คือ สมรรถภาพด้านความรู้ สมรรถภาพด้านทักษะและสมรรถภาพด้านคุณลักษณะและทัศนคติ

ในงานวิจัยของ สมบูรณ์ ดันยะ (2524 : 62- 64) ได้กำหนดสมรรถภาพของครูที่จะทำให้การจัดกระบวนการเรียนการสอนได้ประสบผลสำเร็จเอาไว้ 5 ประการได้แก่

1. สมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ความต้องการความสนใจ ความพร้อม และความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการเรียนรู้ การสนใจ และการเสริมแรง

2. สมรรถภาพด้านการวางแผนการเรียนการสอน ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน ลำดับชั้นของเนื้อหาวิชา และกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดห้องเรียน แผนการสอนและบันทึกการสอน รวมทั้งนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินการวางแผนการเรียนการสอนเพื่อให้ดำเนินไปตามขั้นตอนที่เหมาะสม

3. สมรรถภาพด้านวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำเข้าสู่บทเรียน การสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน การใช้คำถาม การสอนซ่อมเสริม การเล่านิทาน การสรุปบทเรียน วิธีสอน และกิจกรรมการเรียนการสอน ได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา สภาพแวดล้อม ระดับพัฒนาการ ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

4. สมรรถภาพด้านการเรียนการสอน ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการเรียนการสอน รวมทั้งความสามารถในการสร้าง จัดหา บำรุงรักษา และการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา สภาพแวดล้อม พัฒนาการ ความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน

5. สมรรถภาพด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างและการใช้เครื่องมือวัดผล เพื่อตรวจสอบว่า ผู้เรียนได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังผ่านกระบวนการเรียนการสอนไปแล้วมากน้อยเพียงใด

จากการกำหนดสมรรถภาพที่กล่าวมาแล้วนั้น สิ่งที่สำคัญสำหรับครูในการประกอบวิชาชีพครูคือ การสั่งสอนวิชาความรู้และการฝึกฝนวิทยาการให้กับนักเรียน ไม่ว่าหลักสูตรหรือปรัชญาการศึกษาจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ผู้ที่เป็นครูจะต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบ เป็นความสามารถที่จะต้องปฏิบัติให้ได้ก็คือการสอนที่ดี ซึ่ง รุ่ง แก้วแดง (2541 : 140-146) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสามารถของครูในการสอนไว้ 10 ประการดังต่อไปนี้

1. สามารถวิเคราะห์เพื่อค้นหาศักยภาพของผู้เรียน โดยใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ หรือเทคนิคหุปัญญา เพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนนั้นมีความสามารถทางด้านใด จะทำให้สามารถช่วยเหลือ แนะนำเพื่อจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับศักยภาพและความสามารถของผู้เรียนได้
 2. ร่วมสร้างวิสัยทัศน์ในการเรียนกับผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้โดยสร้างวิสัยทัศน์ให้ไปไกลมากที่สุด
 3. ศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อทำความรู้จักกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ดูการพัฒนาของเด็ก ทั้งภูมิหลังของเด็กด้วย
 4. ร่วมวางแผนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีสิทธิและรับผิดชอบต่อแผนการเรียนรู้ของตนเอง ครูเป็นผู้ร่วมวางแผน เพื่อปลูกฝังการเรียนรู้ตลอดชีวิต
 5. แนะนำเรื่องการเรียนเป็นขั้นตอนและแนะนำวิธีเรียนให้แก่ผู้เรียนอีกด้วย
 6. สรรหาและสนับสนุนสื่ออุปกรณ์ จัดหาเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ประกอบในการเรียนรู้
 7. ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้เอง จะต้องจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนสามารถเรียนด้วยตนเอง อาจจะเรียนคนเดียวหรือเรียนเป็นกลุ่ม
 8. เสริมพลังและสร้างกำลังใจ อธิบายหรือนำเสนอเพื่อให้ผู้เรียนมีความตั้งใจที่จะเรียนต่อไป
 9. ร่วมประเมินผล ให้คำแนะนำเรื่องประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง ให้ผู้เรียนประเมินผลด้วยตนเอง ว่าสามารถเรียนได้สอดคล้องกับเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ในแผนมากน้อยเพียงใด
 10. เก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับนักเรียนเพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับ นำไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการเรียนของนักเรียนต่อไป
- ในเอกสารและงานวิจัยของต่างประเทศนั้น เบอรลินเนอร์ (Berliner, 2001 : 469-470) ได้สรุปข้อเสนอที่เป็นสมมติฐานของสมรรถภาพของครูผู้ชำนาญการ จากการวิจัยที่มีความเที่ยงตรงและมีความเชื่อมั่นสูง ข้อมูลที่ได้มาจากการทำการประเมินทักษะหรือความสามารถที่จำเป็นของครู เป็น 13 ประการดังต่อไปนี้

1. สามารถใช้ความรู้ที่ดี
2. มีความรู้เชิงเนื้อหาที่เป็นความสามารถทางการสอนอย่างกว้างขวาง รวมทั้งมีความรู้เชิงสาระที่เกี่ยวกับวิชาต่างๆ อย่างลึกซึ้ง
3. สามารถใช้ยุทธศาสตร์กระบวนการแก้ปัญหาที่ดีกว่า
4. สามารถปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ตกแต่ง ขยายเป้าหมายสำหรับผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย มีทักษะที่ใช้ในการปรับปรุงที่ดีกว่า
5. มีการตัดสินใจที่ดี
6. มีการตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ท้าทายแก่ผู้เรียน
7. สร้างบรรยากาศให้แก่ห้องเรียนที่ดี
8. สร้างสรรค์ทางด้านการสร้างสถานการณ์ในการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนในชั้นเรียน และมีความสามารถในการอ่านทางเลือกที่ผู้เรียนต้องการได้ดี
9. มีความรู้สึกที่รวดเร็วต่อบริบทที่เกี่ยวข้อง
10. ตรวจสอบผลการเรียนรู้และเตรียมผลข้อมูลย้อนกลับให้แก่ผู้เรียนได้ดี
11. ใช้การทดสอบสมมติฐานในการเรียนรู้ของผู้เรียนบ่อยครั้ง
12. ให้ความรู้สึกเอาใจใส่ต่อผู้เรียน
13. มีการแสดงออกถึงความต้องการทางการสอน

นอกจากนั้น กาเย่น์และเมดสเคอร์ (Gange & Medsker. 1996 : 52-65) ได้จำแนกสมรรถภาพทางการเรียนรู้ ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพของบุคคล ออกเป็น 5 ประเภทได้แก่

1. ความสามารถทางการบรรยายข้อมูล (Verbal Information) เป็นความสามารถในการบรรยายความรู้หรือข้อมูลที่ได้รับ ด้วยการบอก ประกาศ อธิบาย พรรณนา เป็นการบอกได้ถึงข้อมูลนั้น พฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นการแสดงข้อมูลที่ได้รับออกมาโดยตรง ไม่จำเป็นต้องปรับปรุงหรือประยุกต์ข้อมูลนั้น
2. ทักษะเชาว์ปัญญา (Intellectual Skills) เป็นการผลิตความรู้ โดยการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยใช้สัญลักษณ์ เป็นการรู้วิธีการหรือรู้จักการปฏิบัติการทำอย่างไร ซึ่งสามารถจำแนกทักษะทางเชาว์ปัญหานี้ออกเป็น
 - 2.1 การจำแนกแยกแยะ (Discrimination) เป็นความสามารถในการจำแนกแยกแยะ ตามลักษณะที่ปรากฏอยู่
 - 2.2 มโนทัศน์ (Concept) เป็นการจำแนกหรือจัดหมวดหมู่โดยใช้การพิจารณาตามคุณลักษณะเดียวกัน
 - 2.3 กฎระเบียบทั่วไป (Rules) เป็นการจำแนกและจัดหมวดหมู่โดยความสัมพันธ์ระหว่างตั้งแต่ 2 มโนทัศน์ ที่มีคุณลักษณะเดียวกัน

2.4 ข้อบังคับระดับสูง (Higher Order Rules) เป็นความสามารถในการจัดรวมระหว่างกฎระเบียบ เพื่อแก้ปัญหาหรือแสดงออกถึงงานต่าง ๆ

3. ทักษะการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อ (Motor Skill) เป็นสมรรถภาพที่ต้องการเคลื่อนไหวจากการปฏิบัติด้วยความแม่นยำ ความราบเรียบ และมีจังหวะเวลาที่ดี ซึ่งจะรวมไปถึงการทำงานให้มีการประสานระหว่างตาและมือ การทรงตัว และกิจกรรมที่ปฏิบัติอย่างกว้างขวาง เช่น การเล่นเทนนิส หรือการขับรถ

4. เจตคติ (Attitude) ซึ่งมียุทธศาสตร์ประกอบคือ ความรู้ ความเชื่อ (Cognitive/Belief) อารมณ์ (Emotional) และพฤติกรรม (Behavioral/action) โดยปกติเจตคติเป็นส่วนที่เน้นเฉพาะภาวะภายในเท่านั้น แต่ในที่นี้จะหมายถึงส่วนประกอบที่เป็นพฤติกรรม หรือแนวโน้มเอียงของเจตคติที่ส่งผลต่อพฤติกรรม สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง

5. ยุทธศาสตร์ทางความรู้ (Cognitive Strategies) เป็นสมรรถภาพที่ทำให้บุคคลสามารถ เป็นสมรรถภาพที่ต้องการและมีความจำเป็นมากกว่าสมรรถภาพอื่น เพราะสามารถใช้ให้เกิดสมรรถภาพอื่นได้ ยุทธศาสตร์ทางความรู้นี้สะท้อนและช่วยให้การสมรรถภาพการเรียนรู้และทำให้เกิดการเรียนรู้ในระดับการควบคุมด้านปฏิบัติการ ทั้งแบบธรรมดาและซับซ้อน

แนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจะเป็นในแนวทางเดียวกันกับ พาร์สัน (Parson. 1996 : 78) ที่ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพของครูในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนว่า ครูควรมีทักษะ ความรู้ เจตคติและความสามารถที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. มีสมรรถภาพในการจัดการเรียนการสอน (Teaching and Learning Styles)

- 1.1 ใช้หลักการการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ
- 1.2 ใช้หลักการสร้างแรงจูงใจ
- 1.3 ใช้ทฤษฎีทางการเรียนการสอนเป็นฐาน
- 1.4 ใช้นวัตกรรมใหม่
- 1.5 เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 1.6 มีความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนการสอน
- 1.7 จัดการเรียนการสอนโดยยึดเป้าหมายที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. มีสมรรถภาพทางการวางแผนและการประเมินหลักสูตร (Curriculum Planing and Assessment)

2.1 วางแผนการพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งเน้นกระบวนการ มุ่งสู่เป้าหมายและตรวจสอบได้

2.2 ทำหลักสูตรแฝงให้เป็นหลักสูตรที่ชัดเจนได้

2.3 พัฒนาหลักสูตรที่สร้างพลังใจ (Empowering Curriculum)

2.4 ประยุกต์การวินิจฉัยด้วยการประเมินผล

3. ความสามารถทางด้านการสัมพันธ์ การสื่อสารและการรู้จักเข้าใจ
ระหว่างบุคคล (Interpersonal, Communication and Relationship Skills)

4. มีความรู้ระดับปริญญา
5. มีความสามารถทางการสื่อสาร
6. มีความมั่นใจสูง
7. มีส่วนร่วมในการฝึกอบรมและการให้คำปรึกษาหารือ
8. ประสานและร่วมมือกับชุมชนและผู้ปกครอง
9. มีสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียน

จากแนวคิด และงานวิจัยเกี่ยวกับสมรรถภาพที่จำเป็นของครูสำหรับการพัฒนาวิชาชีพ รวมทั้งเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพที่กำหนดให้ครูต้องมีสมรรถภาพที่จำเป็นที่เอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตร สามารถสรุปได้ว่า สมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับครูในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ ประการแรกได้แก่ การมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบูรณาการ การพัฒนาจริยธรรม และกระบวนการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร โดยเริ่มตั้งแต่การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สิ่งกำหนดหลักสูตร การวางแผน การสร้างหรือการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การกำหนดการวัดผลประเมินผล การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผลหลักสูตร โดยมีความรู้ ความเข้าใจในแนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งเทคนิควิธีที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการ การพัฒนาจริยธรรม และการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร ประการที่สองได้แก่ มีเจตคติที่ดีต่อการบูรณาการ การพัฒนาจริยธรรม และการบูรณาการหลักสูตร เป็นความสามารถของบุคคลที่มีความเคารพในตนเอง มีความเห็นคุณค่าแห่งตน การมีศักดิ์ศรีแห่งตน มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อการพัฒนาหลักสูตร มีความเจตคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ความร่วมมือกันและการมีส่วนร่วมเคารพในวิถีประชาธิปไตย และมีวินัย ประการที่สามได้แก่ มีทักษะในการบูรณาการ การพัฒนาจริยธรรม และการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร ได้แก่ ความสามารถในการนำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการบูรณาการ การพัฒนาจริยธรรม สู่การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรมาพัฒนาโครงสร้างหลักสูตรที่สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นตามความต้องการและจำเป็น มีทักษะในการวิเคราะห์ความต้องการและจำเป็น มีทักษะในการนำหลักสูตรไปปรับใช้ รวมทั้งมีความสามารถในการประเมินหลักสูตร ซึ่งเป็นความต่อเนื่องจากการประเมินผลการเรียนการสอนในระดับห้องเรียน รวมทั้งการประเมินผลหลักสูตรในระดับห้องเรียนสู่ระดับโรงเรียนหรือจากหน่วยย่อยสู่ส่วนใหญ่มุ่งทั้งหมด

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดสมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการจริยธรรม ได้มาจากการศึกษา วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยตามความต้องการจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรม การพัฒนาหลักสูตร และการบูรณาการ

จริยธรรมในหลักสูตร ซึ่งสามารถสรุปได้เป็นสมรรถภาพที่จำเป็นซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะ ซึ่งเป็นความสามารถที่จำเป็นต่อการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร จำแนกเป็น 3 ด้านดังต่อไปนี้

- 1) สมรรถภาพด้านความรู้ ความเข้าใจ ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรม แนวทางการพัฒนาจริยธรรมที่จำเป็น ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร หลักการและรูปแบบการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร เทคนิคการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร และการประเมินผลการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม
- 2) สมรรถภาพด้านเจตคติ ควรมีความตระหนัก เห็นคุณค่าและความสำคัญประโยชน์ของการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร รักการทำงานร่วมกันและการมีส่วนร่วมในการบูรณาการ และการเห็นคุณค่าของตนเอง
- 3) สมรรถภาพด้านทักษะ ควรมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในการบูรณาการจริยธรรม การกำหนดหัวเรื่องหลักจากความคิดรวบยอดหรือจริยธรรมที่จำเป็น การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ การกำหนดเนื้อหาย่อยเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วางแผนการสอนโดยการเขียนแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ ปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม การประเมินผลการเรียนรู้ และการนำหลักสูตรไปใช้

3.3.3 การฝึกอบรม

1) ความหมายของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมหมายถึง การจัดสภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งเราสามารถทำนายหรือคาดเดาด้วยความเชื่อมั่นภายใต้สถานการณ์หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ เป้าหมายการฝึกอบรมจะมุ่งเน้นที่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะที่ต้องการ เพื่อให้บุคคลที่ได้รับการฝึกอบรมได้มีสมรรถภาพในการปฏิบัติงานได้สูงกว่าปกติ เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพที่จะส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรได้พัฒนาสมรรถภาพของตนเอง (Posner. 1992 : 73) การฝึกอบรมเป็นวิธีการที่จะเพิ่มคุณภาพในการทำงานของบุคลากรหรือเป็นการเตรียมบุคลากรให้พร้อมที่จะงานตามหน้าที่กำหนดให้ ดังนั้นการฝึกอบรมจึงเป็นการจัดการศึกษาให้แก่คนกลุ่มหนึ่งในองค์กรหรือหน่วยงาน โดยจัดการศึกษาให้กับคณะของบุคลากรภายใต้ข้อกำหนดหรือเงื่อนไขที่ต้องการให้เกิดขึ้น ไม่จัดให้กว้างขวางเหมือนกับการจัดการศึกษาในโรงเรียนทั่วไป นอกจากนั้น การฝึกอบรมยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเกิดการพัฒนาซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ทั้งทางด้านความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่ได้รับการฝึกอบรม การพัฒนาทักษะและพัฒนาเจตคติ ความรู้สึกรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมต่อการปฏิบัติงาน ในเรื่องเฉพาะหรือได้กำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม (อมร รักษาสัตย์ และโสรัจ สุจริตกุล. 2524: 293 ; ยุวดี ฤาชา. 2536 : 72)

การฝึกอบรมเป็นวิธีการที่จะช่วยให้เกิดการเสริมสร้างสมรรถนะของบุคคลในการปฏิบัติงาน ซึ่งเมื่อความสามารถของบุคคลในการปฏิบัติงานนั้นถูกจำกัดทางด้านความรู้หรือทักษะ ทำให้เกิดความรู้สึกที่ต้องการการเสริมสร้าง เชื่อมต่อช่องว่างของการปฏิบัติงานที่เกิดจากการขาดความรู้หรือทักษะดังกล่าว (Silberman. 1998 : 1) นอกจากนั้น รอทเวล (Rothwell. 1996 : 26) ได้เสนอว่า การฝึกอบรมเป็นการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นทางการจำแนก แยกแยะ การสร้างตัวตน การประกัน การทำให้มั่นใจ การพัฒนา การปรับปรุง โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ และมีสมรรถภาพตามที่ต้องการให้บุคคลพึงมีในการปฏิบัติงาน ดังนั้นการฝึกอบรมจึงเป็นสิ่งที่มุ่งพัฒนาให้มีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งขึ้นอยู่กับสิ่งที่ต้องการรู้หรือสิ่งที่ต้องการให้เพิ่มสมรรถภาพนั่นเอง และเป็นความพยายามอย่างเป็นระบบและมีความสัมพันธ์กันที่จะถ่ายทอดความรู้ หรือทักษะจากบุคคลหนึ่งผู้ซึ่งมีความรู้หรือมีความสามารถในการถ่ายทอดสู่อีกบุคคลหนึ่งที่ไม่มีความรู้หรือทักษะนั้น ๆ (Pont. 1995 : 7)

สรุปได้ว่า การฝึกอบรมหมายถึง กระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยพัฒนาหรือฝึกฝนให้บุคลากรในองค์กรมีความรู้ ความสามารถ ทักษะหรือความชำนาญการ เกิดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับภาระงานที่ได้รับ รวมถึงการก่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน อันจะส่งผลให้บุคลากรแต่ละคนในองค์กรมีความสามารถเฉพาะตัวสูงขึ้น มีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นได้ดี ซึ่งจะทำให้องค์กรมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

2) วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นเสริมสร้างสมรรถภาพของบุคลากรในองค์กร เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ดีขึ้นหลังจากที่เข้ารับการฝึกอบรมแล้ว สภาพของความต้องการ จำเป็นที่จะต้องให้บุคลากรได้รับการพัฒนาสมรรถภาพด้วยการฝึกอบรมนั้นมีแนวโน้มมาจากสาเหตุ 4 ประการด้วยกัน (Rothwell. 1996 : 12-18) คือ

แนวโน้มที่ 1 ได้แก่ การรักษาสภาพหรือจังหวะของการทำงานที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งทุกสิ่งไม่สามารถรอช้า ไม่สามารถยืดหยุ่นในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วได้ ขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์กรที่จะตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้ได้

แนวโน้มที่ 2 ได้แก่ การสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมแห่งการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด เป็นความคาดหวังสูงสุดขององค์กรที่ต้องการให้ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด บุคลากรได้รับการเสริมสร้างการคืนพลังใจ (Empowerment) ในการทำงาน

แนวโน้มที่ 3 ได้แก่ การจัดกิจกรรมภายในองค์กรด้วยแนวทางแห่งนวัตกรรมใหม่ สร้างทีมงานให้แข็งแกร่ง สร้างมุมมองหรือวิสัยทัศน์ของบุคลากรในองค์กรให้กว้างขึ้น สร้างทักษะทางด้านการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม การจัดการองค์กร และความมีหุ้นส่วน สร้างความรู้สึกปลอดภัยให้กับบุคลากร และสร้างบุคลากรเป็นบุคคลแห่งคุณภาพ

แนวนอนที่ 4 ได้แก่ การปรับปรุงสมรรถภาพของบุคลากรให้เหมาะสมกับสภาพที่แท้จริง เป็นการเสริมสร้างเพื่อเพิ่มผลผลิต กำไร และปรับปรุงด้านการสื่อสารบุคคลให้มีบทบาทด้วยการเริ่มต้นในการพัฒนาตนเอง

ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมโดยทั่วไปนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อ

1. เพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) เพื่อส่งเสริมหรือสร้างเสริมทางปัญญาให้แก่บุคลากรเกี่ยวกับ ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ หน้าที่รับผิดชอบ การบริหารงาน ฯลฯ ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ และสามารถขยายไปถึงการเพิ่มขีดความสามารถในการนำไปใช้ปรับในสถานการณ์จริงด้วย

2. พัฒนาทักษะ (Skill) เป็นการพัฒนาทักษะ ความชำนาญ การแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า การเพิ่มความมั่นใจในการตัดสินใจ ทำให้สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพและถูกต้องโดยใช้เวลาน้อยลง

3. เปลี่ยนแปลงเจตคติ (Attitude) ทำให้มีขวัญและกำลังใจที่ดีในการทำงาน สามารถทำงานของตนเองด้วยความยินดีและพอใจ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข สร้างแรงจูงใจในการทำงาน เพื่อให้เกิดการใช้ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ

3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการฝึกอบรม

ความสำเร็จและประสิทธิผลของโครงการฝึกอบรม ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการดังต่อไปนี้ (McGehee & Thayer. 1961 : 35-46)

1. องค์กรจะต้องยึดหลักว่า การฝึกอบรมเป็นหนทาง (Mean) ที่จะช่วยนำไปสู่เป้าหมาย (End)

2. ฝ่ายบริหารขององค์กรจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการโครงการฝึกอบรม ถึงแม้ว่าบุคลากรในองค์กรจะสามารถเรียนรู้งานได้เองจากการได้ปฏิบัติจริง แต่ประสิทธิภาพของการเรียนรู้ไม่ดีเท่ากับการจัดการอบรมอย่างมีระบบ

3. ฝ่ายบริหารขององค์กรจะต้องมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาและการจัดการโครงการฝึกอบรม ถ้าหากไม่ผู้ใดที่มีความรู้ดังกล่าวองค์กรก็ควรที่จะจ้างผู้ที่มีความสามารถในการจัดการฝึกอบรมได้

4. บรรยาการในองค์กรควรจะมีลักษณะที่ส่งเสริมและสนับสนุนการฝึกอบรม ให้การยอมรับและให้ความสำคัญต่อประโยชน์ของการฝึกอบรม ฝ่ายบริหารจะต้องจัดโครงสร้างและระบบขององค์กรเพื่อให้บุคลากรรู้สึกว่าการอบรมมีความหมายต่อความก้าวหน้าในอาชีพการงาน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนความสำเร็จของการฝึกอบรมทั้งหมดนั้นล้วนแต่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งฝ่ายบริหารจะต้องให้ความสำคัญและมีความมุ่งมั่นต่อการสนับสนุนงานฝึกอบรม ฝ่ายบริหารขององค์กรสามารถจะใช้การฝึกอบรม เป็นเครื่องมือในการ

เพิ่มพูนคุณภาพของบุคลากรได้เป็นอย่างดีหากมีการจัดฝึกอบรมอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร

4) ประเภทของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมมีหลายชนิด นอกจากการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะเฉพาะเรื่องให้กับบุคลากรแล้ว ยังมีการอบรมในลักษณะอื่น ๆ เช่น การอบรมเพื่อฟื้นความรู้ใหม่ (Refresher Training) หรือการฝึกอบรมในลักษณะที่เป็นการศึกษาต่อเนื่อง (Continuing Education) ซึ่งรูปแบบของการอบรมจะแตกต่างกันไปตามความจำเป็นและลักษณะของงานซึ่งหากจะกล่าวอย่างกว้าง ๆ แล้ว อาจแบ่งการฝึกอบรมออกเป็น 2 ประเภทคือ การฝึกอบรมที่เป็นทางการ (Formal Training) และการฝึกอบรมอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Training) อย่างไรก็ตาม จงกลณี ชุตินาเทวินทร์ (2542 : 10-11) และ ทวีป อภิสิทธิ์ (2536 : 16-17) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ประเภทของการฝึกอบรมสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภทด้วยกันคือ

1. การฝึกอบรมก่อนประจำการ (Pre-entry Training) เป็นการฝึกอบรมให้กับผู้เข้างานใหม่ หรือเพิ่งจะเริ่มโครงการใหม่ โดยทั่วไปผู้เข้าอบรมมักจะอยู่ในระยะทดลองงาน ซึ่งเนื้อหาของ การอบรมจะเน้นในเรื่องของภาระกิจแรกเริ่ม และภาระกิจทั่วไปขององค์กร เนื้อหาโดยทั่วไปจะมีลักษณะผสมผสาน คือมีทั้งการฝึกอบรมในห้อง และการฝึกภาคสนาม ปกติจะมีช่วงเวลาที่ไม่นานนัก ตั้งแต่ 2-3 วัน หรือบางกรณีอาจจะใช้เวลาเป็นเดือน

2. การฝึกอบรมระหว่างประจำการ (In-service Training) เป็นการฝึกอบรมในช่วงที่เข้าทำงานแล้ว หรือผ่านระยะการทดลองแล้ว การฝึกอบรมจะจัดให้เป็นระยะ ๆ ให้กับระดับของบุคลากรที่แตกต่างกัน มีทั้งในเรื่องของการบริหารทั่วไป การอบรม การจัดการ การอบรมเฉพาะเจ้าหน้าที่ หรือการอบรมเฉพาะเรื่อง ซึ่งระยะเวลายืดหยุ่นได้ตามความต้องการ ส่วนใหญ่จะใช้เวลาไม่นาน ประมาณ 1-3 สัปดาห์

3. การฝึกอบรมในโครงการ (Project Related Training) เป็นการอบรมที่จัดให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในโครงการ อาทิเช่น โครงการที่ได้รับทุนอุดหนุนจากต่างประเทศ ซึ่งมีระยะเวลาไม่นานนัก เป็นการอบรมเฉพาะเรื่อง หรือเฉพาะประเภทของบุคลากร มีทั้งการอบรมทางด้านเทคนิคและการอบรมในเชิงจัดการ จัดอบรมโดยผู้ให้ทุน ปกติจะระยะสั้น คือ 1-3 เดือน หรือขึ้นอยู่กับความจำเป็นของโครงการ

4. การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาตนเอง (Self-Development Training) มีความหมายกว้างและครอบคลุม เช่น กรณีบุคคลที่ทำงานมานานและความรู้เริ่มตื้นเขิน เริ่มจะไม่ทันกับข้อมูลหรือวิทยาการสมัยใหม่ ทำให้เกิดความคิดที่จะพัฒนาตนเอง ซึ่งอาจจะเป็นการอบรมเพื่อฟื้นฟูความรู้ใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการอบรมเต็มเวลาหรือบางส่วนเป็นเวลา โดยหน่วยงานต้นสังกัดจะให้การอนุมัติและสนับสนุนด้านการเงิน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการออกไปอบรมนอกสถานที่ ระยะเวลาจะขึ้นกับอยู่กับคุณสมบัติที่หน่วยงานต้องการจะพัฒนา มีทั้งระยะสั้นและระยะยาว หรือบางคนอาจจะลาศึกษาต่อ ซึ่งการศึกษาต่อก็คือ การฝึกอบรมอย่างเป็นทางการเช่นกัน

สรุปได้ว่า ประเภทของการฝึกอบรมนั้นสามารถแยกออกเป็น การฝึกอบรมก่อนประจำการ ระหว่างประจำการ การฝึกอบรมในโครงการ และการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาตนเอง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายของการอบรมที่แตกต่างกันตามความต้องการขององค์กรเพื่อพัฒนาสมรรถภาพของบุคลากรในองค์กร

5) รูปแบบการฝึกอบรม

เบตเตอร์และบลูม (Bader & Bloom. 1994 : 24-31) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการฝึกอบรมที่ส่งผลสูงสุด (HIGH-IMPACT Training Model) ซึ่งมี 6 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ความต้องการการฝึกอบรม (Identify Training Needs)

ผู้พัฒนาการฝึกอบรมจะต้องสามารถชี้แนะ ให้เห็นถึงการอบรมอย่างมีเหตุผลที่เหมาะสม เป็นการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงทักษะเดิมหรือทักษะใหม่ ตัดสินใจเลือกทักษะที่ต้องการพัฒนา สอบถามผู้มีส่วนร่วม เรียนรู้ถึงพื้นฐาน การศึกษา ประสบการณ์ และบรรยากาศการทำงานของผู้มีส่วนร่วม เข้าใจถึงความรู้สึกร่วมของผู้มีส่วนร่วม ประเมินคุณค่าของความต้องการการฝึกอบรม และการสร้างความเชื่อมั่นการฝึกอบรม

2. การวางแผนแนวทางการฝึกอบรม (Map The Approach) วางแผนอย่าง

มีระบบและไม่มีข้อจำกัด โดยการเข้าใจความต้องการของผู้เข้าร่วมอบรม และความคาดหวังของผู้จัดอบรม ซึ่งเป็นการวางแผนเกี่ยวกับ การนำเสนอ การอภิปราย การปฏิบัติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การเลือกสื่อ วัสดุทัศนูปกรณ์ การผลิตโปรแกรมตามความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ความจำเป็นทางด้านเวลา งบประมาณ และแหล่งทรัพยากร

3. การผลิตสื่อหรือเครื่องมือการเรียนรู้ (Produce Learning Tools) เป็นการ

จัดหาสื่อหรือเครื่องมือการเรียนรู้โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญภายในองค์กร ซึ่งอาจต้องผลิตเอง หรืออาจได้รับการจัดทำโดยผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกองค์กร ซึ่งจะต้องตรวจสอบดูถึงความเหมาะสมของกิจกรรมและแบบฝึกหัด การเสริมแรงและความต่อเนื่อง ความเหมาะสมของขนาด และโครงสร้างของกิจกรรมกลุ่มย่อย สื่อการเรียนรู้ที่สามารถสนับสนุนทั้งระหว่างการฝึกอบรม การปฏิบัติกิจกรรมและโปรแกรมทั้งหมด

4. การประยุกต์เทคนิคการฝึกอบรม (Apply Training Techniques) โดยการ

ตรวจสอบถึงการทำให้การอบรมบรรลุเป้าหมายจากกลุ่มผู้เข้ารับการอบรม การฝึกอบรมสามารถสร้างประสบการณ์ที่เพียงพอต่อความต้องการ คุณค่าที่ได้จากการอบรม ลักษณะของวิทยากรที่นำเสนอความรู้และทักษะแก่ผู้เข้ารับการอบรม ผู้เข้ารับการอบรมได้เกิดทักษะตามที่ต้องการ และมีการติดตามที่ชัดเจน

5. การคำนวณผลลัพธ์ที่วัดได้ (Calculate Measurable Results) ด้วยการ

สอบถาม การสังเกต ระหว่างการฝึกอบรม ทั้งการปฏิบัติและการทำงานตามที่มอบหมาย การติดตามข้อมูลที่ต้องการในระหว่างการอบรม และใช้กระบวนการประเมินผลเชิงลึกถึงการเปลี่ยนแปลงจากการฝึกอบรม และการประเมินผลการติดตามเป็นช่วงระยะเวลาต่างกัน

6. การติดตามผลการอบรม (Track Ongoing Follow-Through) เป็นการเตรียมการติดตามผลก่อนการฝึกอบรมเริ่ม การติดตามระหว่างการฝึกอบรม และหลังการฝึกอบรม บทบาท ความรับผิดชอบ สถานการณ์และเครื่องมือที่จำเป็นต่อการติดตามการฝึกอบรม

แนวคิดของเบเตอร์และบลูมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการฝึกอบรมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดซึ่งจำเป็นที่จะต้องอาศัยการพัฒนาหลักสูตรที่ดี ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และการวางแผนที่ดี เจน เวลลา (Vella. 1995 : 10-14) ได้เสนอแนะแนวทางในวางแผนเพื่อจัดการฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรในองค์กรทั่วไปได้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ไว้เป็น 7 ขั้นตอนดังนี้

1. ผู้อบรมหรือเป้าหมายคือใคร (Who) เป็นการตอบคำถามเพื่อให้ทราบว่าผู้มีส่วนร่วมในการฝึกอบรมเป็นใคร จำนวน และความคาดหวังทั้งหมดเท่าใด
2. เหตุผลของการฝึกอบรม (Why) เป็นการแสวงหาคำตอบเพื่อเปิดเผยสถานการณ์ วิเคราะห์ความต้องการ จำเป็น ในการฝึกอบรม
3. เวลาในการจัดการฝึกอบรม (When) ช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการฝึกอบรมนั้นควรเป็นอย่างไร ควรจัดเมื่อใด ตอนไหน ระยะเวลาเท่าใด
4. สถานที่จัดการฝึกอบรม (Where) เป็นการบอกให้ทราบว่า สถานที่จัดการเป็นที่ไหน ใช้ห้องประชุมหรือห้องเรียน ในการจัดฝึกอบรมที่ไหน ถึงจะเหมาะสมกับการฝึกอบรม
5. เนื้อหาของหลักสูตรนั้นอะไร (What) เนื้อหาเน้นหนักทางด้านใดในการฝึกอบรม ได้แก่ ทักษะ ความรู้ หรือ เจตคติ ต่อสิ่งที่องค์กรคาดหวังไว้
6. สิ่งที่คาดหวังเพื่ออะไร (What for) เมื่อเสร็จสิ้นการฝึกอบรมแล้วต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เกิดการพัฒนาอะไร ได้รับการประเมินผลอะไร
7. โครงสร้างของการฝึกอบรมเป็นอย่างไร (How) โครงสร้างของโปรแกรม ภาระงาน การเรียนรู้ และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 5 ส่วนด้วยกัน คือ การเตรียมการ การแนะนำ แนวคิดและทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ และส่วนของการปิด

ส่วนการออกแบบที่ให้การฝึกอบรมเป็นการฝึกปฏิบัติการโดยเน้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เสนอความคิดสร้างสรรค์ ให้เกิดการพัฒนาการตามขั้นตอน ซึ่งซิลเบอร์แมน (Silberman. 1998 : 15-16) ได้เสนอรูปแบบไว้ดังนี้

1. ประเมินความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมและผู้เข้ารับการฝึกอบรม (Assess the Need for Training and the Participants) เป็นการตัดสินใจถึงความจำเป็นของผู้เข้ารับการอบรมซึ่งจะได้รับผลต่อมา เป็นการประเมินในช่วงเริ่มต้นของโปรแกรม ซึ่งจะช่วยให้สามารถช่วยในการวางแผน การออกแบบ และการปรับปรุงโปรแกรมได้ดี

2. ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ทั่วไป (Set General Learning Goals) วิเคราะห์และแยกแยะสมรรถภาพการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่เป็นเป้าหมาย อธิบายความต้องการทางด้านการสร้างความตระหนักทางด้านเจตคติ ความรู้ความเข้าใจ และการสร้างพฤติกรรมใหม่ การแก้ปัญหาในชีวิตจริง และการนำไปใช้ในหน้าที่การงาน

3. ตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้ (Specify Objectives) เจาะจงลึกลงไปถึงชนิดของการเรียนรู้ที่ต้องการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดประสบการณ์ จุดประสงค์จะช่วยเป็นเครื่องมือสำหรับการจัดการ การตรวจสอบ และการประเมินผลการฝึกอบรม

4. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ (Design Training Activities) เป็นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งจะต้องสร้างโครงร่าง ทั้งวิธีการและรูปแบบของกิจกรรมที่จำเป็นต่อจุดประสงค์ในโปรแกรมการฝึกอบรม

5. เรียงลำดับความเหมาะสมของกิจกรรมการฝึกอบรม (Sequence Training Activities) ตัดสินว่ากิจกรรมใดควรเริ่มต้น หรืออยู่ตอนสิ้นสุดโปรแกรมปรับกิจกรรมเพื่อให้แผนการที่วางไว้คล่องตัวมากขึ้น

6. เริ่มปฏิบัติการตามแผนการรายละเอียดทั้งหมด (Start Detail Planing) กำหนดวิธีการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละขั้นตอน กำหนดเวลา ข้อแนะนำหรือข้อเสนอแนะ จุดสำคัญ และการสอน วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ และวิธีการจบการฝึกอบรม

7. ทบทวนรายละเอียดเกี่ยวกับการออกแบบ (Revise Design Details) ปฏิบัติตามแผนการที่วางไว้และทบทวนประสบการณ์ของผู้เข้าฝึกอบรม ต้องปรับปรุงหรือติดตามงานหรือขั้นตอนใดบ้าง ตัดสิ่งที่ไม่มีความสำคัญ ปฏิบัติไม่ได้ หรือบกพร่อง

8. ประเมินผลโปรแกรมการฝึกอบรม (Evaluate the Total Result) ตรวจสอบแผนการว่าได้มีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการฝึกอบรมแล้ว ออกแบบให้เหมาะสมกับการเรียนรู้เพื่อให้ผลลัพธ์ที่ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า รูปแบบการฝึกอบรมในแต่ละแนวคิดนั้น จะกระบวนการการฝึกอบรมที่เหมือนกันอยู่ 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนแรกเป็นกิจกรรมก่อนการปฏิบัติการฝึกอบรม (Pre-implementation) ซึ่งครอบคลุมถึงกิจกรรมทุกกิจกรรมที่ต้องเตรียมเอาไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะดำเนินการฝึกอบรม เช่น การประเมินความจำเป็น การวิเคราะห์งาน การออกแบบหลักสูตร การเตรียมการเพื่อทดลองฝึกอบรม ขั้นตอนที่สองเป็นกิจกรรมระหว่างการฝึกอบรม (During Implementation) รวมไปถึงกิจกรรมทางด้านวิชาการ เทคนิคการฝึกอบรม การจัดบันทึกเอกสาร และขั้นตอนสุดท้ายเป็นกิจกรรมหลังการฝึกอบรม (Post-implementation) ครอบคลุมขั้นตอนที่จำเป็นได้แก่ การจัดทำรายงานหลังการอบรมสิ้นสุด การติดตามผลภายหลังการอบรม และการทบทวนเพื่อการปรับปรุงและการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมในวงการฝึกอบรม

6) หลักการฝึกอบรม

เบเดอร์และบลูม (Bader and Bloom. 1994 : 7-15) ได้เสนอแนวทางการจัดฝึกอบรมให้ประสบผลสำเร็จควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. กำหนดการอบรมและติดตาม (Defining Training Follow-Through) โดยเริ่มตั้งแต่ก่อน ระหว่าง และหลังการฝึกอบรม เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจได้ว่าการฝึกอบรมนั้นเป็นประโยชน์อย่างสูงสุด เป็นการสร้างสภาวะที่สามารถกลั่นกรองและกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติงาน

2. สร้างมุมมองให้กว้างไกล (The Boarder View) โดยการพิจารณาถึง

2.1 ความชัดเจนของเป้าหมายขององค์กร

2.2 การปรับปรุงค่านิยมขององค์กร

2.3 งบประมาณสำหรับการฝึกอบรมที่เพียงพอ

2.4 การตรวจสอบผลของการอบรม

2.5 บรรยากาศของการเรียนรู้ในองค์กร (Learning Environment) เป็นการสร้างพันธะ ความผูกพันให้กับสมาชิก การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การยอมรับสิ่งใหม่ การยอมรับการเปลี่ยนแปลง

2.6 สิ่งกีดขวาง (Obstacle) ซึ่งได้แก่ แรงจูงใจ เวลา ทักษะของการจัดการ การใช้เวลา และการขาดการสนับสนุนจากแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ

3. ผู้มีส่วนร่วมในการฝึกอบรม ได้แก่

3.1 ผู้จัดการฝึกอบรม กับสภาวะแรงจูงใจ การฝึกหัด และการประเมินผล

3.2 คณะวิทยากรฝึกอบรม ที่ได้มาจากภายในและภายนอกองค์กร

3.3 ผู้เข้ารับการอบรม กับแรงจูงใจ และการมีส่วนร่วม

4. การสร้างพันธะการติดตาม (The Commitment To Follow-Through) เป็นการติดตามสร้างเสริมแรงจูงใจ สนับสนุน ส่งเสริม ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และตรวจสอบผลของการฝึกอบรมในสภาวะต่างกัน

ส่วน เคิร์ท เลวิน (Vella. 1995 : 21-27 ; citing Lewin. 1951) ได้เสนอหลักของการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการฝึกอบรมไว้เป็น 12 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ จะต้องส่งผลต่อผู้เรียนทางด้านความรู้ เจตคติ ค่านิยม การรับรู้ และรูปแบบของพฤติกรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะการเรียนรู้คือ ความรู้ เจตคติ และทักษะทางกาย

2. บุคคลควรจะต้องมีความเชื่อมั่นในความรู้ที่ค้นพบด้วยตนเองมากกว่าความรู้ที่นำเสนอโดยผู้อื่น

3. การเรียนรู้จะได้ผลหากเป็นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติมากกว่าเป็นผู้รับ

4. การเรียนรู้ในลักษณะองค์รวมจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้มากกว่าการเรียนรู้

รู้ด้วยการแยกส่วน

5. การเปลี่ยนแปลงความคิด เจตคติ และรูปแบบของพฤติกรรมของบุคคลนั้นจำเป็นจะต้องอาศัยข้อมูลและปัจจัยอื่น ๆ ประกอบ
 6. การสร้างองค์ความรู้นั้นจำเป็นจะต้องอาศัยประสบการณ์ที่หลากหลายมากกว่าประสบการณ์เพียงครั้งเดียว
 7. พฤติกรรมของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงเพียงชั่วคราวเท่านั้นถ้าหากความคิดและเจตคติเกี่ยวกับสิ่งนั้นยังไม่ได้รับการเปลี่ยนแปลง
 8. การรับรู้ของบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางสังคมควรจะได้รับ การเปลี่ยนแปลงก่อนที่จะเปลี่ยนแปลงความคิด เจตคติ และพฤติกรรมของบุคคล
 9. การส่งเสริม สนับสนุน การยอมรับ และการเอาใจใส่ทางด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีอิสระที่จะเลือกรับหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม เจตคติ และความคิด
 10. การเปลี่ยนแปลงของบุคคลทางด้านพฤติกรรม เจตคติ และความคิดจะเป็นไปอย่างถาวร ถ้าหากบุคคลได้รับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมทางบุคคลและสังคม
 11. การเปลี่ยนแปลงความคิด เจตคติ และพฤติกรรมของบุคคลจะทำได้ง่ายเมื่อบุคคลยอมรับการเป็นสมาชิกในกลุ่ม การอภิปรายและการแสดงความคิดเห็นด้วยการโต้แย้งหรือเห็นด้วยที่เกิดขึ้นในกลุ่มจะช่วยให้เกิดพันธะ ความผูกพัน การกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในบุคคลและภายในกลุ่ม
 12. บุคคลจะยอมรับระบบความคิดใหม่ เจตคติ และรูปแบบพฤติกรรมก็เมื่อบุคคลยอมรับการเป็นสมาชิกใหม่ของกลุ่ม ซึ่งกลุ่มใหม่นี้จะสร้างการยอมรับ การให้ความหมายและให้ความคาดหวังกับพฤติกรรมที่เหมาะสมและให้ความช่วยเหลือในการเรียนรู้ บุคคลจะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโดยการยอมรับโดยบรรทัดฐานทางสังคมของกลุ่มที่ตนเองสังกัด
- นอกจากนั้น เวลลา (Vella. 1994 : 3-22) ได้เสนอหลักการพื้นฐานในการจัดการฝึกอบรมเพื่อให้ผู้ใหญ่เรียนรู้ได้ดีนั้นมีทั้งหมด 12 ประการด้วยกันคือ
1. วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Need Assessment)
 2. สร้างบรรยากาศแห่งความปลอดภัย (Safety) ซึ่งได้แก่
 - 2.1 ความไว้วางใจในสมรรถภาพของโปรแกรมและผู้ฝึกอบรม
 - 2.2 ความเชื่อมั่นในความเป็นไปได้ของวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้
 - 2.3 การยินยอมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น
 - 2.4 ความเชื่อมั่นในผลลัพธ์ของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ง่าย ชัดเจน และมีความสัมพันธ์กับงานที่ทำ
 - 2.5 เชื่อมั่นในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม
 3. มิตรสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ฝึกอบรมกับผู้เรียนทางด้านการเรียนรู้และการ

พัฒนาบุคคล ด้วยวิธีการแสวงหาและความกระตือรือร้น

4. ให้ความสนใจอย่างระมัดระวังต่อการจัดลำดับของเนื้อหาเพื่อการเรียนรู้ และการเสริมแรงที่เหมาะสม ทั้งโปรแกรมการเรียนรู้ทางด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ รวมทั้ง การเสริมแรงเพื่อให้เกิดการกระทำซ้ำทางด้านความรู้ ความจริง ทักษะ และเจตคติ อย่างหลากหลาย มีความสัมพันธ์กัน และมีความน่าสนใจ

5. สร้างการปฏิบัติการและมีผลสะท้อนกลับ (Praxis) ที่รวมอยู่ด้วยกัน ภายใน เป็นการเรียนรู้ด้วยการกระทำ (Learning by Doing) เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติ ให้เกิดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ ได้แก่ การกระทำ การสะท้อนกลับ การตัดสินใจ การเปลี่ยนแปลง และการปฏิบัติสิ่งใหม่

6. การยอมรับผู้เรียนในฐานะที่สิ่งที่จะต้องเรียนรู้ หมายถึง การเรียนรู้ซึ่งกัน และกัน ให้เกิดการตัดสินใจ ยึดผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสำคัญ วิทยากรเป็นผู้อำนวยความสะดวก

7. ยึดมั่นการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านความรู้หรือความคิด เจตคติ หรือความรู้สึกและทักษะต่าง ๆ หรือการกระทำ

8. สร้างการเรียนรู้อย่างฉับพลัน ให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านความรู้ เจตคติ และทักษะ

9. สร้างบทบาทที่ชัดเจน (Clear Roles) และบทบาทของการพัฒนา ทั้งทางด้านการสื่อสาร ระหว่างผู้เข้ารับการอบรมกับวิทยากร

10. การเรียนรู้ร่วมกันด้วยการทำงานเป็นกลุ่ม (Teamwork) โดยจัดให้เป็นกลุ่มที่เล็กจำนวนหลายกลุ่มเพื่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดความรู้สึกปลอดภัย เป็นลักษณะเพื่อนช่วยเหลือเพื่อน

11. การผูกพันระหว่างผู้เรียนกับสิ่งที่ได้เรียน (Engagement) ทั้งภาระการเรียนรู้ ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความผูกพัน

12. สามารถประเมินและตรวจสอบได้ (Accountability) เป็นการสร้างความชัดเจนว่า สิ่งที่เกิดการเรียนรู้ สิ่งที่ได้รับจากการสร้างให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะที่ได้รับการพัฒนาและอื่น ๆ

7) การประเมินผลการฝึกอบรม

การประเมินผลฝึกอบรมมีจุดประสงค์เพื่อตรวจสอบว่าการฝึกอบรมนั้นบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ค้นหาจุดดี หรือจุดบกพร่อง ตรวจสอบความคุ้มค่าของโครงการฝึกอบรม วินิจฉัยว่าผู้รับการอบรมได้รับประโยชน์มากสูงสุดหรือน้อยสุด และเป็นการรวบรวมข้อมูลซึ่งจะช่วยให้การตัดสินใจฝึกอบรมในอนาคต ในการประเมินผลโครงการฝึกอบรมนั้น เคริกแพทริก (ซูซีย์ สมิททิกอร์. 2540 : 207 – 221 ; อ้างอิงจาก Kirkpatrick. 1987) ได้เสนอเกณฑ์ (Criteria) ไว้ 4 ประเภท ได้แก่

1. ปฏิภาณ (Reaction) เป็นการประเมินความรู้สึกของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อโครงการฝึกอบรม เพื่อวัดว่า ผู้เข้าอบรมชอบหรือไม่ชอบกิจกรรมการฝึกอบรมนั้น โดยอาจครอบคลุมทั้งด้านเนื้อหา วิทยากร วิธีการอบรม เอกสารประกอบการฝึกอบรม และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของการฝึกอบรม ซึ่งจะต้องกำหนดสิ่งที่ต้องการประเมินไว้ ตั้งแต่ในขั้นการออกแบบโครงการฝึกอบรม และนำสิ่งที่ต้องการประเมินบรรจุลงในแบบประเมินผล

2. การเรียนรู้ เป็นเกณฑ์ที่บ่งชี้ว่าผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ซึ่งเป็นการวัดความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง หลักการ วิธีการและกระบวนการทำงาน มีทักษะซึ่งเป็นการตรวจสอบว่าผู้เรียนมีการพัฒนาทักษะเพิ่มขึ้นหรือไม่ โดยการให้ผู้เรียนได้แสดงหรือกระทำทักษะนั้นออกมา โดยผู้ฝึกอบรมจะคอยสังเกตและให้คำแนะนำ หรือประเมินทัศนคติเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิมหรือไม่

3. พฤติกรรม เป็นการประเมินว่า พฤติกรรมการทำงานของผู้เข้ารับการอบรม มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่ ภายหลังจากการฝึกอบรม ซึ่งสามารถทำการประเมินอย่างเป็นระบบทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม ควรเก็บข้อมูลจากกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการวิเคราะห์ทางสถิติ และควรมีกลุ่มที่ไม่ได้ผ่านการฝึกอบรมเพื่อเปรียบเทียบ

4. ผลลัพธ์ เป็นการประเมินผลการฝึกอบรมที่มีต่อการดำเนินการขององค์กร เพื่อตรวจสอบว่า การฝึกอบรมก่อให้เกิดผลกระทบใด ๆ ต่อการดำเนินการขององค์กร เพื่อตรวจสอบว่าทักษะหรือความรู้ใดที่อยู่ในหลักสูตรมีผลด้านบวกต่อองค์กรมากที่สุด เพื่อตรวจสอบว่า ผลกระทบหนึ่ง ๆ ได้เกิดขึ้นในหลาย ๆ ส่วนหรือเพียงบางส่วนขององค์กร

3.3.4 การเรียนรู้แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา ในการจัดการเรียนรู้ด้วยการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพตามเป้าหมายที่กำหนดไว้นั้น ผู้วิจัยพิจารณาเลือกรูปแบบแนวทางการเรียนรู้การแก้ปัญหาแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนระหว่างการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เป็นผู้ปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสามารถที่จะคิดวิเคราะห์ รู้จักการทำงานด้วยกระบวนการกลุ่ม ซึ่งสามารถสรุปการเรียนรู้แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการดังต่อไปนี้

1) ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นประเภทของการวิจัยที่ถูกแบ่งตามลักษณะของการนำผลของการวิจัยไปใช้ และได้มีผู้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ไว้ดังต่อไปนี้

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) หมายถึง การแสวงหาวิธีการแก้ปัญหา การศึกษาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริง มีลักษณะการดำเนินการเป็นบันไดเวียน

(Spiral) และสามารถดำเนินการวิจัยได้หลายระดับ ทั้งในระดับจุลภาคไปจนถึงระดับมหภาค กลุ่มผู้ร่วมงานการวิจัยเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบในระดับท้องถิ่น เป็นการทำได้เพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์เฉพาะ ซึ่งผลการวิจัยอาจจะนำไปใช้กับสถานการณ์อื่น ๆ ไม่ได้ ซึ่งเป็นการวิจัยที่ไม่มีการควบคุมตัวแปร และผู้วิจัยเป็นผู้นำผลวิจัยไปใช้ เช่น การทดลองให้นักศึกษาไปค้นคว้า แล้วสอนกันเองในวิชาการวิจัยเบื้องต้น การแก้ปัญหาเรื่องเรียน และปัญหานักเรียนเดินขบวน (วีรยา ภัทรอาชาชัย. : 70, อนันต์ ศรีโสภา 2527 : 16) นอกจากนี้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิจัยสำหรับผู้ปฏิบัติงาน (Practitioner) มากกว่านักวิชาการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนางานในสายงานของตนเอง โดยไม่ได้หวังที่จะพัฒนาทฤษฎีเป็นหลัก เช่นครูผู้สอนพยายามพัฒนาวิธีการสอนใหม่ ๆ ตลอดเวลา เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในชั้นเรียนของตนเอง โดยให้ความสำคัญกับการนำผลที่ได้ไปใช้กับชั้นเรียนของครูมากกว่าการนำผลที่ได้ไปใช้กับนักเรียนทั่วไป หรือการพัฒนาทฤษฎีด้านการเรียนการสอนเหล่านี้เป็นต้น

ออร์ตัน (Owen. 1999 : 224 ; citing Orton. 1992) ได้ให้ความหมายคำว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการว่า เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยมีจุดเน้นหรือศูนย์กลางอยู่ที่การกระทำทางสังคม ใช้วิธีการที่เป็นกระบวนการเฉพาะอย่างในการวิจัย สนับสนุนค่านิยมของแต่ละบุคคล คำนึงถึงความเสมอภาค และการมีส่วนร่วมในการจัดการ ให้ความหมายกับประสบการณ์ของการมีส่วนร่วมของแต่ละบุคคล เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีทั้งในทางปฏิบัติและการสร้างทฤษฎีทางสังคม

รีสันและเบรดบิวรี (Reason & Bradbury. 2000 : 1) นิยามว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการหมายถึง กระบวนการมีส่วนร่วม ตามวิถีประชาธิปไตย ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ในการปฏิบัติการหรือกิจกรรมการพัฒนาในการดำเนินการที่มีจุดประสงค์เพื่อให้คุณค่าแก่มวลมนุษย์ โดยมีพื้นฐานเป็นมุมมองในการมีส่วนร่วมซึ่งเชื่อว่าจะสามารถพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ แสวงหาและนำมาสิ่งที่เป็นกิจกรรมและการสะท้อนกลับ ทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติ ในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประชาชน และให้ความสำคัญแก่เอกัตบุคคลและชุมชนในสังคมนั้น การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจอย่างเป็นระบบ อาศัยพื้นฐานตามธรรมชาติของแสวงหาความรู้

สรุปได้ว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์แบบการเข้าไปมีส่วนร่วมและร่วมมือกันเป็นหมู่คณะ มีการวางแผนทำงานร่วมกัน ลงมือปฏิบัติ และสังเกตเก็บข้อมูล และสะท้อนผลการดำเนินงานร่วมกัน แล้วจัดวางแนวทางใหม่อย่างมีวิจารณ์ญาณ เป็นการวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายพื้นฐาน เพื่อปรับปรุงผลงานปฏิบัติงานหรือเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะจุด เฉพาะที่ และเฉพาะเรื่อง มากกว่าเพื่อผลิตหรือสร้างความรู้การผลิตความรู้หรือการแสวงหาประโยชน์ของความรู้เป็นเพียงเป้าหมายรองหรือเป็นผลพวงของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

นั่นหมายความว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ มุ่งเน้นการนำความรู้เชิงทฤษฎีมาผสมผสานหรือมาบูรณาการกับความรู้จากการปฏิบัติเพื่อแก้ไขหรือแสดงหาคำตอบที่แจ่มชัด อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างทันท่วงที (Elliot. 1991 : 49)

2) กระบวนการเรียนรู้ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

กระบวนการของการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการนั้นมีอยู่ 3 รูปแบบคือ กระบวนการของเลวิน กระบวนการของ อีเลียต และกระบวนการของ แอบบัท (ชาตรี มณีโกศล. 2539 : 41) ถึงแม้ว่ากระบวนการวิจัยปฏิบัติการจะมีหลายรูปแบบก็ตาม แต่จะมีหลักการแนวคิด หลัก และวิธีการที่คล้ายคลึงกันคือ เป็นการวางแผนการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาปรับปรุง สิ่งใดสิ่งหนึ่งให้มีคุณภาพดีกว่าที่เป็นอยู่ และกระบวนการในการดำเนินงานนั้น เป็นกระบวนการที่มีลักษณะเป็นวัฏจักร ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลาย ๆ ครั้ง โดยมีประเด็นที่สำคัญคือ ก่อนที่จะลงมือดำเนินงานในครั้งต่อไป จะต้องมีการรวบรวมวิเคราะห์ข้อเท็จจริงที่เกิดจากการปฏิบัติของครั้งที่ผ่านมาด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลไปใช้ประกอบการวางแผน การปรับแก้จุดประสงค์และวิธีการดำเนินงาน สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการนั้นมีลักษณะวิธีการที่บ่งชี้ถึงการวิจัยที่เป็นวงจรแบบเกลียวสว่านซึ่งสะท้อนถึงตนเอง ประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอนด้วยกัน (สุนีย์ เหมะประสิทธิ์. 2539 ; วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537 ; ส. วาสนา ประवालพฤกษ์. 2538 ; Kemmis. 1985) คือ

1. ขั้นวางแผนการ (Develop a Plan of Action) แนวคิดประเด็นปัญหาและการวางแผน หมายถึง การวิเคราะห์ปัญหา การวินิจฉัยจุดมุ่งหมายเบื้องต้น จุดมุ่งหมายทั่วไป และการวางแผนอย่างมีกลยุทธ์ โดยการวางแผนเป็นการสร้างกิจกรรม โดยมีส่วนที่กำหนดหรือคาดคะเนไว้ และการมองไปข้างหน้า

2. การกระทำหรือการปฏิบัติ (Act) หมายถึง การประยุกต์และนำกลวิธีที่ได้จากการวางแผนไปดำเนินการปฏิบัติ

3. การสังเกต และการติดตาม (Observe the effects of action) หมายถึง การประเมินผล การกระทำหรือการปฏิบัติโดยใช้วิธีการและเทคนิคต่าง ๆ ที่เหมาะสม และ การติดตามผลการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังเป็นการสำรวจข้อมูลที่ได้รับการปฏิบัติแล้วเพื่อนำมาปรับปรุง แก้ไข

4. การสะท้อนกลับ (Reflect the effects) หมายถึง การสะท้อนถึงผลการประเมินกระบวนการต่าง ๆ ของการวิจัย เพื่อนำไปสู่การกำหนดปัญหาใหม่และ เกิดวงจรใหม่ของการวางแผน การกระทำ การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนกลับ เช่นนี้ไปเรื่อย ๆ

ส่วนแอดส์เวิร์ธ (Owen. 1999 : 224-225 : citing Wadsworth. 1991) ได้เสนอแนวคิดของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่ามีวงจรที่สามารถแสดงให้เห็นได้คือ

1. การสะท้อนถึงกิจกรรมในปัจจุบัน (Reflection on current action) เป็นการแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของกิจกรรมที่ทำกับสิ่งที่กำลังปรากฏหรือที่เป็นอยู่

2. การออกแบบ (Design) เป็นการกำหนดปัญหาให้ชัดเจน และตั้งคำถามที่สอดคล้องกับปัญหา ซึ่งให้เห็นชัดเจนว่าปัญหาคืออะไร สามารถใช้วิธีการวิพากษ์ วิจารณ์ของกลุ่มเพื่อสร้างความรู้และการออกแบบสิ่งที่จะศึกษา

3. การทำงานสนาม (Fieldwork) เป็นการรวบรวมข้อมูล เน้นในเรื่องของการให้ความหมายกับวัตถุหรือสิ่งที่ต้องการหาคำตอบจากมุมมองของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม

4. การวิเคราะห์และสรุป (Analysis and conclusions) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวม ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน เน้นในเรื่องของความเข้าใจในความหมายของกิจกรรมที่ปฏิบัติ มีการสรุปความ การอธิบายความ และการสร้างทฤษฎีที่สนับสนุน

5. การวางแผน (Planning) เป็นการพิจารณาการเปลี่ยนแปลง ทางเลือกเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง โดยใช้ประสบการณ์ทั้งในอดีต และประสบการณ์ที่มาจากการเรียนรู้

3) ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียดังต่อไปนี้

1. สร้างความรู้สึกที่ยุติธรรมหรือเท่าเทียมกันของผู้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งหมด
2. ยึดมั่นความตกลง ประองตอง สามัคคีกัน
3. หลีกเลี่ยงความขัดแย้งกันภายในกลุ่มผู้มีส่วนร่วม
4. แก้ไขและขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยการสนทนาหรืออภิปรายอย่าง

เปิดเผย

5. ยอมรับความมีส่วนร่วมของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน
6. กระตุ้นความเป็นบุคคล สัมพันธภาพแบบร่วมมือกัน มากกว่าการแข่งขัน การขัดแย้ง หรือความสัมพันธ์แบบอำนาจหน้าที่

7. ให้ความรู้สึกถึงความเป็นมนุษย์ของผู้มีส่วนร่วมทั้งหมด

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้นควรจะเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะทางการสื่อสารดังต่อไปนี้ (Stringer. 1999 : 32)

1. มีทักษะการฟังอย่างตั้งใจต่อผู้อื่น (Attentiveness)
2. ยอมรับและแสดงออกอย่างที่ได้พูด (Acceptance)
3. สามารถทำให้เข้าใจได้โดยทุกคนที่มีส่วนร่วม (Understanding)
4. ทำตามความจริงและจริงใจ (Truth and Sincerity)
5. ปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม (Appropriateness) กับสภาพสังคมและ

วัฒนธรรม

6. ให้คำแนะนำอย่างปกติเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น (Openness)

นอกจากนั้น การมีส่วนร่วม จะสามารถกระทำให้ได้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องอาศัยองค์ประกอบทางด้านผู้มีส่วนร่วม โดยการมีส่วนร่วมนั้น

1. สามารถกระตุ้นให้มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นต่อสิ่งที่เกี่ยวข้อง
2. สามารถทำให้ผู้มีส่วนร่วมแสดงออกและปฏิบัติตามภาระงานที่กำหนดให้
3. เตรียมการสนับสนุนให้ผู้มีส่วนร่วมได้เรียนรู้การปฏิบัติต่อตนเอง
4. สามารถวางแผนและจัดกิจกรรมให้ผู้มีส่วนร่วมได้บรรลุผล
5. เกี่ยวข้องกับความเป็นบุคคลของผู้มีส่วนร่วมมากกว่า

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปเป็นประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนร่วมนั้นจะเกี่ยวข้องกัน ได้แก่ การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องหรือการเข้าร่วม (Involvement) การแสดงออก (Performance) การสนับสนุน (Support) การทำให้บรรลุผล (Accomplishment) การเป็นส่วนบุคคล (Personalization)

สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ จะประยุกต์ใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีส่วนร่วมในการคิดวางแผน การกระทำหรือการปฏิบัติการ การสังเกตและการติดตาม และการสะท้อนกลับเพื่อการปรับปรุง เพื่อให้การฝึกอบรมได้ส่งผลต่อผู้เข้าอบรมให้มีเกิดสมรรถภาพสูงสุดตามเป้าหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ โดยการสนับสนุนค่านิยมของแต่ละบุคคล คำนึงถึงความเสมอภาค และการมีส่วนร่วมในการจัดการ ให้ความหมายกับประสบการณ์ของการมีส่วนร่วมของแต่ละบุคคล เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีทั้งในทางทฤษฎีและการปฏิบัติ

3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรที่ได้ดำเนินการในลักษณะการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรที่น่าสนใจ และได้นำมาศึกษาเพื่อนำเป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยในการพัฒนาหลักสูตร มีดังต่อไปนี้

งานวิจัยของสมบุรณ์ ดันยะ (2524) ได้พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมสมรรถภาพด้านการสอนของครูประจำการระดับประถมศึกษา มีกระบวนการวิจัยและพัฒนาแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 การสำรวจความต้องการของครูประจำการระดับประถมศึกษาในการที่จะสร้างเสริมสมรรถภาพด้านการสอนของตนเอง

ขั้นที่ 2 การพัฒนาโครงร่างของหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมสมรรถภาพด้านการสอนของครูประจำการระดับประถมศึกษาขึ้นมา โดยอาศัยข้อมูลพื้นฐานจากความต้องการของครูประจำการระดับประถมศึกษาที่ได้จากการสำรวจในขั้นแรก

ขั้นที่ 3 การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นในขั้นที่ 2 โดยการตรวจสอบจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้วยกระบวนการวิจัยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique)

หลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาขึ้นนี้ ไม่ได้มีการทดลองใช้ แต่หาประสิทธิภาพของหลักสูตรโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ตัดสินและประเมินโดยการแสวงหาคำตอบจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาหลักสูตร

งานวิจัยในลักษณะของการวิจัยและพัฒนาที่ใช้รูปแบบการทดลองแบบสอบก่อนและหลังของกลุ่มตัวอย่างที่น่าสนใจอีกงานหนึ่งได้แก่งานวิจัยของสุชาติ ลิ้มตระกูล (2532 : 180-181) เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสำหรับลูกกรรมกรก่อสร้างก่อนวัยเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งขั้นตอนของการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตร ออกเป็น 3 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 สืบหาข้อมูลพื้นฐานเพื่อที่จะนำมาเป็นโครงร่างหลักสูตร โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัย และสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 สร้างโครงร่างของหลักสูตร โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจชุมชนมา กำหนดเป็น จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินผล แล้วทำการประเมินโครงร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 12 คน ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องโดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามจำนวน 1 ฉบับ แล้วนำผลการประเมินและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงหลักสูตรอีกครั้งหนึ่ง

ขั้นที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตร ดำเนินการในลักษณะการประเมินเพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตร โดยการทดลองใช้กับผู้เรียน ว่าทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่

จากผลการวิจัย ได้หลักสูตรสำหรับลูกกรรมกรก่อสร้างก่อนวัยเรียน ที่ประกอบด้วยสภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม เนื้อหาวิชา กิจกรรมและวิธีการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล โดยมีรายละเอียดขององค์ประกอบต่าง ๆ ครอบคลุมด้านการสร้างเสริมความปลอดภัยของตน และการสร้างเสริมสุขนิสัย ซึ่งแต่ละองค์ประกอบสามารถยืดหยุ่นได้ตามสภาพความแตกต่างของชุมชน

งานวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวกับการฝึกอบรมอีกงานหนึ่งของยุวดี ฤาชา (2536 : 84-86) เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนแบบที่ใช้ปัญหาเป็นหลักสำหรับอาจารย์พยาบาล ซึ่งแบ่งขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษาเอกสาร สืบหาสมรรถภาพ และความต้องการฝึกอบรมการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 2 สร้างหลักสูตรฝึกอบรม ให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานและความต้องการฝึกอบรมที่สำรวจได้ในขั้นตอนที่หนึ่ง หลักสูตรที่สร้างขึ้นเป็นหลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการ ใช้หลักการเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นแนวทางในการฝึกอบรม ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และพร้อมที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร และปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้ทราบว่าหลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างขึ้น นำไปใช้แล้วได้ผลตามความคาดหมายหรือไม่ และเพื่อให้ทราบข้อมูลอื่น เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรเพื่อนำไปปรับปรุงหลักสูตรต่อไป โดยการทดลองแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยกลุ่มทดลองได้รับการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมา และกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 4 ศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตร เพื่อประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้เข้าอบรมนำความรู้ความสามารถที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปปฏิบัติจริง ข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนนี้จะเป็นประโยชน์ในการนำไปปรับหลักสูตรฝึกอบรมให้ใช้ได้ดียิ่งขึ้น

จากการพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้พบว่า อาจารย์และนักศึกษามีสมรรถภาพในการเรียนและการสอนแบบที่ใช้ปัญหาเป็นหลักอยู่ในเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาฝึกอบรมการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นหลักสำหรับอาจารย์พยาบาล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมต่อมาก็คืองานของ สุริยา เหมตะศิลป์ (2537 : 173 -174) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพในการพัฒนาหลักสูตรแบบมีฐานมาจากระดับโรงเรียน สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้แบ่งรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรทั้งหมด 7 ขั้นตอน ได้แก่

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน/การวิเคราะห์สถานการณ์
 2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
 3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้
 4. การเสนอแนวทางในการใช้หลักสูตร
 5. การกำหนดมาตรการในการวัดและประเมินผล
 6. การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร
 - 6.1 การประเมินผลโครงสร้างหลักสูตร
 - 6.2 การทดลองใช้หลักสูตร
 - 6.3 การประเมินหาประสิทธิผลของหลักสูตร
 - 6.4 การประเมินผลการใช้หลักสูตรภาคสนาม/การประเมินผลเชิงดำเนินการ
 7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก่อนนำไปใช้
- การประเมินประสิทธิผลหลักสูตรใช้การทดลองเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม โดย

ใช้รูปแบบ Posttest-only Control Group Design โดยสุ่มครูจาก 2 โรงเรียนมาเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ทดสอบด้วยแบบวัดทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรแบบมีฐาน มาจากระดับโรงเรียน แบบทดสอบวัดเจตคติที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาหลักสูตรแบบมีฐานมาจากระดับโรงเรียน แบบทดสอบวัดทักษะการปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรแบบมีฐานมาจากระดับโรงเรียน และมีการสังเกตและประเมินการปฏิบัติงานตามใบงานและการสังเกตและประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติงานกลุ่ม ผลสรุปจากการวิจัย คือ หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพ ในการพัฒนาหลักสูตรแบบมีฐานมาจากระดับโรงเรียน สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษามีประสิทธิภาพ เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพของครู ได้แก่ งานวิจัยของเกศริน มนูญผล (2544) เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อเสริม สมรรถภาพด้านการจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ที่สอดคล้องกับท้องถิ่น โดยมุ่งการฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพให้แก่ครูผู้สอนระดับประถมศึกษา ซึ่งมีขั้นตอนของการดำเนินงาน 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เพื่อรวบรวมข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริม สมรรถภาพครูด้านการจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์
2. การสร้างหลักสูตร โดยการนำข้อมูลพื้นฐานทั้งหมดที่ประมวลได้มาพิจารณา แล้วร่างเป็นหลักสูตร กำหนดหลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ วิธีการฝึกอบรม กิจกรรม สื่อประกอบ และการประเมินผล ประเมินโครงร่าง
3. การทดลองใช้หลักสูตร ใช้รูปแบบการวิจัยแบบหนึ่งกลุ่มทดลองวัดสองครั้ง
4. การประเมินผลหลักสูตร เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และความสอดคล้องของ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่บริบท ตัวป้อน กระบวนการ และผลผลิต

จากการพัฒนาหลักสูตรตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ ทำให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อ เสริมสร้างสมรรถภาพด้านการจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ที่สอดคล้องกับท้องถิ่นที่มี ประสิทธิภาพตรงตามที่ได้กำหนดไว้

จากกระบวนการวิจัยในการพัฒนาหลักสูตรที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ได้แนวคิด เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรนั้นจะเห็นได้ว่า ในการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรที่ได้พัฒนา แล้วนั้นสามารถกระทำได้จากการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญหรือการพิจารณาความสอดคล้อง กับองค์ประกอบภายในแล้ว สามารถตรวจสอบด้วยการทดลองใช้หลักสูตรจริงกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงประสิทธิผลของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นได้อย่างแน่ชัดยิ่งขึ้น รูปแบบที่ใช้ในการ พัฒนาหลักสูตรจะสามารถสรุปได้ในลักษณะวงจรของการพัฒนาหลักสูตรที่แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนสรุปแนวคิดที่ได้เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร และแนวคิดเกี่ยวกับการ ประเมินหลักสูตร

4. กรอบแนวคิดการวิจัยการพัฒนาหลักสูตร

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาโดยการทบทวนเอกสารและงานวิจัย พบว่า สภาพปัญหาพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาอยุ่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่เป็นปัญหาแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคม สภาพการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้สาระที่เป็นความรู้แก่ผู้เรียนเพียงด้านเดียว การสร้างเสริมจริยธรรมในสถานศึกษายังมุ่งให้ความรู้และการะงานการพัฒนาจริยธรรมเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนจริยธรรม รวมทั้งสภาพปัญหาของการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมในแต่ละสาระ ซึ่งแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหา ก็คือ การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนด้วยการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร และจากความจำเป็นทางด้านทิศทางและนโยบายในการพัฒนาบุคคลในสังคมให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เก้า พุทธศักราช 2545 - 2549 และพระราชบัญญัติการศึกษาพุทธศักราช 2542 ที่กำหนดให้สถานศึกษาทำหน้าที่จัดเตรียมสาระของหลักสูตรโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม ในมาตรา 23 ได้เน้นความสำคัญของการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม กระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสมแต่ละระดับ ทำให้จำเป็นที่จะต้องบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละสถานศึกษา รวมทั้งการกำหนดของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2543 ที่ให้สถานศึกษาได้จัดการเรียนการสอนด้วยการบูรณาการ แต่สภาพปัญหาที่พบคือ ครูยังขาดสมรรถภาพในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่สามารถบูรณาการจริยธรรมในการเรียนการสอน ทำให้จำเป็นที่จะต้องสร้างเสริมสมรรถภาพในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา และเนื่องจากยังไม่มีหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางด้านนี้ ผู้วิจัยจึงทำการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษาชั้น โดยมุ่งหวังว่า เมื่อครูมีสมรรถภาพด้านนี้แล้วจะทำให้มีโอกาสนในการพัฒนาตนเองและพัฒนาผู้เรียนได้ดีขึ้น ส่งผลให้การนำใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีความชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งยังส่งเสริมทางด้านการพัฒนาจริยธรรมที่เหมาะสมให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษา สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และยึดแนวการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้วิจัยมีความเชื่อพื้นฐานที่ว่า ครูและนักเรียนทุกคนสามารถพัฒนาตนเอง สามารถเรียนรู้และสร้างความรู้ด้วยตัวเอง มีอิสระที่จะเลือกตามที่ตนเองต้องการ ซึ่งในการพัฒนาหลักสูตรได้ยึดแนวทางการวิจัยและพัฒนา โดยการดำเนินดังนี้

ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีและแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร ตามแนวคิดของ ราล์ฟ ไทเลอร์ (Tyler) ทาบา (Taba) เซเลอร์ และ อเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander) และตามแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตรของไทย ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของวิชย วงษ์ใหญ่ สวัสดิ์ อุทรานันท์ ศูนย์พัฒนาหลักสูตรและงานวิจัยเกี่ยวกับ

การพัฒนาหลักสูตรของไทย สามารถสรุปเป็นรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมในครั้งนี้คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ การร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครั้งนี้ เนื่องจากถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขทางด้านเวลาที่ไม่สามารถติดตามผลของกระบวนการใช้หลักสูตรในระยะยาวได้ และการพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้เป็นการพัฒนาถึงระดับที่ตรวจสอบคุณภาพทางประสิทธิภาพของหลักสูตรจนเป็นที่พอใจและปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้หรือเผยแพร่ในวงกว้าง จึงใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเพียง 4 ขั้นตอนคือ การศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐาน การสร้างหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร และการประเมินและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับทิศทางและนโยบายการพัฒนาสมาชิกในสังคมไทย นโยบายแห่งชาติทางด้านการจัดการศึกษา การพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน แนวคิดและทฤษฎี การพัฒนาจริยธรรม การบูรณาการหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ และแนวคิดการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สภาพปัจจุบัน ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการของครูมัธยมศึกษา รวมทั้งความต้องการการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพด้านนี้ โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาหลักสูตรและการพัฒนาจริยธรรมเกี่ยวกับสมรรถภาพที่จำเป็นในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง การสำรวจโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถภาพและความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ การใช้เทคนิควิจัยแบบเดลฟายกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นในแต่ละกลุ่มสาระที่ต้องการให้พัฒนาจริยธรรมนักเรียน ข้อมูลที่ประมวลได้ทั้งหมดเหล่านี้นำมาใช้พิจารณาประกอบการร่างหลักสูตรฝึกอบรม

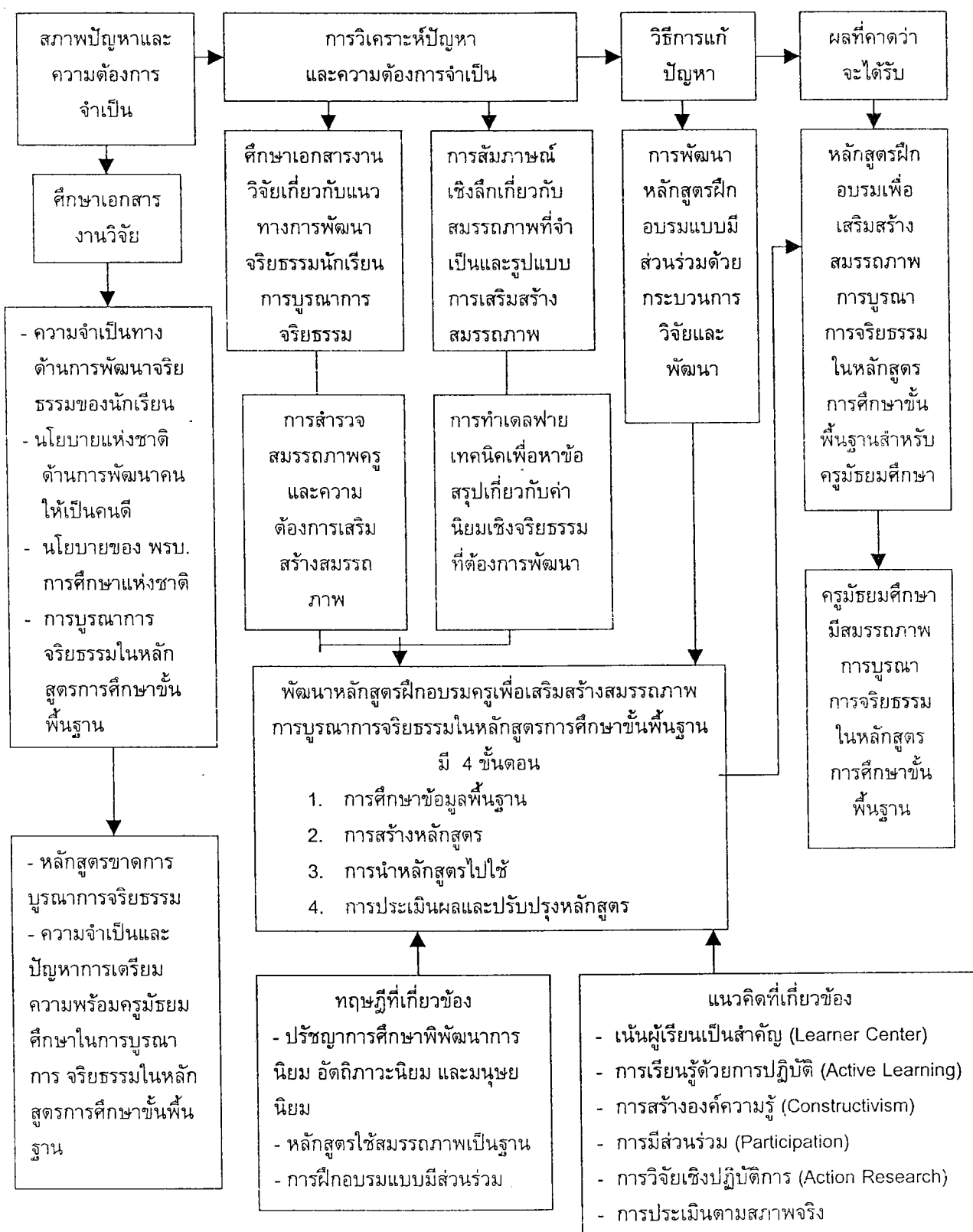
แนวคิดในการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา ลักษณะของหลักสูตรจะเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถภาพของผู้เข้ารับการพัฒนา จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย พบว่า ปรัชญาการศึกษาที่เหมาะสมในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคือ แนวคิดทางปรัชญากลุ่มพิพัฒนาการนิยม ที่มีแนวคิดในการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ (Learning by Doing) การเรียนรู้ด้วยวิธีการแก้ปัญหา (Problem Solving) เพื่อปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงตนเองและสังคม นอกจากนั้น แนวคิดของปรัชญาการศึกษากลุ่มอัตถิภาวะนิยมที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้เลือกทั้งหมด มุ่งให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเองเป็นสำคัญ รู้จักพัฒนาดตนเองให้มีสมรรถภาพและความรับผิดชอบ สอดคล้องกับแนวคิดทางจิตวิทยาการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยมที่ให้ความสำคัญต่อมนุษย์ เชื่อในศักยภาพของ

มนุษย์ แนวคิดดังกล่าวนำมาใช้ในการกำหนดบทบาทของวิทยากร ให้ทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวยการเรียนรู้ เป็นผู้คอยชี้แนะแนวทางในการศึกษาค้นคว้า กระตุ้นให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้จักตนเองและใช้ความสามารถของตนเอง สร้างความรู้ด้วยตนเอง และประยุกต์นำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ กิจกรรมที่ฝึกอบรมจึงเป็นกิจกรรมที่มีความหมาย หลักสูตรที่ร่างขึ้นนี้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อให้ครูมัธยมศึกษามีความรู้ เจตคติ และทักษะปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื้อหา สาระของหลักสูตรพิจารณาจากหลักการแนวคิด รวมทั้งแนวทางการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน แนวคิดการบูรณาการหลักสูตร จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาหลักสูตร การสำรวจความคิดเห็นจากครูมัธยมศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ส่วนวิธีการฝึกอบรมนั้น จะเป็นการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม โดยให้โอกาสผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การบริหารหลักสูตร การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งการตัดสินใจเลือกค่านิยมเชิง จริยธรรมที่จำเป็นมาบูรณาการในหลักสูตร การเรียนรู้และการฝึกอบรม จะเน้นการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เน้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสำคัญ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม สำหรับการประเมินการเรียนรู้นั้นจะประเมินจากสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งด้านความรู้วัดด้วยแบบทดสอบวัดความรู้ ด้านเจตคติ วัดด้วยแบบสอบถาม ทำการทดสอบก่อนและหลังดำเนินการฝึกอบรม ด้านทักษะจากการสังเกตการปฏิบัติงานและการประเมินด้วยแบบประเมินผลงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่พัฒนาหลักสูตรบูรณาการจริยธรรมคนละ 1 หน่วยการเรียนรู้ การประเมินยึดแนวคิดการมีส่วนร่วมในการประเมินโดยให้ผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรมร่วมประเมินผลงานของตนเองและของเพื่อนผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม และประเมินความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรโดยผู้เข้ารับการฝึกอบรม

หลักสูตรที่ได้รับการวางแผนและสร้างเป็นโครงสร้างหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วจึงนำมาแก้ไข ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองฝึกอบรมครูมัธยมศึกษากลุ่มเป้าหมายโดยจัดการฝึกอบรมตามโครงการและตามตารางการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมที่กำหนด

การประเมินผลและการปรับปรุงหลักสูตร เป็นการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร หลังจากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ เพื่อรวบรวมข้อมูลและข้อเสนอแนะต่าง ๆ การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรนี้พิจารณาจากเกณฑ์ในการพิจารณาประสิทธิภาพของหลักสูตร ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งข้อคิดเห็นที่ได้จากผู้เข้ารับการฝึกอบรมในการทดลองใช้หลักสูตร ปรับปรุงหลักสูตรในส่วนที่ยังพบข้อบกพร่องอยู่ เพื่อให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมสำหรับเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรที่มีความสมบูรณ์มากที่สุด

กรอบแนวคิดในการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้ สามารถสรุปได้ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 กรอบแนวคิดการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีขั้นตอนของการดำเนินงาน 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา เพื่อนำมาสร้างหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้เข้าอบรม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสมรรถภาพ โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview)

ส่วนที่ 2 การสำรวจสมรรถภาพและความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัธยมศึกษา

ส่วนที่ 3 การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา โดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi Technique)

ส่วนที่ 4 การศึกษาเอกสาร งานวิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญที่ได้จากการศึกษาในส่วนที่ 1 เกี่ยวกับองค์ประกอบและรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การสร้างโครงร่างหลักสูตร เป็นการสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในขั้นตอนที่ 1

ส่วนที่ 2 การตรวจสอบโครงร่างหลักสูตร เป็นการนำโครงร่างหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร

ส่วนที่ 3 การปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร เป็นนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับครูมัธยมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การศึกษานำร่อง (Pilot Study) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการใช้หลักสูตรในสถานการณ์จริง

ส่วนที่ 2 การทดลองใช้หลักสูตร เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรกับกลุ่มตัวอย่างครูมัธยมศึกษา แล้วประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร เป็นการตรวจสอบประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมที่มีลักษณะสมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษาต่อไป

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรทั้ง 4 ขั้นตอน ดังแสดงในตาราง 1

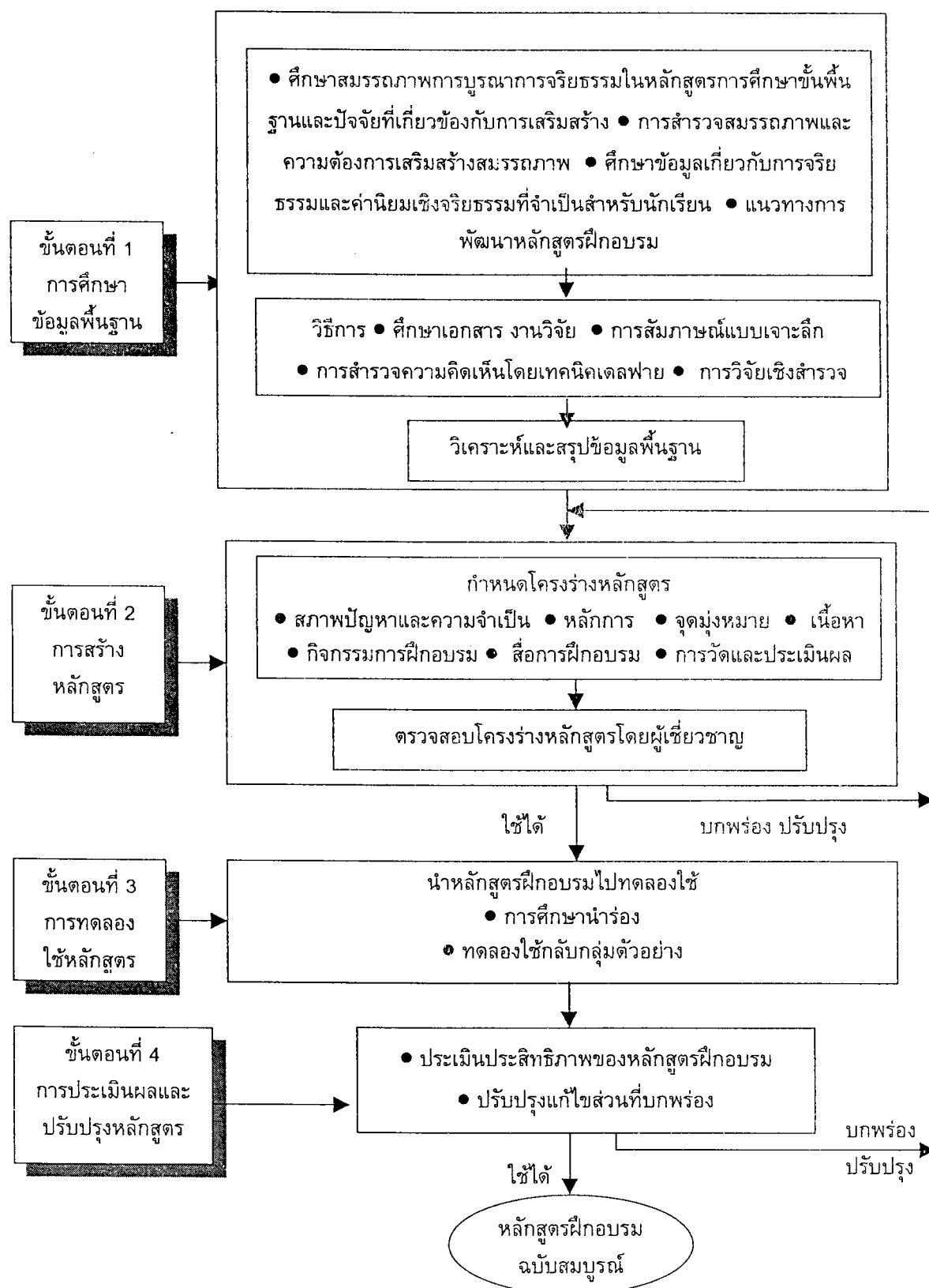
ตาราง 1 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา

ขั้นตอนการวิจัย	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินการ	แหล่งข้อมูล	ผลที่ได้
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน	1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสมรรถภาพและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	- การสัมภาษณ์เชิงลึก	- ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 คน	-สมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร - ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสมรรถภาพ
	2. เพื่อสำรวจสมรรถภาพและความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัธยมศึกษา	- การวิจัยเชิงสำรวจ	- ครูมัธยมศึกษาจำนวน 353 คน	- สภาพปัจจุบันของสมรรถภาพและความต้องการเสริมสร้างของครูมัธยมศึกษา
	3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา	- เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย	-ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 191 คน	- ข้อเสนอเกี่ยวกับจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็น
	4. เพื่อศึกษาเอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบและรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรม	- ศึกษาเอกสารงานวิจัย	- เอกสารและงานวิจัย	- ข้อเสนอเกี่ยวกับองค์ประกอบและรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรม

ตาราง 1 (ต่อ)

ขั้นตอนการวิจัย	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินการ	แหล่งข้อมูล	ผลที่ได้
ขั้นตอนที่ 2 การสร้าง หลักสูตร	1. เพื่อร่างโครงร่างเอกสารหลักสูตรสำหรับการฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรสำหรับครูมัธยมศึกษา 2. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม	- เขียนโครงร่างหลักสูตร - ผู้เชี่ยวชาญประเมินโครงร่างหลักสูตรและให้ข้อเสนอแนะ	- ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในขั้นตอนที่ 1 - ผู้เชี่ยวชาญ 10 คน	- โครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม - โครงร่างหลักสูตรที่ผ่านการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง
ขั้นตอนที่ 3 การทดลอง ใช้หลักสูตร	1. เพื่อศึกษานำร่องหลักสูตรในสถานการณ์จริง 2. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรกับกลุ่มตัวอย่างครูมัธยมศึกษา	- ศึกษานำร่องโดยทดลองกับกลุ่มขนาดเล็ก - ออกแบบการทดลองเป็นแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังใช้หลักสูตร	- กลุ่มตัวอย่าง 15 คน - กลุ่มตัวอย่าง 30 คน	- ผลการประเมินความเหมาะสมการใช้หลักสูตร - ผลการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม
ขั้นตอนที่ 4 การประเมิน ผลและปรับปรุง หลักสูตร	1. เพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมหลังจากนำไปทดลองใช้ 2. เพื่อปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์	- ประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรตามเกณฑ์ที่กำหนด - ปรับปรุงแก้ไขเอกสารหลักสูตรในส่วนที่บกพร่อง	- ข้อมูลจากการทดลองใช้หลักสูตร - ผลจากการประเมินประสิทธิภาพและข้อเสนอแนะ	- หลักสูตรฝึกอบรมที่มีความสมบูรณ์เหมาะสม

จากขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรที่ปรากฏในตาราง 1 สามารถแสดงเป็นแผนภาพกระบวนการพัฒนาหลักสูตรได้ดังภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 7 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา

การดำเนินงานตามขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรทั้ง 4 ขั้นตอนดังกล่าวมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

เป็นการดำเนินงานเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ 1. การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสมรรถภาพ 2. การสำรวจสมรรถภาพและความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัธยมศึกษา 3. การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา โดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi Technique) และ 4. การศึกษาเอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบและรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสมรรถภาพ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร รวมทั้งสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) เพื่อให้ได้รายละเอียดที่จำเป็นตรงกันมากที่สุด ในขั้นตอนนี้มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับครูมัธยมศึกษา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูและผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนา จริยธรรม ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างมาแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาจริยธรรม จำนวน 8 คนที่มีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์ของผู้เชี่ยวชาญดังนี้

2.1 มีวุฒิทางการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาโทขึ้นไป

2.2 มีประสบการณ์ในการจัดทำหลักสูตรอบรมครูหรือหลักสูตรที่เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมมาไม่น้อยกว่า 3 หลักสูตรหรือ

2.3 ยินดีให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในขั้นนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ซึ่งใช้คำถามที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา ประเด็นคำถามเป็นแบบปลายเปิดที่มีแนวทางการสัมภาษณ์ดังนี้

3.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอายุ การศึกษา อาชีพ และสถานที่ทำงาน

3.2 ข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูและการพัฒนาจริยธรรม ความพึงพอใจจากผลการปฏิบัติการฝึกอบรม ปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวกับการฝึกอบรมและพัฒนาจริยธรรม

3.3 ข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถภาพทางด้านการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัศึกษามีอะไรบ้าง

3.3.1 ด้านความรู้ ครูที่จะบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรควรมีความรู้เรื่องใดบ้าง และจะเรียนรู้สิ่งนี้ได้อย่างไร

3.3.2 ด้านเจตคติ ครูที่พัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการจริยธรรมควรมีเจตคติหรือความรู้สึกลต่อการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างไร ความรู้สึกหรือเจตคติอย่างไรที่จะช่วยเสริมสร้างให้ประสบผลสำเร็จในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และจะเสริมสร้างความรู้สึกดังกล่าวได้อย่างไร

3.3.3 ด้านทักษะ ครูมัธยมศึกษาควรมีทักษะที่จำเป็นในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอะไรบ้าง

3.4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา รวมถึงข้อเสนอแนะต่าง ๆ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลหลัก และดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 4-19 พฤศจิกายน 2545

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อสรุปจากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้นำมาหาข้อสรุปเกี่ยวกับสมรรถภาพการบูรณาการ จริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับครูมัธยมศึกษา องค์ประกอบและรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

ส่วนที่ 2 การสำรวจสมรรถภาพและความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัธยมศึกษา

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ เป็นการสำรวจสมรรถภาพและความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูโรงเรียนมัธยม

ศึกษา ซึ่งสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มาจากข้อสรุปในส่วนที่ 1 การสำรวจมีรายละเอียดดังนี้

1. วัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสมรรถภาพและความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัธยมศึกษา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยทำการสำรวจสมรรถภาพและความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ ทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยขั้นตอนแรกสุ่มจากโรงเรียนทั้งหมด 63 โรงเรียน โดยกำหนดขนาดของโรงเรียนเป็นเกณฑ์ในการสุ่มได้โรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 12 โรงเรียน ขนาดกลางจำนวน 14 โรงเรียน ขนาดใหญ่จำนวน 5 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษจำนวน 2 โรงเรียน แล้วสุ่มเลือกครูในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างในอัตราส่วน 1 : 5 โดยกำหนดให้ได้ครูในแต่ละกลุ่มสาระมีจำนวนเท่ากัน ได้ครูทั้งหมดจำนวน 353 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างแบบสำรวจสมรรถภาพ และความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีขั้นตอนการสร้างดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับหลักการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2 วิเคราะห์ประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับสมรรถภาพทางด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติการบูรณาการในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.3 ศึกษาผลการวิจัยที่ได้จากส่วนที่ 1 การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จำเป็น

3.4 สร้างแบบสำรวจสมรรถภาพและความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วนดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เป็นข้อความให้เลือกตอบหรือเติมคำลงในช่องว่าง

ส่วนที่ 2 การสำรวจสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ มีรายละเอียดดังนี้

3.4.1 แบบวัดสมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจ เป็นแบบประเมินตนเองด้านความรู้ความเข้าใจในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัธยมศึกษา มีขั้นตอนการสร้างดังต่อไปนี้

1) ศึกษาสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านความรู้ความเข้าใจ

2) สร้างแบบวัดสมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจเป็นแบบวัดมาตรา

ส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ให้ผู้ตอบประเมินจำนวน 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

3) ประเมินค่าความเหมาะสมและความสอดคล้องของแบบวัดสมรรถภาพทางด้านความรู้ความเข้าใจ โดยนำแบบวัดสมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบวัดสมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจโดยพิจารณาความสอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจที่ต้องการประเมิน ความเหมาะสมของข้อคำถามและภาษาที่ใช้ ผลการตรวจสอบพบว่า ข้อคำถามทุกข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.50 และค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากกว่า 3.50 (ภาคผนวก ค)

4) หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดสมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจ โดยนำไปทดสอบกับครูมัธยมศึกษา โรงเรียนบำเหน็จณรงค์วิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α -coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89

5) หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดสมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจ ด้วยการวิเคราะห์ค่าจำแนก t-test คัดเลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 1.75 ขึ้นไป ได้แบบวัดสมรรถภาพทางด้านเจตคติจำนวน 15 ข้อ ผลการวิเคราะห์พบว่า ข้อคำถามทุกข้อ มีค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 1.84 - 7.23 (ภาคผนวก ค)

3.4.2 แบบวัดสมรรถภาพด้านเจตคติ เป็นแบบประเมินตนเองด้านเจตคติต่อการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัธยมศึกษา มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1) ศึกษาสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านเจตคติ

2) สร้างแบบวัดสมรรถภาพด้านเจตคติเป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ให้ผู้ตอบประเมินจำนวน 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มีลักษณะเป็นข้อความทั้งทางบวกและทางลบ

3) ประเมินค่าความเหมาะสมและความสอดคล้องของแบบวัดสมรรถภาพทางด้านเจตคติ โดยนำแบบวัดสมรรถภาพด้านเจตคติไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบวัดสมรรถภาพด้านเจตคติโดยพิจารณาความสอดคล้องกับเจตคติที่ต้องการประเมิน ความเหมาะสมของข้อคำถามและภาษาที่ใช้ ผลการตรวจสอบพบว่า ข้อคำถามทุกข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.50 และค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากกว่า 3.50 (ภาคผนวก ค)

4) หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดสมรรถภาพด้านเจตคติ โดยนำไปทดสอบกับครูมัธยมศึกษา โรงเรียนบำเหน็จณรงค์วิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.83

5) หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดสมรรถภาพด้านเจตคติ ด้วยการวิเคราะห์ค่าจำแนก t-test คัดเลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 1.75 ขึ้นไป ได้แบบวัดสมรรถภาพทางด้านเจตคติจำนวน 15 ข้อ ผลการวิเคราะห์พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 1.84 - 5.35 (ภาคผนวก ค)

3.4.3 แบบวัดสมรรถภาพด้านทักษะปฏิบัติ เป็นแบบประเมินความสามารถของตนเองด้านทักษะปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีขั้นตอนในการสร้างดังต่อไปนี้

1) ศึกษาสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านทักษะปฏิบัติ

2) สร้างแบบวัดสมรรถภาพด้านทักษะปฏิบัติเป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ให้ผู้ตอบประเมินจำนวน 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

3) ประเมินค่าความเหมาะสมและความสอดคล้องของแบบวัดสมรรถภาพทางด้านทักษะปฏิบัติ โดยนำแบบวัดสมรรถภาพด้านทักษะปฏิบัติไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านวัดและประเมินผล จำนวน 4 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบวัดสมรรถภาพด้านทักษะปฏิบัติโดยพิจารณาความสอดคล้องกับทักษะปฏิบัติที่ต้องการประเมิน ความเหมาะสมของข้อคำถามและภาษาที่ใช้ ผลการตรวจสอบพบว่า ข้อคำถามทุกข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.50 และค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากกว่า 3.50 (ภาคผนวก ค)

4) หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดสมรรถภาพด้านทักษะปฏิบัติ โดยนำไปทดสอบกับครูมัธยมศึกษา โรงเรียนบำเหน็จณรงค์วิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน จังหวัดชัยภูมิ แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาสัมประสิทธิ์อัลฟ่า ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92

5) หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดสมรรถภาพด้านทักษะปฏิบัติ ด้วยการวิเคราะห์ค่าจำแนก t-test คัดเลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 1.75 ขึ้นไป ได้แบบวัดสมรรถภาพทางด้านทักษะปฏิบัติจำนวน 15 ข้อ ผลการวิเคราะห์พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 3.17 - 5.26 (ภาคผนวก ค)

เกณฑ์สำหรับการพิจารณาสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ ด้านทักษะปฏิบัติ มีดังนี้

คะแนน 4.50 – 5.00 หมายความว่า มีสมรรถภาพในระดับดีมาก

คะแนน 3.50 – 4.49 หมายความว่า มีสมรรถภาพในระดับดี

คะแนน 2.50 – 3.49 หมายความว่า มีสมรรถภาพในระดับปานกลาง

คะแนน 1.50 – 2.49 หมายความว่า มีสมรรถภาพในระดับพอใช้

คะแนน 1.00 – 1.49 หมายความว่า มีสมรรถภาพในระดับไม่ดี

ส่วนที่ 3 ความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นแบบข้อความเลือกตอบ หรือเติมคำลงในช่องว่างเกี่ยวกับความต้องการสร้างเสริมสมรรถภาพ ช่วงระยะเวลา และวิธีการเสริมสร้างสมรรถภาพ ตลอดจนความตั้งใจที่จะสร้างเสริมสมรรถภาพและการนำไปประยุกต์ใช้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ส่งแบบสำรวจที่ปรับปรุงแล้วแก้ไขให้เป็นฉบับสมบูรณ์แล้วนี้ ไปยังกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยดำเนินการติดต่อกับทางโรงเรียนและเป็นผู้นำไปให้กับหัวหน้าสถานศึกษาเพื่อส่งให้กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง ในระหว่างวันที่ 27 พฤศจิกายน 2545 ถึงวันที่ 4 ธันวาคม 2545 โดยผู้วิจัยกำหนดเวลาในการส่งคืน 2 สัปดาห์หลังจากที่ได้รับแบบสอบถามแล้ว และเก็บรวบรวมข้อมูลได้คืนทั้งหมดเป็นจำนวน 353 ชุด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในขั้นนี้เป็นการสำรวจข้อมูลพื้นฐานสำหรับการนำมาพัฒนาหลักสูตรสำหรับการฝึกอบรมเท่านั้น ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยขั้นตอนนี้ จึงใช้สถิติบรรยาย โดยการหาค่าเฉลี่ยของคะแนนสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร และหาค่าร้อยละของความต้องการสร้างเสริมสมรรถภาพโดยการอบรม โดยกำหนดว่ากลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละด้านมากกว่า 3.50 และมีความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถภาพมากกว่าร้อยละ 80 ขึ้นไป

ส่วนที่ 3 การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา โดยประยุกต์ใช้เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi-Technique) เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐาน โดยมีจุดประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาจริยธรรมนักเรียนที่ต้องการพัฒนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และค่านิยมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ควรได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น โดยแยกตามกลุ่มสาระที่ได้กำหนดไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ไว้แล้ว ตามการรับรู้ของครูมัธยมศึกษา ที่เกิดจากการดำเนินการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ดังนั้นข้อมูลพื้นฐานในครั้งนี้จึงได้จากครูผู้สอนซึ่งเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด โดยประยุกต์ใช้เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟายเทคนิค มีรายละเอียดดังนี้

1. วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาที่ต้องการพัฒนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดผู้เชี่ยวชาญในที่นี้ ประกอบด้วยครูมัธยมศึกษาที่มีความรู้ความสามารถด้านการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาและเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ใกล้ชิดกับนักเรียนมัธยมศึกษามากที่สุดโดยแยกตามกลุ่มสาระต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ กลุ่มสาระภาษาไทย กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ กลุ่มสาระศิลปะ กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กลุ่มสาระละ 17 - 23 คน โดยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญดังต่อไปนี้

1. มีวุฒิทางการศึกษาดั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป

2. มีตำแหน่งทางวิชาการเป็นอาจารย์ 3 หรือ อาจารย์ 2 ระดับ 7 ซึ่งทำหน้าที่หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และมีประสบการณ์ในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 3 ปี นับถึงปัจจุบัน

3. สังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชัยภูมิและจังหวัดนครราชสีมา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในขั้นนี้ เป็นแบบสอบถามซึ่งใช้คำถามที่เกี่ยวข้องกับการสอบถามสภาพปัญหาจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาและจริยธรรมและค่านิยมในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่จำเป็นต้องการบูรณาการในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นเครื่องมือการวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 แบบสอบถามรอบที่ 1 ผู้วิจัยนำผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยในขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นแนวทางและกรอบของแบบสอบถามรอบที่ 1 โดยแบ่งการถามความคิดเห็นเกี่ยวกับกับจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่เป็นปัญหา ควรได้รับการบูรณาการในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามกลุ่มสาระที่ได้กำหนดไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตอบได้โดยอิสระ เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จแล้วส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบที่เที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและสำนวนภาษา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ส่งแบบสอบถามสอบถามรอบที่ 1 ให้ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มสาระละ 17-23 คน ได้ตอบตามความคิดเห็นของตนเองอย่างอิสระ ผู้วิจัยได้รวบรวมคำตอบที่เป็น จริยธรรมที่จำเป็นในการบูรณาการในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการจัดอันดับของจริยธรรมพื้นฐานที่จำเป็นของนักเรียนมัธยมศึกษา มาสร้างเป็นแบบสอบถามรอบที่ 2

3.2 แบบสอบถามรอบที่ 2 ผู้วิจัยได้รวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มสาระละ 17-23 คน ที่ได้จากการตอบแบบสอบถามรอบที่ 1 และข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัย มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามรอบที่ 2 ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากนั้นนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและสำนวนภาษาแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำมาให้ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มตัวอย่างชุดเดิมตอบตามความคิดเห็นของตนเองอย่างอิสระ โดยให้น้ำหนักคะแนนความเป็นไปได้ของข้อคำถามแต่ละข้อ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในรอบที่ 2 แล้วนำคำตอบที่ได้มาคำนวณหาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ของแต่ละคำถามแล้วแปลความ

หมายของคำตอบในรอบนี้เป็นจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลในรอบที่ 1 ผู้วิจัยติดต่อผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดเป็นรายบุคคล แล้วจึงส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และผู้วิจัยดำเนินการส่งเองตั้งแต่วันที่ 15 พฤศจิกายน 2545 พร้อมทั้งชี้แจงรายละเอียด กำหนดวันนัดในการส่งคืนแบบสอบถามให้ผู้วิจัย และได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งทางไปรษณีย์ และเก็บด้วยตนเอง การเก็บรวบรวมข้อมูลในรอบที่ 1 ได้ครบในวันที่ 5 ธันวาคม 2545

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลในรอบที่ 2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามในรอบที่ 2 ซึ่งเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ส่งถึงผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมทั้งหมดทางไปรษณีย์ในวันที่ 24 ธันวาคม 2545 เพื่อประเมินความคิดเห็นในแต่ละข้อความ กำหนดวันรับคืนแบบสอบถามโดยส่งกลับทางไปรษณีย์และผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง การเก็บรวบรวมข้อมูลในรอบที่ 2 ได้ครบในวันที่ 15 มกราคม 2546

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้โดยใช้แบบสอบถามทั้งหมด 2 รอบ และวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละรอบดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลรอบที่ 1 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระต่อข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความจำเป็นในการพัฒนาจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาที่ต้องการบูรณาการในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน แยกตามกลุ่มสาระ นำมารวบรวมกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลรอบที่ 2 จากคำตอบในรอบที่ 1 นำมาสร้างเป็นแบบสอบถามรอบที่ 2 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นในแต่ละกลุ่มสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าคะแนน 5 ระดับ คำตอบของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยควอไทล์ของแต่ละข้อความ ถือเกณฑ์การแปลผลตามเกณฑ์ของชินธุา วิทยานุมาส (2530 : 30 – 33) ดังนี้

5.2.1 ค่ามัธยฐานที่คำนวณได้จากคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแปลความหมายได้ดังนี้

ค่ามัธยฐานระหว่าง 1.00 - 1.49 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าจริยธรรมหรือค่านิยมเชิงจริยธรรมนั้นมีความจำเป็นน้อยที่สุดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

ค่ามัธยฐานระหว่าง 1.50 - 2.49 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าจริยธรรมหรือค่านิยมเชิงจริยธรรมนั้นมีความจำเป็นน้อยสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

ค่ามัธยฐานระหว่าง 2.50 - 3.49 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า จริยธรรมหรือค่านิยมเชิงจริยธรรมนั้นมีความจำเป็นระดับปานกลางสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

ค่ามัธยฐานระหว่าง 3.50 - 4.49 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า จริยธรรมหรือค่านิยมเชิงจริยธรรมนั้นมีความจำเป็นมากสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

ค่ามัธยฐานระหว่าง 4.50 - 5.00 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า จริยธรรมหรือค่านิยมเชิงจริยธรรมนั้นมีความจำเป็นมากที่สุดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

5.2.1 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่คำนวณได้จากคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแปล ความหมาย โดยการคำนวณความแตกต่างระหว่างควอไทล์ที่ 3 กับควอไทล์ที่ 1 ถ้าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1.50 หมายถึง ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีความ สอดคล้องกัน ถ้าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์มากกว่า 1.50 หมายถึง ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ไม่สอดคล้องกัน

จากคำตอบในรอบที่ 2 เมื่อนำมาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ การพิจารณาข้อคำถามที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์มีค่าน้อย หรือเท่ากับ 1.50 ผู้วิจัยถือว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าข้อความนั้นเป็นจริยธรรมและค่านิยม เชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาต้องพัฒนาด้วยการบูรณาการในหลักสูตร ผู้วิจัยพิจารณาถึงจริยธรรมที่มีความสำคัญ 3 อันดับแรกและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่เป็นแกนร่วม ของแต่ละกลุ่มสาระมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างโครงร่างหลักสูตรต่อไป

ส่วนที่ 4 ศึกษาเอกสาร งานวิจัย ที่เกี่ยวกับองค์ประกอบและรูปแบบของหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร โดยศึกษาแนวคิดการ พัฒนาหลักสูตร การพัฒนาจริยธรรม การบูรณาการ ปรัชญาและจิตวิทยาการศึกษา การเรียนรู้ แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางและประกอบการร่างหลักสูตร ออกแบบ หลักสูตร โดยมีโครงสร้างหลักสูตร คือ สภาพปัญหาและความจำเป็น หลักการ เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ วิธีการฝึกอบรม กิจกรรม สื่อประกอบ และการประเมินผลหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร

ผู้วิจัยนำข้อมูลพื้นฐานที่ได้มากำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร และกำหนด องค์ประกอบของหลักสูตร คือ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ วิธีการฝึกอบรม กิจกรรมการ ฝึกอบรม สื่อประกอบ และการประเมินผลหลักสูตร การดำเนินการแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การสร้างโครงร่างหลักสูตร และการประเมินโครงร่างหลักสูตร

ส่วนที่ 1 การสร้างโครงร่างหลักสูตร โครงร่างหลักสูตรมีองค์ประกอบดังนี้

1. สภาพปัญหาและความจำเป็น กำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการเขียนจุดมุ่งหมายของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. หลักการ นำข้อมูลพื้นฐานที่ได้มาพิจารณากำหนดหลักการของหลักสูตรว่ามีลักษณะและจุดเน้นของหลักสูตรอย่างไร มุ่งเน้นการเรียนรู้กลุ่มเป้าหมายใด และมีวิธีการใช้หลักสูตรเฉพาะอย่างไร
3. เป้าหมายของหลักสูตร เพื่อให้ทราบถึงเป้าหมายของหลักสูตรเกี่ยวกับการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรक्रमมัธยมศึกษาอย่างไร
4. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรและการบูรณาการจริยธรรมแล้วนำมากำหนดเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพื่อให้ทราบว่าหลักสูตรนี้มีจุดมุ่งหมายอย่างไร ให้สอดคล้องกับหลักการ สภาพปัญหาและความจำเป็น ด้วยการคาดหวังว่าเมื่อได้ดำเนินการตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้วสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ สำหรับการวิจัยครั้งนี้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ
5. เนื้อหาสาระของหลักสูตร เป็นการนำข้อมูลพื้นฐานที่รวบรวมได้มาพิจารณากำหนดเป็นเนื้อหาสาระของหลักสูตรฝึกอบรม โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร แบ่งออกเป็น ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรม การบูรณาการจริยธรรม ค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นในการพัฒนาสำหรับนักเรียนแต่ละกลุ่มสาระ การปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
6. วิธีการฝึกอบรม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ มากำหนดเป็นวิธีการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นหลัก การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและการมีปฏิสัมพันธ์กลุ่มย่อย เน้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงธรรมชาติ ความต้องการ ความแตกต่างและศักยภาพของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งการฝึกอบรมโดยใช้การเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการจริยธรรม ตามขั้นตอนของ เคมมิส (McKernan. 1996 : 25-26 ; citing Kemmis. 1988) คือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Action) การสังเกตการปฏิบัติงาน (Observation) และการสะท้อนกลับ (Reflection on Action) ซึ่งสามารถแสดงตัวอย่างขั้นตอนรายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการจริยธรรม ดังต่อไปนี้

6.1 ขั้นการวางแผน เป็นขั้นตอนที่ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมร่วมกำหนดแผนการโดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการจริยธรรมซึ่งมีกิจกรรมย่อยดังต่อไปนี้

6.1.1 วางแผนการ ผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรม ปฏิบัติการวิเคราะห์ผู้เรียน สภาพปัจจุบัน วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ กำหนดคำอธิบายรายวิชา กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง กำหนดค่านิยมเชิงจริยธรรมที่ต้องการบูรณาการให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงโดยใช้ หัวเรื่องเป็นหลักในแต่ละกลุ่มสาระ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ กำหนดจุดประสงค์และขอบข่าย เนื้อหา รวมทั้งข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการประเมินผลการเรียนรู้

6.1.2 การปฏิบัติ ผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรม ปฏิบัติการเขียนแผนการ พัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการจริยธรรมโดยแยกตามกลุ่มสาระ

6.1.3 การสังเกตการปฏิบัติงาน ผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรม ประเมิน ผลการนำเสนอการเขียนแผนปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

6.1.4 การสะท้อนกลับ ผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรมร่วมกันอภิปรายสรุปผล การเขียนแผนปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เสนอแนะแนวทาง ในแก้ไขสำหรับการปรับปรุงแผนปฏิบัติการ

ผลที่ได้จากการจัดกิจกรรมการวางแผนนี้ ได้แก่ แผนปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเพื่อนำมาเป็นข้อมูล พื้นฐานในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

6.2 ขั้นปฏิบัติ เป็นการปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน โดยมีกิจกรรมการปฏิบัติการดังนี้

6.2.1 ช้วางแผน ผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรม ออกแบบและจัดทำโครงสร้าง หลักสูตรแบบบูรณาการจริยธรรม แยกตามกลุ่มสาระ

6.2.2 การปฏิบัติ ผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรมการบูรณาการจริยธรรมใน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามโครงสร้างที่ได้วางแผนไว้ในแต่ละกลุ่มสาระ คนละ 1 หน่วย การเรียนรู้

6.2.3 การสังเกตการปฏิบัติงาน ผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรมร่วมประเมินผล การนำเสนอการปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

6.2.4 การสะท้อนกลับ ผู้เข้าร่วมอบรมร่วมอภิปรายสรุป ช้แนะแนว ทางในการแก้ไขสำหรับปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรแบบบูรณาการจริยธรรม

ผลที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมขั้นนี้ ได้แก่ หลักสูตรแบบการบูรณาการ จริยธรรมที่ผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรมได้พัฒนาขึ้นคนละ 1 หน่วยการเรียนรู้ ตามสาระการเรียนรู้ที่ตนเองรับผิดชอบ

6.3 ขั้นสังเกตการปฏิบัติงาน เป็นการนำเสนอการใช้หลักสูตรบูรณาการ จริยธรรม ซึ่งผู้เข้าร่วมฝึกอบรมได้พัฒนาขึ้น โดยมีขั้นตอนของกิจกรรมดังต่อไปนี้

6.3.1 การวางแผน เป็นการวางแผนการเพื่อทำการนำเสนอหลักสูตรแบบ บูรณาการจริยธรรมโดยการสาธิตให้กับผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรม เป็นการเตรียมการก่อนการทดลอง

ใช้หลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นจากกระบวนการทั้งหมด รวมทั้งเตรียมการประเมินผลหลักสูตรฉบับร่าง ของแต่ละกลุ่มสาระ

6.3.2 การปฏิบัติ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสาธิตการใช้หลักสูตรแบบบูรณาการจริยธรรมที่ได้พัฒนาขึ้นโดยแยกตามกลุ่มสาระ

6.3.3 การสังเกตการปฏิบัติงาน ผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันสังเกตการปฏิบัติการสาธิตใช้หลักสูตรแบบบูรณาการจริยธรรมและร่วมประเมินการทดลองใช้หลักสูตรโดยใช้แบบประเมินผล สังเกตและสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรม นอกจากนั้นยังให้กลุ่มตัวอย่างได้มีส่วนร่วมในการประเมินหลักสูตรจากแบบประเมินที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้พัฒนา

6.3.4 การสะท้อนกลับ เป็นการนำผลที่ได้จากการสังเกต และการประเมินการทดลองใช้หลักสูตรแบบบูรณาการจริยธรรม โดยพิจารณาจุดเด่น จุดด้อยของหลักสูตรแบบบูรณาการจริยธรรมที่ผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรมได้พิจารณา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขสำหรับการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานครั้งต่อไป ผลที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมขั้นนี้ได้แก่ การสังเกตผลการปฏิบัติงาน และการนำเสนอผลงานผู้เข้ารับการฝึกอบรม และการประเมินผลงานการสาธิตร่วมกัน

6.4 ขั้นการสะท้อนกลับ เป็นการนำผลจากการประเมินผลมาพิจารณาปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตร และรายงานสรุปผลการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งมีกิจกรรมตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

6.4.1 การวางแผน ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเกี่ยวกับการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน วางแผนการเพื่อเขียนรายงานสรุปผลการพัฒนาหลักสูตร ตามที่ได้ปฏิบัติ

6.4.2 การปฏิบัติ เป็นการปฏิบัติการเขียนรายงานสรุปเกี่ยวกับการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนำเสนอต่อผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรม

6.4.3 การสังเกตการปฏิบัติงาน เป็นการประเมินงานเขียนรายงานสรุปผลการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรม ร่วมกันวิพากษ์ วิจารณ์งานเขียนของเพื่อนร่วมงาน โดยในแต่ละผลงานจะมีผู้ประเมินร่วมกัน คือ ผู้วิจัย วิทยากรประจำกลุ่ม เพื่อนสมาชิกในกลุ่มและเจ้าของผลงาน

6.4.4 การสะท้อนกลับ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันสรุปผลและประเมินผลการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการจริยธรรม การสาธิตการใช้หลักสูตร เพื่อนำประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในการปรับปรุงการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้สมบูรณ์ในแต่ละกลุ่มสาระให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นวงจรรอบต่อไปของการอบรมด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ผลที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมขั้นนี้ได้แก่ การประเมินผลงานการปฏิบัติการ
บูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงผลงานการ
บูรณาการจริยธรรมว่ามีจุดเด่นจุดด้อยอย่างไร

สำหรับการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางด้านเจตคติที่เอื้อต่อการ
บูรณาการ จริยธรรมในหลักสูตรนั้น ผู้วิจัยกำหนดให้มีการสร้างความตระหนักให้แก่ผู้เข้ารับการ
ฝึกอบรมให้เห็นความสำคัญของการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในทุก
ขั้นตอนของการฝึกอบรม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างเสริมเจตคติที่ดีต่อการบูรณาการจริยธรรม
ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจัดกิจกรรมที่สร้างความตระหนักให้แก่ผู้เข้ารับการฝึก
อบรมได้แก่ กิจกรรมละลายพฤติกรรม และกิจกรรมกระบวนกรกลุ่ม สอดแทรกทุกช่วงของ
การฝึกอบรมที่ให้ความรู้ความเข้าใจ และฝึกปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร

7. สื่อประกอบการฝึกอบรม กำหนดสื่อประกอบการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับ
เนื้อหาสาระและกิจกรรมการฝึกอบรม เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมใน
หลักสูตรให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้แก่ เอกสารเกี่ยวกับการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมาตรฐานการประเมินภาย
นอกด้านผู้เรียน และสื่อประกอบอื่นที่เหมาะสม

8. การประเมินผลหลักสูตร การประเมินผลหลักสูตรเพื่อการปรับปรุงแก้ไขหลัก
สูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้น
พื้นฐานนี้ พิจารณาจาก

8.1 เกณฑ์ในการพิจารณาประสิทธิผลของหลักสูตร

8.2 ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินโครงร่างหลักสูตร

8.3 ข้อเสนอแนะของครูผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างการ
บูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ส่วนที่ 2 การประเมินโครงร่างหลักสูตร

เป็นการนำโครงร่างหลักสูตรที่ได้พัฒนามาตรวจสอบคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียด
ดังต่อไปนี้

1. จุดประสงค์ของการประเมิน

เป็นการนำโครงร่างหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน ซึ่งเป็นการประเมิน

2 ลักษณะคือ

1.1 การประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร เพื่อพิจารณาแต่ละ
องค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ วิธีการฝึกอบรม กิจกรรม
สื่อประกอบการฝึกอบรม และการวัดผลและประเมินผล ว่าเหมาะสมกับสภาพปัญหาและสภาพ
ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

1.2 การประเมินความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตรในแต่ละองค์ประกอบ โดยพิจารณาความสอดคล้องของแต่ละองค์ประกอบในโครงร่างหลักสูตรที่ผู้วิจัยได้พัฒนา ตั้งแต่ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ วิธีการฝึกอบรม กิจกรรม สื่อประกอบ และการวัดผลประเมินผล ว่ามีความสอดคล้องกันเพียงใด

2. ผู้ประเมินโครงร่างหลักสูตร

ผู้ที่ทำหน้าที่ประเมินโครงร่างหลักสูตรครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตร การฝึกอบรม และการวัดและประเมินผล ทั้งหมดจำนวน 10 คน ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดทำการประเมินทั้งความเหมาะสม และความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร

3. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประกอบด้วย แบบประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดประมาณค่า 5 ระดับ และแบบประเมินความสอดคล้องของหลักสูตร เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น โดยศึกษาหารายละเอียดขององค์ประกอบหลักสูตร แล้วกำหนดประเด็นสำคัญที่จะประเมินจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษา แล้วเขียนคำถามให้ครอบคลุมประเด็นเหล่านั้น แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสม และความชัดเจนของคำถาม ปรับปรุงแก้ไขคำถามตามที่ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะ จัดทำเป็นแบบประเมินโครงร่างฉบับสมบูรณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบประเมินที่ได้พร้อมกับโครงร่างหลักสูตร ไปให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง โดยผู้วิจัยดำเนินการและประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 1 มีนาคม 2546 ถึง 28 มีนาคม 2546

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความสอดคล้อง ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ ในรูปของดัชนีความสอดคล้อง โดยมีเกณฑ์การประเมินดังนี้

5.1 การประเมินความเหมาะสม ใช้เปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของแบบสอบถาม ด้วยการนำเอาคำตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมาแปลงเป็นคะแนน ดังนี้

มีความเห็นว่า เหมาะสมมากที่สุด	ให้คะแนนเป็น 5
มีความเห็นว่า เหมาะสมมาก	ให้คะแนนเป็น 4
มีความเห็นว่า เหมาะสมปานกลาง	ให้คะแนนเป็น 3
มีความเห็นว่า เหมาะสมน้อย	ให้คะแนนเป็น 2
มีความเห็นว่า เหมาะสมน้อยที่สุด	ให้คะแนนเป็น 1

จากนั้นคำนวณค่าเฉลี่ยคะแนนความเหมาะสมจากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาเทียบเกณฑ์ ดังนี้

เหมาะสมมากที่สุด	ช่วงคะแนน 4.50 - 5.00
เหมาะสมมาก	ช่วงคะแนน 3.50 - 4.49
เหมาะสมปานกลาง	ช่วงคะแนน 2.50 - 3.49
เหมาะสมน้อย	ช่วงคะแนน 1.50 - 2.49
เหมาะสมน้อยที่สุด	ช่วงคะแนน 1.00 - 1.49

5.2 การประเมินความสอดคล้อง ใช้ดัชนีความสอดคล้องเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา ซึ่งดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency = IOC) คำนวณได้จากสูตร

$$IOC = \sum R/N$$

เมื่อ IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้อง
R หมายถึง คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน นำมาแปลงเป็นคะแนนได้ดังนี้

มีความเห็นว่า สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น +1
มีความเห็นว่า ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น 0
มีความเห็นว่า ไม่สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น -1

เมื่อรวมคะแนนและแทนค่าในการหาค่า IOC แล้ว หากค่า IOC มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จะพิจารณาถือว่าใช้ได้โดยไม่ต้องปรับปรุง แต่ถ้าหากพบว่า ข้อใดมีค่า IOC น้อยกว่า 0.5 ผู้วิจัยจะปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอคำแนะนำ และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร

การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการนำหลักสูตรที่ได้การประเมินและปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรแล้วนำไปทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตร ด้วยการนำไปปฏิบัติจริงกับกลุ่มตัวอย่าง แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. การศึกษานำร่อง (Pilot Study) และ 2. การทดลองใช้หลักสูตร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 การศึกษานำร่อง รายละเอียดการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองศึกษานำร่อง เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในการใช้หลักสูตรในสถานการณ์จริงก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ตลอดจนศึกษาปัญหาและอุปสรรคระหว่างการใช้หลักสูตร

2. กลุ่มตัวอย่างเป็นครูมัธยมศึกษา โรงเรียนบำเหน็จณรงค์วิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 15 คน ที่ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้สมัครเข้ารับการฝึกอบรมทั้งหมดที่เป็นครูมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ หลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น แบบทดสอบด้านความรู้ความเข้าใจ แบบประเมินด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ แบบประเมินความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรฝึกอบรม และแบบประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. การดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยการปฐมนิเทศเพื่อชี้แจงจุดประสงค์และวิธีการฝึกอบรม และให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำแบบทดสอบและประเมินสมรรถภาพก่อนการฝึกอบรม แล้วเริ่มดำเนินการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและแผนการฝึกอบรม โดยทำการทดลองศึกษานำร่องระหว่างวันที่ 30 มีนาคม 2546 ถึงวันที่ 1 เมษายน 2546 หลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมแล้ว ผู้วิจัยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำแบบทดสอบและประเมินสมรรถภาพหลังการฝึกอบรม ประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และประเมินความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรฝึกอบรม พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร (รายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องมือการวิจัยอธิบายไว้ในส่วนที่ 2)

ส่วนที่ 2 การทดลองใช้หลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครูมัธยมศึกษา มีวิธีการดำเนินการดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการทดลอง เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของหลักสูตรในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1 เพื่อศึกษาสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติที่ครูได้รับการเสริมสร้างจากการเข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้

1.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

1.3 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการทดลองใช้หลักสูตร ทั้งหลักสูตรและการใช้หลักสูตร รวมทั้งสภาพปัญหาอื่น ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การวางแผนการทดลอง

การทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยประยุกต์แนวคิดของเคอร์ลิงเกอร์ (Kerlinger, 1986 : 295) เนื่องจากผู้วิจัยใช้ผู้สนใจที่สมัครเข้ารับการฝึกอบรมเป็นกลุ่มตัวอย่าง และต้องการศึกษาความก้าวหน้าของผู้เข้ารับการฝึกอบรม จึงใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest-Posttest Design) ดังรูปแบบต่อไปนี้

O_1	X	O_2	(Experimental Group)

โดย O_1 หมายถึง การทดสอบก่อนการทดลองใช้หลักสูตร

X หมายถึง การได้รับการฝึกอบรมตามหลักสูตร

O_2 หมายถึง การทดสอบหลังการทดลองใช้หลักสูตร

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ในการทดลองครั้งนี้เป็นครูมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากประชากรทั้งหมด โดยสุ่มเลือกจากผู้สมัครเข้ารับการฝึกอบรมซึ่งเป็นบุคคลที่มีลักษณะเฉพาะดังนี้

3.1 มีวุฒิทางการศึกษาดั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป

3.2 เป็นครูผู้สอนที่มีความสนใจการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน

3.3 เป็นผู้มีความรู้เสียสละ และมีความตั้งใจจริง

3.4 ยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย

4. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองประกอบด้วย

4.1 หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร

4.1.1 หลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งผ่านการประเมินโครงร่างจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว ประกอบด้วยสภาพปัญหาและความจำเป็น หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล และแผนการฝึกอบรม

4.1.2 เอกสารประกอบการฝึกอบรมสำหรับวิทยากร

4.1.3 เอกสารประกอบการฝึกอบรมสำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม

4.1.4 สื่อประกอบการฝึกอบรม

4.2 แบบวัดและประเมินสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร

การสร้างเครื่องมือการวัดและประเมินผลการฝึกอบรม เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้แก่ แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ แบบประเมินเจตคติ แบบประเมินทักษะปฏิบัติ แบบประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรม

4.2.1 แบบทดสอบวัดสมรรถภาพทางด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบูรณาการ จริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานก่อนและหลังการฝึกอบรม มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

- 1) ศึกษาสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรที่ใช้ในการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร วิเคราะห์รายละเอียดเกี่ยวกับจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม และการประเมินผล ที่กำหนดไว้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้
- 2) สร้างแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก โดยครอบคลุมจุดประสงค์และเนื้อหาของแต่ละหน่วยเรียน
- 3) หาประสิทธิภาพของแบบทดสอบด้วยการให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความครอบคลุมและความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา กับจุดประสงค์การฝึกอบรม แล้วนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบ
- 4) หาค่าความยากง่าย ด้วยการนำแบบทดสอบไปทดสอบกับครูมัธยมศึกษา โรงเรียนบำเหน็จณรงค์วิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน หาค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่น และใช้เกณฑ์การคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่ายระหว่าง 0.20 - 0.80 และค่าอำนาจจำแนกมีค่าตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ได้แบบทดสอบจำนวน 30 ข้อ
- 5) หาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ด้วยการนำแบบทดสอบที่คัดเลือกไว้มาทดสอบกับทดสอบกับครูมัธยมศึกษา โรงเรียนบำเหน็จณรงค์วิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 40 คน แล้ววิเคราะห์ด้วยสูตรครุเดอร์ ริชาร์ดสัน (KR 21) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบเท่ากับ 0.92 (ภาคผนวก ค)

4.2.2 แบบวัดสมรรถภาพด้านเจตคติต่อการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นแบบวัดฉบับเดียวกันกับที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นและใช้ในการสำรวจสมรรถภาพด้านเจตคติในการวิจัยขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ส่วนที่ 2 การสำรวจสมรรถภาพและความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ภาคผนวก ค)

4.2.3 แบบวัดสมรรถภาพด้านทักษะปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นแบบวัดฉบับเดียวกันกับที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นและใช้ในการสำรวจสมรรถภาพด้านทักษะปฏิบัติ ซึ่งอยู่ในการดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ส่วนที่ 2 การสำรวจสมรรถภาพและความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการ จริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ภาคผนวก ค)

4.3 แบบประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีขั้นตอนการสร้างดังต่อไปนี้

4.3.1 ศึกษาเอกสารงานวิจัย และผลการศึกษาศมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศึกษาจุดประสงค์ของหลักสูตรแล้วนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์สร้างเป็นแบบประเมินผลงานการปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร โดยอาศัยกรอบแนวคิดเรื่องการวัดผลการปฏิบัติงานที่ต้องครอบคลุมลักษณะต่าง ๆ คือ ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติการ กระบวนการปฏิบัติงานและผลงานที่สำเร็จแล้ว

4.3.2 สร้างแบบประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร เพื่อวัดผลงานจากการนำเสนอผลงาน การรายงานและการสังเกตการปฏิบัติในการทำการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการประเมินผลงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในการบูรณาการจริยธรรมโดยใช้หัวเรื่องเป็นหลัก จำนวนคนละ 1 หน่วยการเรียนรู้ ตามความต้องการของผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรม การพิจารณาให้คะแนนผลงานตามองค์ประกอบของหลักสูตรที่บูรณาการจริยธรรม ได้แก่ หลักการและจุดหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ซึ่งแบ่งออกเป็น 10 ด้าน คือ หัวเรื่องหลัก ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ ความคิดรวบยอด คุณลักษณะอันพึงประสงค์ จุดประสงค์การเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การประเมินผล รวมถึงการนำไปใช้โดยการสาธิต

4.3.3 การตรวจสอบหาคุณภาพของแบบประเมินผลงานการปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 4 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือโดยพิจารณาความสอดคล้องกับความสามารถที่ต้องการวัด และความเหมาะสมของรายการที่ประเมินและภาษาที่ใช้ ผลการตรวจสอบพบว่ารายการประเมินทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.50 และคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมมากกว่า 3.50 (ภาคผนวก ค)

4.3.4 เกณฑ์การประเมินผลงานบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร โดยกำหนดให้วิทยากรประจำกลุ่ม เจ้าของผลงาน เพื่อนผู้เข้ารับการฝึกอบรม และผู้วิจัยเป็นผู้ร่วมประเมินผลงาน โดยกำหนดเกณฑ์สำหรับการพิจารณาคะแนนดังต่อไปนี้

คะแนน 3.50 – 4.00 หมายความว่า ผลงานมีคุณภาพในระดับดีมาก

คะแนน 2.50 – 3.49 หมายความว่า ผลงานมีคุณภาพในระดับดี

คะแนน 1.50 – 2.49 หมายความว่า ผลงานมีคุณภาพในระดับพอใช้

คะแนน 1.00 – 1.49 หมายความว่า ผลงานควรต้องปรับปรุงคุณภาพ

4.4 แบบประเมินความเหมาะสมการใช้หลักสูตรฝึกอบรม เป็นแบบประเมินสำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม ประเมินความเหมาะสมของการฝึกอบรม มีลักษณะเป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เรียงจากความเหมาะสมมากที่สุดถึงน้อยที่สุด เนื้อหาที่ประเมินครอบคลุมองค์ประกอบของการฝึกอบรมที่จะประเมิน ข้อเสนอแนะ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น

การตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินความเหมาะสมของการใช้หลักสูตร
ฝึกอบรม ผู้วิจัยนำแบบประเมินที่พัฒนาขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยง
ตรงของเครื่องมือ โดยพิจารณาความสอดคล้องกับประเด็นที่ต้องการประเมิน และความเหมาะสม
กับข้อความถามและภาษาที่ใช้ ผลการตรวจสอบพบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้อง
มากกว่า 0.50 และค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากกว่า 3.50 (ภาคผนวก ค)

5. ระยะเวลาในการทดลองใช้หลักสูตร ผู้วิจัยทำการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม
ครูมัธยมศึกษา ตามที่กำหนดไว้ในโครงการ คือ วันที่ 28 เมษายน 2546 ถึงวันที่ 30 พฤษภาคม
2546

6. การดำเนินการทดลองใช้หลักสูตร

การดำเนินการทดลองมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

6.1 การเตรียมการก่อนการฝึกอบรม

6.1.1 การจัดทำโครงการฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมสมรรถภาพการบูรณาการ
จริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เสนอแก่ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นคือ ผู้อำนวยการ
โรงเรียนบำเพ็ญณรงค์วิทยาเขตทุ่งกระเจียว และผู้อำนวยการสำนักงาน
สามัญศึกษาจังหวัดชัยภูมิ เพื่อขออนุมัติจัดฝึกอบรมที่โรงเรียนบำเพ็ญณรงค์วิทยาเขต
ชัยภูมิ รวมทั้งรับสมัครผู้เข้าร่วมกับการฝึกอบรม ที่เป็นครูประจำการในโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอบำเพ็ญณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน

6.1.2 การเตรียมการด้านเอกสารหลักสูตรให้พร้อมที่จะใช้ทำการทดลองหลักสูตร
ได้แก่ เอกสารประกอบการฝึกอบรมสำหรับวิทยากร เอกสารสำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม
การเตรียมการด้านอาคารสถานที่ สื่อประกอบต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

6.1.3 การเตรียมการด้านวิทยากรประจำกลุ่ม ผู้วิจัยได้จัดประชุมทำความเข้าใจและตกลง
เกี่ยวกับการฝึกอบรมให้แก่วิทยากรประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้

6.1.4 การเตรียมการและประสานงานกับคณะกรรมการดำเนินการฝึกอบรม
เกี่ยวกับการดำเนินการฝึกอบรม ด้านอาคารสถานที่ พิธีเปิด พิธีปิด อาหารและเครื่องดื่ม
การต้อนรับ การเตรียมเอกสารลงเวลาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม การประชาสัมพันธ์ รวมทั้งงาน
บริการต่าง ๆ ที่เห็นสมควร

6.2 ก่อนการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการอบรมทำการวัดและประเมินสมรรถภาพการ
บูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านต่าง ๆ จากแบบทดสอบที่ผู้วิจัยได้
พัฒนาขึ้น และรวบรวมคำตอบเก็บไว้เป็นหลักฐาน

6.3 ดำเนินการฝึกอบรมตามกำหนดการของการฝึกอบรม วิธีการอบรมเป็นการ
ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ฝึกการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการจริยธรรม โดยการ
ประยุกต์ใช้หลักการเรียนรู้แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้ฝึกอบรมมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับ
กิจกรรมการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรตามที่ต้องการ ผู้วิจัยทำหน้าที่ประสานงาน เตรียม
เอกสาร และบทเรียนในการฝึกอบรม คอยอำนวยความสะดวกในการฝึกอบรม โดยมีวิทยากร

ประจำกลุ่มซึ่งประสบการณ์ในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้ช่วยในการดำเนินการฝึกอบรม ผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรมจะต้องมีส่วนร่วมและฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดสมรรถภาพตามที่คาดหวังไว้

6.4 ดำเนินการนิเทศติดตามและให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มย่อย ตามที่กลุ่มย่อยได้นัดหมายและทำการสังเกตและสัมภาษณ์ระหว่างกระบวนการฝึกอบรมตามที่ได้ตกลงกับครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละกลุ่ม

6.5 หลังการฝึกอบรมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวิทยากรประเมินเกี่ยวกับความเหมาะสมของหลักสูตรด้านต่าง ๆ ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งความเหมาะสมของการดำเนินการในทุกส่วนของการฝึกอบรม และ ดำเนินการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประเมินสมรรถภาพทางด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ จากแบบทดสอบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมได้จากการทดสอบวัดก่อนและหลังการฝึกอบรม นำมาวิเคราะห์ ดังนี้

7.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรด้วยการใช้เทคนิควิเคราะห์ Hotelling's T^2 และ Simultaneous Confidence Intervals

7.2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนสมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ กับกำหนดเกณฑ์ที่กำหนด

7.3 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินผลงานการปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

7.4 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความเหมาะสมของการใช้หลักสูตร ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

การดำเนินการในขั้นตอนการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรหลังจากนำหลักสูตรไปทดลองใช้ มีวิธีการดังนี้

1. การประเมินผลหลักสูตร ในการประเมินผลหลักสูตรผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาประสิทธิภาพของหลักสูตร ดังนี้

1.1 สมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

1.2 ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถภาพทางด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก หรือ ค่าเฉลี่ยด้านความรู้ความเข้าใจไม่ต่ำกว่า 70 และค่าเฉลี่ยด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ ไม่ต่ำกว่า 3.50

1.3 ผลการประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมอยู่ในระดับดี หรือค่าเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2.50

1.4 ความคิดเห็นที่มีต่อความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรฝึกอบรมจากผู้เข้า
รับการฝึกอบรม อยู่ในระดับมาก หรือค่าเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 3.50

2. การปรับปรุงหลักสูตร หลังจากนำหลักสูตรไปทดลองใช้และได้ทำการประเมิน
ประสิทธิภาพของหลักสูตรแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้ดังกล่าวตลอดทั้งข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
และ ข้อคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมมาดำเนินการปรับปรุงแก้ไข
รายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตร ให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมที่สมบูรณ์ สามารถนำไปใช้จัดฝึกอบรม
เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับ
ครูมัธยมศึกษาต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล โดยนำเสนอตามขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรทั้ง 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
2. การสร้างหลักสูตร
3. การทดลองใช้หลักสูตร
4. การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

การดำเนินการศึกษาในขั้นตอนนี้ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ 1. ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสมรรถภาพ 2. ผลการสำรวจสมรรถภาพและความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา 3. ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา 4. ผลศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบและรูปแบบหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างหลักสูตรให้เหมาะสม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสมรรถภาพ

ผลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ววิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรม แล้วนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จำเป็นและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสมรรถภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและด้านการพัฒนาจริยธรรม มีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 สมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร พบว่า ครูมัธยมศึกษาควรมีความสามารถการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรในด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ มีรายละเอียดดังนี้

1) สมรรถภาพด้านความรู้ ความเข้าใจ ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ จริยธรรม แนวทางการพัฒนาจริยธรรมที่จำเป็น ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร หลักการและรูปแบบการบูรณาการจริยธรรมใน หลักสูตร เทคนิคการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร และการประเมินผลการเรียนรู้แบบบูรณา การจริยธรรม

2) สมรรถภาพด้านเจตคติ ควรมีความตระหนัก เห็นคุณค่าและความสำคัญ ประโยชน์ของการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร รักการทำงานร่วมกันและการมีส่วนร่วมใน การบูรณาการ และการเห็นคุณค่าของตนเอง

3) สมรรถภาพด้านทักษะ ควรมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นใน การบูรณาการจริยธรรม การกำหนดหัวเรื่องหลักจากความคิดรวบยอดหรือจริยธรรมที่จำเป็น การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ การกำหนดเนื้อหาย่อยเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วางแผน การสอน โดยการเขียนแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ ปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณา การจริยธรรม การประเมินผลการเรียนรู้ และการนำหลักสูตรไปใช้

1.1.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรม ได้แก่ ระยะเวลาในการเสริมสร้างสมรรถภาพ ภาระงานที่หนักของครูยุคปฏิรูปการศึกษา นโยบายของ สถานศึกษา วิสัยทัศน์และเจตคติของผู้บริหารต่อการบูรณาการจริยธรรม การมีส่วนร่วมในการ ปฏิบัติการบูรณาการ การติดตามผลการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม การขยายผล ของการฝึกอบรม และการเสริมสร้างสมรรถภาพด้วยหลักสูตรฝึกอบรม

1.2 ผลการสำรวจสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน และความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยได้สำรวจสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากกลุ่มตัวอย่างเป็นครูมัธยมศึกษาจำนวน 353 คน ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัด ชัยภูมิจำนวน 33 โรง เป็นชายจำนวน 121 คน หญิง 232 คน เป็นผู้ที่มิประสบการณืผ่านการ อบรมการบูรณาการหลักสูตร จำนวน 220 คน และไม่เคยมิประสบการณืผ่านการอบรมการ บูรณาการหลักสูตรจำนวน 133 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถภาพการบูรณาการ จริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน คลอบคลุมความสามารถด้านความรู้ความเข้าใจ ด้าน เจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ รวมทั้งความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรม

ในหลักสูตร ซึ่งจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแยกเป็น 4 ตาราง โดยตาราง 2 แสดงผลการวิเคราะห์ด้านความรู้ความเข้าใจ ตาราง 3 แสดงผลการวิเคราะห์ด้านเจตคติ ตาราง 4 แสดงผลการวิเคราะห์ด้านทักษะปฏิบัติ และ ตาราง 5 แสดงผลการวิเคราะห์ด้านความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการ จริยธรรมในหลักสูตร ดังนี้

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประเมินสมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัธยมศึกษา

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความรู้ ความเข้าใจ
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ			
1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร	3.32	0.71	ปานกลาง
2. ลักษณะของการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร	3.20	0.75	ปานกลาง
3. การวิเคราะห์สถานการณ์ที่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร	3.05	0.72	ปานกลาง
4. การวิเคราะห์สภาพปัญหาและภูมิปัญญา ท้องถิ่น สำหรับการพัฒนาหลักสูตร	3.17	0.79	ปานกลาง
5. การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	3.41	0.74	ปานกลาง
6. การเขียนหน่วยสาระการเรียนรู้	3.38	0.81	ปานกลาง
7. แนวคิดการบูรณาการแบบใช้หัวเรื่องเป็นหลัก	3.09	0.78	ปานกลาง
8. การสอดแทรกจริยธรรมในสาระการเรียนรู้	3.47	0.83	ปานกลาง
9. ขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการจริยธรรม	3.08	0.76	ปานกลาง
10. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับชีวิตจริง	3.15	0.81	ปานกลาง
11. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กันระหว่าง สาระกับจริยธรรม	3.10	0.82	ปานกลาง
1.12 การประเมินจริยธรรมนักเรียน	3.25	0.79	ปานกลาง
1.13 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง	3.37	0.83	ปานกลาง
1.14 การออกแบบเครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้	3.13	0.77	ปานกลาง
1.15 การนำหลักสูตรไปใช้	3.08	0.81	ปานกลาง
รวม	3.22	0.78	ปานกลาง

จากตาราง 2 ความรู้ความเข้าใจการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัธยมศึกษาในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = 0.78) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอดแทรกจริยธรรมในสาระการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 0.83) ส่วนข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุดแต่ก็ยังคงอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิเคราะห์สถานการณ์ที่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X} = 3.05$, S.D. = 0.72)

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประเมินด้านเจตคติต่อการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัธยมศึกษา

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ เจตคติ
ด้านเจตคติต่อการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร			
1. การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรมีความสำคัญ	4.33	2.79	ดี
2. การใช้เทคนิคที่หลากหลายในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรเป็นเรื่องที่มีคุณค่า	3.12	1.08	ปานกลาง
3. การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรมีประโยชน์ต่อผู้เรียน	3.08	1.09	ปานกลาง
4. การบูรณาการจริยธรรมจะทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงสัมพันธ์สิ่งที่เรียนกับชีวิตประจำวัน	4.04	0.79	ดี
5. การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรเป็นสิ่งที่จำเป็น	3.84	1.04	ดี
6. การพัฒนาการจริยธรรมจะสำเร็จได้ด้วยการบูรณาการในหลักสูตร	3.85	3.22	ดี
7. การบูรณาการจริยธรรมทำให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาจริยธรรมในสาระการเรียนรู้	3.82	1.05	ดี
8. การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรทำให้พัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้และความดีงาม	3.88	0.85	ดี
9. การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรทำให้ใช้เวลาอย่างคุ้มค่า	3.70	1.02	ดี
10. การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรทำให้ทันสมัย	3.79	0.79	ดี
11. ความจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	3.88	0.78	ดี
12. บูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ	4.19	0.84	ดี

ตาราง 3 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ เจตคติ
13. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม เป็นภาระงานที่ท้าทาย	3.64	1.01	ดี
14. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม ในหลักสูตรเป็นงานที่เป็นประโยชน์	3.96	0.81	ดี
15. การประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงของผู้เรียน เป็นสิ่งที่น่าปฏิบัติในการบูรณาการจริยธรรม	3.89	0.78	ดี
รวม	3.80	1.19	ดี

จากตาราง 3 เจตคติต่อการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรของครูมัธยมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 1.19) เมื่อพิจารณารายข้อจะพบว่า ส่วนใหญ่มีเจตคติในระดับดี มีข้อที่มีค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติสูงสุด ได้แก่ การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรมีความสำคัญ ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 2.79) ข้อที่มีระดับเจตคติอยู่ในระดับปานกลางได้แก่ เจตคติต่อการใช้เทคนิคที่หลากหลายในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร ($\bar{X} = 3.12$, S.D. = 1.08) และการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรมีประโยชน์ต่อผู้เรียน ($\bar{X} = 3.08$, S.D. = 1.09)

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประเมินด้านทักษะปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัธยมศึกษา

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ทักษะปฏิบัติ
ทักษะปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร			
1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	2.86	0.73	ปานกลาง
2. การวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	2.83	0.80	ปานกลาง
3. การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้	2.92	0.77	ปานกลาง
4. การเขียนผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	2.84	0.71	ปานกลาง
5. การกำหนดสาระการเรียนรู้	2.89	0.81	ปานกลาง

ตาราง 4 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ทักษะปฏิบัติ
6. การเขียนคำอธิบายรายวิชา	2.82	0.78	ปานกลาง
7. การกำหนดหัวเรื่องหลักจากความคิดรวบยอดหรือ จริยธรรมที่จำเป็น	2.92	0.79	ปานกลาง
8. การกำหนดหน่วยการเรียนรู้	2.76	0.79	ปานกลาง
9. การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	2.76	0.76	ปานกลาง
10. การเขียนแผนผังความคิดรวบยอดแบบบูรณาการ จริยธรรม	2.88	0.79	ปานกลาง
11. การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม	2.80	0.79	ปานกลาง
12. การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม	2.73	0.73	ปานกลาง
13. การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลแบบบูรณาการ จริยธรรม	2.80	0.78	ปานกลาง
14. การสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แบบบูรณาการจริยธรรม	2.76	0.78	ปานกลาง
15. การประเมินผลการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร	2.80	0.78	ปานกลาง
รวม	2.82	0.77	ปานกลาง

จากตาราง 4 ทักษะปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของ
ครูมัธยมศึกษาในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.82$, S.D. = 0.77) โดยข้อที่มี
ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ทักษะปฏิบัติการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ($\bar{X} = 2.92$, S.D. = 0.77)
และทักษะปฏิบัติการกำหนดหัวเรื่องหลักจากความคิดรวบยอดหรือจริยธรรมที่จำเป็น ($\bar{X} = 2.92$,
S.D. = 0.79) ส่วนข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ทักษะปฏิบัติการสร้างเครื่องมือวัดและประเมิน
ผลการเรียนรู้แบบ ($\bar{X} = 2.76$, S.D. = 0.78)

ตาราง 5 ความถี่ และร้อยละของความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัธยมศึกษา

รายการสำรวจ	ความถี่ (N = 353)	ร้อยละ
1. ความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมด้วยการฝึกอบรมตามหลักสูตร		
1.1 ต้องการ	329	93.20
1.2 ไม่ต้องการ	10	2.83
1.3 ไม่แน่ใจ	14	3.96
2. ความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมด้าน		
2.1 ความรู้ ความเข้าใจ	123	34.85
2.2 ด้านเจตคติ	54	15.30
2.3 ด้านทักษะปฏิบัติ	325	92.37
3. รูปแบบกิจกรรมการฝึกอบรมที่เหมาะสม		
3.1 การบรรยาย	139	39.38
3.2 การอภิปราย	139	39.38
3.3 การศึกษาด้วยตนเอง	88	24.93
3.4 การปฏิบัติกลุ่มย่อย	286	81.02
3.5 การปฏิบัติกลุ่มใหญ่	130	36.83
4. ระยะเวลาการฝึกอบรมที่เหมาะสม		
4.1 1 - 2 วัน	113	32.01
4.2 3 - 4 วัน	167	47.31
4.3 ประมาณ 1 สัปดาห์	62	17.56
4.4 มากกว่า 1 สัปดาห์	11	3.12

จากตาราง 5 ครูมัธยมศึกษามีความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวนมากถึงร้อยละ 93.20 โดยต้องการเสริมสร้างความสามารถทางด้านการปฏิบัติมากที่สุด (ร้อยละ 92.37) และด้านเจตคติน้อยที่สุด (ร้อยละ 15.30) มีความต้องการให้มีรูปแบบการฝึกอบรมมากที่สุด คือ การปฏิบัติกลุ่มย่อย (ร้อยละ 81.02) และรูปแบบการฝึกอบรมน้อยที่สุด คือ การศึกษาด้วยตนเอง (ร้อยละ 24.93) ต้องการให้มีระยะเวลา

ของการฝึกอบรมที่เหมาะสมมากที่สุด คือ 3-4 วัน (ร้อยละ 47.31) ส่วนระยะเวลาที่เหมาะสมน้อยที่สุด ได้แก่ มากกว่า 1 สัปดาห์ (ร้อยละ 3.12)

1.3 ผลการวิเคราะห์การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 20 คน และความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนจากผู้เชี่ยวชาญในกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ จำนวน 22 คน กลุ่มสาระคณิตศาสตร์จำนวน 23 คน กลุ่มสาระภาษาไทยจำนวน 21 คน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจำนวน 22 คน กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศจำนวน 22 คน กลุ่มสาระศิลปะจำนวน 18 คน กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษาจำนวน 21 คน กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี จำนวน 23 คน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจำนวน 19 คน รวมทั้งหมด 191 คน ด้วยเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi Technique Research) ดำเนินการเป็นขั้นตอนเริ่มจากการสอบถามผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดเกี่ยวกับจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นและต้องการพัฒนาให้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษา โดยใช้กรอบแนวคิดการพัฒนาจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการสอบถาม แล้วทำการคัดเลือกจริยธรรมที่จำเป็นในการพัฒนาสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 10 อันดับแรก และค่านิยมเชิงจริยธรรมในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่จำเป็นต้องพัฒนาจำนวน 5 อันดับแรก ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 1 และจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ พบว่ามีความสอดคล้องกัน จึงนำผลที่ได้มาสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ผลการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญด้วยเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟายในรอบที่ 2 แสดงในตาราง 6

ตาราง 6 ค่ามัธยฐาน (Mdn.) ค่าควอไทล์ที่ 1 และ 3 (Q1, Q3) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (I.R.) และระดับความจำเป็นของจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

จริยธรรม และค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็น	Mdn.	Q1	Q3	I.R.	ระดับ ความจำเป็น
จริยธรรมที่จำเป็น (N= 20)					
1. ความรับผิดชอบ	4.91	4.62	5.21	0.59	มากที่สุด
2. ความซื่อสัตย์ สุจริต	4.88	4.56	5.19	0.63	มากที่สุด
3. ความมีระเบียบ วินัย	4.79	4.33	5.14	0.81	มากที่สุด
4. การมีสัมมาคาราวะ	4.50	3.94	5.00	1.06	มากที่สุด
5. ความมีเมตตา กรุณา	4.59	4.00	5.05	1.05	มากที่สุด
6. ความเพียรพยายาม	4.14	3.68	4.67	0.98	มาก
7. ความประหยัดอดออม	4.59	4.00	5.05	1.05	มากที่สุด
8. ความกตัญญู กตเวที	4.10	3.60	4.67	1.07	มาก
9. ความเสียสละ	4.50	3.88	5.00	1.13	มากที่สุด
10. ความสามัคคี	4.50	3.79	5.00	1.21	มากที่สุด
ค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็น					
1. กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ (N=22)					
1.1 ความรับผิดชอบ	4.92	4.63	5.21	0.58	มากที่สุด
1.2 ความซื่อสัตย์ สุจริต	4.71	4.14	5.11	0.96	มากที่สุด
1.3 ความมีระเบียบ วินัย	4.58	4.00	5.04	1.04	มากที่สุด
1.4 การตัดสินใจด้วยเหตุผล	4.81	4.42	5.16	0.74	มากที่สุด
1.5 การตรงต่อเวลา	4.65	4.06	5.08	1.01	มากที่สุด
2. กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ (N=23)					
2.1 ความรับผิดชอบ	4.82	4.49	5.16	0.68	มากที่สุด
2.2 ความซื่อสัตย์ สุจริต	4.78	4.29	5.14	0.85	มากที่สุด
2.3 การพึ่งตนเอง	4.36	3.78	4.89	1.11	มากที่สุด
2.4 ความมีสัมมาคาราวะ	4.82	4.49	5.16	0.68	มากที่สุด
2.5 ความอดทน อดกลั้น	4.80	4.35	5.12	0.77	มากที่สุด

ตาราง 6 (ต่อ)

จริยธรรม และค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็น	Mdn.	Q1	Q3	I.R.	ระดับ ความจำเป็น
3. กลุ่มสาระภาษาไทย (N=21)					
3.1 ความรับผิดชอบ	4.92	4.63	5.21	0.58	มากที่สุด
3.2 ความซื่อสัตย์ สุจริต	4.88	4.57	5.19	0.62	มากที่สุด
3.3 การมีสัมมาคารวะ	4.80	4.35	5.15	0.80	มากที่สุด
3.4 ความเมตตา กรุณา	4.63	4.08	5.06	0.98	มากที่สุด
3.5 ความเพียรพยายาม	4.69	4.16	5.10	0.94	มากที่สุด
4. กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ (N=22)					
4.1 ความรับผิดชอบ	4.95	4.68	5.23	0.55	มากที่สุด
4.2 ความซื่อสัตย์ สุจริต	4.89	4.58	5.19	0.61	มากที่สุด
4.3 ความมีระเบียบ วินัย	4.85	4.53	5.18	0.65	มากที่สุด
4.4 ความขยันหมั่นเพียร	4.77	4.29	5.13	0.85	มากที่สุด
4.5 การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	4.85	4.53	5.18	0.65	มากที่สุด
5. กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม (N=22)					
5.1 ความรับผิดชอบ	4.81	4.42	5.16	0.74	มากที่สุด
5.2 ความซื่อสัตย์ สุจริต	4.89	4.58	5.19	0.61	มากที่สุด
5.3 การมีสัมมาคารวะ	4.50	3.89	5.00	1.11	มากที่สุด
5.4 ความเพียรพยายาม	4.58	3.86	5.04	1.18	มากที่สุด
5.5 การเห็นคุณค่าของตนเอง	4.58	3.94	5.04	1.10	มากที่สุด
6. กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา (N=21)					
6.1 การมีน้ำใจนักกีฬา	4.84	4.55	5.17	0.62	มากที่สุด
6.2 ความซื่อสัตย์ สุจริต	4.55	3.91	5.02	1.12	มากที่สุด
6.3 ความรับผิดชอบ	4.69	4.04	5.10	1.05	มากที่สุด
6.4 ความเมตตา กรุณา	4.35	3.83	4.92	1.09	มาก
6.5 ความอดทน อดกลั้น	4.45	3.86	4.98	1.11	มาก
7. กลุ่มสาระศิลปะ (N= 18)					
7.1 ความรับผิดชอบ	4.90	4.60	5.20	0.60	มากที่สุด
7.2 ความซื่อสัตย์	4.75	4.20	5.13	0.93	มากที่สุด

ตาราง 6 (ต่อ)

จริยธรรม และค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็น	Mdn.	Q1	Q3	I.R.	ระดับ ความจำเป็น
7.3 ความประหยัด อดออม	4.81	4.25	5.15	0.90	มากที่สุด
7.4 ความมีระเบียบ วินัย	4.60	3.63	5.05	1.43	มากที่สุด
7.5 ความนิยมไทย	4.60	3.80	5.05	1.25	มากที่สุด
8. กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี (N= 23)					
8.1 ความรับผิดชอบ	4.86	4.54	5.18	0.64	มากที่สุด
8.2 ความซื่อสัตย์ สุจริต	4.78	4.25	5.14	0.89	มากที่สุด
8.3 ความขยันหมั่นเพียร	4.73	4.13	5.12	0.99	มากที่สุด
8.4 ความอดทน อดกลั้น	4.82	4.44	5.16	0.72	มากที่สุด
8.5 ความเมตตากรุณา	4.62	3.89	5.06	1.16	มากที่สุด
9. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (N= 19)					
9.1 ความรับผิดชอบ	4.91	4.61	5.20	0.59	มากที่สุด
9.2 ความซื่อสัตย์ สุจริต	4.87	4.55	5.18	0.63	มากที่สุด
9.3 ความกตัญญู กตเวที	4.43	3.75	4.97	1.22	มาก
9.4 ความเมตตากรุณา	4.71	4.18	5.10	0.93	มากที่สุด
9.5 ความนิยมไทย	4.71	4.13	5.10	0.98	มากที่สุด

จากตาราง 6 จริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นต้องการพัฒนาสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาในกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ กลุ่มสาระภาษาไทย กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ กลุ่มสาระศิลปะ กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีค่ามัธยฐาน (Mdn.) ตั้งแต่ 4.00 - 5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (I.R.) มีค่าตั้งแต่ 0.50 - 1.50 เมื่อพิจารณาค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จะเห็นว่า ทุกข้อของจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมของแต่ละกลุ่มสาระ มีความจำเป็นต้องการพัฒนาในระดับมากถึงมากที่สุด และผู้วิจัยได้พิจารณาจริยธรรมที่มีความสำคัญใน 3 อันดับแรกได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบ วินัย และค่านิยมเชิงจริยธรรมที่เป็นแกนร่วมของแต่ละสาระ ได้แก่ ความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งจะนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างหลักสูตรต่อไป

1.4 ผลการศึกษาเอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบและรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา

ผลการศึกษาข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบและรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา และนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาหลักสูตรและการพัฒนาจริยธรรมจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในตอนต้นที่ 1 มาพิจารณาด้วย มีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 ลักษณะของหลักสูตรฝึกอบรม

หลักสูตรฝึกอบรมควรมีองค์ประกอบ ได้แก่ สภาพปัญหาและความจำเป็น หลักการ เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และการวัดผลประเมินผล เป็นหลักสูตรที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เน้นผู้เข้ารับการอบรมเป็นสำคัญ สนองความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมมากที่สุด คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เข้ารับการฝึกอบรม มุ่งเน้นการให้ความรู้พร้อมกับฝึกปฏิบัติในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้เข้ารับการอบรมสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมในการประเมินจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ สามารถนำความรู้และทักษะปฏิบัติไปใช้ได้จริงอย่างเหมาะสม

1.4.2 เนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม

เนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรมได้แก่ ความรู้เรื่องการพัฒนาจริยธรรม การสร้างศรัทธา ความเชื่อมั่น ความตระหนัก เห็นคุณค่า ประโยชน์จากการบูรณาการจริยธรรม การบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการจริยธรรม สื่อการเรียนการสอน แนวทางการวัดผลประเมินผล การพัฒนาทักษะการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรเป็นเนื้อหาสาระที่นำไปใช้ได้เรียบง่าย ทำได้จริง เกิดประโยชน์และประหยัด

1.4.3 กิจกรรมการฝึกอบรม

กิจกรรมการฝึกอบรมควรเป็นกิจกรรมที่มุ่งปฏิบัติให้เกิดทักษะในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร กิจกรรมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ฝึกการทำแผนการเรียนรู้ แผนการพัฒนาจริยธรรม จัดกิจกรรมการฝึกอบรมเป็นระยะสั้น ๆ โดยฝึกปฏิบัติการบูรณาการ จริยธรรมในหลักสูตรและนำไปใช้โดยรายงานผลเป็นระยะ ๆ ในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

1.4.4 การประเมินผล

การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม ควรจัดให้มีการประเมินแบบมีส่วนร่วม ประเมินทั้งก่อนการฝึกอบรม ระหว่างการฝึกอบรม และหลังการฝึกอบรม ประเมินตามสภาพจริงจากผลงานที่ผู้เข้าอบรมได้รับการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรม และผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรได้รับการฝึกปฏิบัติการประเมินหลักสูตรด้วย

1.4.5 รูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรม

รูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรมเป็นรูปแบบง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เน้นการปฏิบัติ การคิด การกระทำ และการแสดงผลงาน พัฒนาจิตใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม สร้างระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ จัดกิจกรรมการฝึกอบรมให้สนุกสนาน มีความหลากหลาย สร้างบรรยากาศในการอบรมแบบกัลยาณมิตร ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการฝึกอบรม ควรให้ผู้เข้าอบรมได้รับเอกสารประกอบเพื่อเรียนรู้ด้วยตนเองก่อนการฝึกอบรม และใช้เวลาในการฝึกอบรมเป็นการปฏิบัติให้มากที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 ผลการสร้างหลักสูตร

ผู้วิจัยนำข้อมูลพื้นฐานที่เป็นผลมาจากการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 มาพิจารณากำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร และกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร คือ สภาพปัญหาและความจำเป็น หลักการ เป้าหมาย จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม ระยะเวลาการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และการประเมินผลหลักสูตร แล้วนำร่างที่ได้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร และความสอดคล้องของแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตร จากนั้นจึงปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสม ซึ่งผลการสร้างหลักสูตรแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ผลการสร้างโครงร่างหลักสูตร และผลการตรวจสอบโครงร่างหลักสูตร

2.1 ผลการสร้างโครงร่างหลักสูตร โครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษามีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 สภาพปัญหาและความจำเป็น

จริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้คนในสังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เพราะจริยธรรมเป็นแบบแผนพฤติกรรมที่ดีงามของคนในสังคม หากสังคมใดมีสมาชิกในสังคมขาดจริยธรรม ย่อมเกิดปัญหาเชิงจริยธรรมขึ้นมา ดังนั้นในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ในสังคมให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ทุกด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จึงครอบคลุมไปถึงการพัฒนาทางด้าน คุณธรรม จริยธรรมด้วย ดังได้กำหนดไว้เป็นนโยบายแห่งชาติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช 2540 ในหมวด 5 มาตรา 81 ว่า “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม ...” และ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้มีการจัดการศึกษาโดยมีจุดมุ่งหมายและหลักการในหมวด 2 มาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” จึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาจริยธรรมโดยการจัดการ

ศึกษาเพื่อให้เป็นคนดี มีความรู้ คู่คุณธรรม จริยธรรม ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

การจัดศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม จริยธรรมนั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้มีการจัดการศึกษาไว้ในหมวด 4 มาตรา 23 และในมาตรา 24 (4) ได้กำหนดให้จัดกระบวนการเรียนรู้โดยการบูรณาการผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนจะต้องพัฒนาผู้เรียนในลักษณะองค์รวม โดยการบูรณาการจริยธรรมสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละสาระของหลักสูตร

ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในพัฒนาผู้เรียนด้วยการบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตร เพราะการบูรณาการหลักสูตรนั้นยึดหลักการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้รู้จักคิด มีพัฒนาการทางจริยธรรมตามศักยภาพของแต่ละบุคคลให้มีความสามารถเลือกคิด เลือกปฏิบัติตามแนวทางจริยธรรมที่เหมาะสม ให้อิสระในการคิดและตัดสินใจแก่ ผู้เรียนโดยใช้หลักเหตุผล การบูรณาการจริยธรรมในกระบวนการเรียนรู้จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน และเห็นความสำคัญของประเด็นทาง จริยธรรมในแนวทางที่แตกต่างออกไป ครูจะต้องพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยง หรือบูรณาการระหว่างความรู้กับจริยธรรมจนไม่สามารถแยกออกจากส่วนใดเป็นส่วนใดเป็นเนื้อหาวิชา ส่วนใดเป็นเนื้อหาเชิงจริยธรรมที่สอดแทรกไว้ โดยอาศัยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถปลูกฝังความรู้ เจตคติ พฤติกรรมจริยธรรม รวมทั้งพัฒนาผู้เรียนให้มีเหตุผลเชิงจริยธรรมให้สูงขึ้น

การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาผู้เรียนโดยการบูรณาการจริยธรรมในสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องมีสมรรถภาพในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร ทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และทักษะในการบูรณาการจริยธรรม จากผลการศึกษาครูระดับมัธยมศึกษาจำนวน 353 คน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 33 โรง พบว่า ครูมีสมรรถภาพทางด้านเจตคติต่อการบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับดี ส่วนสมรรถภาพทางด้านความรู้ ความเข้าใจและด้านทักษะปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพของตนเองในการบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 93.20

ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา โดยมุ่งให้ครูโรงเรียนมัธยมศึกษาได้มีความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะการบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นท้องถิ่น สามารถนำความรู้และ

ประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมของผู้เรียนโดยการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรตามกลุ่มสาระ ซึ่งจะส่งผลในการพัฒนาจริยธรรมและค่านิยมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาให้ดีขึ้นต่อไป

2.1.2 หลักการ

หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเป็นการเฉพาะ โดยมีหลักการดังต่อไปนี้

2.1.2.1 เป็นหลักสูตรฝึกอบรมครูมัธยมศึกษาที่เน้นการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1.2.2 เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

2.1.2.3 เป็นหลักสูตรที่เน้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสำคัญ

2.1.2.4 เป็นหลักสูตรที่เน้นกิจกรรมการปฏิบัติการด้วยกระบวนการกลุ่ม โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

2.1.2.5 เป็นหลักสูตรที่มีลักษณะการฝึกอบรมบูรณาการสาระและการปฏิบัติ

2.1.3 เป้าหมาย

ครูมัธยมศึกษาที่เข้าร่วมรับการฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างน้อยคนละ 1 หน่วยการเรียนรู้

2.1.4 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลังจากการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้แล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะมีความสามารถดังต่อไปนี้

2.1.4.1 การทำงานร่วมกับผู้อื่นในการบูรณาการจริยธรรม

2.1.4.2 การกำหนดหัวเรื่องหลัก โดยใช้สาระหรือค่านิยมเชิงจริยธรรมเป็นหลักจากการวิเคราะห์จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1.4.3 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม

2.1.4.4 การวิเคราะห์ความคิดรวบยอดเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการศึกษาความสัมพันธ์กับหัวเรื่องหลัก สาระการเรียนรู้ และจริยธรรมที่จำเป็นของนักเรียน

2.1.4.5 การวางแผนการสอน โดยการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ จริยธรรม

2.1.4.6 การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม

2.1.4.7 การกำหนดสื่อการเรียนรู้หรือแหล่งการเรียนรู้

2.1.4.8 การสร้างเครื่องมือการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

2.1.4.9 การปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม

2.1.4.10 การประเมินผลการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร

2.1.5 เนื้อหาของหลักสูตร

เนื้อหาที่จำเป็นในการสร้างเสริมสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษาแบ่งออกเป็น 2 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1 เห็นคุณค่า ความสำคัญ

- ความหมาย ความสำคัญ และแนวคิดการพัฒนาจริยธรรม
- จริยธรรมที่จำเป็น และค่านิยมที่ต้องการบูรณาการในหลักสูตร
- ความหมาย ความสำคัญ และหลักการบูรณาการจริยธรรม

หน่วยที่ 2 สร้างสรรค์ บูรณาการจริยธรรม

- ลักษณะ และประเภทของการบูรณาการจริยธรรม
- การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร โดยใช้หัวใจเรื่องเป็นหลัก
- การบูรณาการจริยธรรมในสาระหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- การจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม
- การจัดทำแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม
- การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม
- การประเมินผลการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม

2.1.6 กิจกรรมการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา มีแนวทางการดำเนินการอบรมดังนี้

2.1.6.1 การฝึกอบรมเน้นผู้เข้าอบรมเป็นสำคัญ โดยการลงมือปฏิบัติจริง สร้างความรู้และสรุปความรู้ด้วยตนเอง

2.1.6.2 ฝึกการปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนด้วยการใช้กระบวนการ เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม โดยบูรณาการผสมผสานระหว่างการใช้ความรู้และกระบวนการปฏิบัติการ (รายละเอียดระบุในแผนการฝึกอบรม แสดงในภาคผนวก จ)

2.1.7 ระยะเวลาการฝึกอบรม

ระยะเวลาดำเนินการฝึกอบรมรวม 5 สัปดาห์

2.1.8 สื่อการฝึกอบรม ได้แก่ คู่มือดำเนินการฝึกอบรมสำหรับวิทยากร คู่มือการฝึกอบรมสำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม เอกสารกิจกรรมการฝึกอบรมและใบงานการฝึกอบรม แผ่นโปสเตอร์และเครื่องฉาย (ภาคผนวก จ)

2.1.9 การประเมินผลการฝึกอบรม มีการประเมินผล 4 แบบคือ (1) การทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการฝึกอบรม (2) การประเมินตนเองด้านเจตคติ และทักษะปฏิบัติก่อนและหลังการฝึกอบรม (3) การประเมินความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรฝึกอบรม โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรม (4) การประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

2.2 ผลการตรวจสอบโครงร่างหลักสูตร

ผลการตรวจสอบโครงร่างหลักสูตร จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน ได้ผลการประเมิน ดังนี้

2.2.1 ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร ได้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสม ดังแสดงในตาราง 7

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D	ระดับความเหมาะสม
1) ปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร			
1.1 มีความสมเหตุสมผล	4.60	0.52	มากที่สุด
1.2 ตรงกับสภาพความเป็นจริงในสังคม	4.70	0.67	มากที่สุด
1.3 มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหลักสูตร	4.80	0.42	มากที่สุด
2) หลักการของหลักสูตร			
2.1 มีความเป็นไปได้	4.40	0.70	มาก
2.2 สามารถนำไปใช้จริง	4.30	0.67	มาก
2.3 มีแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานรองรับ	4.40	0.97	มาก
3) เป้าหมายของหลักสูตร			
3.1 มีความเป็นไปได้	4.40	0.70	มาก
3.2 มีประโยชน์สำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม	4.50	0.53	มากที่สุด
3.3 เหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม	4.40	0.70	มาก
4) จุดประสงค์ของหลักสูตร			
4.1 มีความชัดเจน	4.20	0.79	มาก
4.2 มีความครอบคลุมทุกเนื้อหาสาระ	4.50	0.53	มากที่สุด
4.3 มีความเป็นไปได้	4.40	0.52	มาก
4.4 เหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม	4.30	0.48	มาก
5) เนื้อหาหลักสูตร			
5.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร	4.60	0.52	มากที่สุด
5.2 ครอบคลุมสาระที่จำเป็นต้องใช้ปฏิบัติการ	4.60	0.52	มากที่สุด
5.3 การจัดเรียงลำดับเนื้อหา	4.50	0.53	มากที่สุด

ตาราง 7 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D	ระดับความเหมาะสม
6) กิจกรรมการฝึกอบรม			
6.1 มีความเป็นไปได	4.40	0.84	มาก
6.2 มีลำดับขั้นตอน	4.30	0.67	มาก
6.3 นำไปสู่การบรรลุจุดประสงค์	4.40	0.52	มาก
7) ระยะเวลาการฝึกอบรม			
7.1 มีความเป็นไปได	3.70	0.95	มาก
7.2 เหมาะสมกับกิจกรรมการฝึกอบรม	3.80	0.78	มาก
8) สื่อประกอบการฝึกอบรม			
8.1 ช่วยส่งเสริมให้กิจกรรมบรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตร	4.30	0.68	มาก
8.2 เหมาะสมกับการนำไปใช้	4.20	0.63	มาก
9) การประเมินผลหลักสูตร			
9.1 ครอบคลุมสิ่งที่ต้องประเมิน	4.20	0.79	มาก
9.2 มีความเป็นไปได	4.10	0.57	มาก
9.3 ตรวจสอบการบรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตร	4.20	0.63	มาก

จากตาราง 7 ผลการประเมินความเหมาะสมของแต่ละองค์ประกอบของโครงร่างหลักสูตรพบว่า มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.70 - 4.80 และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าตั้งแต่ 0.42 - 0.97 แสดงว่าทุกองค์ประกอบของโครงร่างหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2.2.1 ผลการประเมินความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และการแปลความหมายค่าดัชนีความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร ดังตาราง 8

ตาราง 8 ค่าดัชนีความสอดคล้อง และการแปลความหมายของดัชนีความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร

รายการประเมิน	IOC	ความหมาย
1. ปัญหาและความจำเป็นกับหลักการของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
2. ปัญหาและความจำเป็นกับเป้าหมายของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
3. ปัญหาและความจำเป็นกับจุดประสงค์ของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
4. หลักการกับจุดประสงค์ของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
5. หลักการกับกิจกรรมการฝึกอบรม	0.90	สอดคล้อง
6. หลักการกับการประเมินผลหลักสูตร	0.80	สอดคล้อง
7. เป้าหมายกับจุดประสงค์ของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
8. จุดประสงค์กับเนื้อหาสาระของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
9. จุดประสงค์กับกิจกรรมการฝึกอบรม	0.80	สอดคล้อง
10. จุดประสงค์กับการประเมินผลหลักสูตร	0.90	สอดคล้อง
11. เนื้อหากับกิจกรรมการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
12. เนื้อหากับระยะเวลาการฝึกอบรม	0.90	สอดคล้อง
13. เนื้อหากับสื่อประกอบหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
14. เนื้อหากับการประเมินผลหลักสูตร	0.90	สอดคล้อง
15. กิจกรรมการฝึกอบรมกับระยะเวลา	0.80	สอดคล้อง
16. กิจกรรมการฝึกอบรมกับสื่อประกอบหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
17. กิจกรรมการฝึกอบรมกับการประเมินผลหลักสูตร	0.90	สอดคล้อง

จากตาราง 8 ผลการประเมินความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตรพบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง มีค่าระหว่าง 0.80 - 1.00 แสดงว่า โครงร่างหลักสูตรมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น

2.3 ผลการปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้

ผู้วิจัยได้ปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้ ได้ผลดังต่อไปนี้

2.3.1 สภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร ได้ปรับปรุงเขียนสภาพปัญหาและความจำเป็นให้สอดคล้องกัน สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของครูมัธยมศึกษาและปรับปรุงด้านภาษา

2.3.2 หลักการของหลักสูตร ได้ปรับปรุงด้านภาษาให้มีความกระชับและชัดเจนขึ้น

2.3.3 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จัดเรียงลำดับตามความสำคัญจำเป็น

2.3.4 กิจกรรมการฝึกอบรม ได้ปรับปรุงด้านภาษาและเขียนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.3.5 ระยะเวลา ได้ปรับขยายระยะเวลาให้เหมาะสมโดยจัดทำตารางแสดงการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

2.3.6 สื่อการเรียนการสอน ได้เพิ่มเอกสารดังต่อไปนี้ เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เอกสารแผนผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ เอกสารตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด เอกสารมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก

2.3.7 การวัดและประเมินผล ได้ปรับปรุงภาษาที่ใช้ในแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ปรับปรุงแบบประเมินผลการฝึกอบรมโดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยให้มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากแบบประเมินสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.3.8 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ได้เพิ่มสาระเกี่ยวกับจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา และนิยามความหมายของพฤติกรรมจริยธรรมที่จำเป็น

ขั้นตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตร

ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษาที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูมัธยมศึกษา แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วน คือ 1 การศึกษานำร่อง (Pilot Study) และ 2. การนำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ผลการศึกษานำร่อง

ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรไปทดลองใช้เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตรใน

สถานการณ์จริง กลุ่มตัวอย่างเป็นครูมัธยมศึกษา โรงเรียนบำเหน็จณรงค์วิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 15 คน ระหว่างวันที่ 30 มีนาคม 2546 ถึงวันที่ 1 เมษายน 2546 รวม 3 วัน ภายหลังจากเสร็จสิ้น การจัดกิจกรรมการฝึกอบรมแล้วให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประเมินความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ผลการประเมินความเหมาะสมในการใช้หลักสูตรฝึกอบรมจากการศึกษานำร่อง แสดงใน ตาราง 9

ตาราง 9 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสมในการใช้หลักสูตรฝึกอบรมจากการศึกษานำร่อง

รายการประเมิน	ความคิดเห็น (N = 15)		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์และวิธีการฝึกปฏิบัติ	4.20	0.41	มาก
2. ระยะเวลาของการอบรมมีความเหมาะสมกับงานที่ได้รับมอบหมาย	2.80	0.68	ปานกลาง
3. ความสนใจที่จะให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาของวิทยากร	4.93	0.26	มากที่สุด
4. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม	4.67	0.49	มากที่สุด
5. ความเหมาะสมของเอกสารประกอบการฝึกอบรม	4.47	0.52	มาก
6. ความเหมาะสมของสื่อประกอบการฝึกอบรม	4.33	0.62	มาก
7. การนำวิธีการจากการฝึกปฏิบัติไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน	4.60	0.51	มากที่สุด
รวม	3.75	0.44	มาก

จากตาราง 9 แสดงว่า ความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรจากการนำร่องโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ความสนใจที่จะให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาของวิทยากร ($\bar{X} = 4.93$, S.D. = 0.26) มีข้อที่มีค่าเฉลี่ยปานกลาง คือ ระยะเวลาของการอบรมมีความเหมาะสมกับงานที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X} = 2.80$, S.D. = 0.68) นอกจากนั้นมีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากผู้เข้ารับการฝึกอบรม ว่า ควรให้ระยะเวลาในการฝึกปฏิบัติมากกว่านี้ ผู้วิจัยนำข้อที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประเมินความเหมาะสมในระดับปานกลางมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3.2 ผลการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้

ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูมัธยมศึกษา โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน ระหว่างวันที่ 28 เมษายน 2546 ถึงวันที่ 30 พฤษภาคม 2546 ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาลำดับขั้นของการทดลอง คือ ผลการวิเคราะห์สมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานก่อนและหลังทดลองใช้หลักสูตร การเปรียบเทียบสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานหลังทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมในแต่ละด้านกับเกณฑ์ที่กำหนด ผลการประเมินการใช้หลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรม และสรุปผลการทดลองใช้หลักสูตร

3.2.1 ผลการวิเคราะห์สมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานก่อนและหลังทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

3.2.1.1 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ ก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ดังตาราง 10

ตาราง 10 ค่าสถิติพื้นฐานของสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ก่อนและหลังทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

สมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	คะแนน เต็ม	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง	
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. ด้านความรู้ความเข้าใจ	30	10.17	2.59	23.50	2.64
2. ด้านเจตคติ	75	57.83	5.84	71.00	3.35
3. ด้านทักษะปฏิบัติ	75	37.90	6.06	65.81	5.68

จากตาราง 10 เป็นการแสดงค่าสถิติพื้นฐานของสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานก่อนและหลังทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมของกลุ่มทดลอง ในภาพรวมทั้งหมดก่อนนำไปวิเคราะห์เปรียบเทียบในขั้นต่อไป

3.2.1.2 ผลการเปรียบเทียบสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วยสมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ Hotelling's T^2 ดังตาราง 11

ตาราง 11 ผลการวิเคราะห์สมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ Hotelling's T^2 ของกลุ่มทดลอง

วิธีทดสอบ	T^2	Sig. of F
โฮเทลลิงส์ (Hotellings T^2)	98.89**	.01

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 11 พบว่า สมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมของกลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้นจึงต้องทำการวิเคราะห์ต่อไปอีกว่า สมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ มีด้านใดที่ส่งผลต่อการทำให้สมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมของกลุ่มทดลองแตกต่างกัน โดยวิธีการหาช่วงระยะของความเชื่อมั่นที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน (Simultaneous Confidence Intervals) ของค่าเฉลี่ยแต่ละด้าน (Kramer. 1972: 80-86, Morrison. 1990: 150-153) ได้ผลการวิเคราะห์ดังตาราง 12

ตาราง 12 ผลการวิเคราะห์หาช่วงระยะของความเชื่อมั่นที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกันของค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละด้านก่อนและหลังทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

สมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร	$\bar{d}$	S_d	Simultaneous Confidence Intervals ($H_0: \mu_1 - \mu_2 = 0$)	Sig.
1. ด้านความรู้ความเข้าใจ	13.33	2.44	$12.37 \leq \mu_{11} - \mu_{21} \leq 14.29$	.01
2. ด้านเจตคติ	13.27	51.44	$8.86 \leq \mu_{12} - \mu_{22} \leq 17.67$	.01
3. ด้านทักษะปฏิบัติ	25.97	50.17	$21.61 \leq \mu_{13} - \mu_{23} \leq 30.32$	.01

จากตาราง 12 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร การศึกษาชั้นพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ ในช่วงระยะเวลาของความเชื่อมั่นที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน (Simultaneous Confidence Intervals) มีค่ามากกว่าสมมติฐานที่กำหนดไว้ สรุปได้ว่า สมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาชั้นพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและ หลังการฝึกอบรม ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ ในแต่ละด้านมีความ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.2.2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมใน หลักสูตรการศึกษาชั้นพื้นฐานในแต่ละด้านกับเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมใน หลักสูตรการศึกษาชั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้าน ทักษะปฏิบัติ กับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังตาราง 13

ตาราง 13 การเปรียบเทียบสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาชั้นพื้นฐาน หลังการทดลองใช้หลักสูตรในแต่ละด้านกับเกณฑ์ที่กำหนด

สมรรถภาพการบูรณาการ จริยธรรมในหลักสูตร	คะแนน เต็ม	คะแนนเฉลี่ย ที่ได้	เกณฑ์ ที่กำหนด	ความหมาย
ด้านความรู้ความเข้าใจ (30 ข้อ)	30	23.50 (78.33%)	70%	สูงกว่าเกณฑ์
ด้านเจตคติ (15 ข้อ)	75	71.00/15 (4.73)	3.50	สูงกว่าเกณฑ์
ด้านทักษะปฏิบัติ (15 ข้อ)	75	65.81/15 (4.38)	3.50	สูงกว่าเกณฑ์

จากตาราง 13 แสดงว่า ค่าเฉลี่ยของสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการ ศึกษาชั้นพื้นฐานหลังการทดลองใช้หลักสูตรในแต่ละด้านทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ มีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

3.2.3 ผลการประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรของผู้เข้ารับ การฝึกอบรม

การประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาชั้นพื้นฐาน ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ตกลงร่วมกันเลือกหัวข้อเรื่องจากความคิดรวบยอดของสาระการเรียนรู้ เป็นหัวข้อเรื่องหลัก และบูรณาการจริยธรรมด้านความรับผิดชอบสอดแทรกในสาระการเรียนรู้ คนละ 1 หน่วยการเรียนรู้ จากการประเมินผลงานการปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรของผู้ เข้ารับการฝึกอบรม โดยผู้วิจัย วิทยากรประจำกลุ่ม เจ้าของผลงาน และเพื่อนร่วมกันประเมิน ผล การประเมิน รายละเอียดดังตาราง 14

ตาราง 14 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประเมินผลงานการบูรณาการ
จริยธรรมในหลักสูตรของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ผลงานการบูรณาการจริยธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การประเมิน
กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์			
1. โลกและการเปลี่ยนแปลง	4.00	0.00	ดีมาก
2. สารในชีวิตประจำวัน	4.00	0.00	ดีมาก
3. โครงสร้างอะตอม	3.50	0.58	ดีมาก
4. พลังงานน้ำรู้	3.50	0.58	ดีมาก
กลุ่มสาระคณิตศาสตร์			
5. จำนวนเต็ม	4.00	0.00	ดีมาก
6. ห.ร.ม.ของจำนวนนับ	4.00	0.00	ดีมาก
7. หกร่วมมาก	3.75	0.50	ดีมาก
8. จำนวนและตัวเลข	3.75	0.50	ดีมาก
กลุ่มสาระภาษาไทย			
9. ทุกข์ของชาวนาในบทกวี	4.00	0.00	ดีมาก
10. สึกไผ่ยราพ	3.75	0.50	ดีมาก
11. เลขไทย	3.00	0.00	ดี
กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม			
12. ฉันเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ	3.75	0.50	ดีมาก
13. ฉันรักกฎหมาย	3.75	0.50	ดีมาก
14. ประวัติพระพุทธศาสนา	3.00	0.00	ดี
กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ			
15. About me!	3.75	0.50	ดีมาก
16. Greeting!	3.75	0.50	ดีมาก
17. My family	3.50	0.58	ดีมาก
18. Food	3.50	0.58	ดีมาก
19. Self-image	3.00	0.00	ดี

ตาราง 14 (ต่อ)

ผลงานการบูรณาการจริยธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การประเมิน
กลุ่มสาระศิลปะ			
20. พื้นฐานทัศนศิลป์	4.00	0.00	ดีมาก
21. เครื่องดนตรีที่นำรู้จัก	3.75	0.50	ดีมาก
กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา			
22. พัฒนาการตามวัย	3.75	0.50	ดีมาก
23. พัฒนาการเจริญเติบโตของมนุษย์	3.75	0.50	ดีมาก
24. โดตามวัย	3.75	0.50	ดีมาก
25. การห้ามเลือด	3.50	0.58	ดีมาก
กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี			
26. ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน	4.00	0.00	ดีมาก
27. การทำความสะอาดบ้าน	4.00	0.00	ดีมาก
28. ผักสวนครัวเพื่อบริโภค	3.50	0.58	ดีมาก
29. บ้านน่าอยู่	3.25	0.50	ดี
30. งานบ้านของฉัน	3.00	0.00	ดี
รวม	3.65	0.32	ดีมาก

จากตาราง 14 พบว่า ผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก มีผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดแต่ก็อยู่ในระดับดี ได้แก่ เลขไทย ประวัติพุทธศาสนา Self-image และงานบ้านของฉัน ($\bar{X} = 3.00$) นอกจากนี้ มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมที่ได้จากการประเมินผลงานร่วมกันพบว่า ควรจัดทำเอกสารเพื่ออธิบายวิธีการเขียนแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม แสดงตัวอย่างการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่หลากหลาย

3.2.4 ผลการประเมินความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

ผลการประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรฝึกอบรมจากผู้เข้ารับการฝึกอบรม สามารถแสดงได้ดังตาราง 15

ตาราง 15 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความเหมาะสมของการใช้หลักสูตร
ฝึกอบรมจากการประเมินโดยผู้เข้ารับการฝึกอบรม

รายการประเมิน	ความคิดเห็น (N = 30)		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์และวิธีการฝึกปฏิบัติ	3.97	0.41	มาก
2. ระยะเวลาของการอบรมมีความเหมาะสมกับงานที่ได้รับมอบหมาย	4.17	1.34	มาก
3. ความสนใจที่จะให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาของวิทยากร	4.63	0.56	มากที่สุด
4. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม	4.07	0.64	มาก
5. ความเหมาะสมของเอกสารประกอบการฝึกอบรม	4.20	0.62	มาก
6. ความเหมาะสมของสื่อประกอบการฝึกอบรม	4.10	0.48	มาก
7. การนำวิธีการจากการฝึกปฏิบัติไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน	4.40	0.49	มาก
รวม	4.22	0.65	มาก

จากตาราง 15 แสดงว่า ความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.65) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ความสนใจที่จะให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาของวิทยากร ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.56) มีข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดแต่ก็อยู่ในระดับมาก คือ ความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์และวิธีการฝึกปฏิบัติ ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.41) นอกจากนั้นมีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมว่า ควรเพิ่มระยะเวลาในการฝึกปฏิบัติ และควรเพิ่มตัวอย่างของการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร โดยเฉพาะตัวอย่างของการเขียนแผนการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระ

3.3 สรุปผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

จากผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมข้างต้น สามารถสรุปผลการทดลองใช้หลักสูตร โดยพิจารณาตามเกณฑ์การพิจารณาประสิทธิภาพของหลักสูตรได้ดังนี้

3.3.1 การเปรียบเทียบสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรของผู้เข้ารับการฝึกอบรมระหว่างก่อนและหลังทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรโดยรวมและในแต่ละด้านแตกต่างกันอย่างมีนัย

สำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมสูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

3.3.2 ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานทางด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (ด้านความรู้ความเข้าใจไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 และด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ ไม่ต่ำกว่า 3.50) โดยในด้านความรู้ความเข้าใจมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 78.33 ด้านเจตคติมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 และด้านทักษะปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07

3.3.3 ค่าเฉลี่ยการประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเท่ากับ 3.65 อยู่ในระดับดีมาก และสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (ไม่ต่ำกว่า 2.50)

3.3.4 ค่าเฉลี่ยการประเมินความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรฝึกอบรมจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมเท่ากับ 4.22 อยู่ในระดับมาก และสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (ไม่ต่ำกว่า 3.50)

ขั้นตอนที่ 4 ผลการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร

หลังจากนำหลักสูตรการฝึกอบรมไปทดลองใช้แล้ว ผู้วิจัยทำการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรดังต่อไปนี้

4.1 การประเมินหลักสูตร

4.1.1 จุดประสงค์ในการประเมิน เพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรจากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้

4.1.2 เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน

1) เกณฑ์ในการพิจารณาประสิทธิภาพของหลักสูตร

- คะแนนสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

- ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถภาพทางด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก หรือ ค่าเฉลี่ยคะแนนด้านความรู้ความเข้าใจไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 และค่าเฉลี่ยด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ ไม่ต่ำกว่า 3.50

- ผลการประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมอยู่ในระดับดี หรือค่าเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2.50

- ผลการประเมินความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก หรือค่าเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 3.50

2) ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินโครงสร้างหลักสูตร

3) ข้อคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

4.1.3 ผลการประเมินหลักสูตร เมื่อพิจารณาค่าสถิติพื้นฐานและการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติจากตารางข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า คะแนนสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานทางด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ผลการประเมินความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรจากผู้เข้ารับการฝึกอบรม อยู่ในระดับมาก สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และค่าเฉลี่ยการประเมินตามสภาพจริงผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมอยู่ในระดับดีมาก และสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ให้ปรับปรุงสภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล เอกสารประกอบการฝึกอบรมหน่วยที่ 1 , 2 โดยให้ปรับปรุงด้วยภาษาโดยเขียนให้แต่ละส่วนแต่ละส่วนให้สอดคล้องกันและให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ข้อคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม จากการสอบถามพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ได้จริง มีประโยชน์ สอดคล้องกับความต้องการของครูมัธยมศึกษาเหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการในปัจจุบัน ที่ครูต้องปฏิรูปตัวครูเองให้ทันกับการปฏิรูปการศึกษา แต่ควรปรับปรุงเนื้อหาให้มีความกระชับมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับระยะเวลาของการฝึกอบรม

ผลการประเมินดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นครั้งนี้ มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยสามารถเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษาให้เพิ่มขึ้น

4.2 ผลการปรับปรุงหลักสูตร

หลังจากรวบรวมข้อมูลจากการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินโครงร่างหลักสูตร และข้อคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ผู้วิจัยได้ปรับปรุงหลักสูตรในประเด็นต่อไปนี้

4.2.1 สภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร เขียนสภาพปัญหาและความต้องการที่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของครูมัธยมศึกษาที่ได้มาจากการสำรวจในขั้นตอนที่ 1

4.2.2 เนื้อหาของหลักสูตร ได้ปรับปรุงภาษาโดยใช้ถ้อยคำที่กระชับและมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

4.2.3 กิจกรรมการฝึกอบรมให้ปรับปรุงภาษาให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

4.2.4 สื่อการฝึกอบรม ได้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเอกสารที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องการ ได้แก่ เอกสารแผนผังมโนทัศน์กลุ่มสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2.5 การวัดและประเมินผล ได้ปรับปรุงเกี่ยวกับการประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรให้ชัดเจนเกี่ยวกับการประเมินงานกลุ่มหรืองานรายบุคคล

4.2.6 เอกสารประกอบการฝึกอบรม ได้ปรับปรุงการใช้ภาษาในหน่วยที่ 1 และ 2 ให้มีความกระชับและเหมาะสมกับเวลาในการฝึกอบรมมากยิ่งขึ้น

หลังการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยได้จัดทำเป็นหลักสูตรฉบับสมบูรณ์ (ดังแสดงในภาคผนวก จ) ซึ่งสามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษาต่อไป

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา มีการดำเนินการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรสรุปได้ดังนี้

จุดมุ่งหมายการวิจัย

เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา โดยมีขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครั้งนี้เป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร และการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

วิธีการดำเนินการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร มี 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวางแผนการสร้างหลักสูตร แบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ

1. การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับครูมัธยมศึกษา เริ่มจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถภาพที่สำคัญในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสมรรถภาพของครูมัธยมศึกษา นำผลที่ได้มาวิเคราะห์สังเคราะห์และสรุปเป็นสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรสำหรับใช้เป็นแนวทางในการศึกษาความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 คน ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา แล้วสรุปเป็นสมรรถภาพการบูรณาการ จริยธรรมในหลักสูตรที่จำเป็นสำหรับครูมัธยมศึกษา

2. การสำรวจสมรรถภาพและความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัธยมศึกษา โดยเริ่มจากการศึกษาสมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรที่ได้จากผลการศึกษาในส่วนที่ 1

นำมาสร้างเป็นแบบสอบถามชนิดประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ การสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรของครูมัธยมศึกษา ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ และการสอบถามเกี่ยวกับความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ ใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 353 คน การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเองและโดยผ่านทางไปรษณีย์ และวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้เสนอในรูปของค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและร้อยละ

3. การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา โดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi Technique) เริ่มจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัศึกษานำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ สรุปเป็นจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา นำมากำหนดเป็นประเด็นในการสอบถามผู้เชี่ยวชาญในแต่ละกลุ่มสาระละ 18 - 23 คน ทั้งหมดเป็นจำนวน 190 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้ในรอบที่ 1 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์รวมกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย แล้วนำผลที่ได้มาทำเทคนิคเดลฟายในรอบที่ 2 เพื่อหาข้อสรุปจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการร่างหลักสูตรการดำเนินการในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและโดยส่งทางไปรษณีย์ และวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้เสนอในรูปของค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

4. การศึกษาเอกสาร งานวิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญที่ได้จากการศึกษาในส่วนที่ 1 เกี่ยวกับองค์ประกอบและรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์และสรุปผลเป็นองค์ประกอบและรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร

การดำเนินการขั้นตอนนี้ เป็นการนำผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นจากขั้นตอนที่ 1 มาเขียนเป็นโครงร่างหลักสูตร ตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้

โครงร่างของหลักสูตรที่เขียนขึ้นประกอบด้วย สภาพปัญหาและความจำเป็น หลักการ เป้าหมาย จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล และแผนการฝึกอบรมประจำปี ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์ เนื้อหาโดยสังเขป กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผล

การตรวจสอบโครงร่างหลักสูตร เป็นการนำแบบประเมินไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน พิจารณาความเหมาะสม และความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร และนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ให้คำแนะนำมาปรับปรุงอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้โครงร่างของหลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ผลของข้อมูลนำเสนอในรูปของค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความสอดคล้อง

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร

เป็นการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับครูมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ แบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ส่วนด้วยกันคือ 1. การศึกษานำร่อง เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการใช้หลักสูตรในสถานการณ์จริง กลุ่มตัวอย่างเป็นครูมัธยมศึกษา โรงเรียนบำเหน็จณรงค์วิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 15 คน และ 2. การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของหลักสูตร กลุ่มตัวอย่างเป็นครูมัธยมศึกษา โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน รูปแบบการทดลองใช้แบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรผู้วิจัยพัฒนาขึ้น
2. แบบประเมินสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย
 - 2.1 แบบทดสอบวัดสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรด้านความรู้ความเข้าใจ
 - 2.2 แบบประเมินสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรด้านเจตคติ
 - 2.3 แบบประเมินสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรด้านทักษะปฏิบัติ

ปฏิบัติ

3. แบบประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

4. แบบประเมินความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

การดำเนินการทดลอง เริ่มจากการทดสอบก่อนใช้หลักสูตรกับกลุ่มตัวอย่าง หลังจากนั้นดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ระยะเวลาในการทดลอง 5 สัปดาห์ และภายหลังเสร็จสิ้นการทดลองใช้หลักสูตรทำการทดสอบกับกลุ่มเดิมอีกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล เปรียบเทียบสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรก่อนและหลังทดลอง โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ Hotelling's T^2 และวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมใน

แต่ละด้านโดยใช้เทคนิค Simultaneous Confidence Intervals เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรในแต่ละด้านกับเกณฑ์ที่กำหนด ประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และประเมินความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

การประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร จากค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานหลังทดลองใช้หลักสูตรมากกว่าคะแนนก่อนทดลองใช้หลักสูตร การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละด้านกับเกณฑ์ที่กำหนด โดยค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถภาพด้านเจตคติและด้านทักษะปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ไม่ต่ำกว่า 3.50 ค่าเฉลี่ยคะแนนการประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ไม่ต่ำกว่า 2.50 และค่าเฉลี่ยคะแนนความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรไม่ต่ำกว่า 2.50

ส่วนการปรับปรุงหลักสูตรพิจารณาจาก เกณฑ์ในการพิจารณาประสิทธิภาพของหลักสูตร ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินโครงร่างหลักสูตร และข้อคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อการใช้หลักสูตร

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ผลการศึกษาสมรรถภาพที่จำเป็นในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษาจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ครูมัธยมศึกษาควรมีสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรที่จำเป็น ได้แก่ 1. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรม แนวทางการพัฒนาจริยธรรมที่จำเป็น ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร หลักการและรูปแบบการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร เทคนิคการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร และการประเมินผลการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม 2. ด้านเจตคติ ควรมีความตระหนัก เห็นคุณค่าและความสำคัญ ประโยชน์ของการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร รักการทำงานร่วมกันและการมีส่วนร่วมในการบูรณาการ และการเห็นคุณค่าของตนเอง 3. ด้านทักษะ ควรมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในการบูรณาการจริยธรรม การกำหนดหัวเรื่องหลักจากความคิดรวบยอดหรือจริยธรรมที่จำเป็น การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ การกำหนดเนื้อหาย่อยเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วางแผนการสอน โดยการเขียนแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ ปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม การประเมินผลการเรียนรู้ และการนำหลักสูตรไปใช้

ผลการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรได้แก่ ระยะเวลาในการเสริมสร้างสมรรถภาพ ภาระงานที่หนักของครูยุคปฏิรูปการศึกษา นโยบายของสถานศึกษา วิสัยทัศน์และเจตคติของผู้บริหารต่อการบูรณาการจริยธรรม การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการบูรณาการ การติดตามผลการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม การขยายผลของการฝึกอบรม และการเสริมสร้างสมรรถภาพด้วยหลักสูตรฝึกอบรม

ผลการศึกษาสมรรถภาพและความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ครูมัธยมศึกษาที่มีสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง ด้านเจตคติต่อการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรของครูมัธยมศึกษาอยู่ในระดับดี และด้านทักษะปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และครูมัธยมศึกษามีความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวนมากถึงร้อยละ 93.20 โดยเฉพาะทางด้านทักษะปฏิบัติมากที่สุด

ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา พบว่า จริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย การมีสัมมาคารวะ ความมีเมตตากรุณา ความเพียรพยายาม ความประหยัดอดออม ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละและความสามัคคี ส่วนจริยธรรมที่มีความสำคัญ 3 อันดับแรก ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย และค่านิยมเชิงจริยธรรมที่เป็นแก่นร่วมของแต่ละสาระ ได้แก่ ความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์สุจริต

ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบและรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมควรมีองค์ประกอบ ได้แก่ สภาพปัญหาและความจำเป็น หลักการ เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และการวัดผลประเมินผล และรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรมควรเป็นรูปแบบที่ง่าย ไม่ซับซ้อน เน้นการปฏิบัติ การคิด การกระทำ และการแสดงผลงาน การพัฒนาจิตใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม สร้างระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ จัดกิจกรรมการฝึกอบรมให้สนุกสนาน มีความหลากหลาย สร้างบรรยากาศในการอบรมแบบกัลยาณมิตร ผู้ฝึกอบรมเป็นผู้ปฏิบัติ วิทยากรเป็นผู้คอยชี้แนะและอำนวยความสะดวก

2. ผลการสร้างโครงร่างหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร มีเจตคติที่ดีต่อการบูรณาการ

จริยธรรมในหลักสูตร และมีทักษะปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร หลักสูตรที่สร้างขึ้น ประกอบด้วยสภาพปัญหาและความจำเป็น หลักการ เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรม การฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผล แผนการฝึกอบรม พร้อมทั้ง เอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่ คู่มือสำหรับวิทยากร คู่มือผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ผลการตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งประกอบด้วยการประเมิน ความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร และความสอดคล้องของหลักสูตร พบว่า โครงร่าง หลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น

ผลการปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรก่อนนำไปใช้ ได้ปรับปรุงสภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตรให้สอดคล้องกัน และปรับปรุงด้านภาษา ปรับปรุงภาษาในด้าน หลักการให้มีความกระชับและชัดเจนขึ้น จัดเรียงลำดับตามความสำคัญจำเป็นของจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ได้ปรับปรุงด้านภาษาและเขียนกิจกรรมการฝึกอบรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ได้ปรับ ขยายระยะเวลาให้เหมาะสม เพิ่มเอกสารในสื่อประกอบ และปรับปรุงภาษาที่ใช้ในแบบทดสอบ ความรู้ความเข้าใจให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ปรับปรุงแบบประเมินผลการฝึกอบรมโดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยให้มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากแบบประเมินสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และปรับปรุงหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ได้เพิ่มสาระเกี่ยวกับ จริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา และนิยามความหมายของพฤติกรรมจริยธรรมที่จำเป็น

3. ผลการนำหลักสูตรไปทดลองใช้

ผลการทดลองใช้หลักสูตรกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้ผลดังนี้

3.1 ผลการศึกษานำร่อง เมื่อนำหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปทดลองใช้เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตร ภายหลังเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมแล้วให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประเมิน ความเหมาะสมของการใช้หลักสูตร พบว่า ภาพรวมของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มาก

3.2 ผลการทดลองใช้หลักสูตร นำหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู มัธยมศึกษา โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ได้ผลดังนี้

1) ผลการเปรียบเทียบสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมพบว่า ครูมัธยมศึกษา มีสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวมและในแต่ละด้าน หลังทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านความรู้ความเข้าใจมีค่าเท่ากับ 78.33 สูงกว่าเกณฑ์ 70 ด้านเจตคติมีค่าเท่ากับ 4.73 อยู่ในระดับมาก สูงกว่าเกณฑ์ 3.50 และด้านทักษะปฏิบัติมีค่าเท่ากับ 4.07 อยู่ในระดับมาก สูงกว่าเกณฑ์ 3.50

3) ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าเท่ากับ 3.65 อยู่ในระดับดีมาก สูงกว่าเกณฑ์ 2.50

4) ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของการใช้หลักสูตร มีค่าเท่ากับ 4.22 อยู่ในระดับมาก สูงกว่าเกณฑ์ 3.50

4. ผลการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

4.1 ผลการประเมินหลักสูตร

ผลการประเมินหลักสูตร เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ในการพิจารณาประสิทธิภาพหลักสูตร สรุปได้ว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานหลังทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านความรู้ความเข้าใจมีค่าเท่ากับ 78.33 สูงกว่าเกณฑ์ 70 ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านเจตคติมีค่าเท่ากับ 4.73 อยู่ในระดับมาก สูงกว่าเกณฑ์ 3.50 ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านทักษะปฏิบัติมีค่าเท่ากับ 4.07 อยู่ในระดับมาก สูงกว่าเกณฑ์ 3.50 ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าเท่ากับ 3.65 อยู่ในระดับดีมาก สูงกว่าเกณฑ์ 2.50 และค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของการใช้หลักสูตร มีค่าเท่ากับ 4.22 อยู่ในระดับมาก สูงกว่าเกณฑ์ 3.50

ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ให้ปรับปรุงสภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล เอกสารประกอบการฝึกอบรมหน่วยที่ 1 , 2 โดยให้ปรับปรุงด้วยภาษาโดยเขียนให้แต่ละส่วนแต่ละส่วนให้สอดคล้องกันและให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ข้อคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ได้จริง เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการในปัจจุบัน ควรปรับปรุงเนื้อหาให้มีความกระชับมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับระยะเวลาของการฝึกอบรม

4.2 การปรับปรุงหลักสูตร

หลังจากรวบรวมข้อมูลจากการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินโครงร่างหลักสูตร และข้อคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ผู้วิจัย

ได้ปรับปรุงหลักสูตร ดังต่อไปนี้ เขียนสภาพปัญหาและความต้องการที่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของครูมัธยมศึกษาที่ได้มาจากการสำรวจในขั้นตอนที่ 1 ได้ปรับปรุงภาษาด้านเนื้อหาโดยใช้ถ้อยคำที่กระชับและมีความชัดเจนยิ่งขึ้น ปรับปรุงกิจกรรมการฝึกอบรมให้มีภาษาที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ได้เพิ่มเติมสื่อประกอบการฝึกอบรมเกี่ยวกับเอกสารที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องการ ได้แก่ เอกสารแผนผังมโนทัศน์กลุ่มสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปรับปรุงการประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรให้ชัดเจนเกี่ยวกับการประเมินงานกลุ่มหรืองานรายบุคคล ปรับปรุงการใช้ภาษาในเอกสารประกอบการฝึกอบรม ในหน่วยที่ 1 และ 2 ให้มีความกระชับและเหมาะสมกับเวลาในการฝึกอบรมมากยิ่งขึ้น

หลังการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะข้างต้น ผู้วิจัยได้จัดทำเป็นหลักสูตรฝึกอบรมฉบับสมบูรณ์ ซึ่งสามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษาต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

การศึกษาในขั้นตอนนี้ มีจุดประสงค์ที่สำคัญเพื่อรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นที่แท้จริง โดยการศึกษาสมรรถภาพที่จำเป็นในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรและปัจจัยที่เกี่ยวข้องจากความร่วมมือความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ การสำรวจสมรรถภาพและความต้องการเสริมสร้างการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรของครูมัธยมศึกษา การศึกษาจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับ นักเรียนมัธยมศึกษา และศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบและรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรม

1.1 การศึกษาสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสมรรถภาพจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ในขั้นตอนของการศึกษาค้นคว้า ข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการ คือ สมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งความหมายของสมรรถภาพนั้นได้มีผู้ให้ความคิดเห็นที่ตรงกันไว้หลายท่าน ว่าเป็นสภาวะของบุคคลที่แสดงออกถึงความสามารถซึ่งประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะปฏิบัติที่พึงมี สามารถปฏิบัติได้ด้วยดี มีความเหมาะสมต่อสิ่งที่ปฏิบัติ มีความเพียงพอที่จะแสดงให้เห็นได้ และเป็นการแสดงออกอย่างมีคุณภาพของการปฏิบัติงาน และบุคคลสามารถพัฒนาให้เกิดสมรรถภาพได้ในรูปของพฤติกรรมทางด้านความรู้ เจตคติ และทักษะปฏิบัติต่อสิ่งนั้น (อจริยา วัชรวิวัฒน์. 2544 : 12 ; Good. 1973 : 121 ; Nagelsmith. 1995 : 245 ; citing Boss.1985 ; Neufeldt. 1994 : 284)

สมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผู้วิจัยศึกษาจึงประกอบด้วยสมรรถภาพ 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติที่ครูมัธยมศึกษาจำเป็นต้องเพื่อการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีการกำหนดสมรรถภาพนั้นมีหลายวิธี แต่ในการสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการศึกษาสมรรถภาพโดยการสังเคราะห์ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถภาพ การบูรณาการ การพัฒนาจริยธรรม และการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากมีผู้ได้เสนอความคิดเห็นและมีผลจากการวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้พอสมควร และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง เหมาะสม ครบถ้วน น่าเชื่อถือ รวมทั้งได้ข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา ผู้วิจัยจึงได้เลือกการกำหนดสมรรถภาพจากการกำหนดสมรรถภาพโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 คน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่กำหนดประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการพัฒนาจริยธรรม ซึ่งจะทำให้ข้อมูลที่หลากหลายและครบถ้วนทั้งในส่วนการพัฒนาหลักสูตรและการพัฒนาจริยธรรม (กุลยา ตันติผลชีวะ. 2532 : 146 ; ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา. 2528 : 40-46 ; อ้างอิงจาก Houseton. 1972) สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยตนเอง

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร โดยสรุปพบว่า สมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรม แนวทางการพัฒนาจริยธรรมที่จำเป็น ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร หลักการและรูปแบบการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร เทคนิคการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร และการประเมินผลการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม สมรรถภาพด้านเจตคติ ควรมีความตระหนัก เห็นคุณค่าและความสำคัญ ประโยชน์ของการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร รักการทำงานร่วมกันและการมีส่วนร่วมในการบูรณาการ และการเห็นคุณค่าแห่งตน สมรรถภาพด้านทักษะปฏิบัติ ควรมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในการบูรณาการจริยธรรม การกำหนดหัวข้อเรื่องหลักจากความคิดรวบยอดหรือจริยธรรมที่จำเป็น การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ การกำหนดเนื้อหาย่อยเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วางแผนการสอน โดยการเขียนแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ ปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม การประเมินผลการเรียนรู้ และการนำหลักสูตรไปใช้ ผลการศึกษาที่ได้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานของวิชาชีพครู ของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2538) ผลการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะครูวิชาชีพ (พงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์. 2545 : 138-139) และผลการวิจัยเกี่ยวกับการกำหนดสมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับครูในการพัฒนาการเรียนการสอน (สุพจน์ เต็มแย้ม. 2541 : 8, Gange & Medsker. 1966 : 52-66) ซึ่งได้ข้อสรุปว่า ครูควรมีสมรรถภาพในการปฏิบัติงาน

ทั้ง 3 ด้าน คือ สมรรถภาพด้านความรู้ สมรรถภาพด้านเจตคติ และสมรรถภาพด้านทักษะปฏิบัติ

ส่วนผลการศึกษาย่อยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรได้แก่ ระยะเวลาในการเสริมสร้างสมรรถภาพ ภาระงานที่หนักของครูยุคปฏิรูปการศึกษา นโยบายของสถานศึกษา วิสัยทัศน์และเจตคติของผู้บริหารต่อการบูรณาการ จริยธรรม การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการบูรณาการ การติดตามผลการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม การขยายผลของการฝึกอบรม และการเสริมสร้างสมรรถภาพด้วยหลักสูตรฝึกอบรม เป็นส่วนหนึ่งที่นำมาประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการสร้างโครงสร้างหลักสูตร ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของครูมัธยมศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้ช่วงระยะเวลาของการอบรมในระหว่างปิดภาคเรียน ซึ่งจะทำให้ไม่กระทบกระเทือนต่อภาระงานของครู และให้สอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครู

1.2 การสำรวจสมรรถภาพและความต้องการเสริมสร้างการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรของครูมัธยมศึกษา ในขั้นตอนนี้ข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการคือ สภาพปัจจุบันของสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพของครูมัธยมศึกษา โดยผู้วิจัยได้สำรวจโดยใช้แบบสำรวจสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรทั้ง 3 ด้าน และความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพของครูมัธยมศึกษา จำนวน 353 คน จาก 33 โรงเรียน ในจังหวัดชัยภูมิ

จากผลการศึกษาสมรรถภาพและความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการ จริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ครูมัศึกษามีสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) ด้านเจตคติต่อการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรของครูมัธยมศึกษาอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.80$) และด้านทักษะปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.82$) และครูมัธยมศึกษามีความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวนมากถึงร้อยละ 93.20 โดยเฉพาะทางด้านทักษะปฏิบัติมากที่สุด การพิจารณาพบว่า สมรรถภาพด้านเจตคตินั้นสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ส่วนสมรรถภาพด้านความรู้ ความเข้าใจและด้านเจตคติดำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้อาจเกิดขึ้นเนื่องจากการที่ครูมัธยมศึกษาได้รับรู้เกี่ยวแนวทางการปฏิรูปการศึกษา และการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่กำหนดให้จัดการเรียนรู้ด้วยการบูรณาการ จึงได้เห็นครูมัธยมศึกษาเห็นความสำคัญของการบูรณาการ รวมทั้งการมีนโยบายระดับชาติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อให้คนเป็นคนที่ มีความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 57-64) ทำให้มีเจตคติที่ดีต่อการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับดี แต่ยังคงขาดความรู้ ความเข้าใจที่ชัดเจน และไม่ได้รับการฝึกทักษะปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ฐาน ทำให้มีความต้องการที่เสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมเป็นจำนวนมาก จาก ผลการศึกษาทำให้ทราบถึงสภาพปัจจุบันและความต้องการของผู้ต้องการใช้หลักสูตรมากที่สุด เป็นไปตามแนวคิดของการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาหลายท่าน (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2543: 77 ; Skillbeck. 1984 : 22 ; Taba. 1962 : 12) และแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม (จงกลณี ชุตินาเทวินทร์. 2542 : 35 ; วิเชียร ชิวพิมาย. 2528 : 7-15, สมชาติ กิจยรรยง. 2544 : 45 ; อ้างอิงจาก อรรถวิทย์ ณ ตะกั่วทุ่ง. 2536) ที่เป็นไปในทางเดียวกันคือ การพัฒนา หลักสูตรจะต้องวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรอย่างรอบคอบ ดังนั้น หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานโดยมีจุดมุ่งหมายที่เน้นการเสริมสร้างสมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจ และด้าน ทักษะปฏิบัติ พร้อมกับการพัฒนาเจตคติที่ดีการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน เพื่อได้หลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของผู้ใช้หลักสูตร ให้มากที่สุด

1.3 การศึกษาจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียน มัธยมศึกษา ในขั้นตอนนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็น สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟายในการศึกษา ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละกลุ่มสาระ ซึ่งให้ความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของข้อมูล (ขนิษฐา วิทยานุมาศ. 2530 : 30) โดยมีขั้นตอนในการศึกษาประกอบด้วยการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ สรุปเป็นจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมสำหรับนักเรียน มัธยมศึกษา และกำหนดเป็นกรอบประเด็นคำถามในการสอบถามผู้เชี่ยวชาญ การกำหนด ผู้เชี่ยวชาญในที่นี้ กำหนดเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน มัธยมศึกษาและเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ใกล้ชิดกับนักเรียนมัศึกษามากที่สุดโดยแยกตาม กลุ่มสาระต่างๆ ได้แก่ กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ กลุ่มสาระภาษาไทย กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ กลุ่มสาระศิลปะ กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี และกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน กลุ่มสาระละ 17 - 23 คนซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดของแมค มิลแลน ที่พบว่า เมื่อ จำนวนของผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 17 คน ขึ้นไป จะทำให้อัตราคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด (ชนิตา รัชพลเมือง. 2528 : 93) และจะทำให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครบถ้วน มีความแตกต่างกัน ตามความต้องการจำเป็นมากที่สุด ซึ่งข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากการสอบถามรอบที่ 1 เกี่ยวกับ จริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการ ศึกษาเอกสาร และงานวิจัย สรุปผล และนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามในรอบที่ 2 ซึ่งเป็นแบบ มาตรฐานส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลรอบที่ 2 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบ

สอบถามตามความคิดเห็น และทบทวนคำตอบในรอบแรกอีกครั้งเมื่อนำผลมาวิเคราะห์ พบว่า จริยธรรมทั้ง 10 ด้าน และค่านิยมเชิง จริยธรรมที่จำเป็นในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 4.00 - 5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ มีค่าระหว่าง 0.50 - 1.50 (ดังแสดงในตาราง 6)

ผลการศึกษาจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า จริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย การมีสัมมาคารวะ ความมีเมตตา กรุณา ความเพียรพยายาม ความประหยัดอดออม ความกตัญญู กตเวทิต์ ความเสียสละ และความสามัคคี ส่วนจริยธรรมที่มีความสำคัญ 3 อันดับแรก ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบ วินัย และค่านิยมเชิงจริยธรรมที่เป็นแก่นร่วมของแต่ละสาระ ได้แก่ ความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการและจำเป็นในการพัฒนาจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมสำหรับเยาวชน (กรมวิชาการ. 2523 : 53) ซึ่งประกอบด้วย การใฝ่สัจธรรม ความรับผิดชอบ การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา ความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตา กรุณา ความขยันหมั่นเพียร ความมีสติสัมปชัญญะ และความเกรงกลัวและละอายต่อบาป และสอดคล้องกับเอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาด้านจริยธรรม (สำเริง บุญเรืองรัตน์. 2540 : 60 ; สายสุรี จุติกุล. 2523 : 140 - 141 ; เสริมศรี ไชยศร. 2539 : 132-133) ซึ่งสรุปได้ว่า นักเรียนควรได้รับการพัฒนาจริยธรรมโดยพิจารณาถึงความต้องการและจำเป็นของสังคม ให้มีจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร เป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาจริยธรรมของพระธรรมปิฎก (2540ก. 41) ที่ให้แนวคิดว่าจะต้องพัฒนาจริยธรรมหลักแล้วจริยธรรมอื่นๆ ก็จะพัฒนาด้วยในลักษณะของความสัมพันธ์ อาศัย เชื่อมโยงซึ่งกันและกันหรือการบูรณาการจริยธรรมนั่นเอง

1.4 การศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบและรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรม ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยต้องการข้อสรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบและรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรมที่เหมาะสม ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม การฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม การวิจัยเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์และสังเคราะห์ สรุปเป็นองค์ประกอบและรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา

ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบและรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมควรมีองค์ประกอบ ได้แก่ สภาพปัญหาและความจำเป็น หลักการ เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม และการวัดผลประเมินผล ส่วนรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรมควรเป็นรูปแบบที่ง่าย ไม่ซับซ้อน เน้นการปฏิบัติ การคิด การกระทำ และการแสดงผลงาน พัฒนาจิตใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม สร้างระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ จัดกิจกรรมการฝึกอบรมให้สนุกสนาน

มีความหลากหลาย สร้างบรรยากาศในการฝึกอบรมแบบกัลยาณมิตร ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นผู้ปฏิบัติ วิทยากรเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผลการศึกษาที่พบนำมาเป็นองค์ประกอบและรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรและงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร (เกศริน มนูญผล. 2544 : 94 ; สุริยา เทมตะศิลปะ. 2537 : 174 ; วิเชียร ชิวพิมาย. 2528 : 7-15) ที่กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมที่เป็นแนวทางเดียวกันคือ การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็น การกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม และการประเมินผลการฝึกอบรม สามารถนำไปใช้ได้จริง มีคุณค่าในตัวเอง เหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม และสามารถประเมินได้

2. การสร้างหลักสูตร

การสร้างหลักสูตรครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาผลสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นโครงร่างหลักสูตร โดยมีองค์ประกอบของหลักสูตรคือ สภาพปัญหาและความจำเป็น หลักการ เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม ระยะเวลา สื่อประกอบการฝึกอบรม การวัดและประเมินผลการอบรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนาหลักสูตรในขั้นตอนของการร่างรูปแบบหลักสูตรของเกศริน มนูญประเสริฐ (2544 : 95-99) ที่ประกอบด้วย ปัญหาและความสำคัญ หลักการ เป้าหมาย จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม ระยะเวลาการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และการประเมินผลการฝึกอบรม การพัฒนาหลักสูตรของวิชัย วงษ์ใหญ่ (2543 : 77-80) ที่ประกอบด้วยหลักการและเหตุผล โครงสร้างหลักสูตร จุดประสงค์ เนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผล และเป็นไปตามรูปแบบการฝึกอบรมตามแนวคิดของวิเชียร ชิวพิมาย (2528 : 7-15) ที่ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นในการฝึกอบรม การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ผลการฝึกอบรมที่ความคาดหวัง เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อประกอบ การวัดและประเมินผล

การกำหนดโครงร่างของหลักสูตรฝึกอบรม ได้รวบรวมข้อมูลที่รวบรวมและวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 ทำให้ได้หลักสูตรที่มีองค์ประกอบสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นในสภาพสังคมปัจจุบันมากที่สุด โดยเฉพาะการปฏิรูปการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 การกำหนดจุดประสงค์การฝึกอบรมของหลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้พัฒนาสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรโดยให้เกิดทั้งความรู้ความเข้าใจ เจตคติและทักษะปฏิบัติ ทำให้ได้หลักสูตรที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับผลการศึกษาสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรที่จำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับหลักการการกำหนดจุดประสงค์และเนื้อหาตามแบบของสกีลเบค (Skilbeck. 1984) ส่วนกิจกรรมการฝึกอบรมผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดการเรียนรู้แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Kemmis. 1985) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ

การกำหนดหรือวางแผน การปฏิบัติการ การสังเกตและติดตาม และการสะท้อนกลับ รวมทั้งวิธีการฝึกอบรมที่เน้นผู้เข้าฝึกอบรมเป็นสำคัญ การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นผู้ปฏิบัติ สอดคล้องกับแนวคิดของปรัชญาการศึกษากลุ่มพัฒนาการ กลุ่มอัตถิภาวนิยมและกลุ่มมนุษยนิยม (Mcnergny & Herbert. 1998 : 136-146) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมการฝึกอบรม ร่วมกันคิด ตัดสินใจ และการประเมินผลงานร่วมกันตามรูปแบบของการฝึกอบรมเพื่อให้ผู้ใหญ่เรียนรู้ได้ดี (Bader & Bloom. 1994 : 7-15 , Vella. 1994 : 3-22) สร้างบรรยากาศการฝึกอบรมให้ปลอดภัย เกิดมิตรสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการฝึกอบรม เกิดการเรียนรู้ร่วมกันด้วยการทำงานกลุ่ม และตรวจสอบประเมินผลงานของผู้เข้าอบรมด้วยการร่วมกันประเมิน ซึ่งสนองความต้องการผู้เข้ารับการฝึกอบรมมากที่สุด

ในการตรวจสอบโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยได้นำโครงสร้างหลักสูตรของหลักสูตรให้ผู้เชี่ยวชาญได้ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง ผลการประเมินความเหมาะสมของแต่ละองค์ประกอบของโครงสร้างหลักสูตรพบว่า มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.70 - 4.80 และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าตั้งแต่ 0.42 - 0.97 แสดงว่าทุกองค์ประกอบของโครงสร้างหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนผลการประเมินความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตรพบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง มีค่าระหว่าง 0.80 - 1.00 แสดงว่า โครงสร้างหลักสูตรมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่ผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรด้วยการบูรณาการกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของวิชัย วงษ์ใหญ่ (2543 : 77-80) ทาบา (Taba : 1962 : 345-425) และสกีลเบค (Skilbeck : 1984 : 22) โดยเริ่มตั้งแต่การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นหลาย ๆ ด้านมาประกอบในการพิจารณาเพื่อสร้างโครงสร้างหลักสูตรที่มีความเหมาะสมและความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงนำโครงสร้างไปปรับปรุงและแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้

3. การทดลองใช้หลักสูตร

เพื่อให้แน่ใจว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นสามารถนำไปใช้ได้จริงหรือไม่ ผู้วิจัยจึงทำการทดลองฝึกอบรมกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูมัธยมศึกษาเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของการใช้หลักสูตร และเพื่อให้ทราบว่าการจัดการฝึกอบรมบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการหรือไม่ รวมทั้งการรวบรวมสภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการทดลองใช้หลักสูตร ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การทดลองใช้หลักสูตรโดยศึกษานำร่อง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตรในสถานการณ์จริง กับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก และใช้ระยะเวลาไม่นาน ผู้วิจัยได้คัดเลือกครูมัธยมศึกษาที่สมัครเข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 15 คน เป็นครูมัธยมศึกษาในโรงเรียนบำเหน็จณรงค์วิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้ระยะเวลาในการอบรม 3 วัน หลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมผู้วิจัยให้ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ประเมินความเหมาะสมของการใช้หลักสูตร ผลการประเมินความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรจากการนำร่อง

โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ความสนใจที่จะให้คำแนะนำและเป็นທີ່ปรึกษาของวิทยากร ($\bar{X} = 4.93$) มีข้อที่มีค่าเฉลี่ยปานกลาง คือ ระยะเวลาของการอบรมมีความเหมาะสมกับงานที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X} = 2.80$) นอกจากนั้นมีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากผู้เข้ารับการฝึกอบรม ว่า ควรให้ระยะเวลาในการฝึกปฏิบัติมากกว่านี้ ทั้งนี้เนื่องจากว่า ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากผู้ที่มีความสนใจในการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรทำให้ผลการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับการช่วยเหลือ ชี้แนะ และอำนวยความสะดวก จึงทำให้ผลการประเมินในด้านความสนใจที่จะให้คำแนะนำและเป็นທີ່ปรึกษาของวิทยากรอยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนั้นการจัดการฝึกอบรมและกำหนดมอบหมายงานในระยะสั้น และดำเนินการจัดทำผลงานเป็นกลุ่มย่อย ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความคิดเห็นว่า ควรขยายเวลาหรือปรับเวลาให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม ซึ่งผลการประเมินการใช้หลักสูตรด้วยศึกษานำร่องนี้ ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงให้การทดลองใช้หลักสูตรครั้งต่อไปให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

หลังจากที่ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรไปทดลองศึกษานำร่องกับครูมัธยมศึกษาและได้ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรในส่วนที่บกพร่องแล้วจึงนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่และใช้ในสถานการณ์จริง โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นครูมัธยมศึกษาในสังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอป่าเห็ญนครค์ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน ทำการทดสอบก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตร ระยะเวลาการทดลองทั้งหมด 5 สัปดาห์ โดยผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมและมีวิทยากรช่วยอีก 8 คน ผลการทดลองใช้หลักสูตรที่ควรนำมาอภิปราย มีดังนี้

3.1 สมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐานก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมของกลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเมื่อพิจารณาสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐานเป็นรายด้าน จะพบว่า หลังการทดลองใช้หลักสูตรผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติสูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นส่งผลต่อความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะปฏิบัติ ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐานสูงขึ้น ทั้งนี้เกิดขึ้นอาจเนื่องมาจากองค์ประกอบของหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้าอบรม ได้แก่ หลักการเป้าหมาย จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม ระยะเวลา การประเมินผล นอกจากนั้นยังมาจากการที่ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้การเรียนรู้แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาใช้ในการฝึกอบรม เน้นการฝึกปฏิบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสำคัญโดยใช้กระบวนการกลุ่มที่ผู้วิจัยร่วมกับวิทยากรประจำกลุ่ม คอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทางการบูรณาการจริยธรรมให้ผู้เข้า

รับการฝึกอบรมได้รับการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ

3.2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานหลังการทดลองใช้หลักสูตรในแต่ละด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยสมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 78.33 อยู่ในระดับสูงกว่าเกณฑ์ 70 สมรรถภาพด้านเจตคติมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 อยู่ในระดับสูงกว่าเกณฑ์ 3.50 และสมรรถภาพด้านทักษะปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 สูงกว่าเกณฑ์ 3.50 แสดงว่า หลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นส่งผลให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีสมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

3.3 ผลการประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก มีผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดแต่ก็อยู่ในระดับดี ได้แก่ เลขไทย ประวัติพุทธศาสนา Self-image และงานบ้านของฉัน ($\bar{X} = 3.00$) แต่ก็อยู่ในระดับที่สูงกว่าเกณฑ์ 2.50 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นส่งผลต่อสมรรถภาพด้านทักษะการบูรณาการ จริยธรรมในหลักสูตร โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ปฏิบัติตามการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยตนเองจำนวน 1 หน่วยการเรียนรู้ โดยเลือกหัวเรื่องหลักตามที่ต้องการ การประเมินผลงานทั้งในด้านการวางแผน การปฏิบัติการ การนำเสนอผลงาน และการสะท้อนกลับ ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีโอกาสปรับปรุงผลงานให้อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลักสูตรมีการบูรณาการเชื่อมโยงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ มีความชัดเจนในการจัดหน่วยฝึกอบรมและเอกสารประกอบการฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรมที่จัดวางไว้เป็นลำดับและมีขั้นตอนที่ต่อเนื่อง ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย มองเห็นภาพรวมของการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมมาปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เป็นอย่างดี

3.4 ผลการประเมินความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรฝึกอบรมจากความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่า โดยภาพรวมของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) สูงกว่าเกณฑ์ 3.50 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ความสนใจที่จะให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาของวิทยากร ($\bar{X} = 4.63$) แสดงว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมที่วิทยากรเป็นผู้ให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษามากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการฝึกอบรมมีวิทยากรประจำกลุ่มสาระที่มีประสบการณ์คอยให้ความช่วยเหลือ แสวงหา และร่วมประเมินผลงานของผู้เข้าอบรม การฝึกอบรมมีบรรยากาศที่เป็นมิตรภาพ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดแต่ก็อยู่ในระดับมาก คือ ความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์และวิธีการฝึกปฏิบัติ ($\bar{X} = 3.97$) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีระยะเวลาในการศึกษาเอกสารน้อย แต่เน้นการฝึกปฏิบัติให้มากที่สุด

สุด ผู้นำหลักสูตรไปใช้จึงควรพิจารณาในการจัดเตรียมเอกสารประกอบการฝึกอบรมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ศึกษาเอกสารก่อนการเข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งการให้ความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ที่ถูกต้องเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมให้มีสมรรถภาพในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังมีข้อคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ได้จริง มีประโยชน์ สอดคล้องกับความต้องการของครูมัธยมศึกษาเหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการในปัจจุบัน ที่ครูต้องปฏิรูปตัวครูเองให้ทันกับการปฏิรูปการศึกษา แต่ควรปรับปรุงเนื้อหาให้มีความกระชับมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับระยะเวลาของการฝึกอบรม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่า การอบรมครั้งนี้เน้นการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดสมรรถภาพ รวมทั้งวิธีการฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรมที่ใช้วิธีการฝึกอบรมแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ค่อนข้างจะใหม่สำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม อีกทั้งผู้เข้าอบรมเป็นครูมัธยมศึกษาที่มาจากต่างสถานศึกษา จึงต้องใช้เวลาปรับตัวกับกิจกรรมการฝึกอบรมและปรับตัวให้เข้ากับสมาชิกในกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมอีกด้วย ซึ่งถ้าผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ปรับตัวและคุ้นเคยกับวิธีการฝึกอบรมในลักษณะนี้มากขึ้นก็จะทำให้ช่วยร่นระยะเวลาในการฝึกอบรมมากยิ่งขึ้น

4. การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการประเมินผลหลังจากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงองค์ประกอบแต่ละส่วนของหลักสูตรในส่วนที่ยังบกพร่องอยู่ โดยพิจารณาจากเกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบโครงสร้างหลักสูตร และข้อเสนอแนะของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งเมื่อทดลองใช้หลักสูตรแล้วครูมัธยมศึกษาเกิดสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นอย่างดี หลังทดลองใช้หลักสูตรผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรทางด้านภาษาและความเหมาะสมของเนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม และระยะเวลาการฝึกอบรม แล้วจัดทำเป็นหลักสูตรฉบับสมบูรณ์ ซึ่งสามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับครูมัธยมศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษาเป็นหลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของครูมัธยมศึกษาในปัจจุบันที่จะต้องพัฒนาสมรรถภาพของตนเองให้ทันกับการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธ

ศักราช 2542 หมวด 4 มาตรา 23 และมาตรา 24(4) ที่กำหนดให้จัดการเรียนรู้โดยการบูรณาการให้สอดคล้องกันทั้งความรู้ และคุณธรรมจริยธรรม ลักษณะของหลักสูตรฝึกอบรมมีความยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีการจัดเรียงลำดับของเนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม ได้เหมาะสม ผลการใช้หลักสูตร พบว่า ครูมัธยมศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมมีสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และมีทักษะปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้จึงเป็นทางเลือกใหม่ในการเสริมสร้างสมรรถภาพให้ครูมัธยมศึกษาสามารถในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ควรที่จะศึกษาและพิจารณานำหลักสูตรไปใช้ในการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ครูผู้สอนในสถานศึกษาทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะปฏิบัติ สามารถนำไปปฏิบัติในสถานการณ์จริง สามารถจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นทางจริยธรรมในสังคมอีกด้วย นอกจากนี้ยังสามารถนำหลักสูตรไปพิจารณาปรับเปลี่ยนเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ครูระดับประถมศึกษาได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้

1. จากผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้เป็นหลักสูตรฝึกอบรมที่ใช้ได้ผลกับครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษา และสามารถปรับไปใช้ได้ผลกับครูผู้สอนระดับอื่นในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้อีกด้วย แต่ควรได้รับการปรับปรุงทางด้านเนื้อหาที่สอดคล้องกับกลุ่มสาระ ในช่วงชั้นที่ 1-2 โดยเฉพาะตัวอย่างของการบูรณาการจริยธรรมในกลุ่มสาระที่แตกต่างกันไปจะช่วยส่งเสริมให้ครูผู้สอนทั้งในระดับปฐมวัย และประถมศึกษาได้มีสมรรถภาพทั้งทางด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะปฏิบัติยิ่งขึ้น
2. ก่อนนำหลักสูตรไปใช้ควรศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรให้ชัดเจน เพื่อจะได้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง และดำเนินการฝึกอบรมได้บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
3. ควรจัดการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้ในช่วงของการปิดภาคเรียน เนื่องจากเป็นหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกทักษะปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง การที่ครูว่างจากภาระการสอนจะทำให้ครูได้ปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมได้ผลดียิ่งขึ้น

4. การนำหลักสูตรไปใช้ในการฝึกอบรมที่มีความจำกัดในเรื่องของเวลา จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาสั้น ควรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ศึกษาเอกสารความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรด้วยตนเองก่อนล่วงหน้าก่อนเข้ารับการฝึกอบรม

5. วิทยากรที่เป็นวิทยากรหลักควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติ และมีทักษะปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร รวมทั้งด้านการเรียนรู้แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นอย่างดี เพื่อวิทยากรจะได้ถ่ายทอดความรู้ ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา และอำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมให้เป็นไปตามกระบวนการอย่างมีประสิทธิภาพ

6. ควรเตรียมความพร้อมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อให้ทราบแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการฝึกอบรม วิธีการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การศึกษาเอกสารประกอบการฝึกอบรม ซึ่งการเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกอบรมเป็นสิ่งสำคัญในการฝึกอบรมที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

7. การนำหลักสูตรไปใช้ในเฉพาะบางส่วนนั้น ควรศึกษาและปรับปรุงในส่วนของเอกสารความรู้ ความเข้าใจ และเอกสารการจัดกิจกรรมไปงานให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. ควรนำรูปแบบและวิธีการของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ไปใช้ในการวิจัยและพัฒนาในหลักสูตรฝึกอบรมอื่น ๆ หรือใช้กับการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูผู้สอนระดับอื่น

2. ควรศึกษาตัวแปรการวิจัยที่เกี่ยวกับสมรรถภาพที่จำเป็นจะต้องเสริมสร้างให้แก่ครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาไปแล้ว

3. ควรมีการวิจัยติดตามผลการนำหลักสูตรบูรณาการจริยธรรมไปใช้กับนักเรียนของคุรุมัธยมศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อติดตามผลการนำความรู้ความเข้าใจ และทักษะปฏิบัติไปใช้ปฏิบัติจริง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล สุดประเสริฐ. (2540). *การวิจัยปฏิบัติการแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมวิชาการ. (2523). "การสร้างจริยธรรมให้แก่นักเรียนไทย." ใน *แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย : การประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย 22-27 มกราคม 2523*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- (2527). *โครงการทดลองหารูปแบบที่มีประสิทธิผลต่อการเรียนการสอนจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: ประดิษฐ์การพิมพ์.
- (2544ก). *การบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: การศาสนา กรมการศาสนา.
- (2544ข). *แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. เอกสารประกอบการฝึกอบรมโครงการนำร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ.
- (2544ค). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- กรมสามัญศึกษา. (2529). *หลักการและทฤษฎีการปลูกฝังสร้างเสริมจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). *การทำงานพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน : โดยถ้อยมนุษย์เป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ: สมาคมทอลิคแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- กীরติ บุญเจือ. (2519). *จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2532) *การพัฒนาแบบการฝึกภาคปฏิบัติการพยาบาลเน้นชุมชนสำหรับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์: วิธีการสมรรถนะ*. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (หลักสูตรและการสอน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- โกวิท ประวาลพุกษ์. (2523). "แนวการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย ณ เขตการศึกษา 10 อุบลราชธานี 22-27 มกราคม." ใน *แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย : การประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย 26-27 มกราคม 2523*. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ.
- โกวิท ประวาลพุกษ์ และสมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. (2523). *การประเมินในชั้นเรียน*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- เกศริน มนูญผล. (2544). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสมรรถภาพด้านการจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ที่สอดคล้องกับท้องถิ่น*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- คมกฤช อนามนารณ. (2544). "จิตวิญญาณของครูกับเทคนิคการประเมิน" ใน การวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- คณะอนุกรรมการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม. (2535). รายงานการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม. กรุงเทพฯ : อักษรไทย.
- จงกลนี ชุตินาเทวินทร์. (2542). การฝึกอบรมเชิงพัฒนา (Training and Development). กรุงเทพฯ: พี เอ ลีฟวิ่ง.
- จรินทร์ นพรัตน์. (2536). ความคิดเห็นของครูพลศึกษาและนักเรียนเกี่ยวกับขบวนการสอนพลศึกษาที่มีผลต่อการส่งเสริมความมีคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (พลศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จารุพรรณ พานทอง. (2536). การเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร. ถ่ายเอกสาร.
- จักรพงษ์ .นิลพงษ์. (2542). การศึกษาจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (หลักสูตรและการสอน). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- ชนิตา รัชพลเมือง. (2528; มกราคม - มีนาคม). "การวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย" วารสารวิจัย. 9(1) : 89-101.
- ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา. (2533). การฝึกหัดครูแบบสมรรถฐาน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน.
- ชัยพร วิชาวุธ และ ชีระพร อูวรรณโณ. (2534). "แนวคิดและพัฒนาการใหม่ในการปลูกฝังจริยธรรม" ใน ความรู้คู่คุณธรรม. บรรณาธิการโดย ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และ ประนอม รอดคำดี. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. (2539). " การจัดการแบบภาคีเพื่อการเรียนรู้อย่างมีองค์รวม." ใน การปฏิรูปการศึกษาไทย : การสร้างสรรค์ภูมิปัญญา. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ วิชาการและมูลนิธิสิดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- ชาญชัย อาจินสมาจาร และสุพล ทองคลองไทร. (2531, กุมภาพันธ์). "บูรณาการหลักสูตร" มิตรครู 30(3) : 17-20.
- ชาติรี มณีโกศล. (2539). การพัฒนาหลักสูตรการวิจัยเชิงปฏิบัติการสำหรับครูประถมศึกษา. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2524). *หลักสูตรการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- ชิดชนก เชิงเขาว. (2532). *วิธีวิจัยทางการศึกษา*. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ชุตินา ปัญญาพินิจนุญ. (2540). *รูปแบบการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมทางการพยาบาล โดยบูรณาการแนวคิดเชิงพุทธ และการเน้นปัญหาเป็นหลัก*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชูชัย สมิตินิกร. (2540). *การฝึกอบรมบุคลากรในองค์กร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โชติ เพชรชื่น. (2535). *เทคนิคการประเมินหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2524). *จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบปัจฉิม. (2520). *จริยธรรมของเยาวชนไทย. รายงานการวิจัย ฉบับที่ 21*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดุษฐ์ สิตลวรารค์. (2536). "ลักษณะของหลักสูตร" ใน *ประมวลบทความหลักสูตร: สารระร่วมสมัย*. บรรณาธิการโดย จันทรเพ็ญ เชื้อพานิช, น้อมศรี เคท และ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2538, มกราคม-มีนาคม). "บูรณาการในหลักสูตรและการสอน" *สารพัฒนาหลักสูตร*. 14(120) : 59-63.
- ทวีป อภิสทธิ. (2536). *เทคนิคการเป็นวิทยากรและนักฝึกอบรม*. กรุงเทพฯ: ดันอ้อ.
- ทวีป ศิริธรรม. (2537, สิงหาคม-กันยายน). "การวิจัยเชิงปฏิบัติการ" *ข่าวสารวิจัยการศึกษา*. กรุงเทพฯ: 17(6) : 9-11.
- ทศนา แคมณี. (2534). "การแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองด้วย "ระบบคู่สัญญา" ใน *ความรู้คู่คุณธรรม : รวมบทความเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมและการศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2541). *การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สมาคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- (2543, มีนาคม). "การปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เด็กด้วยกิจกรรมการสอนตามหลักการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย." *วารสารวิชาการ*. 3(3) : 17-19.
- ธำรง บัวศรี. (2542). *ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและการพัฒนา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.

- ธีระชัย ปุณณโชติ. (2540). “การเรียนการสอนแบบบูรณาการ : ทักษะของผู้เชี่ยวชาญ.”
ใน *คู่มือการอบรม การใช้แฟ้มสะสมผลงานนักเรียน (Portfolio)*. กรุงเทพฯ: เนติกุล
การพิมพ์.
- ธีระพร อูวรรณโณ. (2530). *จริยธรรมกับการศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรชัย เอี่ยมวรเมธ. (2539). *พจนานุกรมไทย (ฉบับอธิบายสองภาษา) : A New Thai
Dictionary with Bilingual Explanation*. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- นลิน เรืองบุตร. (2542). *ปัญหาการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมในกระบวนการ
การพบกลุ่ม วิธีเรียนแบบทางไกล สำหรับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
จังหวัดยโสธร*. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (การศึกษานอกระบบ).
มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- นาดยา ปิลันธนาพันธ์. (2534). “บทบาทของทฤษฎีการกระจำคำนัยกับการศึกษา” ใน
ความรู้คู่คุณธรรม. บรรณาธิการโดย ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และ ประนอม รอดคำดี.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นาดยา ภัทรแสงไทย. (2526). *ยุทธศาสตร์การสอนเพื่อพัฒนาคำนัย*. กรุงเทพฯ:
โอเดียนสโตร์.
- น้อย พงษ์สนิท. (2520). *จริยศาสตร์: ปรัชญาว่าด้วยจริยธรรม*. เชียงใหม่: สวนปรุง.
- เนื่องน้อย บุญเนตร. (2539). *จริยศาสตร์ตะวันตก : ค้านท์ มิลล์ ฮอบส์ รอลส์ ชาร์ล*.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บรรพต วีระสัย. (2521). *สังคมวิทยา มานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญศรี ทรัพย์เวชการกิจ. (2539). *ความคิดเห็นของนักศึกษาผู้ใหญ่เกี่ยวกับจริยธรรมของครูผู้
สอนการศึกษานอกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร*. ปริญญาโท กศ.ม.
(การศึกษานอกโรงเรียน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- บันลือ พงษ์ตะวัน. (2534). *ยุทธศาสตร์การสอน ตามแนวหลักสูตรใหม่*. กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช.
- ปทีป เมธาคูณวุฒิ. (2544, พฤษภาคม). “การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนที่บูรณา
การจริยธรรมทางวิชาชีพ.” *วารสาร สอ. ประเทศไทย*. 4(1) : 70-71.
- ประกอบ คุณารักษ์. (2528). “ประชาชนกับการมีส่วนร่วมทางการศึกษา,” ใน *การศึกษา
กับการมีส่วนร่วมของประชาชน*. บรรณาธิการโดย โอวาท สุทธนารักษ์. กรุงเทพฯ:
กลุ่มศึกษาปัญหาและทิศทางการศึกษาไทย (ก.ป.ท.) องค์การแอตตี้ เด ซอม.
- ประพนธ์ ปิยรัตน์. (2534). *ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพ
ชีวิต*. นครปฐม: สถาบันการพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.
- (2534). *การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม*. นครปฐม: สถาบันการพัฒนาการสาธารณสุข
อาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ประกาศศรี สีหอำไพ. (2535). *พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูริย์ ลิขิตสุนทร. (2543, กุมภาพันธ์). "การเรียนรู้แบบบูรณาการ." *สานปฏิรูป*. 2(23) : 22.
- พงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์. (2545) การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะครูวิชาชีพให้แก่ นักศึกษาสายครูวิชาชีพของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พนัส หันนาคินทร์. (2523). "การสร้างค่านิยมในสังคมไทย" ใน *แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย : การประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย*. 22-27 มกราคม 2523. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- พรชัย หนูแก้ว. (2541). *การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนประถมศึกษา*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พรพรรณ โกมลมาลย์. (2541, พฤศจิกายน). "หลักสูตรการสอนแบบบูรณาการ รัฐพลริต้า ประเทศสหรัฐอเมริกา." *วารสารวิชาการ*. 1(11) : 65-73.
- พระธรรมปิฎก. (ป. อ. ปยุตโต). (2533). *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: ปัญญา.
- (2536). *เพื่ออนาคตของการศึกษาไทย การศึกษา : พัฒนาการหรือบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- (2539). *พุทธธรรมกับปรัชญาการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: SR Printing.
- (2540ก). *การพัฒนาจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม..
- (2540ข). *การศึกษา : พัฒนาการหรือบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- (2541). *พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระสิริวุฒิเมธี. (2533). "แนวคิดเพื่อพัฒนาค่านิยมและจริยธรรมของเยาวชนไทย" ใน *แนวทางการพัฒนาค่านิยมและคุณธรรมของเยาวชนในปัจจุบัน*. บรรณาธิการโดย สมาคมครูสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: พี เอ ลิฟวิ่ง.
- พระเทพเวที. (ป. อ. ปยุตโต). (2532). *การศึกษาที่สากลบนฐานแห่งภูมิปัญญาไทย*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระเมธีธรรมมาภรณ์. (2534). "ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม จริยศาสตร์ และจริยศึกษา." ใน *ความรู้คู่คุณธรรม : รวมบทความเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมและการศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2530). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- . (2531). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เจริญผล.
- พิชัย ทิพย์รักษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วิเชียร อินทรสมพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงแรม แอมบาสเดอร์ เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2544.
- พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ. (2540). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: เดอะบุคส์.
- พัฒนา สุขประเสริฐ. (2540). *กลยุทธ์ในการฝึกอบรม*. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- เพ็ญศิริ จีระเดชากุล. (2539). "กระบวนการทัศน์ของการพัฒนาและการศึกษา วัฒนธรรมของวิฤติทางจริยธรรมในสังคมไทย" ใน *พัฒนาศึกษาศาสตร์ ศาสตร์แห่งการเรียนรู้และถ่ายทอดพัฒนา*. กรุงเทพฯ: แปลนโมทีฟ.
- ไพฑูรย์ สีนลรัตน์. (2529). "บทบาทของโรงเรียนต่อชุมชน," ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาโรงเรียนกับชุมชน*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- . (2534). "การเปลี่ยนแปลงทางสังคม : ผลกระทบต่อค่านิยมและการศึกษาไทย" ใน *ความรู้คู่คุณธรรม รวมบทความเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมและการศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิญญู สาธร. (2534). "วิถีประชาธิปไตยกับการพัฒนาจริยธรรม." ใน *ความรู้คู่คุณธรรม : รวมบทความเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมและการศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มาลินี จุฑะรพ. (2537). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- ยุวดี ฤาชา. (2536). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนแบบที่ใช้ปัญหาเป็นหลักสำหรับอาจารย์พยาบาล*. ปริญญาโท กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- รอยพิมพ์ใจ เพชรกุล. (2544, พฤษภาคม-สิงหาคม). "การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ". *วารสารสถาบันพัฒนาครูอาชีวศึกษา*. 9(19) : 26 - 27.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2531). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- รัตนา ดุงคสวัสดิ์. (2534). "ข้อคิดเกี่ยวกับจริยธรรมของครู" ใน *ความรู้คู่คุณธรรม*. บรรณาธิการโดย ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ และ ประนอม รอดคำดี. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่ง แก้วแดง. (2541). *ประวัติการศึกษาไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: มติชน.

- ฤกษ์ชัย คุณูปการ. (2539). *หลักการและทฤษฎีการปลูกฝังจริยธรรม*. ลพบุรี: สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ลาวัณย์ วิทยาอุทพิกุล. (2533). *แนวทางการพัฒนาค่านิยมและคุณธรรมของเยาวชนในปัจจุบัน*. บรรณาธิการโดย สมาคมครูสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: พี เอ ลีฟวิ่ง.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2536). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- วรวิทย์ วศินสรการ. (2544). *ปรัชญาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- วลัย พานิช. (2544). "การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา." ใน *แนวคิดและแนวปฏิบัติสำหรับครูมัธยมเพื่อการปฏิรูปการศึกษา*. บรรณาธิการโดย พิมพ์พันธ์์ เดชะคุปต์ และคณะ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย ดิสสระ. (2535). *การพัฒนาหลักสูตรและการสอน*. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). *กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- (2537, ตุลาคม-ธันวาคม). "การวิจัยปฏิบัติการ." *วารสารการวิจัยทางการศึกษา*. 24(4) :45.
- (2542). *พลังการเรียนรู้: ในกระบวนการทัศน์ใหม่*. กรุงเทพฯ: SR Printing.
- (2543). *กระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- (2544, พฤศจิกายน). "การบูรณาการตามหลักสูตรใหม่" *สานปฏิรูป*. 4(44) : 51.
- (2545, มกราคม). "การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา" *สานปฏิรูป*. 4(46) : 53.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2528). *จริยธรรมเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- วิเชียร ชิวพิมาย. (2528). *การฝึกอบรมและคู่มือวิทยากร*. กรุงเทพฯ: cursa.
- วิเศษ ชินวงศ์. (2544, ตุลาคม). "การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ" *วารสารวิชาการ*. 4(10) : 28.
- วีรยา ภัทรอาชาชัย. (2539). *หลักการวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์.
- วีระ บำรุงรักษ์. (2523). "จริยวิทยา (Moralogy)" ใน *แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย: การประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย 22-27 มกราคม 2523*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศรีเกียรติ อนันต์สวัสดิ์. (2540). *การพัฒนารูปแบบการสอนบูรณาการเพื่อส่งเสริมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข*. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ศักดิ์ ระพี. (2543, กันยายน). "กระบวนการกระจ่างค่านิยม (Values Clarification)" *วารสารวิชาการ*. 3(9) : 26 - 28.

- ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. (2525). *จริยศาสตร์ศึกษา*. กรุงเทพฯ: พีระพัฒนา.
- ศักดิ์สิทธิ์ ชัดติยาสุวรรณ. (2527). *ตัวบ่งชี้ความแตกต่างในการปฏิบัติของครู ตามแนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. (2542). *การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ส. วาสนา ประवालพฤกษ์. (2538). *นักวางแผนวิจัยปฏิบัติการ*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สงัด อุทรานันท์. (2532). *พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมชาติ กิจยรรยง. (2544). *สูตรสำเร็จการจัดฝึกอบรม*. กรุงเทพฯ: เอกซ์เปอร์เนท.
- สมบุรณ์ ชิตพงศ์. (2544). "การวัดและประเมินด้านคุณธรรมจริยธรรม" ใน *การวัดและการประเมินด้านคุณธรรม จริยธรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบุรณ์ ดันยะ. (2524). *การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อสร้างสมรรถภาพด้านการสอนของครูประจำการระดับประถมศึกษา*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. จัดสำเนา.
- สมาคมครูสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย. (2533). *แนวทางการพัฒนาค่านิยมและคุณธรรมของเยาวชนในปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: พี เอ ลีฟวิ่ง.
- สันต์ ธรรมบำรุง. (2532). *การสอนสังคมศึกษา*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- สายสุรี จุติกุล. (2523). "จริยวิทยา(Morality)" ใน *แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย : การประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย 22-27 มกราคม 2523*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สาโรช บัวศรี. (2526). *จริยธรรมศึกษา*. กรุงเทพฯ: ครูสภา.
- . (2529, มกราคม – มีนาคม). "บูรณาการ" *สารานุกรมศึกษาศาสตร์*. 3(2) : 7-8.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2542). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา*. กรุงเทพฯ: ครูสภา ลาตพรวัว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *การพัฒนาและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม กรณีศึกษาจากการปฏิบัติจริง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- . (2544). *รายงานการสรุปความก้าวหน้าของการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในช่วง 2 ปี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ. 2545-2549*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. (2540). *ปรัชญานิพนธ์*. กรุงเทพฯ: คอมแพคท์พรีน.
- (2544). "การวัดจริยธรรม" ใน *การวัดและการประเมินด้านคุณธรรม จริยธรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สิทธิ บุตรอินทร์. (2542). *จริยธรรมกับบุคคล ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาระบบการพิมพ์.
- สุจิต เพียรชอบ. (2534). "ธรรมะช่วยปกป้องประคองครู" ใน *ความรู้คู่คุณธรรม*. บรรณาธิการโดย ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และ ประนอม รอดคำดี. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาติ ลีตระกูล. (2532). *การพัฒนาหลักสูตรสำหรับลูกกรรมการก่อสร้างก่อนวัยเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุนีย์ เหมะประสิทธิ์. (2539, กันยายน). "การวิจัยเชิงปฏิบัติการ" *วารสารศึกษาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: 2(2) : 32.
- สมน อมรวิวัฒน์. (2534). "การสร้างเสริมศีลธรรมในสถานศึกษา" ใน *ความรู้คู่คุณธรรม*. บรรณาธิการโดย ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และ ประนอม รอดคำดี. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2543). *หลักสูตรบูรณาการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุภากร จันทวานิช, สำออง หิรัญบุรณะ และกุลวิตรา ภักดานนท์. (2537). *รายงานผลการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและปัญหาจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริยา เหมตะศิลป. (2537). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพในการพัฒนาหลักสูตรแบบมีฐานมาจากระดับโรงเรียน สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุวรรณ เพชรนิล. (2526). "จริยศาสตร์ในพระพุทธศาสนา" ใน *เอกสารการสัมมนาเรื่อง พุทธปรัชญาพื้นฐาน*. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุวีย์ สุขแสน. (2534). *ผลของการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร. ถ่ายเอกสาร.

- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2544). *จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่ (Psychology for Training Adult)*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2533). "การปลูกฝังจริยธรรม." ใน *แนวทางการพัฒนาค่านิยมและคุณธรรมของเยาวชนในปัจจุบัน*. บรรณาธิการโดย สมาคมครูสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: พี เอ ลีฟวิ่ง.
- เสริมศรี ไชยสร. (2539). *พื้นฐานการสอน*. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2544). "การกระจายอำนาจทางการศึกษา." ใน *การประชุมสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การบริหารการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อมร รักษาสัตย์ และ โสรัจ สุจริตกุล. (2524). *การบริหารงานบุคคลในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อรรถัย มูลคำ และคณะ. (2542). *Child Centered : Storyline Method : การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ: ที พี พรินท์.
- อริศรา ชูชาติ, นวรัตน์ สุวรรณผ่อง และ วิไลวรรณ โกยแก้วพริ้ง. (2538). *เทคนิคการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม : Educational Techniques for Participatory Development*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- อ้อยทิพย์ ทองดี. (2537). *ผลการพัฒนาจริยธรรมด้านความรับผิดชอบด้วยวิธีการสร้างความตระหนักและการปรับพฤติกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร. ถ่ายเอกสาร.
- อารมณ สุตมี. (2537). *พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษาที่ 7*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร. ถ่ายเอกสาร.
- อจริยา วัชรวิวัฒน์. (2544). *การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางการวิจัยสำหรับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อัญชลี เครือคำขาว. (2540). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลโดยการสอนแบบเทคนิคศึกษากรณีตัวอย่างที่ใช้การเรียนแบบร่วมมือ*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

อุทัย บุญประเสริฐ. (2538). *การวางแผนและการจัดระบบแผนงานในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: เอส ดี เพรส.

Abelson, Raziel and Friquegnon, Marie-Louise. (1995). *Ethics for Modern Life*. 5th ed. New York: St. Martin.

Arbuthno, J. Baraeden and Faust, David. (1981). *Teaching Moral Reasoning : Theory and Practice*. New York: Harper & Row.

Aschbacher, P.R. and Herman, J.L. (1990). *The Humanitas Program Evaluation Final Report, 1988-90*. Los Angeles: UCLA Center for the Study of Evaluation.

Aschbacher, Pamela R. (1991, October). "Humanitas : A Thematic Curriculum." *Educational Leadership*. 49(2) : 61-65.

Bandura, Albert. (1977). *A Social Learning Theory*. New Jersey: Prentice-Hall.

Beauchamp, George A. (1981). *A Curriculum Theory*. 4th ed. Illinois: F.E. Peacock.

Best, John W. (1983). *Research in Education*. New Jersey: Prentice Hall.

Berliner, David C. (2001). "Learning about and Learning from Expert Teachers." *International Journal of Educational Research*. 35(2001) : 469 - 470.

✓ Bloom, Benjamin S. (1964). *Taxonomy of Educational Objectives : The Classification of Educational Goals. Handbook II Affective Domain*. London: Longman.

----- (1979). *Taxonomy of Educational Objectives : The Classification of Educational Goals. Handbook I Cognitive Domain*. 2nd ed. London: Longman.

Brady, Laurie. (1992). *Curriculum Development*. 4th ed. Sydney: Prentice Hall.

Cohen, D. (1985). "Curriculum Decision Making, School-based." in *The International Encyclopedia of Education*. Oxford: Pergamon.

Crain, William C. (1980). *Theories of Development : Concepts and Application*. New Jersey: Prentice-Hall.

Darwall, Stephen. (1998). *Philosophical Ethics*. Colorado: Westview.

Erickson, H.Lynn. (1998). *Concept-Based Curriculum and Instruction*. California: Corwin.

Esteban, Esther Joos. (1989). *Education in Values : What, Why, & For Whom*. Manila: Sinag-Tala.

- Fogarty, Robin. (1991, October). "Ten Ways to Integrate Curriculum." *Educational Leadership*. 49(2) : 61-65.
- (1991). *The Mindful School : How to Integrate the Curricula*. Illinois: Skylight.
- Fraenkel, Jack R. (1977). *How to Teach About Values : An Analytic Approach*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Frazee, Bruce and Rudnitski, Rose. (1998). *Integrated Teaching Methods*. New York: Delmar.
- Freeland, Kent and Hammous, Karen. (1993). *Curriculum for Integrated Learning : A Lesson-Based Approach*. New York: Delmar.
- Gagne', Robert M. and Medsker, Karen L. (1996). *The Conditions of Learning : Training Applications*. Florida: Harcourt Brace.
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of Education*. 3rd ed. New York: McGraw-Hill.
- Grassian, Victor. (1990). *Moral Reasoning : Ethical Theory and Some Contemporary Moral Problems*. 2nd ed. New Jersey: Prentice Hall.
- Greenbaum, Thomas L. (1998). *The Handbook for Focus Group Research*. 2nd ed. London: SAGE.
- Hinman, Lawrence M. (1998). *Ethics : A Pluralistic Approach to Moral Theory*. 2nd ed. New York: Harcourt Brace.
- Hirsch, Philip. (1990). *Development Dilemmas in Rural Thailand*. London: Oxford University.
- Hobbes, Thomas. (1968). *Leviathan*. Middlesex: Penguin Book.
- Hopkins, L. Thomas. (1938). *Integration : Its Meaning and Application*. New York : Appleton-Century-Crofts.
- Houseton, W. Robert. (1972). *Performance Education : Strategies and Resources for Developing a Competency-Based Teacher Education Program*. New York : New York State Education Department, Division of Teacher Education and Certification and Multi-State Consortium on Performance-Based Teacher Education.
- Humphreys, A., Post, T., and Ellis, A. (1981). *Interdisciplinary Methods: A Thematic Approach*. California : Goodyear.
- Jacobs. Heidi Hays. (1991, October). "On Interdisciplinary Curriculum : A Conversation with Heidi Hayes Jacobs." *Educational Leadership*. 49(2) : 61-65.

- Jacqueline, McDonald and Czerniak, Chalene. (1994, January). "Developing Interdisciplinary Units : Strategies and Example." *School Science and Mathematics*. 94(1) : 5-10.
- Justice, Madeline Carol. (1989, July). "The Effect of Literature Instruction with An Emphasis on Kohlberg's Moral Development Stages on Secondary Students' Moral Reasoning Ability." in *Dissertation Abstracts International*. 50 (1) : 11A.
- Kant, Immanuel. (1946). "Critique of Practical Reason" in *Critique of Practical Reason and Other Writings in Moral Philosophy*. Trans., ed. New York: Garland.
- Kemmis, S. (1990). *The Action Research Planner*. Geelong: Deakin University.
- Kemmis, S. and Wilkinson, M. (1998). "Participatory Action Research and the Study of Practice." in *Action Research in Practice*. London: Routledge.
- Kerlinger, N. Fred. (1986). *Foundations of Behavioral Research*. 3rd ed. Fort Worth: Holt, Rinehart and Winston.
- Kirkpatrick, D.L. (1987). "Evaluation of Training. In R.L." *Training and Development Handbook : A Guide to Human Resource Development*. 2nd ed. New York: McGraw-Hill.
- Kirschenbaum, Howard. (1995). *100 Ways to Enhance Values and Morality in Schools and Youth Settings*. Massachusetts Allyn & Bacon.
- Knowles, M.S. (1978). *The Adult Learner : A Neglected Species*. 2nd ed. Houston: Gulf.
- Kohlberg, Lawrence. (1976). "Moral Stages and Moralization : The Cognitive-Developmental Approach. " in *Moral Development and Behavior : Theory , Research, and Social Issues*. Editor: Thomas Lickona. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Kramer, Clyde Y. (1972). *A First Course in Methods of Multivariate Analysis*. Virginia: Virginia Polytechnic Institute and State University.
- Krogh, Suzanne. (1990). *The Integrated Early Childhood Curriculum*. New York: McGraw Hill.
- Lipson, M., Valencia, S., Wixson, K., and Peters, C. (1993, summer). "Integration and Thematic Teaching: Integration to Improve Teaching and Learning." *Language Arts*. 70(4) : 252-264.
- Livingston, S.A. (1988). "Reliability of Test Results" in *Educational Research, Methodology, and Measurement : An International Handbook*. Edited by John P. Kneives. Oxford: Pergamon.

- Marrchalek. G. Douglas. (1995, January). "A Guide to Curriculum in Design Education," *Art Education*. 48(1) : 14 - 20.
- Marsh, Colin and others. (1990). *Reconceptualizing School-bases Curriculum Development*. London: The Falmer.
- McGehee, W. and Thayer, P. W. (1961). *Training in Business and Industry*. New York: Wiley.
- McKernan, James. (1996). *Curriculum Action Research*. London: Kogan.
- McNergney, Robert F. and Herbert, Joanne M. (1998). *Foundations of Education : The Challenge of Professional Practice*. Boston: Allyn and Bacon.
- Mill, J.S. (1967). "Utilitarianism" in *Ethical Theories : A Book of Readings*. New Jersey: Prentice Hall.
- Mischel, Walter and Mischel, Harriet N. (1976). "A Cognitive Social-Learning Approach to Morality and Self-Regulation" in *Moral Development and Behavior : Theory, Research, and Social Issues*. Editor: Thomas Lickona. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Morrison, Donald F. (1990). *Multivariate Statistical Methods*. 3rd ed. New York: McGraw-Hill.
- Nagelsmith, L. (1995, November-December). "Competence : an Evolving Concept," *The Journal of Consulting Education in Nursing*. 26(6) : 245 - 248 .
- Neufeldt, Victoria. (1988). *Webster's New Twentieth Century Dictionary of the English Language Unabridged*. 2nd ed. New York: Prentice Hall.
- Newell, William H. (1994, Summer). "Designing Interdisciplinary Courses." in *New Direction for Teaching and Learning*. 5(6) : 35-61.
- Olsen, Marvin E. (1975). *The process of Social Organization*. New Delhi: Oxford and IBH.
- Orton, J. (1992). "Note for graduate course in Action Research". Melbourne: Faculty of Education, The University of Melbourne. Draft paper.
- Owen, John M. (1999). *Program Evaluation : Forms and Approaches*. London: SAGE.
- Palmer, J. (1991, Fall). "Planning Wheels Turn Curriculum Around." *Educational Leadership* 49(2) : 57-60.
- Parson, Carl. (1996). "Developing New Skills in Teachers." in *The Needs of Teachers*. London: Red Books.

- Perkins, D. N. (1991, February). "Educating for Insight." *Educational Leadership*. 49(2) : 4-8.
- Philips, Jack J. (1997). *Return On Investment in Training and Performance Improvement Programs : a Step-By-Step Manual for Calculating the Financial Return*. Texas: Butterworth-Heinemann.
- Pont, Tony. (1995). *Investment in Training and Development : Turning Interest into Capital*. London: SAGE.
- Posner Gorge J. (1992). *Analyzing the Curriculum*. New York: McGraw Hill.
- Posner, Gorge J. and Rudnitsky, Alan N. (1986). *Course Design : A guide to Curriculum Development for Teacher*. New York: Longman.
- Raths, Louise E., Harmin, Merrill., and Simon, Sidney B. (1966). *Values and Teaching*. Ohio: Charles E. Merrill.
- Rawl, John. (1973). *A Theory of Justice*. London: Oxford University.
- Reason, Peter and Bradbury, Hilary. (2000). "Inquiry and Participation in Search of a World Worthy of Human Aspiration." in *Handbook of Action Research*. London: SAGE.
- Robbins, Stephen P. (1991). *Organization Behavior : Concepts Controversies and Application*. New Jersey: Eaglewood Cliffs.
- Romeo, John Edward. (1987, July). "The Effect of Cognitive Moral Development Instruction on Moral Development Scores of Parochial High School Students." in *Dissertation Abstracts International*. 49(1) : 9 A.
- Rothwell, William J. (1996). *Beyond Training and Development : State-of-Art Strategies for Enhancing Human Performance*. New York: American Management Association.
- Satre, Jean-Paul. (1973). *Existential and Humanism*. Philip Mairet trans. London: Eyre Methuen.
- Saylor, J. Galen and Alexander, William M. (1966). *Curriculum Planning for Modern Schools*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- (1974). *Planning Curriculum for Schools*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Saylor, J. Galen., Alexander, William M., Alexander, and Lewis, Authur J. (1981). *Curriculum Planning for Better Teaching and Learning*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Shaw, Wliiam H. (1999). *Social & Personal Ethics*. Belmont: Wadsworth.

- Shoemaker, B. (1989, February). "Integrative Education: A Curriculum for the Twenty-First Century." *Oregon School Study Council*. 33(2) : 12.
- Silberman, Mel. (1998). *Active Training: A Handbook of Techniques, Designs, Case Examples, and Tips*. 2nd ed. California: Jossey-Bass Pfeiffer.
- Skilbeck, Malcom. (1984). *School-based Curriculum Development*. London: Harper & Row.
- Smith, Maury. (1976). *A Practical Guide to Value Clarification*. Indianapolis: University Associates.
- Solway, Patricia Hurley. (1982, January). "The Investigation of Social-Interactional Variables Related to Level of Moral Development Among Catholic High School Girls." in *Dissertation Abstracts International*. 43(1) : 7 A.
- Stephen, J. Ball. (1994). *Education Reform : A Critical and Post-Structural Approach*. Buckingham: Open University Press.
- Stringer, Ernest T. (1999). *Action Research*. 2nd ed. California: SAGE.
- Taba, H. (1962). *Curriculum Development: Theory and Practice*. New York: Harcourt Brace & World.
- Thiroux, Jacques. (1998). *Ethics : Theory and Practice*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Thompson, M. Kathleen. (1995, November). " Maintaining Artistic Integrity in an Interdisciplinary Setting," *Art Education*. 48(6): 38-45.
- Timm, Neil H. (1975). *Multivariate Analysis with Applications in Education and psychology*. Monterey, California: Brooks/Cole.
- Travass, D. Paul and Rebore, Ronald W. (1990). *Foundations of Educations : Becoming a Teacher*. 2nd ed. New Jersey: Prentice-Hall.
- Tyler, Ralph W. (1969). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: The University of Chicago.
- UNESCO. (1981, December). "Integrating Subject Areas in Primary Education Curriculum," *Report Finalization Meeting*. Bangkok: 9-15.
- Vella, Jane. (1994). *Learning to Listen Learning to Teach : The Power of Dialogue in Educating Adults*. San Francisco: Jossey-Bass.
- (1995). *Training Through Dialogue*. San Francisco: Jossey-Bass.

- Wardekker, Willem L. (2001, January). "Schools and Moral Education: Conformism or Autonomy?" *Journal of Philosophy of Education*. 35(1) : 108-114.
- Whitesell, Kathleena. (1995, November). "Theme Cycles as a Curriculum Framework." *The Volta Review*. 97(5) : 33-49.
- Wring, Colin. (2000). "The Diversity of Moral Education." *Journal of Philosophy of Education*. USA : Blackwell Publisher. 34(4) : 662 - 663.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

แบบสำรวจสมรรถภาพและความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพ

แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญ

แบบประเมินหลักสูตร

แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ
เรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรม
ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา

ข้อมูลทั่วไป

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ตำแหน่ง

วุฒิการศึกษา สถานที่ทำงาน

ให้สัมภาษณ์ในฐานะ วันที่ เดือน พ.ศ. 2545 เวลา.....

1. ในการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ครู
มัศึกษานั้น สมรรถภาพที่จำเป็นดังกล่าวควรประกอบด้วยอะไรบ้าง

.....

.....

.....

- 1.1 สมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจที่ครูควรได้รับการเสริมสร้าง ได้แก่

.....

.....

.....

และจะสามารถเสริมสร้างได้อย่างไร

.....

.....

.....

- 1.2 สมรรถภาพด้านเจตคติที่ครูควรได้รับการเสริมสร้าง ได้แก่

.....

.....

.....

และจะสามารถเสริมสร้างได้อย่างไร

.....

.....

.....

- 1.3 สมรรถภาพด้านทักษะที่ครูควรได้รับการเสริมสร้าง ได้แก่

.....

.....

และจะสามารถเสริมสร้างได้อย่างไร

.....

.....

.....

2. หากจะมีการจัดหลักสูตรเพื่อฝึกอบรมครูเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ท่านคิดว่า หลักสูตรดังกล่าวควรมีองค์ประกอบอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่า หลักสูตรฝึกอบรมควรมีรูปแบบ และเนื้อหาสาระของหลักสูตร รวมทั้งกิจกรรมการฝึกอบรม ควรมีลักษณะเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. จากประสบการณ์ของท่าน ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมครูในปัจจุบันว่ามีเป็นลักษณะเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ปัญหาและอุปสรรค ในการฝึกอบรมครู ที่พบได้แก่อะไรบ้าง

.....

.....

.....

5. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกอบรมครู

.....

.....

**แบบสำรวจสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรม
ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา**

คำชี้แจงแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามชุดนี้ เป็นแบบสำรวจสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ประกอบด้วย 3 ตอน คือ
ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ 2 เป็นแบบประเมินตนเองด้านความสามารถการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา
ตอนที่ 3 เป็นการสอบถามความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา
2. ข้อมูลการตอบแบบสอบถามของท่าน ผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับและจะใช้เฉพาะการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น จึงจะนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวม ซึ่งจะไม่ส่งผลกระทบต่อ ใด ๆ ต่อผู้ตอบ
3. ถ้าหากมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมโปรดเขียนลงในช่องข้อคิดเห็นเพิ่มเติมทางด้านหลังของตอนที่ 4

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ขอให้ท่านตอบคำถามในช่องว่างที่เว้นไว้และทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่กำหนดตามความเป็นจริง

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. วุฒิการศึกษา ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ อื่น ๆ....
3. อายุราชการ ☐ 1-10 ปี ☐ 11-20 ปี ☐ 21-30 ปี ☐ 30 ปี ขึ้นไป
4. ปัจจุบันปฏิบัติการสอนที่โรงเรียน
อำเภอ จังหวัดชัยภูมิ
5. ปฏิบัติการสอนวิชา/สาระ
6. ระดับชั้นที่สอน มัธยมศึกษาปีที่ ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6
7. ท่านเคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ ☐ เคย ☐ ไม่เคย

ตอนที่ 2 ความสามารถในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง แบบประเมินความสามารถในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะครอบคลุมองค์ประกอบที่จะสอบถาม 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะ ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

รายการประเมิน ด้านความรู้ ความเข้าใจ	ระดับความสมรรถภาพ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
ก. ท่านมีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด					
1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร.....					
2. ลักษณะของการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร.....					
3. การวิเคราะห์สถานการณ์ที่จำเป็น					
4. การวิเคราะห์สภาพปัญหาและภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับการพัฒนาหลักสูตร					
5. การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง					
6. การเขียนหน่วยสาระการเรียนรู้					
7. แนวคิดการบูรณาการแบบใช้หัวเรื่องเป็นหลัก.....					
8. การสอดแทรกจริยธรรมในสาระการเรียนรู้.....					
9. ขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการจริยธรรม					
10. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับชีวิตจริง					
11. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กันระหว่างสาระกับจริยธรรม.....					
12 การประเมินจริยธรรมนักเรียน					
13 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง...					
14 การออกแบบเครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้.....					
15 การนำหลักสูตรไปใช้.....					

รายการประเมิน ด้านเจตคติ	ระดับความสมรรถภาพ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
ข. ท่านเห็นด้วยกับข้อความต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด					
1. การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรเป็นสิ่งที่น่าสนใจ.....					
2. การใช้เทคนิคที่หลากหลายในการบูรณาการจริยธรรม ในหลักสูตรเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ.....					
3. การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรไม่น่าจะมีประโยชน์ ต่อผู้เรียน.....					
4. การบูรณาการจริยธรรมจะทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยง สัมพันธสิ่งที่เรียนกับชีวิตประจำวัน.....					
5. ไม่จำเป็นต้องบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร.....					
6. การพัฒนาการจริยธรรมจะสำเร็จได้ด้วยการบูรณาการ ในหลักสูตร.....					
7. การบูรณาการจริยธรรมทำให้ข้าพเจ้าเห็นความสำคัญ ของการพัฒนาจริยธรรมในสาระการเรียนรู้.....					
8. การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรทำให้พัฒนาผู้เรียน ทั้งด้านความรู้และความดีงาม.....					
9. การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรทำให้สิ้นเปลืองเวลา โดยเปล่าประโยชน์					
10. การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรทำให้เป็นครูที่ ทันสมัย.....					
11. ไม่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการบูรณาการจริยธรรมใน หลักสูตร.....					
12. การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรเป็นสิ่งที่มีความ คุณค่า.....					
13. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรมเป็น ภาระงานที่น่าเบื่อหน่าย.....					
14. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรมใน หลักสูตรเป็นงานที่เป็นประโยชน์.....					
15 ประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ นำปฏิบัติในการบูรณาการจริยธรรม.....					

รายการประเมิน ด้านทักษะปฏิบัติ	ระดับความสมรรถภาพ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
ค. ท่านมีความสามารถในการปฏิบัติในเรื่อง ต่าง ๆ ต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด					
1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน					
2. การวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....					
3. การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้.....					
4. การเขียนผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง.....					
5. การกำหนดสาระการเรียนรู้.....					
6. การเขียนคำอธิบายรายวิชา.....					
7. การกำหนดหัวเรื่องหลักจากความคิดรวบยอด หรือจริยธรรมที่จำเป็น.....					
8. การกำหนดหน่วยการเรียนรู้.....					
9. การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้.....					
10. การเขียนแผนผังความคิดรวบยอดแบบบูรณา การจริยธรรม					
11. การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้แบบบูรณาการ จริยธรรม.....					
12. การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ จริยธรรม.....					
13. การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลแบบ บูรณาการจริยธรรม.....					
14. การสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียน รู้แบบบูรณาการจริยธรรม.....					
15. การประเมินผลการบูรณาการจริยธรรมใน หลักสูตร.....					

ตอนที่ 3 ความต้องการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา

1. ถ้าจะมีการจัดหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ท่านต้องการที่จะเข้าร่วมหรือไม่
☐ ต้องการ ☐ ไม่ต้องการ
2. ท่านต้องการได้รับความรู้ ทักษะ และเจตคติ ในเรื่องใดบ้าง (เลือกได้มากกว่า 1 รายการ)
☐ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาจริยธรรม
☐ การออกแบบกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรม
☐ แนวคิดทฤษฎีการสอนแบบบูรณาการ
☐ การออกแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ
☐ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตร
☐ การจัดทำสาระหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการบูรณาการจริยธรรม
☐ การออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการจริยธรรม
☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ)
3. รูปแบบกิจกรรมที่ท่านคิดว่าเหมาะสมสำหรับการฝึกอบรม คือ (เลือกได้มากกว่า 1 หัวข้อ)
☐ การบรรยาย ☐ การอภิปราย ☐ การศึกษาด้วยตนเอง
☐ การปฏิบัติการกลุ่มย่อย ☐ การฝึกปฏิบัติการกลุ่มใหญ่
☐ อื่น ๆ โปรดระบุ
4. ท่านคิดว่า ควรใช้เวลาในวันจึงจะเหมาะสมในการฝึกอบรม
☐ 1 – 2 วัน ☐ 3-4 วัน ☐ 1 สัปดาห์ ☐ มากกว่า 1 สัปดาห์
☐ อื่น ๆ โปรดระบุ
5. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา

แบบสอบถาม
เรื่อง
จริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียน
และ ค่านิยมเชิงจริยธรรมสำหรับการบูรณาการในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ เพื่อต้องการระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานส่วนหนึ่งในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อให้ได้ความเห็นที่สอดคล้องกันของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยจะสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ จำนวน 2 ครั้ง ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การสอบถามผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิดในการรวบรวมความเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมที่จำเป็นของนักเรียนและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นต่อการบูรณาการในแต่ละสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
2. นำความคิดเห็นที่ได้จากการสอบถาม และข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยมาประมวลสรุปและสังเคราะห์เป็นแบบสอบถามรอบที่ 2 แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนหรือจัดลำดับความสำคัญในประเด็นต่าง ๆ
3. วิเคราะห์ข้อมูลจากความคิดเห็นในขั้นตอนที่ 2 แล้วสรุปเป็นจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นต่อการบูรณาการในแต่ละสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำหรับในขั้นตอนของการตอบแบบสอบถามรอบที่ 1 อาจใช้เวลาในการวิเคราะห์ข้อมูลพอสมควร ส่วนในขั้นตอนของการตอบแบบสอบถามรอบที่ 2 จะใช้เวลาไม่มากนัก การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลทั้ง 2 ครั้ง เป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญที่สุด นับได้ว่ามีความหมายอย่างยิ่งต่อความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของการวิจัยครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ในการให้ความเห็นของท่านแก่ผู้วิจัย และผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

แบบสอบถามรอบที่ 1
เรื่อง จริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียน
และ ค่านิยมเชิงจริยธรรมสำหรับการบูรณาการในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ชื่อผู้ให้ข้อมูล นาย/นาง/นางสาว.....
 ตำแหน่ง ปฏิบัติการสอนสาระ/วิชา
 สถานที่ทำงาน
 วุฒิการศึกษา ☐ปริญญาตรี ☐ปริญญาโท ☐ปริญญาเอก ☐อื่น ๆ
 สาขา/วิชาเอก ประสบการณ์การปฏิบัติการสอน ปี
 ประสบการณ์ในการจัดทำหลักสูตรแบบบูรณาการ ☐ เคย ☐ ไม่เคย

1. โปรดระบุถึง จริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ได้แก่อะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นต่อการพัฒนาด้วยการบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่อะไรบ้าง (โปรดระบุตามสาระหรือวิชาที่ท่านปฏิบัติการสอน)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามรอบที่ 2
เรื่อง จริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียน
และ ค่านิยมเชิงจริยธรรมสำหรับการบูรณาการในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ เพื่อต้องการระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานส่วนหนึ่งในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อให้ได้ความเห็นที่สอดคล้องกันของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยจะสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ จำนวน 2 ครั้ง ซึ่งครั้งนี้เป็นแบบสอบถามรอบที่ 2 สำหรับกรอบแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนและค่านิยมเชิงจริยธรรมสำหรับการบูรณาการในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้ ได้มาจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากข้อมูลที่สอบถามในรอบที่ 1 เพื่อนำมาจัดลำดับความสำคัญอีกครั้งโดยการสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 นี้

การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลทั้ง 2 ครั้ง เป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญที่สุด นับได้ว่ามีความหมายอย่างยิ่งต่อความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของการวิจัยครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ในการให้ความเห็นของท่านแก่ผู้วิจัยทั้งสองครั้ง และผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

แบบสอบถามรอบที่ 2

เรื่อง จริยธรรมพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา
และ ค่านิยมเชิงจริยธรรมสำหรับการบูรณาการในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างเพื่อจัดลำดับความสำคัญของแต่ละหัวข้อ
ตามสาระการเรียนรู้ที่ท่านรับผิดชอบปฏิบัติการสอน และหากมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม กรุณาเขียน
ลงในช่องความคิดเห็นเพิ่มเติมในส่วนล่างสุด

ความคิดเห็น	ระดับความจำเป็น				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1. จริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา					
1.1 ความซื่อสัตย์ สุจริต					
1.2 ความรับผิดชอบ					
1.3 ความมีระเบียบ ปฏิบัติตามกฎหมายของสังคม					
1.4 การมีสัมมาคารวะ					
1.5 ความมีเมตตา กรุณา					
1.6 ความเพียรพยายาม.....					
1.7 ความประหยัดอดออม.....					
1.8 ความกตัญญู กตเวที					
1.9 ความเสียสละ.....					
1.10 ความสามัคคี					
2. ค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็น					
2.1 สาระวิทยาศาสตร์					
1. ความรับผิดชอบ.....					
2. ความซื่อสัตย์ สุจริต					
3. ความมีระเบียบ ปฏิบัติตามกฎหมายของสังคม					
4. การตัดสินใจด้วยเหตุผล.....					
5. การตรงต่อเวลา.....					

ความคิดเห็น	ระดับความจำเป็น				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
2.2 สารระคนิตศาสตร์					
1. ความรับผิดชอบ.....					
2. ความซื่อสัตย์ สุจริต					
3. การพึ่งตนเอง					
4. การมีสัมมาคารวะ					
5. ความอดทน อดกลั้น					
2.3 สารภาษาไทย					
1. ความรับผิดชอบ.....					
2. ความซื่อสัตย์ สุจริต					
3. การมีสัมมาคารวะ.....					
4. ความมีเมตตา กรุณา					
5. ความเพียรพยายาม					
2.4 สารภาษาต่างประเทศ					
1. ความรับผิดชอบ.....					
2. ความซื่อสัตย์ สุจริต					
3. ความมีระเบียบ วินัย					
4. ความขยันหมั่นเพียร					
5. ความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่.....					
2.5 สารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม					
1. ความรับผิดชอบ.....					
2. ความซื่อสัตย์ สุจริต					
3. การมีสัมมาคารวะ กริยามารยาทดีงาม.					
4. ความเพียรพยายาม.....					
5. การเห็นคุณค่าของตนเอง.....					

ความคิดเห็น	ระดับความจำเป็น				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
2.6 สารสุขศึกษาและพละนามัย					
1. ความมีน้ำใจนักกีฬา					
2. ความซื่อสัตย์ สุจริต					
3. ความรับผิดชอบ					
4. ความเมตตากรุณา					
5. ความอดทน อดกลั้น.....					
2.7 สารศิลปะ					
1. ความรับผิดชอบ					
2. ความซื่อสัตย์					
3. ความประหยัด อดออม					
4. ความมีระเบียบ วินัย					
5. ความนิยมไทย					
2.8 สารการงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี					
1. ความรับผิดชอบ					
2. ความซื่อสัตย์ สุจริต					
3. ความขยันหมั่นเพียร					
4. ความอดทน อดกลั้น					
5. ความเมตตากรุณา					
2.9 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน					
1. ความรับผิดชอบ.....					
2. ความซื่อสัตย์ สุจริต					
3. ความกตัญญู กตเวที.....					
4. ความเมตตากรุณา.....					
5. ความนิยมไทย.....					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

แบบประเมินโครงร่างหลักสูตร

หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา

คำชี้แจง

แบบประเมินโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษาฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านและขอความกรุณาเขียนข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

แบบประเมินแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร เป็นการพิจารณาส่วนประกอบต่าง ๆ ของโครงร่างหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมเพียงใด

ตอนที่ 2 ประเมินความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร เป็นการพิจารณาส่วนประกอบต่าง ๆ ของโครงร่างหลักสูตรว่ามีความสอดคล้องกันเพียงใด

ตอนที่ 1 ความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความเหมาะสมที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1) ปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร					
1.1 มีความสมเหตุสมผล					
1.2 ตรงกับสภาพความเป็นจริงในสังคม.....					
1.3 มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหลักสูตร.....					
2) หลักการของหลักสูตร					
2.1 มีความเป็นไปได้.....					
2.2 สามารถนำไปใช้จริง.....					
2.3 มีแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานรองรับ.....					
3) เป้าหมายของหลักสูตร					
3.1 มีความเป็นไปได้					
3.2 มีประโยชน์สำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม.....					
3.3 เหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม.....					

ตอนที่ 2 ความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

รายการประเมิน	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง
	(1)	(0)	(-1)
1. ปัญหาและความสำคัญกับหลักการของหลักสูตร.....			
2. ปัญหาและความสำคัญกับเป้าหมายของหลักสูตร.....			
3. ปัญหาและความสำคัญกับจุดประสงค์ของหลักสูตร.....			
4. หลักการกับจุดประสงค์ของหลักสูตร.....			
5. หลักการกับกิจกรรมการฝึกอบรม.....			
6. หลักการกับการประเมินผลหลักสูตร.....			
7. เป้าหมายกับจุดประสงค์ของหลักสูตร.....			
8. จุดประสงค์กับเนื้อหาสาระของหลักสูตร.....			
9. จุดประสงค์กับกิจกรรมการฝึกอบรม.....			
10. จุดประสงค์กับการประเมินผลหลักสูตร.....			
11. เนื้อหากับกิจกรรมการฝึกอบรม.....			
12. เนื้อหากับสื่อประกอบหลักสูตร.....			
13. เนื้อหากับการประเมินผลหลักสูตร.....			
14. กิจกรรมการฝึกอบรมกับสื่อประกอบหลักสูตร.....			
15. กิจกรรมการฝึกอบรมกับการประเมินผลหลักสูตร			

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่กรุณาให้ความร่วมมืออย่างดียิ่ง

ภาคผนวก ข

เครื่องมือวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

แบบทดสอบด้านความรู้ความเข้าใจ

แบบประเมินเจตคติ

แบบประเมินทักษะปฏิบัติ

แบบประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร

แบบประเมินความเหมาะสมของการใช้หลักสูตร

แบบทดสอบด้านความรู้ ความเข้าใจ
การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามโดยทำเครื่องหมาย X ลงบนตัวเลือก ก, ข, ค, หรือ ง ที่ท่านพิจารณาว่าถูกต้องมากที่สุด เพียงคำตอบละ 1 ข้อ

1. ข้อใดคือความจำเป็นของการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนมากที่สุด
 - ก. เพื่อปฏิบัติตามนโยบายโรงเรียน
 - ข. เพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน
 - ค. เพื่อให้นักเรียนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม
 - ง. เพื่อให้ได้ผลงานทางวิชาการ และความก้าวหน้าทางหน้าที่การงาน
2. การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษา ควรเป็นอย่างไร
 - ก. พัฒนาจริยธรรมเพียงด้านเดียว
 - ข. พัฒนาค่านิยมเชิงจริยธรรมเพียงด้านเดียว
 - ค. พัฒนาจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมพร้อมกัน
 - ง. พัฒนาจริยธรรมก่อนแล้วจึงพัฒนาค่านิยมเชิงจริยธรรม
3. ข้อใดกล่าวเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมได้เหมาะสมที่สุด
 - ก. เป็นหน้าที่ของครูจริยศึกษาเพียงผู้เดียว
 - ข. ควรจัดขึ้นเมื่อถึงวิกฤตทางจริยธรรม
 - ค. ควรออกเป็นกฎระเบียบของโรงเรียนให้ปฏิบัติตาม
 - ง. ควรคำนึงถึงระดับของการพัฒนาจริยธรรมที่แตกต่างกัน
4. เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ดีที่สุดในการเข้ารับการฝึกอบรมครั้งนี้ คือข้อใด
 - ก. ผู้บริหารกำหนดให้ ต้องกระทำตาม
 - ข. ทำตามเพื่อนครู และเพื่อนชักชวนให้
 - ค. ให้ผู้เรียนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขในสังคม
 - ง. ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542
5. หลักจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการกระจ่างค่านิยม (Values Clarification) ได้แก่ข้อใด
 - ก. ครูควรตั้งรางวัลในการทำความดีให้สูง ๆ ไว้
 - ข. ครูกำหนดให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามสิ่งที่ครูเห็นว่าดีงาม
 - ค. นักเรียนเลือกจากหลายทางเลือก แล้วดูผลที่จะเกิดขึ้นแล้วเลือกปฏิบัติตาม
 - ง. ครูให้นักเรียนนั่งสมาธิ เพื่อทำความเข้าใจให้ชัดเจนเกี่ยวกับค่านิยมในปัจจุบัน

6. การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษา ควรเน้นที่การพัฒนาด้านใดมากที่สุด
 - ก. ด้านศีล
 - ข. ด้านสมาธิ
 - ค. ด้านปัญญา
 - ง. พัฒนาทุกด้านพร้อมกัน
7. นักเรียนจะมีการตัดสินใจเชิงจริยธรรมเมื่อใด
 - ก. ต้องยอมรับการปฏิบัติตามกฎของโรงเรียน
 - ข. เผชิญปัญหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่นักเรียนขัดแย้ง
 - ค. ผู้ปกครองกำหนดให้ปฏิบัติตามและตนเองก็ยอมรับ
 - ง. ครูสอนให้ปฏิบัติตามสิ่งที่ครูเห็นว่าดีนักเรียนก็เห็นด้วย
8. ครูควรสร้างบรรยากาศในการพัฒนาจริยธรรมให้มีลักษณะเป็นอย่างไร
 - ก. นักเรียนปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของครู
 - ข. นักเรียนรวมกลุ่ม เลือกค่านิยมเชิงจริยธรรมตามกลุ่ม
 - ค. นักเรียนยืนทำสมาธิ และสวดมนต์ทุกวันโดยพร้อมเพรียงกัน
 - ง. นักเรียนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นและได้รับการยอมรับ
9. การพัฒนาจริยธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคม สิ่งใดจำเป็นที่สุด
 - ก. การให้ของรางวัล
 - ข. การสร้างความสนใจให้แก่ผู้เรียน
 - ค. การเลือกต้นแบบที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน
 - ง. การเลียนแบบพฤติกรรมจากตัวต้นแบบ
10. ข้อใดเป็นค่านิยมเชิงจริยธรรมร่วม ที่ต้องการบูรณาการในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ
 - ก. ความรับผิดชอบ กับ ความประหยัด
 - ข. ความประหยัด กับ ความเพียรพยายาม
 - ค. ความสามัคคี กับ ความรับผิดชอบ
 - ง. ความรับผิดชอบ กับ ความซื่อสัตย์
11. หลักในการเลือกค่านิยมเพื่อพัฒนานักเรียนได้แก่
 - ก. เลือกมาครบทุกด้าน แล้วพัฒนาบางด้าน
 - ข. เลือกเพียงด้านเดียวตามที่ต้องการพัฒนา
 - ค. เลือกมาครบทุกด้าน แล้วพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน
 - ง. เลือกด้านความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์มาพร้อมกัน

12. ข้อใดแสดงถึงความรับผิดชอบต่องาน
 - ก. มานะทำการบ้านเสร็จ เพราะเพื่อนช่วยบอกคำตอบ
 - ข. จินตนาทำงานคณิตศาสตร์ล่วงหน้าก่อนครูนัดหมาย
 - ค. ดาริณีไม่สบายจึงนำการบ้านของเพื่อนมาคัดลอกส่งครู
 - ง. ปวีณาไม่ได้ช่วยเพื่อนทำงานกลุ่มเพราะต้องทำงานของตนเองให้เสร็จ
13. ข้อใดเป็นการรักษาระเบียบวินัยภายใน
 - ก. การรู้จักควบคุมจิตใจและอารมณ์
 - ข. การมีมารยาทในการรับประทานอาหาร
 - ค. การรักษาความสะอาดภายในบ้านเรือน
 - ง. การประพฤติตนให้เรียบร้อยภายในโรงเรียน
14. ข้อใดไม่ใช่ความจำเป็นในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร
 - ก. การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบองค์รวม
 - ข. จริยธรรมเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนเรา ไม่สามารถแยกจากการเรียนรู้ได้
 - ค. เป็นการพัฒนาหลักสูตรให้มีความสมดุลระหว่างความรู้กับคุณธรรมจริยธรรม
 - ง. เพิ่มความเข้มข้นในหลักสูตร โดยเฉพาะด้านความรู้ การแข่งขัน การต่อสู้ เพื่อเอาชนะ
15. หลักสูตรบูรณาการจริยธรรมเป็นหลักสูตรที่มีลักษณะอย่างไร
 - ก. นำความรู้ กับจริยธรรมทุก ๆ ด้านมารวมกันทั้งหมด
 - ข. ทำหน้าที่พัฒนาจริยธรรม แทนรายวิชาจริยศึกษาในหลักสูตรเดิม
 - ค. มุ่งพัฒนาจริยธรรมนักเรียนให้มีความเท่าเทียมกันอย่างทั่วถึง
 - ง. เชื่อมโยงระหว่างความรู้กับความดีงามที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงไว้ในหลักสูตรอย่างชัดเจน
16. หลักของการบูรณาการจริยธรรมคืออย่างไร
 - ก. การเอาจริยธรรมทุกด้านมารวมกันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
 - ข. การวิเคราะห์ จำแนก แยกแยะ ให้เห็นจริยธรรมทุกด้านอย่างเด่นชัด
 - ค. การเชื่อมโยงจริยธรรมและสาระการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กันเป็นองค์รวมที่สมดุล
 - ง. การสร้างจริยธรรมขึ้นมาใหม่ หรือการปรับปรุงจริยธรรมจากของเดิมให้ดีขึ้น
17. ประโยชน์ของการบูรณาการจริยธรรม คือข้อใด
 - ก. ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาจริยธรรม
 - ข. ช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงประจำวันได้
 - ค. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ กับชีวิตจริง เรียนรู้แบบองค์รวม
 - ง. ถูกหมดทุกข้อ

18. การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรมีกี่ลักษณะ
 - ก. 3 ลักษณะ
 - ข. 4 ลักษณะ
 - ค. 5 ลักษณะ
 - ง. 6 ลักษณะ
19. ข้อใดเป็นการจัดกิจกรรมการบูรณาการจริยธรรมพัฒนาการทางความรู้และพัฒนาทางด้านจิตใจ
 - ก. นักเรียนฝึกการพูดเพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น
 - ข. นักเรียนได้วาดที่เรื่อง เกิดเป็นหญิงแท้จริงแสนสบาย
 - ค. นักเรียนวาดภาพสีน้ำมันหัวข้อ ความสงบของท้องทะเลในยามเย็น
 - ง. นักเรียนอภิปรายเรื่อง ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น
20. การบูรณาการระหว่างจริยธรรมกับสาระการเรียนรู้มีกี่รูปแบบ
 - ก. 2 รูปแบบ
 - ข. 3 รูปแบบ
 - ค. 4 รูปแบบ
 - ง. 5 รูปแบบ
21. ข้อใดเป็นการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกได้ชัดเจนมากที่สุด
 - ก. นักเรียนทดลองสารวิทยาศาสตร์และรับผิดชอบเก็บอุปกรณ์ด้วยตนเอง
 - ข. ครูสาระสังคมศึกษาหาภาพข่าวสถานการณ์ปัจจุบันให้นักเรียนอภิปราย
 - ค. ครูภาษาไทยแสดงแผนภาพโครงสร้างกลอนสี่สุภาพและให้นักเรียนแต่งกลอน
 - ง. ครูสุขศึกษาแสดงหุ่นจำลองโครงสร้างอวัยวะภายในและให้นักเรียนพูดชักถาม
22. ข้อใดเป็นรูปแบบการบูรณาการจริยธรรมแบบคู่ขนาน
 - ก. ครูสาระเดียวกัน วางแผนและสอนร่วมกัน ในหัวเรื่องจริยธรรมเดียวกัน
 - ข. ครูต่างสาระ วางแผนและสอนร่วมกัน ในหัวเรื่องจริยธรรมต่างกัน
 - ค. ครูต่างสาระ วางแผนร่วมกัน ต่างคนต่างสอน ในหัวเรื่องจริยธรรมเดียวกัน
 - ง. ครูต่างสาระ แยกกันวางแผนการสอน นำมาสอนร่วมกัน ในหัวเรื่องจริยธรรมเดียวกัน
23. ข้อใดเป็นการนำเทคนิคการบูรณาการจริยธรรมแบบสหวิทยาการไปใช้ที่ถูกต้อง
 - ก. วางแผนและทำการสอนด้วยตนเอง ในหัวเรื่องด้วยจริยธรรมที่จำเป็น
 - ข. ครูต่างสาระ วางแผนด้วยตนเอง และต่างคนต่างสอน ในหัวเรื่องเดียวกัน
 - ค. ครูต่างสาระ วางแผนร่วมกัน สอนร่วมกันโครงการในหัวเรื่องจริยธรรมเดียวกัน
 - ง. ครูต่างสาระ วางแผนร่วมกัน สอนแยกกัน มอบหมายงานร่วมกัน ในหัวเรื่องจริยธรรมเดียวกัน

24. การบูรณาการจริยธรรมแบบใช้หัวเรื่องเป็นหลักควรจะต้องเริ่มที่ใดก่อน
 - ก. การกำหนดสาระการเรียนรู้
 - ข. การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
 - ค. การวิเคราะห์หลักสูตรและข้อมูลพื้นฐานอื่น ๆ
 - ง. การกำหนดหัวเรื่องจากจริยธรรมหรือความคิดรวบยอด
25. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังสามารถทำได้จากการวิเคราะห์
 - ก. คำอธิบายรายวิชา
 - ข. สาระการเรียนรู้กลุ่มสาระต่าง ๆ
 - ค. มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระต่าง ๆ
 - ง. นโยบายการจัดการศึกษาของโรงเรียน
26. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้นั้นสามารถกำหนดหัวเรื่องหลักจากที่ใด
 - ก. จริยธรรมที่จำเป็นและค่านิยมที่ต้องการพัฒนา
 - ข. ความคิดรวบยอดของสาระการเรียนรู้
 - ค. สภาพปัญหาในชีวิตประจำวัน และภูมิปัญญาท้องถิ่น.
 - ง. ถูกทุกข้อ
27. แผนการจัดการเรียนรู้ที่ทำเป็นลักษณะของแผนการสอนได้แก่แผนใด
 - ก. แผนหน่วยการเรียนรู้
 - ข. แผนรวมหน่วยการเรียนรู้
 - ค. แผนการจัดการเรียนรู้แบบพิสดาร
 - ง. แผนการจัดการเรียนรู้แบบแผนการสอน
28. ข้อใดแสดงการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม
 - ก. นักเรียนปลูกผักสวนครัวได้อย่างถูกต้อง
 - ข. นักเรียนสามารถพูดได้ว่าที่เกี่ยวกับท้องถิ่นได้
 - ค. นักเรียนประกอบอาหารไทยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
 - ง. นักเรียนผสมสารเคมีได้อย่างถูกต้องและไม่เป็นอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น
29. ข้อใดไม่ใช่หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม
 - ก. นักเรียนได้เป็นผู้ปฏิบัติหรือลงมือกระทำกิจกรรม
 - ข. นักเรียนเรียนรู้ด้วยการทำตามสิ่งที่ครูกำหนดให้เท่านั้น
 - ค. ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าคิด กล้าทำ และแสดงออกอย่างอิสระ
 - ง. นักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาจริยธรรมด้วยกระบวนการกลุ่ม

30. การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรมควรเป็นลักษณะใด

- ก. วัดเจตคติเชิงจริยธรรม
 - ข. วัดเหตุผลเชิงจริยธรรม
 - ค. วัดพฤติกรรมเชิงจริยธรรม
 - ง. วัดและประเมินผลตามสภาพจริง
-

แบบประเมินตนเอง

เจตคติต่อการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ชื่อผู้ประเมินตนเอง กลุ่มสาระ.....

คำชี้แจง ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความสามารถของท่านต่อ
การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ข้อ ที่	ความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1.	การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรเป็นสิ่งที่น่าสนใจ					
2.	การใช้เทคนิคที่หลากหลายในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร เป็นเรื่องที่น่าเบื่อ.....					
3.	การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรไม่น่าจะมีประโยชน์ต่อผู้เรียน					
4.	การบูรณาการจริยธรรมจะทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงสัมพันธ์ สิ่งที่เรียนกับชีวิตประจำวัน.....					
5.	ไม่จำเป็นต้องบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร.....					
6.	การพัฒนาการจริยธรรมจะสำเร็จได้ด้วยการบูรณาการในหลักสูตร					
7.	การบูรณาการจริยธรรมทำให้ข้าพเจ้าเห็นความสำคัญของการ พัฒนาจริยธรรมในสาระการเรียนรู้.....					
8.	การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรทำให้พัฒนาผู้เรียนทั้งด้าน ความรู้และความดีงาม.....					
9.	การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรทำให้สิ้นเปลืองเวลาโดยเปล่า ประโยชน์.....					
10.	การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรทำให้เป็นครูที่ทันสมัย.....					
11.	ไม่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร...					
12.	การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรเป็นสิ่งที่มีความค่า.....					
13.	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรมเป็นภาระงานที่ น่าเบื่อหน่าย.....					
14.	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรเป็น งานที่เป็นประโยชน์.....					
15.	การประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงของผู้เรียนเป็นสิ่งที่น่า ปฏิบัติในการบูรณาการจริยธรรม.....					

แบบประเมินตนเอง

ด้านทักษะการปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ชื่อผู้ประเมินตนเอง

คำชี้แจง ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับระดับความสามารถของท่านตาม
ความเป็นจริงในการปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อ ที่	ทักษะการปฏิบัติงาน	ระดับความสามารถ				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1.	การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน					
2.	การวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....					
3.	การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้.....					
4.	การเขียนผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง.....					
5.	การกำหนดสาระการเรียนรู้.....					
6.	การเขียนคำอธิบายรายวิชา.....					
7.	การกำหนดหัวข้อเรื่องหลักจากความคิดรวบยอด หรือจริยธรรมที่จำเป็น.....					
8.	การกำหนดหน่วยการเรียนรู้.....					
9.	การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้.....					
10.	การเขียนแผนผังความคิดรวบยอดแบบบูรณา- การจริยธรรม					
11.	การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้แบบบูรณาการ จริยธรรม.....					
12.	การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ จริยธรรม.....					
13.	การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลแบบ บูรณาการจริยธรรม.....					
14.	การสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แบบบูรณาการจริยธรรม.....					
15.	การประเมินผลการบูรณาการจริยธรรมใน หลักสูตร.....					

แบบประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตร

คำชี้แจง

แบบประเมินฉบับนี้ใช้สำหรับประเมินการบูรณาการจริยธรรมในสาระการเรียนรู้หลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา ว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้องกันเพียงใด โดยแบ่ง การประเมินออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความเหมาะสมที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

รายการประเมิน	การพิจารณา	
	ปรากฏ (1)	ไม่ปรากฏ (0)
1) หัวเรื่องหลัก		
1. ตรงกับมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระ.....		
2. ตรงกับสภาพความเป็นจริงในสังคม		
3. มีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดหัวเรื่อง		
2) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง		
4. ตรงกับมาตรฐานการเรียนรู้		
5. มีการบูรณาการจริยธรรม		
3) สาระการเรียนรู้		
6. ตรงกับมาตรฐานการเรียนรู้		
4) แผนผังความคิดรวบยอด		
7. มีความละเอียด ชัดเจน		
8. ครอบคลุมทุกสาระการเรียนรู้ที่ระบุ		
9. มีการบูรณาการจริยธรรม		
5) คุณลักษณะที่พึงประสงค์และ คุณธรรม จริยธรรม		
ค่านิยมที่พึงประสงค์		
10. มีความชัดเจน		
11. ตรงกับหลักสูตรสถานศึกษาและจริยธรรมที่ต้องการพัฒนา		
6) จุดประสงค์การเรียนรู้		
12. มีความถูกต้องชัดเจน		
13. มีการบูรณาการจริยธรรม		
14. จัดหมวดหมู่เรียงลำดับ		

รายการประเมิน	การพิจารณา	
	ปรากฏ (1)	ไม่ปรากฏ (0)
7) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้		
15. แสดงกระบวนการการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ		
16. เรียงลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้.....		
17. นำไปสู่การบรรลุจุดประสงค์.....		
18. มีการบูรณาการจริยธรรม		
8) สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้		
19. เหมาะสมกับระดับของผู้เรียน.....		
20. ส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรมที่กำหนด		
21. สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้บรรลุผล		
9) การประเมินผล		
22. ใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริง		
23. มีวิธีการประเมินที่หลากหลาย		
24. สอดคล้องกับจุดประสงค์		
10) การนำเสนอ/นำไปใช้โดยการสาธิต		
25. รายละเอียดชัดเจนครบตามที่กำหนดไว้		
26. เหมาะสมกับเวลา		
27. วางลำดับขั้นตอนเหมาะสม		
28. นำเสนอได้อย่างน่าสนใจ		

ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

เกณฑ์ ระดับและความหมายของการประเมิน

เกณฑ์	ระดับการประเมิน	ความหมาย
ปฏิบัติได้ 1 – 13 รายการ	1	ปรับปรุง
ปฏิบัติได้ 14 – 18 รายการ	2	พอใช้
ปฏิบัติได้ 19 – 23 รายการ	3	ดี
ปฏิบัติได้ 24 - 28 รายการ	4	ดีมาก

**แบบประเมินความเหมาะสมการใช้หลักสูตรฝึกอบรม
เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรม
ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา**

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างตามความคิดเห็นของท่านว่าเหมาะสมเพียงใด

1. ท่านมีความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์และวิธีการฝึกปฏิบัติเพียงใด
() มาก () ค่อนข้างมาก () ปานกลาง () ค่อนข้างน้อย () น้อย
2. ท่านคิดว่า ระยะเวลาของการอบรมมีความเหมาะสมกับงานที่ได้รับมอบหมายเพียงใด
() มาก () ค่อนข้างมาก () ปานกลาง () ค่อนข้างน้อย () น้อย
3. วิทยากรสนใจที่จะให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาเพียงใด
() มาก () ค่อนข้างมาก () ปานกลาง () ค่อนข้างน้อย () น้อย
4. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเพียงใด
() มาก () ค่อนข้างมาก () ปานกลาง () ค่อนข้างน้อย () น้อย
5. เอกสารประกอบการฝึกอบรมมีความเหมาะสมเพียงใด
() มาก () ค่อนข้างมาก () ปานกลาง () ค่อนข้างน้อย () น้อย
6. สื่อประกอบการฝึกอบรมมีความเหมาะสมเพียงใด
() มาก () ค่อนข้างมาก () ปานกลาง () ค่อนข้างน้อย () น้อย
7. ท่านคิดว่า สามารถนำวิธีการจากการฝึกปฏิบัติไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการทำงานได้เพียงใด
() มาก () ค่อนข้างมาก () ปานกลาง () ค่อนข้างน้อย () น้อย
8. มีกิจกรรมใดที่ท่านคิดว่า ยังมีปัญหา ไม่สามารถปฏิบัติได้ (โปรดระบุสาเหตุ เช่น ไม่เข้าใจ)
.....
.....
.....
9. ข้อเสนอแนะสำหรับวิธีการฝึกปฏิบัติการ
.....
.....
.....

ภาคผนวก ค

ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผลผู้เรียน

ตารางค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด
ด้านความรู้ความเข้าใจ

ตารางค่าความเหมาะสม ค่าความสอดคล้อง ค่าอำนาจจำแนก และค่าความ
เชื่อมั่นของแบบประเมินด้านเจตคติ

ตารางค่าความเหมาะสม ค่าความสอดคล้อง ค่าอำนาจจำแนก และค่าความ
เชื่อมั่นของแบบประเมินด้านทักษะปฏิบัติ

ตาราง 16 ค่าความยากง่ายรายข้อ ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
วัดสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐานด้านความรู้
ความเข้าใจ

ข้อ	P	R		ข้อ	P	R
1	0.53	0.53		16	0.53	0.53
2	0.43	0.33		17	0.63	0.73
3	0.50	0.73		18	0.37	0.33
4	0.50	0.47		19	0.60	0.80
5	0.60	0.40		20	0.37	0.33
6	0.40	0.27		21	0.47	0.53
7	0.43	0.60		22	0.47	0.67
8	0.53	0.53		23	0.47	0.53
9	0.47	0.53		24	0.43	0.20
10	0.53	0.53		25	0.37	0.33
11	0.43	0.33		26	0.63	0.20
12	0.40	0.40		27	0.53	0.40
13	0.53	0.80		28	0.63	0.20
14	0.60	0.27		29	0.60	0.67
15	0.53	0.53		30	0.60	0.27

ค่าความยากง่ายเฉลี่ย = 0.50

ค่าอำนาจจำแนกเฉลี่ย = 0.47

ค่าความเชื่อมั่น (K.R. 21) = 0.92

ตาราง 17 ค่าความเหมาะสมรายข้อ ค่าความสอดคล้องรายข้อ ค่าอำนาจจำแนกรายข้อและค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐานด้านเจตคติ

ข้อ	ความเหมาะสม		IOC	ค่าจำแนก t
	$\bar{X}$	S.D.		
1	4.40	0.55	1.00	4.62
2	4.40	0.55	0.80	3.79
3	4.20	0.45	1.00	2.26
4	4.40	0.55	0.80	2.89
5	4.20	0.45	0.80	4.98
6	4.20	0.45	1.00	2.58
7	4.20	0.45	1.00	5.03
8	4.40	0.55	1.00	3.71
9	4.20	0.45	0.80	5.35
10	4.40	0.55	1.00	2.42
11	4.40	0.55	1.00	3.56
12	4.20	0.45	1.00	4.98
13	4.40	0.55	0.80	2.73
14	4.20	0.84	0.80	1.84
15	4.60	0.55	1.00	4.98

ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ (Coefficient Alpha) = 0.825

ตาราง 18 ค่าความเหมาะสมรายข้อ ค่าความสอดคล้องรายข้อ ค่าอำนาจจำแนกรายข้อและค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านทักษะปฏิบัติ

ข้อ	ความเหมาะสม		IOC	ค่าจำแนก t
	$\bar{X}$	S.D.		
1	4.60	0.55	0.80	3.56
2	4.40	0.55	0.80	4.06
3	4.40	0.55	1.00	3.34
4	4.20	0.45	0.60	4.49
5	4.20	0.45	0.80	3.34
6	4.00	0.00	1.00	3.17
7	4.20	0.45	1.00	5.26
8	4.60	0.55	1.00	4.54
9	4.40	0.55	0.80	4.98
10	4.00	0.70	1.00	3.56
11	4.20	0.45	0.80	4.90
12	4.20	0.84	1.00	3.65
13	4.00	0.00	1.00	5.16
14	4.00	0.00	1.00	4.74
15	4.00	0.71	1.00	4.57

ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ (Coefficient Alpha) = 0.92

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญการกำหนดสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมที่จำเป็น
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญกำหนดจริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็น
สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินโครงร่างหลักสูตร

ตาราง 19 รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา

ชื่อ สกุล	ตำแหน่ง	สถานที่ทำงาน
1. รศ. ดร. สุนีย์ เหมะประสิทธิ์	รองศาสตราจารย์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. รศ. ดร. วิชัย วงษ์ใหญ่	รองศาสตราจารย์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. นางสุคนธ์ สินธพานนท์	ข้าราชการบำนาญ	โรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี)
4. นางรัตนา อุดมสุวรรณ	ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา	หน่วยศึกษานิเทศก์ กระทรวงศึกษาธิการ
5. นายเกริกเกียรติ เอกพจน์	นิติกร และ นักพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์	สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการ การพลเรือน กระทรวงมหาดไทย
6. นายสงบ อินทมณี	นักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการ การครู กระทรวงศึกษาธิการ
7. นางสาวกมลรัตน์ เลาหะนาคิวงศ์	ผู้อำนวยการโรงเรียน	โรงเรียนเมืองพญาแลวิทยา จังหวัดชัยภูมิ
8. นายประยุทธ เอ้าชัยภูมิ	ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน	โรงเรียนบำเหน็จณรงค์วิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ

ตาราง 20 รายชื่อผู้เชี่ยวชาญการศึกษาจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

ชื่อ นามสกุล	ตำแหน่ง	โรงเรียน
1. นางกุสุมา ชำนาญศรี	อาจารย์ 3	สตรีชัยภูมิ
2. นางทองหย่วน พรหมเมตตา	อาจารย์ 3	ภูเขียว
3. นางบุญสิน ขาวปั้น	อาจารย์ 3	กุดด้อม
4. นางประยงค์ พัฒนชีวะพูล	อาจารย์ 3	สตรีชัยภูมิ
5. นางปราณี สอนโธสง	อาจารย์ 3	บ้านแท่นวิทยา
6. นางพูนศรี เฝ้าชัยภูมิ	อาจารย์ 3	บำเหน็จณรงค์วิทยาคม
7. นางมะลิวัลย์ ชนะชัย	อาจารย์ 3	สตรีชัยภูมิ
8. นางรัชนิกร ชีวะदानนท์	อาจารย์ 3	เมืองพญาแลวิทยา
9. นางราตรี ศรีวัชร	อาจารย์ 3	ชัยภูมิภักดีชุมพล
10. นางละมัย หิรัญคำ	อาจารย์ 3	แก่งคร้อวิทยา
11. นางสาวกานดา ลมูลพจน์	อาจารย์ 3	ชัยภูมิภักดีชุมพล
12. นางสุพาภรณ์ เพียรทอง	อาจารย์ 3	ชัยภูมิภักดีชุมพล
13. นางสาวศันทิมา มาลาเพชร	อาจารย์ 3	ชัยภูมิภักดีชุมพล
14. นางสาวอัมพร วงษ์นรา	อาจารย์ 3	ชัยภูมิภักดีชุมพล
15. นายดำรงค์ กุลแก้ว	อาจารย์ 3	ชัยภูมิภักดีชุมพล
16. นายนพรัตน์ ภาขา	อาจารย์ 3	ชัยภูมิภักดีชุมพล
17. นายพงศกร กลิ่นหอมโสภณ	อาจารย์ 3	ชัยภูมิภักดีชุมพล
18. นายสงบ ชัยวิเชียร	อาจารย์ 3	เมืองพญาแลวิทยา
19. นายสุนิตย์ แสงประสิทธิ์	อาจารย์ 3	ชัยภูมิภักดีชุมพล
20. นายสุจิต ศรีวัชร	อาจารย์ 3	ชัยภูมิภักดีชุมพล

ตาราง 21 รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการศึกษาคำนิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นในการบูรณาการ
ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

ชื่อ นามสกุล	สถานศึกษา
<u>กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์</u>	
1. นางราตรี ศรีรักษ์	โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล
2. นายพนรัตน์ ภาชา	โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล
3. นายสุรจิต ศรีรักษ์	โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล
4. นายพงศกร กลิ่นหอมโสมณ	โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล
5. นางมยุรี สุขสนิท	โรงเรียนภูเขียว
6. นายเกษชัย ลิมาวัฒนชัย	โรงเรียนสตรีชัยภูมิ
7. นายสงบ ชัยวิเชียร	โรงเรียนเมืองพญาแลวิทยา
8. นางอุษณีย์ ศันสนียวงศ์	โรงเรียนสุนนารีวิทยา
9. นางเรณู รัชนาลักษณ์	โรงเรียนสุนนารีวิทยา
10. นายภิรมย์ บุญยอด	โรงเรียนสุนนารีวิทยา
11. นายอุดม เลี้ยงรักษา	โรงเรียนสุนนารีวิทยา
12. นางศิริประภา บุรณเสถิตวงศ์	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย
13. นางอุไร ศิริสูงเนิน	โรงเรียนบุญเหลือวิทยานุสรณ์
14. นายสุเมธกิจ มะกลาง	โรงเรียนบุญเหลือวิทยานุสรณ์
15. นางสมหมาย ศิลตระกูล	โรงเรียนโคราชพิทยาคม
16. นางอรุณศรี นิยมกลับ	โรงเรียนโคราชพิทยาคม
17. นายพรศักดิ์ สัตว์दनเสราษฎร์	โรงเรียนปักธงชัยประชานิรมิต
18. นางสมภพ วัชรศิริ	โรงเรียนบุญวัฒนา
19. นางจำเริญ สันติวงศ์	โรงเรียนปากช่อง
20. นางมัญชนา สนจอมทะ	โรงเรียนสุนนารีวิทยา 2
21. นางสาวเบญจรงค์ แก้วอรสานต์	โรงเรียนโคราชพิทยาคม
22. นางพัชรภรณ์ ลพล้ำเลิศ	โรงเรียนสุรธรรมพิทักษ์
<u>กลุ่มสาระคณิตศาสตร์</u>	
23. นางอัมพร พงษ์ทองกุล	โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล
24. นางกุสุมา ชำนาญศรี	โรงเรียนสตรีชัยภูมิ
25. นางศุภวรรณ คงสตรี	โรงเรียนสตรีชัยภูมิ
26. นายสะอาด พรประไพ	โรงเรียนภูเขียว

ตาราง 21 (ต่อ)

ชื่อ นามสกุล	สังกัดสถานศึกษา
27. นายพิชิต ตั้งใจ	โรงเรียนบ้านเขว้าวิทยายน
28. นายเชษฐา เรืองพีระกุล	โรงเรียนกุดดู่วิทยา
29. นายเกษม ยวงสุวรรณ	โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยา
30. นายธวัช บุตรมา	โรงเรียนบ้านแท่นวิทยา
31. นายสุวรรณชัย บุตรประพันธ์	โรงเรียนแก้งคร้อวิทยา
32. นายกุลชาติ จรภักดี	โรงเรียนเมืองพญาแลวิทยา
33. นายนิวัตร จุลรัมย์	โรงเรียนปากช่อง
34. นางวิลาวัณย์ บุตรโต	โรงเรียนโคราชพิทยาคม
35. นางปัญญา ชาญสูงเนิน	โรงเรียนโคราชพิทยาคม
36. นายประจวบ วงศ์ขมดี	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย
37. นางสาวยุพิน ถิ่นสูงเนิน	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย
38. นางธราภรณ์ ชาวเหนือ	โรงเรียนสุนารีวิทยา
39. นางสุนีย์ ไชยนาม	โรงเรียนสุนารีวิทยาลัย 2
40. นายพิทยพงษ์ ฐานเจริญ	โรงเรียนปักธงชัยประชานิรมิต
41. นางสมนึก ป้อมมิตรอมรา	โรงเรียนสีคิ้ว "สวัสดีผดุงวิทยา"
42. นายสุพจน์ พันชนะ	โรงเรียนสีคิ้ว "สวัสดีผดุงวิทยา"
43. นางกองกาญจน์ มะกลาง	โรงเรียนบุญเหลือวิทยานุสรณ์
44. นางวิภาวัลย์ นาคเรือง	โรงเรียนสุรธรรมพิทักษ์
45. นางจุฑารัตน์ ทุนศิริ	โรงเรียนบุญวัฒนา
<u>กลุ่มสาระภาษาไทย</u>	
46. นางสาวศันทิมา มาลาเพชร	โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล
47. นางสุพาภรณ์ เพียรทอง	โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล
48. นางสาวอัมพร วงษ์นรา	โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล
49. นางทองหย่วน พรหมเมตตา	โรงเรียนภูเขียว
50. นางประยงค์ พัฒนชีวะพูล	โรงเรียนสตรีชัยภูมิ
51. นางมะลิวัลย์ ชนะชัย	โรงเรียนสตรีชัยภูมิ
52. นางบุญสิน ขาวบั้น	โรงเรียนกุดดู่วิทยา
53. นางพูนศรี เข้าชัยภูมิ	โรงเรียนบำเหน็จณรงค์วิทยาคม
54. นางละมัย หิรัญคำ	โรงเรียนแก้งคร้อวิทยา

ตาราง 21 (ต่อ)

ชื่อ นามสกุล	สถานศึกษา
55. นางสมปอง วชิรวัฒนา	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย
56. นางเกษมสิน ประทุมชาติ	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย
57. นางพิมพ์ผกา พงศ์ผาสุก	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย
58. นายเสน่ห์ ชี้อตรง	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย
59. นางรัตนา พลวิชุด	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย
60. นางสุชาดา กาญจนรังสัชชัย	โรงเรียนสุนารีวิทยา
61. นายบุญช่วย ปิยวิทย์	โรงเรียนสุนารีวิทยา
62. นางสมใจ กอปรสิริพัฒน์	โรงเรียนสุนารีวิทยา
63. นางศิริไอลย อาจปรี	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย 2
64. นางนุชนก โชติจันทิก	โรงเรียนสีคิ้ว "สวัสดีผดุงวิทยา"
65. นางสุรีย์ภรณ์ กันไชยลัก	โรงเรียนบุญวัฒนาวิทยาลัย
66. นางศรวณีย์ บัวชม	โรงเรียนสุนารีวิทยา 2
<u>กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม</u>	
67. นายสุนิตย์ แสงประสิทธิ์	โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล
68. นายศิริพงศ์ วงศ์ษา	โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล
69. นางสาวนิภารัตน์ โชคสุวัฒนสกุล	โรงเรียนสตรีชัยภูมิ
70. นางรัชนิกร ชีวะदानนท์	โรงเรียนเมืองพญาแลวิทยา
71. นายวุฒิชัย สุขวิริยานนท์	โรงเรียนเมืองพญาแลวิทยา
72. นางปราณี สอนไธสง	โรงเรียนบ้านแท่นวิทยา
73. นางอุษณีย์ วรรณชัย	โรงเรียนบ้านเขว้าวิทยายน
74. นางชุติรี รวยะวงศ์	โรงเรียนกุดดุมวิทยา
75. นายประดิษฐ์ เกิดสิน	โรงเรียนบำเหน็จวิทยาคม
76. นางกรรณิการ์ แสงพรหม	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย
77. นางสาววีรวรรณ ประยูรพรหม	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย
78. นางเต็มศิริ ชาญนุกุล	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย
79. นางฉวีวรรณ ชันษา	โรงเรียนสุนารีวิทยา
80. นางนันนา จาสมิตรกุล	โรงเรียนปากช่อง
81. นางสมณฑา ศิริเบญจา	โรงเรียนสุรธรรมพิทักษ์
82. นางกัญญา ชาญชัย	โรงเรียนสุรธรรมพิทักษ์

ตาราง 21 (ต่อ)

ชื่อ นามสกุล	สถานศึกษา
83. นายพิชิต ชาญชัย	โรงเรียนสุรธรรมพิทักษ์
84. นางสาวววิมล สายเสรีภาพ	โรงเรียนบุญวัฒนา
85. นางกอบศรี ชาญโพธิ์	โรงเรียนโคราชพิทยาคม
86. นางเบญจพร แสนศักดิ์	โรงเรียนโคราชพิทยาคม
87. นางสาวทิพย์วรรณ หอมกระหลบ	โรงเรียนปากช่อง
88. นายเอนก หุ่นสูงเนิน	โรงเรียนสีคิ้ว "สวัสดีผดุงวิทยา"
<u>สาระการเรียนรู้กลุ่มภาษาต่างประเทศ</u>	
89. นางสาวจุฑาวัลย์ แก้วดวงดี	โรงเรียนสตรีชัยภูมิ
90. นางโคมทอง ทองประสม	โรงเรียนสตรีชัยภูมิ
91. นายคมกริช รักสมบัติ	โรงเรียนภูเขียว
92. นางอุทุมพร ทองประสม	โรงเรียนบ้านเขว้าวิทยายน
93. นายไพบูลย์ วงษ์พรหม	โรงเรียนกุดชุมวิทยา
94. นางภิรมย์รัตน์ มอญขาม	โรงเรียนบำเหน็จณรงค์วิทยาคม
95. นางสาวอรทิพา นันทะปัตย์	โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยา
96. นางสาวอนงค์ เชื้อสีดา	โรงเรียนบ้านแท่นวิทยา
97. นายวีรพล กันตัง	โรงเรียนเมืองพญาแลวิทยา
98. นางสาวพิสมัย ปุญญา	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย
99. นายสุรชัย บุญญานุสิทธิ์	โรงเรียนปักธงชัยประชานิรมิต
100. นางสาวโสภิต ภัณฑลักษณ์	โรงเรียนสุรนารีวิทยา
101. นางจิตรจา คงสมบัติ	โรงเรียนสุรนารีวิทยา
102. นางสาวรัตณี ทับกฤษณ์	โรงเรียนบุญวัฒนา
103. นางนิตยา นิลสันเทียะ	โรงเรียนปากช่อง
104. นางศิริพร ผ่องแผ้ว	โรงเรียนปากช่อง
105. นางวนิดา พันธุ์สุกใส	โรงเรียนบุญเหลือวิทยานุสรณ์
106. นางณัฏฐา ศรีแสนปาง	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย 2
107. นายประคอง ธานีจันทร์	โรงเรียนโคราชพิทยาคม
108. นางสมปอง โพธิจักร	โรงเรียนสุรธรรมพิทักษ์
109. นางปิยะนุช พรหมรัตนไพศาล	โรงเรียนสีคิ้ว "สวัสดีผดุงวิทยา"
110. นางคำนึ่งสุข สุขความดี	โรงเรียนบุญวัฒนา

ตาราง 21 (ต่อ)

ชื่อ นามสกุล	สถานศึกษา
<u>สาระการเรียนรู้กลุ่มสหศึกษาและพลศึกษา</u>	
111. นายดำรงค์ กุลแก้ว	โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล
112. นายสมบัติ มัททวิวงศ์	โรงเรียนเมืองพญาแลวิทยา
113. นางปราณี สอนไธสง	โรงเรียนบ้านแท่นวิทยา
114. นางนงลักษณ์ คะมาวิวัฒนานนท์	โรงเรียนกุดตุ้มวิทยา
115. นายอนุศาสตร์ พงษ์สุวรรณ	โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยา
116. นายพิชัย ปรารักษ์ชัยภูมิ	โรงเรียนบำเหน็จณรงค์วิทยาคม
117. นายดาวปาย แพรชัย	โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยา
118. นางสาวนพพร ศรีวงษ์ชัย	โรงเรียนบ้านแท่นวิทยา
119. นายเฉลิมเกียรติ ภาษา	โรงเรียนภูเขียว
120. นายโสภณ ชังพลสวัสดิ์	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย
121. นางพูนสุข นามวิจิตร	โรงเรียนสุนารีวิทยา
122. นายนรเศรษฐ์ โนนใหม่	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย 2
123. นางนริศรา อินสูงเนิน	โรงเรียนสุนารีวิทยา 2
124. นางพูนทรัพย์ ภูขาว	โรงเรียนบุญวัฒนา
125. นางวาสนา วีระชัยสันติกุล	โรงเรียนบุญวัฒนา
126. นายสำเริง ม่วงเอี่ยม	โรงเรียนบุญเหลือวิทยานุสรณ์
127. นายไชยวัฒน์ งามจิตร	โรงเรียนโคราชพิทยาคม
128. นายอนุศักดิ์ เลี่ยมอยู่	โรงเรียนสุธรรมพิทักษ์
129. นางมุกดา ศรีคำมา	โรงเรียนสีคิ้ว "สวัสดิ์ผดุงวิทยา"
130. นายปรีชา บรรพสุวรรณ	โรงเรียนปากช่อง
131. นายไพศาล จุฑาทงกูร	โรงเรียนปักธงชัยประชานิรมิต
<u>สาระการเรียนรู้กลุ่มศิลปะ</u>	
132. นายพงศ์ศักดิ์ ทองเลี่ยมนาค	โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล
133. นายทรงชัย ศรีพล	โรงเรียนสตรีชัยภูมิ
134. นายขจร ไกรสกุล	โรงเรียนเมืองพญาแลวิทยา
135. นายประสิทธิ์ คิตถ์	โรงเรียนภูเขียว
136. นายประมวล ปัญญาแก้ว	โรงเรียนกุดตุ้มวิทยา
137. นายฤทธิชัย มาบัสสา	โรงเรียนบ้านแท่นวิทยา

ตาราง 21 (ต่อ)

ชื่อ นามสกุล	สถานศึกษา
138. นายวิรัช เต็มศักดิ์	โรงเรียนบุญเหลือวิทยานุสรณ์
139. นายบัณฑิต ตั้งใจ	โรงเรียนสุนารีวิทยา
140. นางสาวลักษณะ บุญพา	โรงเรียนบุญวัฒนา
141. นางสาวรัตน์ ชัยรัตน์	โรงเรียนปากช่อง
142. นายเลื่อน หุ่นสูงเนิน	โรงเรียนปากช่อง
143. นายธนาเมธ บุญกลาง	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย 2
144. นางโสภา สาริบุตร	โรงเรียนโคราชพิทยาคม
145. นางสาวกรรณิการ์ สุวรรณานคร	โรงเรียนปักธงชัยประชานิรมิต
146. นายเหมือน พนารินทร์	โรงเรียนสุรธรรมพิทักษ์
147. นางยุวดี สุธรรมรังษี	โรงเรียนสีคิ้ว "สวัสดิ์ผดุงวิทยา"
148. นางประจักษ์ ศิริมงคลลาวัลย์	โรงเรียนบุญวัฒนา
149. นายดำรงศักดิ์ ชีระทรัพย์	โรงเรียนสุนารีวิทยา 2
<u>กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี</u>	
150. นายธรรมศักดิ์ ธงภักดิ์	โรงเรียนสตรีชัยภูมิ
151. นางยุวดี จอกสถิตย์	โรงเรียนสตรีชัยภูมิ
152. นายคมกริช โยธา	โรงเรียนเมืองพญาแลวิทยา
153. นางสาวกัญญา พลสนอง	โรงเรียนกุดดุมวิทยา
154. นายสิทธิชัย กระจายพันธ์	โรงเรียนแก้งคร้อวิทยา
155. นายสมเกียรติ เชิดชูณรงค์	โรงเรียนบำเหน็จณรงค์วิทยาคม
156. นางดารา หอมวงษ์	โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยา
157. นางชมพูนุท คงสืบชาติ	โรงเรียนสุนารีวิทยา
158. นายอุดม มิตรเทวิน	โรงเรียนสุนารีวิทยา
159. นางวิภา ตั้งใจ	โรงเรียนสุนารีวิทยา
160. นางนฤมล อนันตพงษ์	โรงเรียนสุนารีวิทยา
161. นายวุฒิภัทรเสนาธิ์ นครสันติ	โรงเรียนสุนารีวิทยา 2
162. นายสุพันธ์ ก้อนเชื้อรัตน์	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย
163. นางสาวพร อินทรรักษา	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย 2
164. นายเจริญศักดิ์ มีลาภ	โรงเรียนบุญวัฒนา
165. นางศิริพร ทับทิมธงไชย	โรงเรียนบุญวัฒนา

ตาราง 21 (ต่อ)

ชื่อ นามสกุล	สังกัดสถานศึกษา
166. นางสาวพัชรา ชันมะวงศ์	โรงเรียนบุญเหลือวิทยานุสรณ์
167. นางสาวลา ศรีจันทร์อ่อน	โรงเรียนปากธงชัยประชานิรมิต
168. นางสาวราตรี สรรพศรี	โรงเรียนปากธงชัยประชานิรมิต
169. นายเกียรติ เกษโกศล	โรงเรียนปากช่อง
170. นายสุภพงษ์ วงศ์สมิตรกุล	โรงเรียนปากช่อง
171. นายโยธิน เผือกผ่อง	โรงเรียนปากช่อง
172. นางสุธัญญา สิทธิกุลเกียรติ	โรงเรียนสีคิ้ว "สวัสดีผดุงวิทยา"
<u>กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน</u>	
173. นางสาวกานดา ลมุลพจน์	โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล
174. นายเศษชัย สิริหะระโจอม	โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล
175. นางสาวผล ศรีดี	โรงเรียนสตรีชัยภูมิ
176. นางทองดี เลิศสุคนธ์	โรงเรียนเมืองพญาแลวิทยา
177. นางประภาพร ถวิลหวัง	โรงเรียนกุดชุมวิทยา
178. นายทวีศักดิ์ หิรัญ	โรงเรียนบ้านเขว้าวิทยายน
179. นายประสงค์ จันทรา	โรงเรียนบ้านแท่นวิทยา
180. นายอัมพร ผานาค	โรงเรียนภูเขียว
181. นางสาวพร พูนประสิทธิ์	โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยา
182. นางกุลณี แจ่มกรณ์	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย
183. นางสาวสุชาดา เหลืองสะอาด	โรงเรียนสุนารีวิทยา
184. นางพัฒนา บุญวงศ์	โรงเรียนโคราชพิทยาคม
185. นายอรรถ ปราบริบูรณ์	โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย 2
186. นายธิตี สุรัชสุวรรณ	โรงเรียนบุญวัฒนา
187. นายวัลลภ คลังชำนาญ	โรงเรียนบุญเหลือวิทยานุสรณ์
188. นายฉลิมศักดิ์ เป็รื่องปรีชาศักดิ์	โรงเรียนปากธงชัยประชานิรมิต
189. นางกัลยา เกษโกศล	โรงเรียนปากช่อง
190. นางดวงจิตร์ อุเทน	โรงเรียนสีคิ้ว ""สวัสดีผดุงวิทยา"
191. นางคำแก้ว หนูทองแก้ว	โรงเรียนสุรธรรมพิทักษ์

ตาราง 22 รายชื่อผู้เชี่ยวชาญการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ชื่อ สกุล	สถานที่ทำงาน
1. รศ. ดร. สุนีย์ เหมะประสิทธิ์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. รศ. ดร. วิชัย วงษ์ใหญ่	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. ผ.ศ. ดร. สุนันท์ ศลโกสม	สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. ผศ. ดร. ไพฑูรย์ โพธิสาร	สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. ดร. ราชันย์ บุญธิมา	สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
6. ดร. องอาจ นัยพัฒน์	สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
7. ดร. มนัส บุญประกอบ	สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
8. ดร. นิยะดา จิตต์จำรัส	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
9. นายประยุทธ์ เอ้าชัยภูมิ	โรงเรียนบำเหน็จณรงค์วิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ

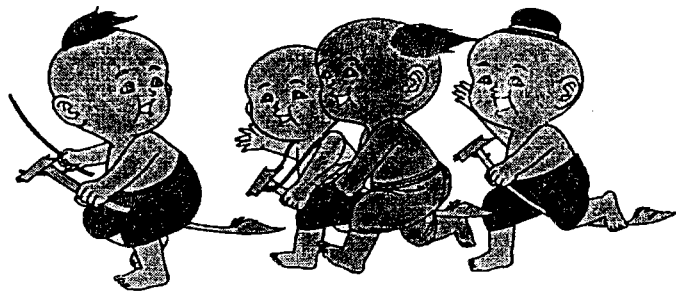
ตาราง 23 รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินโครงร่างหลักสูตร

ชื่อ สกุล	ตำแหน่ง	สถานที่ทำงาน
1. รศ. ดร. สุนีย์ เหมะประสิทธิ์	รองศาสตราจารย์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. รศ. ดร. วิชัย วงษ์ใหญ่	รองศาสตราจารย์	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. ดร. มนัส บุญประกอบ	อาจารย์	สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. นางสุนันท์ สินธพานนท์	อาจารย์ 3 ระดับ 9	ข้าราชการบำนาญ
5. ดร. งามอาจ นัยพัฒน์	อาจารย์	สำนักทดสอบทางการศึกษา และจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
6. ผศ. ดร. ดิลก ดิลกานนท์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	สำนักทดสอบทางการศึกษา และจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
7. ดร. ศรีสมร พุ่มสะอาด	ผู้อำนวยการสำนัก วิชาการและมาตรฐาน การศึกษา	สำนักวิชาการและมาตรฐานการ ศึกษา สำนักงานการศึกษาขั้น พื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
8. นางสาวกมลรัตน์ เลาหะนาควังค์	ผู้อำนวยการโรงเรียน ระดับ 9	โรงเรียนเมืองพญาแลวิทยา จังหวัดชัยภูมิ
9. นางสาวแสงดาว คงนาวัง	ผู้อำนวยการโรงเรียน ระดับ 8	โรงเรียนบำเหน็จณรงค์วิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ
10. นายประยุทธ เ้าชัยภูมิ	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ฝ่ายวิชาการ	โรงเรียนบำเหน็จณรงค์วิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ

ภาคผนวก จ

เอกสารหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรม
ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา

คู่มือดำเนินการฝึกอบรม
“หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพ
การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
สำหรับครูมัธยมศึกษา”

พัฒนาโดย
นายวิเชียร อินทรสมพันธ์
นิสิตปริญญาเอก การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำนำ

คู่มือดำเนินการอบรมหลักสูตรฝึกอบรมครูมัธยมศึกษาเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อเตรียมการดำเนินการจัดฝึกอบรมสำหรับวิทยากรและคณะทำงาน ให้เข้าใจในรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร รายละเอียดของหลักสูตรฝึกอบรมตั้งแต่หลักการ จุดมุ่งหมาย กิจกรรมการฝึกอบรม เนื้อหาสาระการฝึกอบรม สื่อประกอบ และการประเมินผล เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดประโยชน์ บรรลุผลสำเร็จต่อไป

นายวิเชียร อินทรสมพันธ์

ผู้จัดทำ

24 /03 / 2546

สารบัญ

		หน้า
บทที่ 1	บทนำ	1
	1. ปัญหาและความสำคัญ	1
	2. หลักการ	2
	3. เป้าหมาย	3
	4. จุดประสงค์	3
	5. ระยะเวลา	3
	6. ผู้เข้ารับการอบรม	4
	7. สื่อประกอบการฝึกอบรม	4
	8. การประเมินผลการฝึกอบรม	4
บทที่ 2	แนวทางการฝึกอบรม	6
	1. คำแนะนำสำหรับวิทยากร	6
	2. กระบวนการฝึกอบรม	7
	3. เนื้อหาสาระของหลักสูตร	7
	4. ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม	7
	5. กิจกรรมการฝึกอบรม	8
	6. ตารางการฝึกอบรม	9
บทที่ 3	แผนการฝึกอบรม	10

บทที่ 1 บทนำ

1. ปัญหาและความสำคัญ

จริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้คนในสังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เพราะจริยธรรมเป็นแบบแผนพฤติกรรมที่พึงงามของคนในสังคม หากสังคมใดมีสมาชิกในสังคมขาดจริยธรรมย่อมเกิดปัญหาเชิงจริยธรรมขึ้นมา ดังนั้นในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ในสังคมให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ทุกด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จึงครอบคลุมไปถึงการพัฒนาทางด้านคุณธรรม จริยธรรมด้วย ดังได้กำหนดไว้ในนโยบายแห่งชาติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช 2540 ในหมวด 5 มาตรา 81 ว่า “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม ...” และ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้มีการจัดการศึกษาโดยมีจุดมุ่งหมายและหลักการในหมวด 2 มาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” จึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาจริยธรรมโดยการจัดการศึกษาเพื่อให้เป็นคนดี มีความรู้ คู่คุณธรรม จริยธรรม ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม จริยธรรมนั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้มีการจัดการศึกษาไว้ในหมวด 4 มาตรา 23 และในมาตรา 24 (4) ได้กำหนดให้จัดกระบวนการเรียนรู้โดยการบูรณาการผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนจะต้องพัฒนาผู้เรียนในลักษณะองค์รวม โดยการบูรณาการจริยธรรมสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละสาระของหลักสูตร

ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในพัฒนาผู้เรียนด้วยการบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตร เพราะการบูรณาการหลักสูตรนั้นยึดหลักการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้รู้จักคิด มีพัฒนาการทางจริยธรรมตามศักยภาพของแต่ละบุคคลให้มีความสามารถเลือกคิด เลือกปฏิบัติตามแนวทางจริยธรรมที่เหมาะสม ให้อิสระในการคิดและตัดสินใจแก่ผู้เรียนโดยใช้หลักเหตุผล การบูรณาการจริยธรรมในกระบวนการเรียนรู้จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน และเห็นความสำคัญของประเด็นทางจริยธรรมในแนวทางที่แตกต่างออกไป ครูจะต้องพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยง หรือบูรณาการระหว่างความรู้กับจริยธรรมจนไม่สามารถแยกออกจากส่วน

ใดเป็นเนื้อหาวิชา ส่วนใดเป็นเนื้อหาเชิงจริยธรรมที่สอดแทรกไว้ โดยอาศัยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถปลูกฝังความรู้ เจตคติ พฤติกรรมจริยธรรม รวมทั้งพัฒนาผู้เรียนให้มีเหตุผลเชิงจริยธรรมให้สูงขึ้น

การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาผู้เรียนโดยการบูรณาการจริยธรรมในสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องมีสมรรถภาพในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร ทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และทักษะในการบูรณาการจริยธรรมจากผลการศึกษาครูระดับมัธยมศึกษาจำนวน 353 คน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 33 โรง พบว่า ครูมีสมรรถภาพทางด้านเจตคติต่อการบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับดี ส่วนสมรรถภาพทางด้านความรู้ ความเข้าใจและด้านทักษะปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับปานกลาง และครูจำนวนร้อยละ 93.20 มีความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพของตนเองเพื่อเพิ่มทักษะในการบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา โดยมุ่งให้ครูโรงเรียนมัธยมศึกษาได้มีทักษะการบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นท้องถิ่น สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมของผู้เรียนโดยการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรตามกลุ่มสาระต่าง ๆ ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเพื่อเตรียมรับกับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเป็นไปและที่จะมาถึงในโอกาสข้างหน้า

2. หลักการ

หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเป็นการเฉพาะ โดยมีหลักการดังต่อไปนี้

1. เป็นหลักสูตรฝึกอบรมครูมัธยมศึกษาที่เน้นเสริมสร้างสมรรถภาพทางด้านทักษะการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
3. เป็นหลักสูตรที่เน้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสำคัญ
4. เป็นหลักสูตรที่เน้นกิจกรรมการปฏิบัติการด้วยกระบวนการกลุ่ม โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

5. เป็นหลักสูตรที่มีลักษณะการฝึกอบรมบูรณาการสาระและการปฏิบัติ

3. เป้าหมาย

ครูมัธยมศึกษาที่เข้าร่วมรับการฝึกอบรมพัฒนาทักษะการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างน้อยคนละ 1 หน่วยการเรียนรู้

4. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลังจากการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้แล้ว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะมีความสามารถด้านทักษะดังต่อไปนี้

1. การทำงานร่วมกับผู้อื่นในการบูรณาการจริยธรรม
2. การกำหนดหัวเรื่องหลัก โดยใช้สาระหรือค่านิยมเชิงจริยธรรมเป็นหลัก จากการวิเคราะห์จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม
4. การวิเคราะห์ความคิดรวบยอดเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการศึกษาความสัมพันธ์กับหัวเรื่องหลัก สาระการเรียนรู้ และจริยธรรมที่จำเป็นของนักเรียน
5. การวางแผนการสอน โดยการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม
6. การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม
7. การกำหนดสื่อการเรียนรู้หรือแหล่งการเรียนรู้
8. การสร้างเครื่องมือการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง
9. การปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม
10. การประเมินผลการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร

5. ระยะเวลา

ระยะเวลาดำเนินการฝึกอบรมรวม 5 สัปดาห์ โดยบูรณาการสาระกับกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างทักษะการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร

6. ผู้เข้ารับการอบรม

ผู้เข้ารับการอบรมตามหลักสูตรนี้ คือ ครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาที่มีความสนใจที่จะเสริมสร้างทักษะการบูรณาการจริยธรรมในสาระหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนไม่เกิน 30 คน

7. สื่อการฝึกอบรม

1. คู่มือดำเนินการฝึกอบรมสำหรับวิทยากร
2. คู่มือการฝึกอบรมสำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม
3. ตัวอย่างการบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตร
4. แผ่นโป่งใสประกอบคำบรรยายและเครื่องฉาย
5. เอกสารประกอบการฝึกอบรม มีดังต่อไปนี้
 - หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ของกระทรวงศึกษาธิการ
 - คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ
 - สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ ของกระทรวงศึกษาธิการ
 - ตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

ศึกษาแห่งชาติ

- ความรู้คู่คุณธรรม การบูรณาการหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเข้าสู่รายวิชาต่าง ๆ ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

- มาตรฐานการศึกษาเพื่อประเมินคุณภาพภายนอก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

8. การประเมินผลการฝึกอบรม

1. การสังเกตการอภิปราย การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การตั้งใจรับฟังและเสนอความคิดเห็น
2. การทดสอบวัดความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรม
3. การประเมินตนเองด้านเจตคติ และทักษะก่อนและหลังการฝึกอบรม
4. การสอบถามความคิดเห็นต่อการฝึกอบรมโดยใช้แบบสอบถาม
5. การประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน

- แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- แบบประเมินเจตคติและทักษะการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ฐาน

- แบบสอบถามความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรฝึกอบรม
- แบบประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เกณฑ์การประเมิน

- ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถภาพทางด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก หรือ ค่าเฉลี่ยด้านความรู้ความเข้าใจไม่ต่ำกว่า 70 และค่าเฉลี่ยด้านเจตคติ และด้านทักษะปฏิบัติ ไม่ต่ำกว่า 3.50
- ผลการประเมินผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมอยู่ในระดับดี หรือค่าเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2.50
- ความคิดเห็นที่มีต่อความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรฝึกอบรมจากผู้เข้ารับการฝึกอบรม อยู่ในระดับมาก หรือค่าเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 3.50

บทที่ 2

แนวทางการฝึกอบรม

1. คำแนะนำสำหรับวิทยากร

เพื่อให้การดำเนินการฝึกอบรมได้ดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ วิทยากรควรดำเนินการดังต่อไปนี้

การเตรียมการก่อนการฝึกอบรม

1. ประชุมคณะทำงานเพื่อศึกษา ทำความเข้าใจหลักสูตรฝึกอบรม เอกสารและสื่อประกอบการฝึกอบรมให้ชัดเจน
2. วางแผนดำเนินงานระหว่างการอบรมให้เหมาะสมและครอบคลุม ได้แก่
 - การแบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม
 - การกำกับเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละขั้นตอน
 - กำหนดบทบาทของวิทยากร
 - การเตรียมสื่อ วัสดุและอุปกรณ์ประกอบการอบรม
 - การประเมินการปฏิบัติงานของผู้เข้ารับการอบรม
3. เตรียมความพร้อมด้านสถานที่ ทดลองใช้สื่อ เครื่องมือ อุปกรณ์ ประกอบการอบรม

ระหว่างการฝึกอบรม

1. ชี้แจงบทบาทหน้าที่ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและกระบวนการที่ใช้ในการฝึกอบรม
2. อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ฝึกวางแผน ปฏิบัติ สังเกตและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง คอยดูแลตรวจผลงาน และให้คำแนะนำในกรณีที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องการความช่วยเหลือ
3. กระตุ้น ย้ำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติกิจกรรม แต่ละขั้นตอนให้บรรลุผลตามที่คาดหวัง
4. สร้างบรรยากาศการฝึกอบรมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้อย่างมีความสุข
5. ให้เกียรติและยอมรับความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม
6. ร่วมประเมินผลการทำงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม
7. ร่วมประเมินและสรุปผลการปฏิบัติการทำงานร่วมกับคณะวิทยากรเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนการอบรมในวันต่อไป

หลังการฝึกอบรม

1. ร่วมสรุปผลการอบรมเพื่อหาข้อดีและข้อจำกัดของการฝึกอบรม เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงวิธีการฝึกอบรมและวางแผนการฝึกอบรมครั้งต่อไป
2. วางแผนการติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม
3. รายงานผลการดำเนินการฝึกอบรมให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

3. รายงานผลการดำเนินการฝึกอบรมให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

2. กระบวนการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา มีแนวทางการดำเนินการอบรมดังนี้

1. การฝึกอบรมเน้นผู้เข้าอบรมเป็นสำคัญ โดยการลงมือปฏิบัติจริง สร้างความรู้และสรุปความรู้ด้วยตนเอง
2. ฝึกการปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนด้วยการใช้กระบวนการกลุ่ม เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม โดยบูรณาการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้กับการปฏิบัติ

3. เนื้อหาสาระของหลักสูตร

เนื้อหาสาระที่จำเป็นในการสร้างเสริมสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษาแบ่งออกเป็น 2 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1 เห็นคุณค่า ความสำคัญ

- 1.1 ความหมาย ความสำคัญ และแนวคิดการพัฒนาจริยธรรม
- 1.2 จริยธรรมที่จำเป็น และค่านิยมที่ต้องการบูรณาการในหลักสูตร
- 1.3 ความหมาย ความสำคัญ และหลักการบูรณาการจริยธรรม

หน่วยที่ 2 สร้างสรรค์ บูรณาการจริยธรรม

- 2.1 ลักษณะ และประเภทของการบูรณาการจริยธรรม
- 2.2 การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร โดยใช้หัวใจเรื่องเป็นหลัก
- 2.3 การบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2.4 การจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม
- 2.5 การจัดทำแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม
- 2.6 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม
- 2.7 การประเมินผลการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม

ระยะการฝึกอบรม จัดแบ่งการดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมตามหน่วยการเรียนรู้ 2 หน่วย รวม 10 ชั่วโมง (2 วัน)
2. ปฏิบัติการระหว่างฝึกอบรมจำนวน 30 ชั่วโมง (15 วัน)
3. การทดสอบความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรม 2 ชั่วโมง

รวมระยะเวลาการดำเนินการฝึกอบรมตามหลักสูตร 43 ชั่วโมง (5 สัปดาห์)

5. กิจกรรมการฝึกอบรม

1. เสนอโครงการ เพื่อขอรับการอนุมัติจากผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัดชัยภูมิ
2. รับสมัครครูผู้สนใจเข้าร่วมโครงการเพื่อเข้ารับการฝึกอบรมตามโครงการนี้ จำนวน 30 คน โดยประสานงานกับโรงเรียนในสหวิทยาเขตทุ่งกระเจียว จังหวัดชัยภูมิ
3. ประชุมผู้ร่วมดำเนินการโครงการ กำหนดบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบ
4. ดำเนินการฝึกอบรมครูเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีกิจกรรมย่อยดังต่อไปนี้
 - 4.1 พิธีเปิด (30 นาที)
 - 4.2 ทดสอบก่อนการฝึกอบรม ประเมินเจตคติ และทักษะ (1 ชั่วโมง)
 - 4.3 จัดกิจกรรมการเรียนรู้หน่วยที่ 1 เห็นคุณค่า ความสำคัญ (5 ชั่วโมง)
 - 4.4 จัดกิจกรรมการเรียนรู้หน่วยที่ 2 สร้างสรรค์ การบูรณาการจริยธรรม (5 ชั่วโมง)
 - 4.5 ปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตร (15 ชั่วโมง)
 - 4.6 นำเสนอ ประเมินผลและปรับปรุงผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร (5 ชั่วโมง)
 - 4.7 ปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมแบบสหวิทยาการ (15 ชั่วโมง)
 - 4.8 นำเสนอ ประเมินผลและปรับปรุงผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสหวิทยาการ (5 ชั่วโมง)
 - 4.9 ทดสอบหลังฝึกอบรม ประเมินเจตคติและทักษะ (1 ชั่วโมง)
 - 4.10 พิธีปิดการฝึกอบรม (30 นาที)
5. ประเมินผลและสรุปผลโครงการฝึกอบรม

6. ตารางการฝึกอบรม

วัน เวลา	08.30 – 12.00 น.			13.00 – 15.30 น.
	ขั้นวางแผน (Planning)			
วันที่ 1	พิธีเปิด	ทดสอบ -ประเมินตนเอง	หน่วยที่ 1	หน่วยที่ 1 และหน่วยที่ 2
วันที่ 2	หน่วยที่ 2			หน่วยที่ 2 และวางแผนการบูรณาการ การจริยธรรมในหลักสูตร
	ขั้นปฏิบัติการ (Action)			
วันที่ 3-13	ปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรก			
	ขั้นสังเกต (Observation) และขั้นสะท้อนกลับ (Reflection)			
วันที่ 14	การสาธิตการนำไปใช้ การประเมินผล และการปรับปรุงผลงาน การบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรก			
	ขั้นวางแผนและขั้นปฏิบัติการ			
วันที่ 14-24	การวางแผนและการปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมแบบสหวิทยาการ			
	ขั้นสังเกต และขั้นสะท้อนกลับ			
วันที่ 25	การสาธิตการนำไปใช้ การประเมินผลและการปรับปรุงผลงาน การบูรณาการแบบสหวิทยาการ			ทดสอบ -ประเมิน ตนเอง
				พิธีปิด

บทที่ 3

แผนการฝึกอบรม

กิจกรรมที่ 1 หน่วยที่ 1 : เห็นคุณค่า ความสำคัญ (5 ชั่วโมง)

หลักการและเหตุผล

การพัฒนาเพื่อให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จำเป็นที่จะต้องพัฒนาในลักษณะองค์รวม ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และอารมณ์ ครูเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะครูผู้สอนเป็นผู้ที่ให้ความรู้ เป็นผู้จัดเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างสมดุล เป็นคนเก่ง ดี มีจริยธรรม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข แต่สภาพปัจจุบันของการจัดเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษายังจัดการเรียนการสอนแบบที่พัฒนาผู้เรียนแบบแยกส่วน ครูผู้สอนมุ่งให้ความรู้ตามสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบของตนเอง ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องมีความตระหนัก เห็นคุณค่า และเห็นความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาทั้งความรู้ ความดีงาม ให้มีเจตคติที่ดี และมีจิตสำนึก มีความตระหนักร่วมกันในการพัฒนาต่อการพัฒนาจริยธรรมโดยการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร

เป้าหมาย

มุ่งหมายให้ครูเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน มีเจตคติที่ดีในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจริยธรรมโดยการบูรณาการในหลักสูตร

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. บอกความสำคัญของการพัฒนาจริยธรรมได้
2. ระบุจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียนและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่ต้องการบูรณาการในหลักสูตร
3. บอกหลักการพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีพัฒนาจริยธรรมได้
4. บอกความสำคัญของการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรได้
5. บอกประโยชน์ของการบูรณาการจริยธรรมได้

เนื้อหาสาระ

1. ความหมาย ความสำคัญ และแนวคิดการพัฒนาจริยธรรม
2. จริยธรรมที่จำเป็น และค่านิยมที่ต้องการบูรณาการในหลักสูตร

3.ความหมาย ความสำคัญ และหลักการบูรณาการจริยธรรม

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. วิทยากรบรรยายนำเข้าสู่เรื่อง

2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติกิจกรรมใบงานที่ 1 ดังต่อไปนี้

2.1 ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมแบ่งกลุ่มแบบผสม คละกลุ่มตามสาระการเรียนรู้กลุ่มละ 4 คน

2.2 วางแผน และปฏิบัติการทำงาน ดำเนินการอภิปราย และสรุปผล เกี่ยวกับกิจกรรมที่กำหนดให้ โดยผู้เข้าฝึกอบรมศึกษาใบกิจกรรม “ร้อยรัดจริยธรรมเป็นหนึ่งเดียว” ซึ่งกำหนดให้ ผู้เข้าฝึกอบรมลากเส้นคนละ 1 เส้น ให้เส้นที่ลากทั้งหมด ผ่านรูปหัวใจ จริยธรรมทั้ง 9 ดวง เริ่มจากจุดใดก่อนก็ได้ โดยห้ามลากซ้ำและห้ามปากกาขึ้น ลากเส้นให้เชื่อมตรงกลางหัวใจ และแต่ละเส้นสามารถตัดกันได้ ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันพลิกแพลงจนกว่าจะทำได้

3. แบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันวางแผนและปฏิบัติการ ศึกษาเอกสารหน่วยที่ 1

4. ร่วมกันอภิปรายสาระที่ได้ จากการศึกษาเอกสาร วิพากษ์ วิचारณ์ ตามสถานการณ์ที่กำหนดให้

5. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติกิจกรรมใบงานที่ 2 ดังต่อไปนี้

5.1 ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมแบ่งกลุ่มแบบผสม คละกลุ่มตามสาระการเรียนรู้ กลุ่มละ 4 - 6 คน

5.2 วางแผน และปฏิบัติการทำงาน ดำเนินการอภิปราย และสรุปผล เกี่ยวกับกิจกรรมที่กำหนดให้ โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำกิจกรรมร่วมกันดังต่อไปนี้

5.3 ร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็น ในหัวข้อ “ทำไมต้องบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร” แล้วเขียนแผนผังความคิดรวบยอดเกี่ยวกับหัวข้อหลักที่แสดงความคิดเห็นของผู้เข้าฝึกอบรมในแต่ละประเด็น

6. วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันสรุปสาระสำคัญ และประเมินผลจากการเรียนรู้หน่วยที่ 1

สื่อการฝึกอบรม

1. คู่มือผู้เข้ารับการฝึกอบรม

2. แผ่นโป่งใสประกอบการบรรยายและเครื่องฉาย

3. ใบงานที่ 1 และ 2

4. ภาพตัดต่อ Jigsaw หัวข้อข่าวปัญหาจริยธรรมในสังคมไทย

2. แผ่นโปรงใสประกอบการบรรยายและเครื่องฉาย
3. ใบงานที่ 1 และ 2
4. ภาพตัดต่อ Jigsaw หัวข้อข่าวปัญหาจริยธรรมในสังคมไทย

การประเมินผล

พิจารณาจาก

1. การมีส่วนร่วมในกิจกรรม
2. การนำเสนอและสรุปสาระที่ได้จากการเรียนรู้
3. แบบประเมินผลการฝึกอบรม

กิจกรรมที่ 2 หน่วยที่ 2 สร้างสรรค์ บูรณาการจริยธรรม (5 ชั่วโมง)

หลักการและเหตุผล

การบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรเป็นการสร้างความสมดุลให้แก่หลักสูตรในลักษณะองค์รวม ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และความดีงามที่มีความสัมพันธ์กัน มารวมกันให้ครบถ้วน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ได้พัฒนาได้ครบถ้วน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม สามารถเชื่อมโยงสัมพันธ์สิ่งที่เรียนกับชีวิตประจำวันได้ ครูผู้สอนจะต้องมีพื้นฐานทางด้านความรู้ ความเข้าใจในแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะ รูปแบบ เทคนิควิธีการ ขั้นตอนในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร เพื่อนำมาเป็นแนวทางนำไปสู่การปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม เพื่อให้เกิดผลที่ดีที่สุดแก่ผู้เรียน

เป้าหมาย

มุ่งหมายให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะเบื้องต้นเกี่ยวกับการบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรและแนวทางนำไปสู่การปฏิบัติ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. บอกลักษณะ และประเภทของการบูรณาการจริยธรรม
2. บอกเทคนิค วิธีการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร โดยใช้หัวใจเรื่องเป็นหลัก
3. ระบุขั้นตอนการบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. บอกการจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม
5. บอกขั้นตอนการเขียนแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม
6. บอกวิธีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม

7. ระบุวิธีการประเมินผลการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรมและการออกแบบเครื่องมือประเมินผล

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. วิทยากรบรรยายนำเข้าสู่การเรียนรู้

2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติกิจกรรมใบงานที่ 3 ดังต่อไปนี้

2.1 ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมแบ่งกลุ่มแบบผสม คละกลุ่มตามสาระการเรียนรู้กลุ่มละ 4 คน

2.2 วางแผน และปฏิบัติการทำงาน ดำเนินการอภิปราย และสรุปผล เกี่ยวกับกิจกรรมที่กำหนดให้ โดยผู้เข้าฝึกอบรมศึกษาเอกสารหน่วยที่ 2 สร้างสรรค์ บูรณาการจริยธรรม หัวข้อที่ 1 เรื่อง ลักษณะ และประเภทของการบูรณาการจริยธรรม และหัวข้อที่ 2 เรื่อง เทคนิควิธีการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรโดยใช้หัวเรื่องเป็นหลัก แล้วตอบคำถามและเขียนแผนผังความคิดรวบยอดตามประเด็นที่กำหนดให้

2.3 นำเสนอต่อผู้เข้ารับการฝึกอบรม

3. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติกิจกรรมใบงานที่ 4 ดังต่อไปนี้

3.1 ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมแบ่งกลุ่มแบบแยกกลุ่มตามสาระการเรียนรู้

3.2 วางแผน และปฏิบัติการทำงาน ดำเนินการอภิปราย และสรุปผล เกี่ยวกับกิจกรรมที่กำหนดให้ โดยศึกษาเอกสารหน่วยที่ 2 สร้างสรรค์ บูรณาการจริยธรรม หัวข้อที่ 3 เรื่อง การบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หัวข้อที่ 4 เรื่อง การจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม หัวข้อที่ 5 เรื่อง การจัดทำแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม และหัวข้อที่ 6 เรื่อง การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ

3.3 ปฏิบัติการวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ออกแบบหน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในใบงาน

3.4 นำเสนอผลงานการปฏิบัติงานตามที่กำหนดให้

4. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติกิจกรรมใบงานที่ 5 ดังต่อไปนี้

4.1 ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมแบ่งกลุ่มแบบแยกกลุ่มตามสาระการเรียนรู้

4.2 วางแผน และปฏิบัติการทำงาน ดำเนินการอภิปราย และสรุปผล เกี่ยวกับกิจกรรมที่กำหนดให้โดยศึกษาเอกสารหน่วยที่ 2 สร้างสรรค์ บูรณาการจริยธรรม หัวข้อที่ 6 เรื่อง การประเมินผลการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม

4.3 ปฏิบัติการสร้างเครื่องมือประเมินการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม

4.4 นำเสนอผลงานการปฏิบัติงานตามที่กำหนดให้

5. วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันสรุปสาระสำคัญ และประเมินผลจากการเรียนรู้หน่วยที่ 2

สื่อการฝึกอบรม

1. คู่มือผู้เข้ารับการฝึกอบรม หน่วยที่ 2
2. แผ่นโปสเตอร์ประกอบการบรรยายและเครื่องฉาย
3. ใบงานที่ 3 , 4 และ 5
4. เอกสาร “หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช” ของกระทรวงศึกษาธิการ
5. เอกสาร “คู่มือการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ” ของกระทรวงศึกษาธิการ

การ

6. เอกสาร “สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ “ ของกระทรวงศึกษาธิการ
7. เอกสาร “ตัวบ่งชี้การเรียนรู้การสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

การศึกษาแห่งชาติ

8. เอกสาร “ความรู้คู่คุณธรรม การบูรณาการหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเข้าสู่รายวิชาต่างๆ ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

การประเมินผล

พิจารณาจาก

1. การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ในกลุ่ม
2. การนำเสนอผลงานกลุ่ม
3. การออกแบบการบูรณาการหลักสูตรแบบสหวิทยาการ
4. การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรม

กิจกรรมที่ 3 การปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตร (15 ชั่วโมง)

หลักการและเหตุผล

การเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะต้องใช้ความรู้ ความสามารถแล้วยังต้องมีใจรักผูกพันกับงาน มีความรับผิดชอบ และตั้งใจปฏิบัติงานจนสำเร็จ ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง นั่นคือการได้จัดทำผลงานการบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยตนเองให้สำเร็จ

เป้าหมาย

มุ่งหมายให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดทักษะการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตรด้วยการปฏิบัติจริงเป็นรายบุคคล

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เขียนสาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ และหน่วยการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เขียนแผนการเรียนรู้บูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตร

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. วิทยากรบรรยายชี้แจงและนำเข้าสู่กิจกรรมการปฏิบัติการ
2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติการจัดทำสาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง หน่วยการเรียนรู้และแผนการเรียนรู้บูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรก ตามใบงานที่ 6 โดยวางแผนการดำเนินการเพื่อการบูรณาการจริยธรรมในสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบ และปฏิบัติการบูรณาการ จริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตรตามขั้นตอนของการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตร
3. ผู้เข้าอบรมส่งผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบเป็นระยะ ตามที่นัดหมาย และได้รับคำแนะนำจากวิทยากรเป็นรายบุคคล

สื่อการฝึกอบรม

1. คู่มือผู้เข้ารับการฝึกอบรม หน่วยที่ 2
2. แผ่นโปรงใสประกอบการบรรยายและเครื่องฉาย
3. เอกสาร “หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช” ของกระทรวงศึกษาธิการ
4. เอกสาร “คู่มือการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ” ของกระทรวงศึกษาธิการ
5. เอกสาร “สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ “ ของกระทรวงศึกษาธิการ
6. เอกสาร “ตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
7. เอกสาร “มาตรฐานการศึกษาเพื่อประเมินคุณภาพภายนอก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
8. เอกสาร “ความรู้คู่คุณธรรม การบูรณาการหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเข้าสู่ราย

วิชาต่าง ๆ ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

การประเมินผล

พิจารณาจาก

1. การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ในกลุ่ม
2. การนำเสนอผลงานกลุ่ม
3. ผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตรรายบุคคล

กิจกรรมที่ 4 การพัฒนาผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกใน สาระของหลักสูตร (5 ชั่วโมง)

หลักการและเหตุผล

การบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรให้ได้ดีนั้น จะต้องพัฒนาผลงานให้มีประสิทธิภาพ ด้วยกระบวนการพัฒนาหลักสูตร มีการทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพของการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร และได้รับข้อมูลยืนยันว่ามีประสิทธิภาพจริง จึงจะเกิดความมั่นใจในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรและส่งผลให้เกิดการนำไปใช้ในสถานการณ์จริงกับผู้เรียนต่อไป

เป้าหมาย

มุ่งหมายให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมฝึกวิเคราะห์ ประเมินและปรับปรุงผลงานการบูรณาการ จริยธรรมในหลักสูตร

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. วางแผนการนำผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตรไปใช้
2. การสาธิตการนำผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตรไปใช้
3. ประเมินผลงานการสาธิตการนำผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตรไปใช้
4. ปรับปรุงผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตร

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. วิทยากรบรรยายชี้แจงและนำเข้าสู่กิจกรรมการพัฒนาผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร
2. ฝึกการวางแผนและการเตรียมการสาธิตการนำผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตรไปใช้
3. การสาธิตการนำผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตรไปใช้กับกลุ่มย่อย
4. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกับวิทยากรประจำกลุ่มประเมินผลงานการสาธิตการนำผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตรไปใช้
5. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปรับปรุงผลงานโดยการนิเทศของวิทยากรเป็นรายบุคคล

สื่อการฝึกอบรม

1. คู่มือผู้เข้ารับการฝึกอบรม หน่วยที่ 2
2. แผ่นโป่งใสประกอบการบรรยายและเครื่องฉาย
3. เอกสาร “หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช” ของกระทรวงศึกษาธิการ
4. เอกสาร “คู่มือการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ” ของกระทรวงศึกษาธิการ
5. เอกสาร “สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ “ ของกระทรวงศึกษาธิการ
6. เอกสาร “ตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

การประเมินผล

พิจารณาจาก

1. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม
2. การตั้งใจฟังและแสดงความคิดเห็น
3. การสาธิตการนำผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตรไปใช้
4. การร่วมประเมินผลงานการบูรณาการการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตร
5. การปรับปรุงผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตรรายบุคคล

กิจกรรมที่ 5 การปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรแบบสหวิทยาการ (15 ชั่วโมง)

หลักการและเหตุผล

การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรแบบสหวิทยาการ เป็นรูปแบบหนึ่งของการบูรณาการ จริยธรรมในสาระของหลักสูตรที่ยึดจริยธรรมเป็นหัวเรื่องหลัก ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะต้องใช้ความรู้ ความสามารถ และทักษะ รวมทั้งการทำงานร่วมกับผู้อื่น สามารถวางแผน วิเคราะห์ ตัดสินใจร่วมกัน เพื่อบูรณาการจริยธรรมให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กับสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ นอกจากนั้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะต้องมีใจรักผูกพันกับงาน มีความรับผิดชอบ และตั้งใจปฏิบัติงานจนสำเร็จ ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง นั่นคือการได้จัดทำผลงานการบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยตนเองให้สำเร็จ

เป้าหมาย

มุ่งหมายให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดทักษะในการวางแผนและปฏิบัติการการบูรณาการ จริยธรรมแบบสหวิทยาการในสาระของหลักสูตรด้วยการปฏิบัติจริงเป็นรายกลุ่ม

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เขียนสาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ และหน่วยการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เขียนแผนการเรียนรู้บูรณาการจริยธรรมแบบสหวิทยาการในสาระของหลักสูตร

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. วิทยากรบรรยายชี้แจงและนำเข้าสู่กิจกรรมการปฏิบัติการ
2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแบ่งกลุ่มแบบคละสาระ ปฏิบัติการจัดทำสาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง หน่วยการเรียนรู้และแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรมโดยยึดค่านิยมเชิง จริยธรรมเป็นหัวเรื่องหลัก ตามใบงานที่ 7 โดยวางแผนการดำเนินการเพื่อการบูรณาการจริยธรรมในสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบร่วมกันทั้งกลุ่ม และปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมโดยยึดค่านิยมเชิงจริยธรรมเป็นหลัก ตามขั้นตอนของการบูรณาการจริยธรรม
3. ผู้เข้าอบรมส่งผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบเป็นระยะ ตามที่นัดหมาย และได้รับการนิเทศจากวิทยากรเป็นรายกลุ่ม

สื่อการฝึกอบรม

1. คู่มือผู้เข้ารับการฝึกอบรม หน่วยที่ 2
2. แผ่นโป่งใสประกอบการบรรยายและเครื่องฉาย
3. เอกสาร “หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช” ของกระทรวงศึกษาธิการ
4. เอกสาร “คู่มือการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ” ของกระทรวงศึกษาธิการ

การ

5. เอกสาร “สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ “ ของกระทรวงศึกษาธิการ
6. เอกสาร “ตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

การศึกษาแห่งชาติ

7. เอกสาร “ความรู้คู่คุณธรรม การบูรณาการหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเข้าสู่รายวิชาต่างๆ ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

8. เอกสาร “มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

การประเมินผล

พิจารณาจาก

1. การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ในกลุ่ม
2. ผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสหวิทยาการโดยยึดค่านิยมเชิงจริยธรรมของกลุ่ม

กลุ่ม

กิจกรรมที่ 8 การพัฒนาผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสหวิทยาการในหลักสูตร (5 ชั่วโมง)

หลักการและเหตุผล

การบูรณาการจริยธรรมแบบสหวิทยาการในสาระของหลักสูตร เป็นการบูรณาการจริยธรรมที่ต้องใช้ทักษะการทำงานร่วมกัน การมีส่วนร่วมต่อความรับผิดชอบ และการร่วมกันพัฒนาปรับปรุงผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสหวิทยาการ หาประสิทธิภาพด้วยกระบวนการพัฒนาหลักสูตร มีการทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพของการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร และได้รับข้อมูลยืนยันว่ามีประสิทธิภาพจริง จึงจะเกิดความมั่นใจในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรและส่งผลให้เกิดการนำไปใช้ในสถานการณ์จริงกับผู้เรียนต่อไป

เป้าหมาย

มุ่งหมายให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมฝึกวิเคราะห์ ประเมินและปรับปรุงผลงานการบูรณาการ จริยธรรมในหลักสูตรแบบสหวิทยาการ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. วางแผนการนำผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสหวิทยาการในหลักสูตรไปใช้
2. สาธิตการนำผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสหวิทยาการในหลักสูตรไปใช้
3. ประเมินผลงานการสาธิตการนำผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสหวิทยาการในหลักสูตรไปใช้
4. ปรับปรุงผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระของหลักสูตร

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. วิทยากรบรรยายชี้แจงและนำเข้าสู่กิจกรรมการพัฒนาผลงานการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร
2. ฝึกการวางแผนและการเตรียมการสาธิตการนำผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสหวิทยาการในหลักสูตรไปใช้
3. การสาธิตการนำผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสหวิทยาการในหลักสูตรไปใช้กับกลุ่มใหญ่
4. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกับวิทยากรประจำกลุ่มประเมินผลงานการสาธิตการนำผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสหวิทยาการในหลักสูตรไปใช้
5. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปรับปรุงผลงานโดยการนิเทศของวิทยากรเป็นรายกลุ่ม

สื่อการฝึกอบรม

1. คู่มือผู้เข้ารับการฝึกอบรม หน่วยที่ 2
2. แผ่นโปสเตอร์ประกอบการบรรยายและเครื่องฉาย
3. เอกสาร “หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช” ของกระทรวงศึกษาธิการ
4. เอกสาร “คู่มือการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ” ของกระทรวงศึกษาธิการ
5. เอกสาร “สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ” ของกระทรวงศึกษาธิการ
6. เอกสาร “ตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

การประเมินผล

พิจารณาจาก

1. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม
 2. การตั้งใจรับฟังและแสดงความคิดเห็น
 3. การสาธิตการนำผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสหวิทยาการในหลักสูตรไปใช้
 4. การร่วมประเมินผลงานการบูรณาการการจริยธรรมแบบสหวิทยาการในหลักสูตร
 5. การปรับปรุงผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสหวิทยาการในหลักสูตรของกลุ่ม
-

เอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพ
การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
สำหรับครูมัธยมศึกษา

โดย

นายวิเชียร อินทรสมพันธ์

นิสิตปริญญาเอก สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำชี้แจง

เอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา เล่มนี้ เป็นส่วนหนึ่งของเอกสารหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา ซึ่งประกอบด้วยเอกสาร 2 รายการ ดังต่อไปนี้

1. คู่มือการดำเนินการ "หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา"

2. เอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา

การจัดทำเอกสารนี้เพื่อให้ประกอบการดำเนินการฝึกอบรมสำหรับวิทยากร คณะทำงาน และผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรมตามหลักสูตร เพื่อให้เข้าใจในรายละเอียดเกี่ยวกับการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรให้บรรลุผลและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

นายวิเชียร อินทรสมพันธ์

ผู้จัดทำ

24 /03 / 2546

สารบัญ

	หน้า
หน่วยที่ 1 เห็นคุณค่าความสำคัญ	1
ความหมาย ความสำคัญ และแนวคิดการพัฒนาจริยธรรม	1
จริยธรรมที่จำเป็น และค่านิยมที่ต้องการบูรณาการในหลักสูตร	5
ความหมาย ความสำคัญ และหลักการบูรณาการจริยธรรม	9
หน่วยที่ 2 สร้างสรรค์ บูรณาการ	11
ลักษณะ และประเภทของการบูรณาการจริยธรรม	11
การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร โดยใช้หัวเรื่องเป็นหลัก	14
การบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	16
การจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม	17
การจัดทำแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม	19
การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม	22
การประเมินผลการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม	23
เอกสารกิจกรรมการฝึกอบรม	24

หน่วยที่ 1

เห็นคุณค่า ความสำคัญ

การพัฒนาเพื่อให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จำเป็นที่จะต้องพัฒนาในลักษณะองค์รวมทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและอารมณ์ ครูเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะครูผู้สอนเป็นผู้ที่ให้ความรู้ เป็นผู้ที่จัดเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างสมดุลเป็นคนเก่ง ดี มีจริยธรรม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข แต่สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนแบบแยกส่วน ครูผู้สอนมุ่งให้ความรู้ตามสาระการเรียนรู้ในความรับผิดชอบของตนเอง ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้อง มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่า และเห็นความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาทั้งความรู้ ความดีงาม ให้มีเจตคติที่ดี มีจิตสำนึก มีความตระหนักร่วมกันในการพัฒนาจริยธรรมโดยการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร

1. ความสำคัญ ความหมาย และแนวคิดการพัฒนาจริยธรรม

ความสำคัญของจริยธรรม

จริยธรรมเป็นสิ่งที่ช่วยให้คนอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข หากคนในสังคมไทยขาดจริยธรรมแล้ว ย่อมเกิดปัญหาจริยธรรมที่ติดตามได้แก่ สังคมขาดระเบียบวินัย มีการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ทำลายสิ่งแวดล้อม ระบบการเคารพต่อผู้มีอาวุโส เปลี่ยนเป็นเพื่อผลประโยชน์แก่ตน ความกตัญญูรู้คุณลดลง วิถีชีวิตและค่านิยมที่ดีงามของไทยจางหายและแปรเปลี่ยนไปกลายเป็นชีวิตที่มีแต่ความฟุ้งเฟ้อ ใฝ่หาความสุขหรือความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ ความเห็นแก่ตัว เอาใจเอาเปรียบ ยึดหลักตัวใครตัวมัน ผลกระทบของปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาสังคมที่เกิดจากการขาดคุณธรรม จริยธรรมอย่างมากมาย เช่น การขายบริการทางเพศของนักเรียนและนักศึกษา พฤติกรรมการเสพยาเสพติด การฆ่าตัวตาย การโจรกรรม เป็นต้น

ความหมายของจริยธรรม และค่านิยมเชิงจริยธรรม

จริยธรรม หมายถึง แนวทางหรือแบบแผนในการประพฤติที่ดีงามของบุคคลในสังคม ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์สุขทั้งส่วนบุคคลและสังคม เป็นการประพฤติหรือปฏิบัติอย่างเสรีภาพในขอบเขตมโนธรรม เป็นความสำนึกในสิ่งที่สมควรจะกระทำหรือเป็นหน้าที่ที่จะต้องกระทำของบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกในแต่ละสังคม จริยธรรมเป็นการกระทำทั้งทางร่างกาย วาจา และใจที่ดีงามเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และก่อให้เกิดสันติสุขในสังคม เช่น การแสดงออกถึงความเมตตา

กรุณา ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความประหยัสดอดออม เป็นต้น การที่บุคคลมีจริยธรรม จะทำให้สร้างเสริมเป็นคุณธรรมประจำใจหรือสร้างเป็นค่านิยมเชิงจริยธรรมเพื่อให้บุคคล มีคุณลักษณะที่ดีงามและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

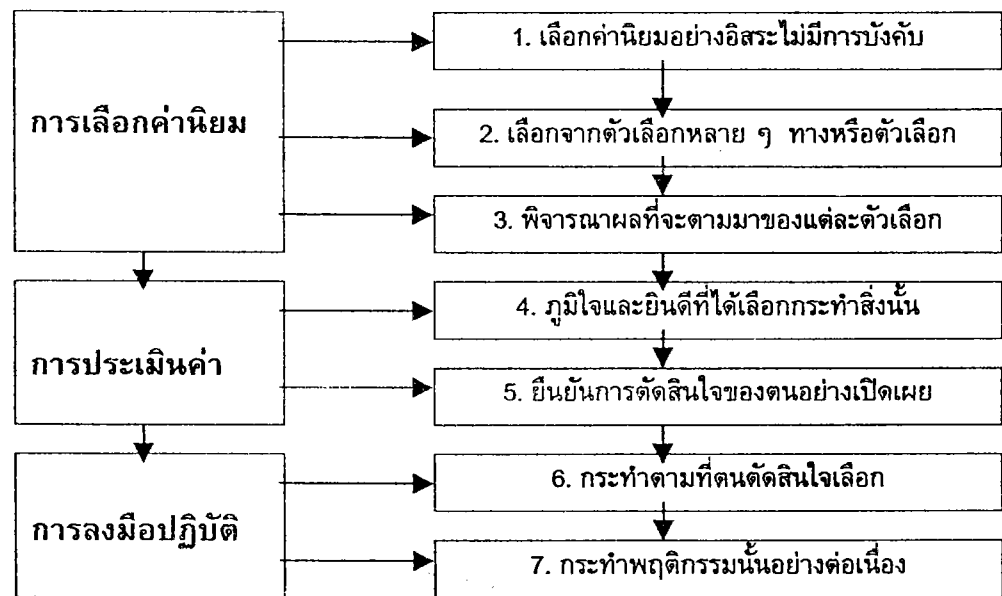
ค่านิยมเชิงจริยธรรม หมายถึง ความเชื่อ ความโน้มเอียงหรือแนวทางที่คนจะประพฤติตนไปในแนวที่ต้งามตามที่ตัวเองได้พิจารณาไตร่ตรองแล้วว่าเป็นสิ่งดีสำหรับตนหรือ สังคมยอมรับนับถือ และปฏิบัติตามแนวคิดนั้น ๆ อย่างสม่ำเสมอ เมื่อประพฤติแล้วทำให้เกิด ความดีงาม เกิดประโยชน์สุขแก่ตน แก่ผู้อื่น และสังคม

แนวคิดการพัฒนาจริยธรรม

แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาจริยธรรมนั้น ปกติเรามักจะคุ้นเคยกับการพัฒนาจริยธรรม ด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา เช่น พุทธวิธีหรือวิธีการทางพุทธศาสนา ซึ่งได้แก่ การพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา หลักธรรมอริยสัจสี่ หลักปรโตโมษะและโยนิโสมนสิการ เป็นต้น ดังนั้นแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาจริยธรรมที่น่าเสนอต่อไปนี้จะเป็แนวคิดที่แตกต่างกันไป เพื่อ เป็นแนวทางให้นำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนพอสังเขปดังต่อไปนี้

1) การพัฒนาจริยธรรมด้วยการกระจ่างค่านิยม(Value Clarification)

แนวคิดพื้นฐานของผู้ที่เสนอกระบวนการกระจ่างค่านิยม (Raths, Harmin and Simon, 1966) ถือว่า ค่านิยมคือหลักการประพฤติตนต่อสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลถือว่าดีงาม ถูกต้องและควร แก่การยึดถือ กระบวนการกระจ่างค่านิยมมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนค้นพบด้วยตนเองว่า หลักการ ประพฤติปฏิบัติของตนเองต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างไร และหลักการที่ดีที่ถูกต้องเหมาะสมตาม ความคิดเห็นของตนเป็นอย่างไร หลักการพัฒนาจริยธรรมด้วยการกระจ่างค่านิยมแบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอน ดังภาพประกอบ 1

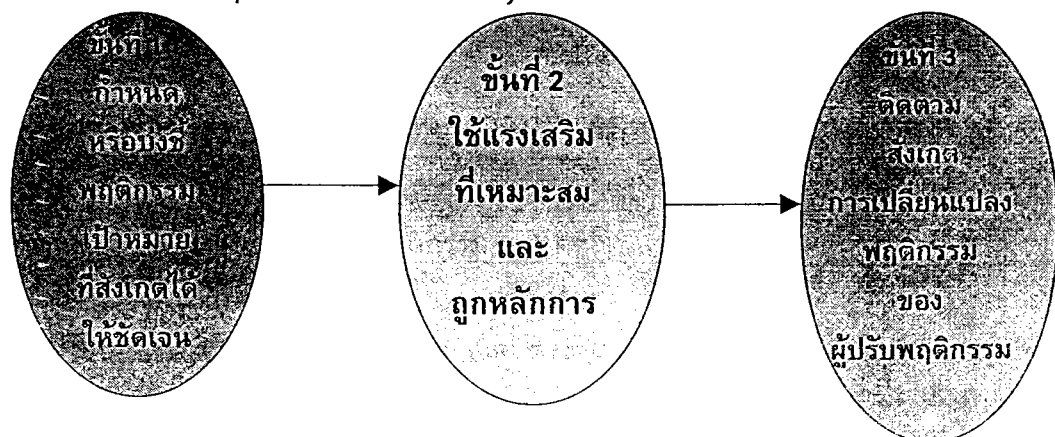
ภาพประกอบ 1 แสดงขั้นตอนการพัฒนาจริยธรรมด้วยการกระจำงคำนิยม

2) การพัฒนาจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรม (Behavior

Modification)

แนวคิดพื้นฐานนี้เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งพฤติกรรมของบุคคลจะแปรเปลี่ยนไปตามผลที่ได้รับจากการกระทำที่เกิดขึ้นตามสภาพแวดล้อมนั้น สิ่งที่มีผลต่อการกระทำมีอยู่ 2 ประเภทได้แก่ การเสริมแรง (Reinforcement) ซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้นมีอัตราเพิ่มขึ้น และการลงโทษ (Punishment) ซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้นมีอัตราลดลงหรือหมดไป ดังนั้นเราจึงสามารถวางเงื่อนไข โดยใช้ตัวเสริมแรงหรือตัวลงโทษเป็นเครื่องมือในการปรับพฤติกรรมโดยให้เพิ่มหรือลดพฤติกรรมตามต้องการได้

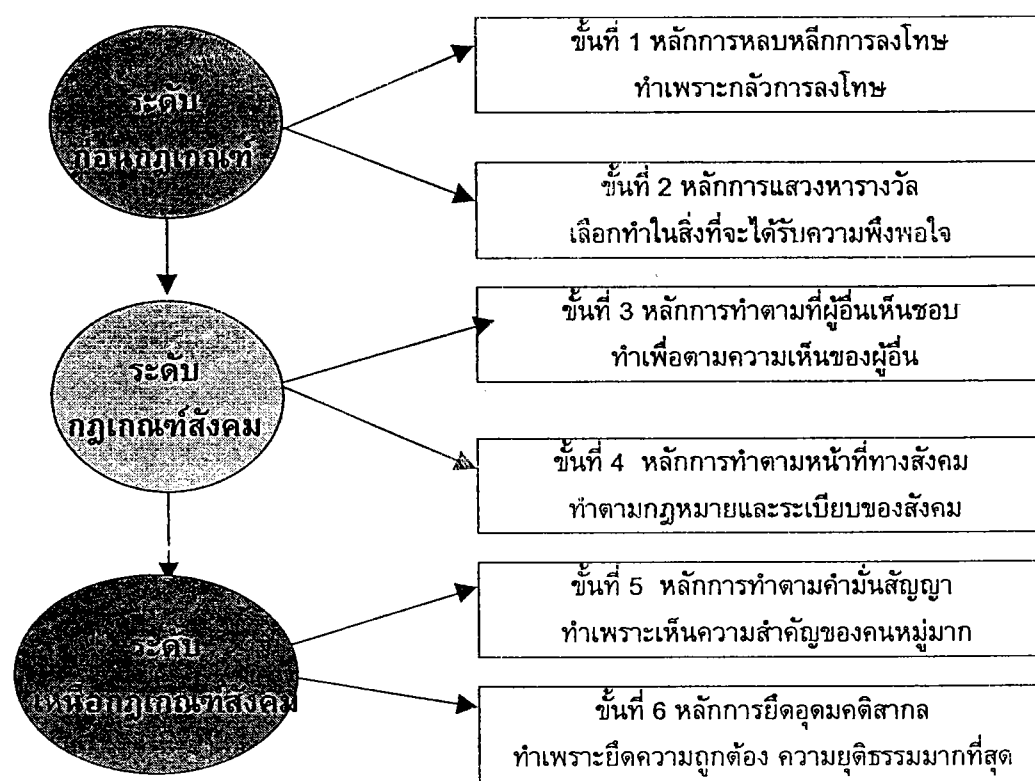
วิธีการปรับพฤติกรรมมีขั้นตอนหลัก ๆ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 2 ขั้นตอนการพัฒนาจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรม

3) การพัฒนาจริยธรรมด้วยเหตุผล (Moral Reasoning)

ผู้เสนอแนวคิดนี้ได้แก่ โคห์ลเบิร์ก (Kohlberg, 1963) มีแนวคิดพื้นฐานว่า จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์ในการตัดสินใจความถูกต้องของการกระทำ ซึ่งขึ้นอยู่กับพัฒนาทางปัญญาสัมพันธ์กับอายุของบุคคล ดังนั้นระดับขั้นของการพัฒนาเหตุผลทางจริยธรรมของบุคคลมีความแตกต่างกัน และบุคคลไม่สามารถพัฒนาเหตุผลทางจริยธรรมข้ามขั้น การพัฒนาจริยธรรมจะต้องให้ผู้เรียนได้พบกับสถานการณ์ขัดแย้งกับโครงสร้างทางความคิดทางจริยธรรมของตน เป็นปัญหาเพื่อการตัดสินใจ ในชั้นเรียนจะต้องจัดให้มีการอภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งแบ่งระดับเหตุผลออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 ระดับและขั้นของการพัฒนาเหตุผลทางจริยธรรม

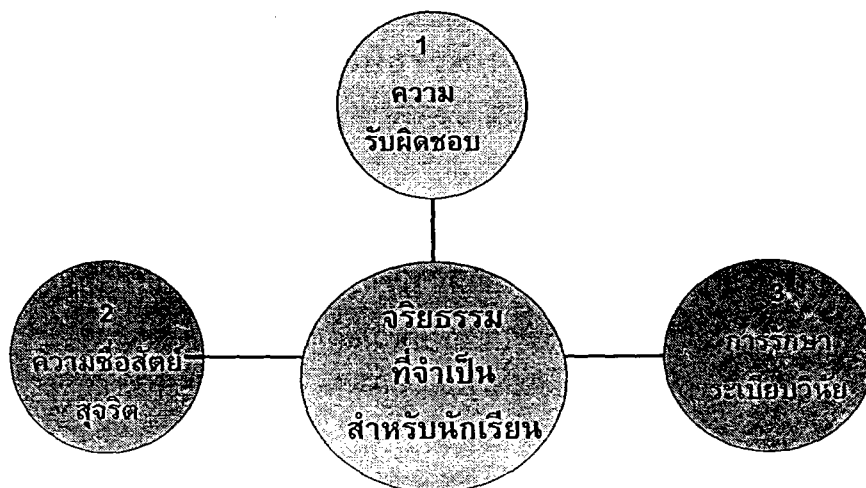
4.) การพัฒนาจริยธรรมด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

แบนดูรา (Bandura, 1977) ให้แนวคิดว่าการเรียนรู้ทางสังคมนั้นเกิดจากการสังเกตจากต้นแบบ สัญลักษณ์ และทุกสิ่งทุกอย่างในสังคม จากการศึกษาด้วยการสังเกตตัวต้นแบบนั้น แบนดูราได้แบ่งกระบวนการสังเกตออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. กระบวนการสร้างความสนใจ เกิดจากตัวต้นแบบอย่างมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งจะต้องมีต้นแบบที่ได้รับความสำเร็จ ความสง่างาม อำนาจ และคุณสมบัติที่ดีอื่น ๆ
2. กระบวนการเก็บไว้ในความทรงจำ เมื่อบุคคลเลียนแบบจากตัวต้นแบบนั้นจะต้องอาศัยการสังเกต จดจำกริยา อากาการ ท่าทางหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ
3. กระบวนการทักษะการผลิตซ้ำ เป็นการเลียนแบบพฤติกรรมจากตัวต้นแบบอย่างคล่องแคล่ว ซึ่งบุคคลจะต้องมีทักษะทางการเคลื่อนไหวที่ดี
4. กระบวนการเสริมแรงและสร้างแรงจูงใจ การเสริมแรงนั้นอาจมาจากการเสริมแรงโดยตรง จากตัวต้นแบบหรือตัวแทน และด้วยตนเอง

2. จริยธรรมและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียน

การพัฒนาจริยธรรมที่ถูกต้องเหมาะสมนั้นจะต้องคำนึงถึงความแตกต่าง ความต้องการทางด้านการพัฒนาจริยธรรมในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ผู้เขียนได้ทำการศึกษาด้วยเทคนิคเดลฟาย เพื่อศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมที่จำเป็นและค่านิยมที่ต้องการพัฒนาสำหรับนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2545 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2546 จากการสอบถามครูอาจารย์ในจังหวัดชัยภูมิที่มีตำแหน่งทางวิชาการเป็นอาจารย์ 3 จำนวน 20 คน และศึกษาค่านิยมเชิงจริยธรรมที่ต้องการบูรณาการสอดแทรกในสาระต่างๆ จากการสอบถามครูอาจารย์ในจังหวัดชัยภูมิและนครราชสีมาที่มีตำแหน่งทางวิชาการเป็นอาจารย์ 3 และอาจารย์ 2 ระดับ 7 จำนวนสาระการเรียนรู้ละ 17-23 คน ผลการศึกษาสรุปได้ดังแสดงในภาพประกอบ 4

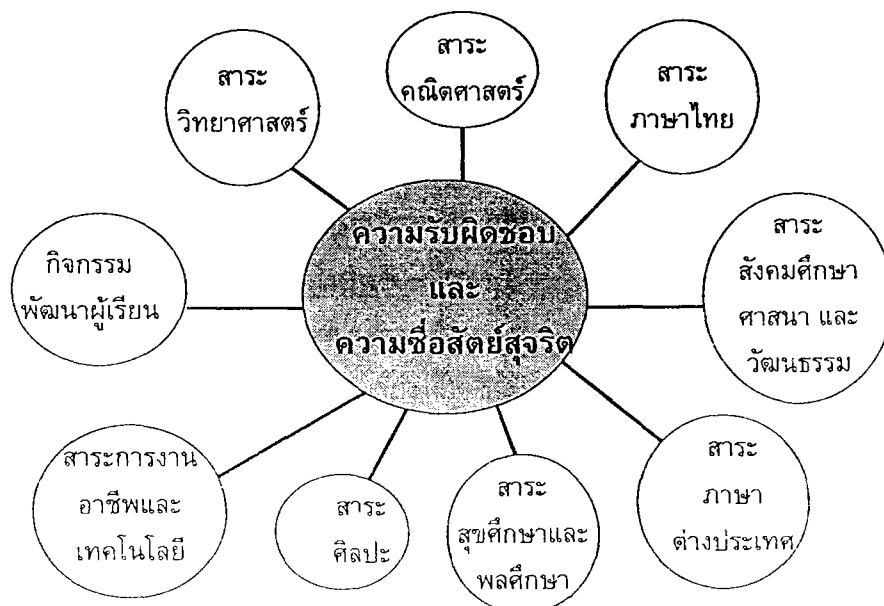

ภาพประกอบ 4 แสดงจริยธรรมที่จำเป็นและต้องการพัฒนาสำหรับนักเรียน 3 ด้าน

ส่วนค่านิยมเชิงจริยธรรมที่ต้องการสอดแทรกในสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระละ 3 ด้าน มีดังนี้

1. กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ ได้แก่ ความรับผิดชอบ ใฝ่ปัญญาหรือการตัดสินใจด้วยเหตุผล และความซื่อสัตย์สุจริต
2. กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต และการพึ่งตนเอง
3. กลุ่มสาระภาษาไทย ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีสัมมาการวาระ
4. กลุ่มภาษาต่างประเทศ ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต และความมีระเบียบวินัย
5. กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีสัมมาการวาระ
6. กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา ได้แก่ ความมีน้ำใจนักกีฬา ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต
7. กลุ่มศิลปะ ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต และการประหยัด
8. กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต และความขยันหมั่นเพียร
9. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต และความกตัญญูกตเวที

จากค่านิยมเชิงจริยธรรมที่ต้องการบูรณาการในแต่ละสาระ พบว่ามีค่านิยมเชิงจริยธรรมที่ต้องการพัฒนาร่วมกัน สามารถนำมาเป็นหลักในการพัฒนา ดังภาพประกอบ 5

ความหมายและพฤติกรรมจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียน

เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน และเป็นแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน ดังนั้นจึงกำหนดให้ความหมายของจริยธรรมดังตารางต่อไปนี้

จริยธรรม	ความหมาย	พฤติกรรมจริยธรรม
1. ความรับผิดชอบ	ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะกระทำหรือปฏิบัติด้วยความสำนึก ความผูกพัน ความพากเพียร และความละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลการกระทำในการกระทำหรือการปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการกระทำหรือการปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้น ทั้งความรับผิดชอบต่องานของตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อการทำงาน	- เอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ - ซื่อสัตย์ต่อการทำงานโดยไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตัว - เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์และมีวินัยในตนเอง - มีอารมณ์หนักแน่น เมื่อเผชิญกับอุปสรรค - รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี - มีความเพียรพยายาม - มีความละเอียดรอบคอบ - ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ - ปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น - ตรงต่อเวลา - ยอมรับผลของการกระทำของตนเอง
2. ความซื่อสัตย์สุจริต	การประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไป ตรงมา ไม่คดโกง ไม่บิดพลิ้ว ไม่หลอกลวง ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อดตนเองและต่อผู้อื่น	2.1 ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง - ไม่สับปลับกลับกลอก - ไม่คล้อยตามพวกที่ลากหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย - มั่นคงต่อการกระทำดีของตนเอง - ไม่คดโกงความตั้งใจทำจริง - ประพฤติตรงตามพูดและคิด 2.2 ความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงาน - ไม่เอาเวลางานไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตัว - ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ทำประโยชน์ส่วนตัว 2.3 ความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อบุคคลอื่น - ประพฤติตรงไปตรงมาไม่คิดคดต่อผู้อื่น - ไม่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย - ไม่สอพลอเพื่อหาประโยชน์ส่วนตน - เตือนสติและแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ - ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่นไม่คิดริษยาแกล้ง

จริยธรรม	ความหมาย	พฤติกรรมจริยธรรม
		2.4 ความซื่อสัตย์ต่อหมู่คณะและประเทศชาติ - ร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ - ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตน หรือเอาดีเข้าตน - ไม่ร่วมมือกันทำงานใด ๆ ที่ผิดกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับของสังคมและหมู่คณะ
3. การรักษา ระเบียบ วินัย	การควบคุมความ ประพฤติปฏิบัติให้ ถูกต้องและเหมาะสมกับจรรยา มารยาท ข้อบังคับ ข้อตกลง กฎหมายและศีล ธรรม	3.1 การรักษาระเบียบวินัยภายใน ได้แก่ การแต่งและควบคุมท่วงท่ากริยา วาจา และใจ ให้หมดจดงดงามด้วยการเว้นชั่ว ประพฤติชอบทั้งต่อหน้าและลับหลัง - ระเบียบท่วงท่า ได้แก่ การจัดทำทางที่ทำให้เหมาะสมแก่ฐานะและภูมิรัฐของตน ไม่ดูหมิ่นผู้อื่น ไม่ทะนงตน - ระเบียบกริยา ได้แก่ การควบคุมอาการของร่างกายที่เคลื่อนไหวออกมาให้ปรากฏแก่คนทั้งหลาย โดยควบคุมและปรับปรุงกริยามารยาท ให้งดงาม สุภาพ อ่อนโยน ปฏิบัติได้เหมาะสมแก่บุคคล โอกาส เวลา และสถานที่ - ระเบียบวาจา ได้แก่ การพูดสมานไมตรี พูดไพเราะ พูดดี มีประโยชน์ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ - ระเบียบใจ ได้แก่ การรู้จักควบคุมจิตใจและอารมณ์ให้อยู่ในกรอบและระเบียบที่ดีงาม 3.2 การรักษาระเบียบวินัยภายนอก - การรักษาระเบียบวินัยในการบริโภค ได้แก่ การรับประทานอาหารให้ถูกหลักอนามัยและสุขวิทยา มีมารยาทเรียบร้อยในการรับประทานอาหาร - การรักษาระเบียบวินัยในการอุปโภค ได้แก่ การรักษาร่างกาย เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และเครื่องใช้ให้สะอาด - การรักษาระเบียบวินัยต่อสถานที่ ได้แก่ การรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยต่อทุกสถานที่ และประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับของสถานที่นั้น ๆ - การรักษาระเบียบวินัยในการปกครอง ได้แก่ การสร้างวินัยเพื่อถือเป็นหลักปฏิบัติ และมีการปกครองที่ดี มีจรรยา มีวินัย เอาใจใส่กวดขัน

3. ความหมาย ความสำคัญ การบูรณาการจริยธรรม

การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรด้วยการสร้างความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างความรู้กับความดีงาม โดยการนำความรู้ในเนื้อหาหรือสาระการเรียนรู้มาจัดหมวดหมู่ให้สัมพันธ์กับจริยธรรมที่จำเป็นหรือค่านิยมที่ต้องการพัฒนาเป็นการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมที่ผสมผสานเพื่อพัฒนามนุษย์ทั้งความรู้และคุณธรรมจริยธรรม ไปพร้อม ๆ กัน

การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรเป็นการพัฒนาหลักสูตรที่มีการกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนตามที่ต้องการ จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นสัมพันธภาพของผู้สอนกับผู้เรียน รวมทั้งเป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนทั้งความรู้ และคุณธรรม จริยธรรม การบูรณาการจริยธรรมในสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสม ไม่สามารถ แยกออกจากส่วนใดเป็นเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ส่วนใดเป็นเนื้อหาเชิงจริยธรรมที่สอดแทรกไว้ โดยอาศัยการฝึกปฏิบัติงาน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจ เจตคติและค่านิยม และฝึกปฏิบัติพฤติกรรมจริยธรรม รวมทั้งการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม การบูรณาการจริยธรรมจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบองค์รวม สามารถนำไปใช้ เพื่อแก้ปัญหาจริยธรรมในชีวิตประจำวัน

ความสำคัญของการบูรณาการจริยธรรม

ปัจจุบันการพัฒนาจริยธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งจะเห็นได้จากการกำหนดเป็นนโยบายแห่งชาติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช 2540 ใน หมวด 5 มาตรา 81 ว่า “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิด *ความรู้คู่คุณธรรม ...*” และ การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ยังได้กำหนดให้มีการจัดการศึกษาที่มุ่งให้คนมีความรู้ คู่คุณธรรม จริยธรรม โดยมีจุดมุ่งหมายและหลักการใน หมวด 2 มาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” โดยยึดแนวการจัดการศึกษาให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และใน หมวด 4 มาตรา 23 ซึ่งต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ และใน มาตรา 24 (4) ได้กำหนดให้จัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดการเรียนการสอนผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

การพัฒนาจริยธรรมเป็นหน้าที่ของครูทุกคน เพราะจริยธรรมสามารถสอดแทรกอยู่ในทุก ๆ วิชาในลักษณะการสอนแบบบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสมดุล

ตามธรรมชาติของแต่ละวิชา การพัฒนาจึงเป็นไปในลักษณะที่ค่อย ๆ แทรกซึม โดยการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้รู้เห็น เข้าใจ ได้ปฏิบัติจริง รวมทั้งติดตามผลการปฏิบัติ เพราะจริยธรรมนั้นไม่ได้เป็นเนื้อหาวิชาโดยเฉพาะเช่น วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย หรือคณิตศาสตร์ ตลอดจนไม่ได้เป็นเนื้อหาที่จะให้เรียนตามหลักสูตร ดังนั้นการพัฒนาจริยธรรมจึงต้องสอดแทรกเข้าไปในบทเรียนและกระบวนการเรียนการสอนทั้งหมดเท่าที่โอกาสจะอำนวยได้

การพัฒนาจริยธรรมโดยการบูรณาการในหลักสูตรมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะสภาพที่แท้จริงแล้วจริยธรรมเป็นสิ่งที่จะต้องบูรณาการเข้าสู่ทุกวิชาที่เรียนรู้ให้มากที่สุด เป็นเรื่องที่ต้องเรียนรู้และประพฤติปฏิบัติ เป็นสิ่งที่ต้องเรียนด้วยชีวิต เพื่อให้ชีวิตของคนเรานั้นดำเนินไปด้วยดี ทำอย่างไรจึงจะสามารถนำวิชานั้นไปใช้ประโยชน์ได้ด้วยดี จริยธรรมเป็นสิ่งที่ประสานคนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคม ให้รู้จักคิดพิจารณาและรู้เห็นถูกต้องตามความจริง ซึ่งการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนนั้นจะต้องจัดให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ (Knowledge) โดยรู้ว่าสิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว อะไรถูก อะไรผิด เกิดเจตคติหรือค่านิยม (Attitude or Values) มีศรัทธาในความดี นิยมยกย่องคนดี มีอุดมคติ มีค่านิยมสอดคล้องกับจริยธรรม และเกิดทักษะ (Skill) มีความคล่องแคล่วในการปฏิบัติ โดยการนำหลักจริยธรรมมาปฏิบัติในชีวิตจนเป็นนิสัย ซึ่งถือว่าเป็นพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่บุคคลจะต้องมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในการเลือกปฏิบัติตามระดับของจริยธรรมของแต่ละบุคคล

ความจำเป็นของการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร

1. จริยธรรมนั้นเกี่ยวข้องกับการดำเนินวิถีชีวิตของคนเราซึ่งมีเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งไม่ได้แยกออกจากการเรียนรู้
2. การบูรณาการจริยธรรมเข้ากับชีวิตจริง โดยเรียนรู้ในสิ่งที่ใกล้ตัวและขยายกว้างไกลตัวออกไป จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้นและเรียนรู้อย่างมีความหมาย
3. การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน รวดเร็ว และมีเรื่องใหม่ ๆ ที่เพิ่มขึ้นมากมาย จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาความรู้ควบคู่จริยธรรมในเวลาที่มีเท่าเดิม การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรจะทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้
4. ความจำเป็นที่ต้องการพัฒนาหลักสูตร ให้มีความสมดุลในการพัฒนาผู้เรียนทั้งความรู้คู่คุณธรรมจริยธรรม
5. การสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับสาระการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ลดความซ้ำซ้อนเชิงเนื้อหาวิชา ลดเวลาแบ่งเบาภาระของครูผู้สอนจริยธรรม
6. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ ความคิด ความสามารถและทักษะที่หลากหลาย
7. การพัฒนาจริยธรรมเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา เพราะเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติตนของผู้เรียนในวิถีชีวิตประจำวัน

หน่วยที่ 2

สร้างสรรค์ การบูรณาการจริยธรรม

การบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรเป็นการสร้างความสมดุลให้แก่หลักสูตรในลักษณะองค์รวม ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และความดีงามที่มีความสัมพันธ์กัน มารวมกันให้ครบถ้วน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ได้พัฒนาได้ครบถ้วน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม สามารถเชื่อมโยงสัมพันธ์สิ่งที่เรียนกับชีวิตประจำวันได้ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะ รูปแบบ เทคนิควิธีการ ขั้นตอนในการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร จะช่วยให้นำไปเป็นแนวทางสู่การปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม เพื่อให้เกิดผลที่ดีที่สุดแก่ผู้เรียน

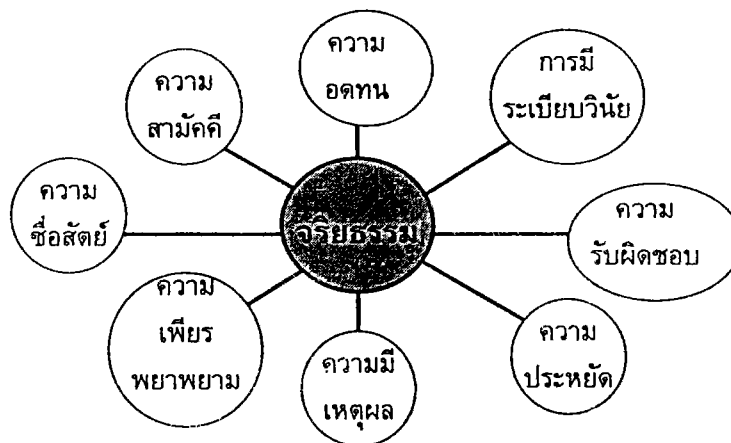
1. ลักษณะและประเภทของการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร

ลักษณะของการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการพัฒนาจริยธรรม
2. เป็นการบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางความรู้และพัฒนาการทางจิตใจ
3. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และพฤติกรรมจริยธรรม
4. เป็นการบูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนในห้องเรียนกับสิ่งที่ประพฤติในชีวิตประจำวันของผู้เรียน

ประเภทของการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

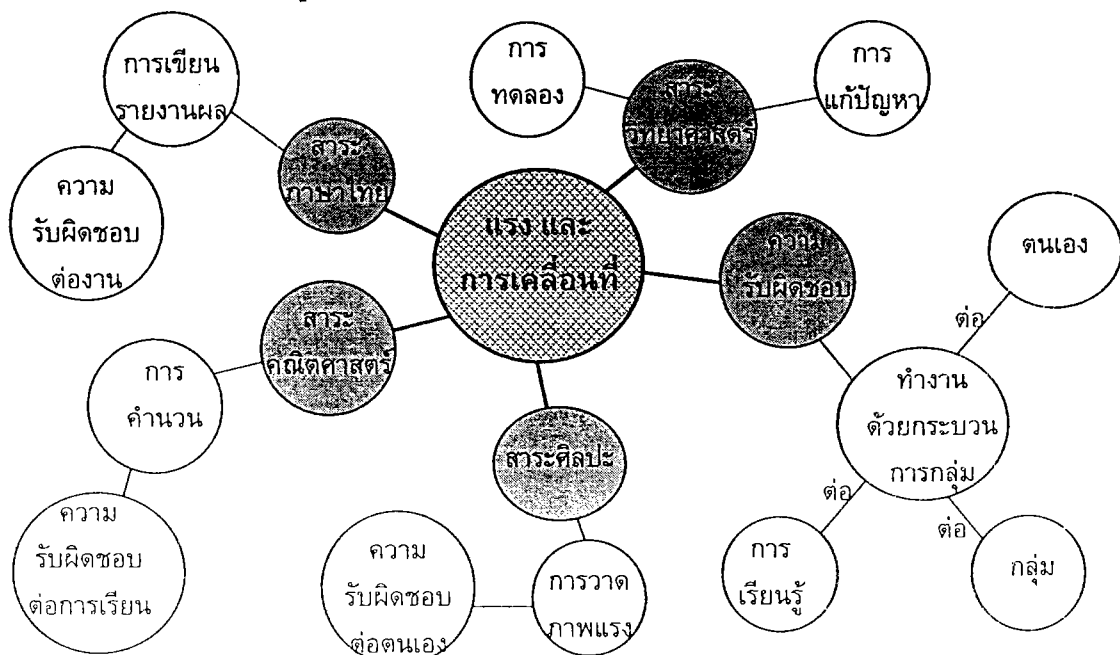
1. การบูรณาการภายในตัวจริยธรรม เป็นการสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงหน่วยย่อย ๆ ของจริยธรรมที่มีความสัมพันธ์เข้าด้วยกัน หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการจัดความสัมพันธ์ภายในตัวจริยธรรม ดังตัวอย่างในภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 การบูรณาการภายในตัวจริยธรรมในหลักสูตร

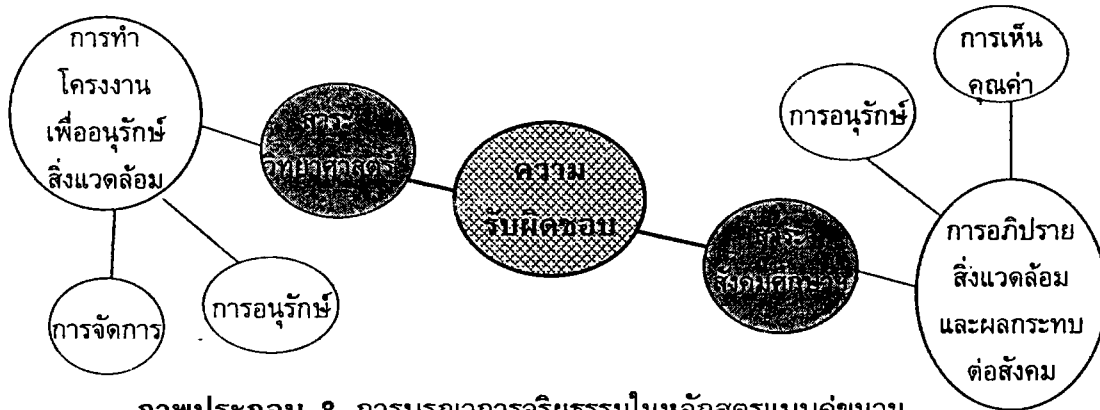
2. การบูรณาการระหว่างจริยธรรมกับสาระการเรียนรู้ ซึ่งแบ่งออกเป็นรูปแบบ คือ

2.1 แบบสอดแทรกหรือหลอมรวมเป็นเนื้อเดียวกัน (Infusion) เป็นลักษณะการบูรณาการจริยธรรมในสาระการเรียนรู้โดยครูในสาระการเรียนรู้เพียงคนเดียว นำเอาจริยธรรมหรือค่านิยมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสอดแทรกเข้าไปในสาระการเรียนรู้ของตนเอง เช่น ครูสาระวิทยาศาสตร์สอดแทรกจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อในการเรียนรู้สาระเรื่อง แรง และการเคลื่อนที่ ทำให้สามารถบูรณาการจริยธรรมกับสาระหลักและสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ได้ อีกด้วย ดังตัวอย่างการบูรณาการจริยธรรมในภาพประกอบ 7

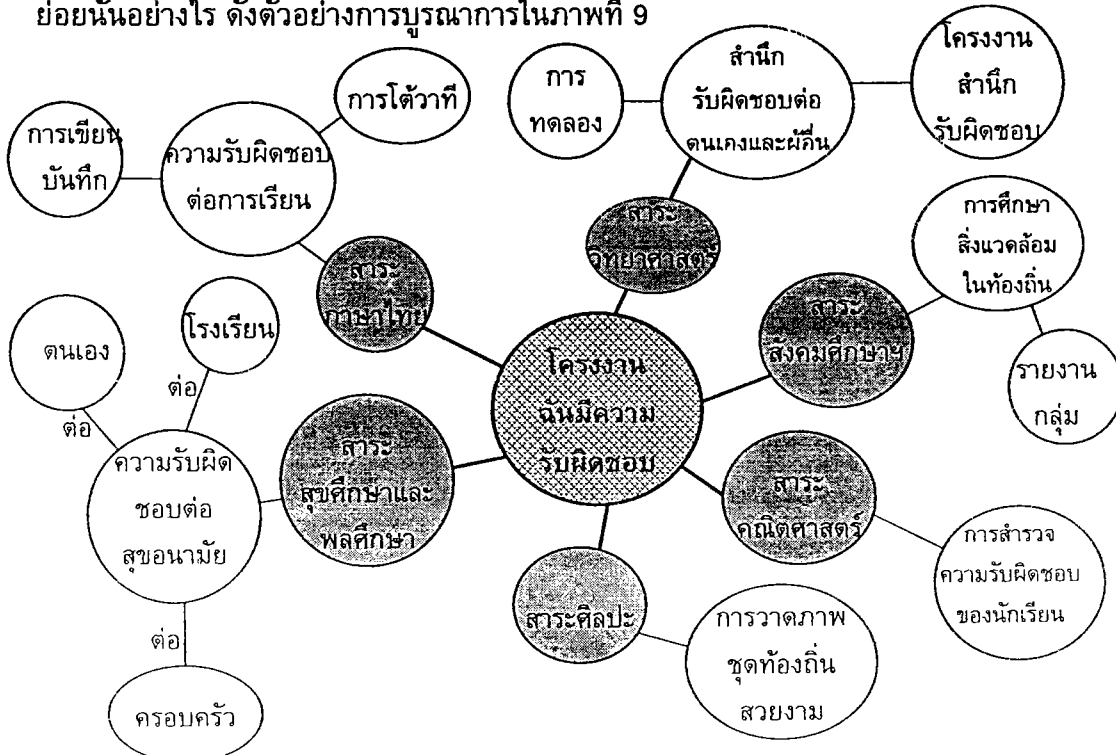
ภาพประกอบ 7 การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรแบบสอดแทรก

2.2 แบบคู่ขนาน (Parallel) เป็นการบูรณาการจริยธรรมที่จัดทำโดยครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปวางแผนการสอนร่วมกัน โดยมุ่งสอนหัวเรื่อง หรือความคิดรวบยอด หรือปัญหา เดียวกัน แต่สอนต่างสาระการเรียนรู้กันและต่างคนต่างสอน แสดงได้ดังภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 8 การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรแบบคู่ขนาน

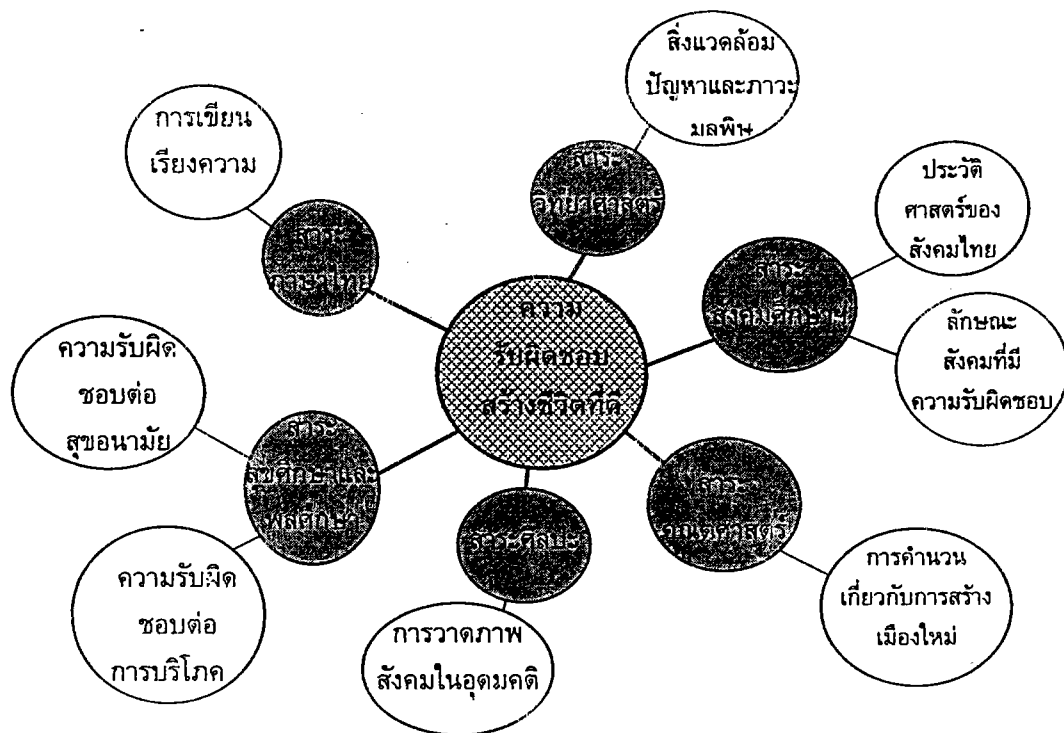
2.3 แบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary) เป็นการบูรณาการจริยธรรมโดยครูผู้สอนหลาย ๆ คนจากหลาย ๆ สาระการเรียนรู้มาวางแผนร่วมกันเกี่ยวกับหัวข้อเรื่อง ความคิดรวบยอด ปัญหา หรือจริยธรรมที่จำเป็น ต่างคนต่างแยกกันสอนเป็นส่วนใหญ่ แต่มีการมอบหมายงานหรือโครงการร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้เชื่อมโยงสาขาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และกำหนดว่า จะแบ่งโครงการออกเป็นโครงการย่อยให้ผู้เรียนปฏิบัติในแต่ละรายวิชาตามโครงการย่อยนั้นอย่างไร ดังตัวอย่างการบูรณาการในภาพที่ 9

ภาพประกอบ 9 การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรแบบสหวิทยาการ

2.4 แบบข้ามสาขาหรือร่วมกันสอนเป็นคณะ (Transdisciplinary)

เป็นการบูรณาการจริยธรรมที่ครูผู้สอนวิชาต่าง ๆ ร่วมกันสอนเป็นคณะหรือเป็นทีม มีการวางแผนปรึกษาหารือร่วมกันโดยกำหนดหัวเรื่อง ที่เกี่ยวกับจริยธรรมที่จำเป็น ความคิดรวบยอด หรือปัญหาร่วมกันแล้วร่วมกันสอนนักเรียนกลุ่มเดียวกัน เช่น ครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษา ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และศิลปะ ร่วมกันวางแผนพิจารณาความคิดรวบยอดของสาระการเรียนรู้ กิจกรรมและประสบการณ์ที่จะให้นักเรียนได้พิจารณาและหาคำจำกัดความของ “ความรับผิดชอบสร้างชีวิตที่ดี” เมื่อเสร็จกิจกรรมการเรียนรู้ ครูประเมินผลงานด้วยข้อเขียน และการวาดภาพเรื่องสังคมในอุดมคติ ดังแสดงในภาพประกอบ 10

ภาพประกอบ 10 แสดงการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรแบบข้ามสาขา

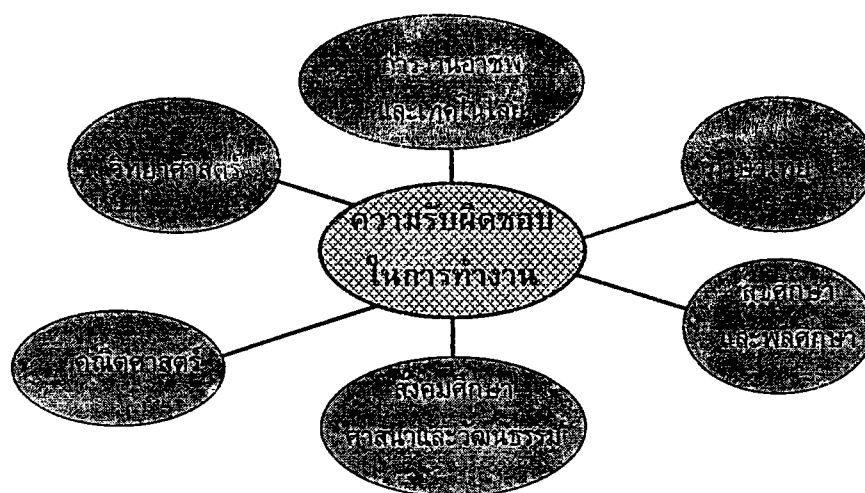
2. การบูรณาการจริยธรรมแบบใช้หัวเรื่องเป็นหลัก

การบูรณาการจริยธรรมแบบใช้หัวเรื่องเป็นหลัก เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยกำหนดหัวเรื่องที่ต้องการบูรณาการเป็นหลัก แล้วขยายความคิดที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กัน

การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการจริยธรรมโดยใช้หัวเรื่องเป็นหลัก เป็นการวางแผนแบบหน่วยบูรณาการ (Integrated Unit) หรือบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary Unit)

ซึ่งจะต้องมีการบูรณาการเชิงเนื้อหาและกระบวนการพัฒนาจริยธรรม ซึ่งมีขั้นตอนสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการจริยธรรมดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์หลักสูตร และข้อมูลพื้นฐาน เป็นการเตรียมความพร้อมทางด้านข้อมูลเพื่อให้การบูรณาการจริยธรรมได้ถูกต้องและเหมาะสมกับผู้เรียน สภาพปัญหาท้องถิ่น สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายทางการศึกษา และจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักเรียน
2. กำหนดหัวเรื่องหลักทางด้านจริยธรรมหรือความคิดรวบยอดด้านสาระการเรียนรู้ ซึ่งครูอาจจะเลือกหัวเรื่องที่ได้มาจากการตกลงระหว่างผู้เรียน ครูผู้สอนด้วยกัน หรืออาจจะเลือกจากความคิดรวบยอดที่ได้จากสาระการเรียนรู้หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของสาระ
3. จัดทำแผนผังความคิดรวบยอด (Concept mapping) หาความเกี่ยวข้องของหัวเรื่อง (Theme) ขอบเขตของเนื้อหาหรือหัวข้อ (Topic) จัดเรียงลำดับความคิด ระบุมความคิดรวบยอดที่สำคัญ ตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 11 แสดงแผนผังความคิดรวบยอดการบูรณาการจริยธรรมแบบใช้หัวเรื่องเป็นหลัก

นอกจากจะนำขอบข่ายของเนื้อหา หัวเรื่องไปลงในแผนผังความคิดรวบยอดแล้ว อาจขยายลงในแผนภูมิหรือตารางการบูรณาการ เพื่อให้เห็นภาพของการจัดกิจกรรมชัดเจนขึ้น

4. กำหนดแหล่งข้อมูลหรือทรัพยากรที่จะใช้ในการค้นคว้าและเรียนรู้ ควรคำนึงถึงสิ่งที่อยู่ในท้องถิ่น หาง่ายและประหยัด

5. พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้การสอน โดยกำหนดกิจกรรมที่จะเชื่อมโยงกับสาระการเรียนรู้ กำหนดจุดมุ่งหมายของกิจกรรมให้ชัดเจน เลือกวิธีการที่ครูวิชาต่าง ๆ จะทำงานร่วมกัน เลือกวิธีการสอนที่เหมาะสม จัดทำเอกสารแนะนำการปฏิบัติกิจกรรม เตรียมเครื่องมือ วัสดุ

ล่วงหน้า ได้แก่ ใบความรู้ ใบงาน แบบบันทึก แบบประเมิน แบบทดสอบ และอื่น ๆ

6. ดำเนินกิจกรรมตามรายการที่วางไว้อย่างเคร่งครัด มีการตรวจสอบและร่วมมือกับครูคนอื่นเสมอ เพื่อความก้าวหน้าของกิจกรรม

7. ประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน จากการประเมินตามสภาพจริงให้มากที่สุด

8. ประเมินกิจกรรมการเรียนรู้การสอน หาจุดเด่น จุดด้อยเพื่อนำมาปรับปรุง

3. การบูรณาการจริยธรรมในสาระการเรียนรู้ของหลักสูตร

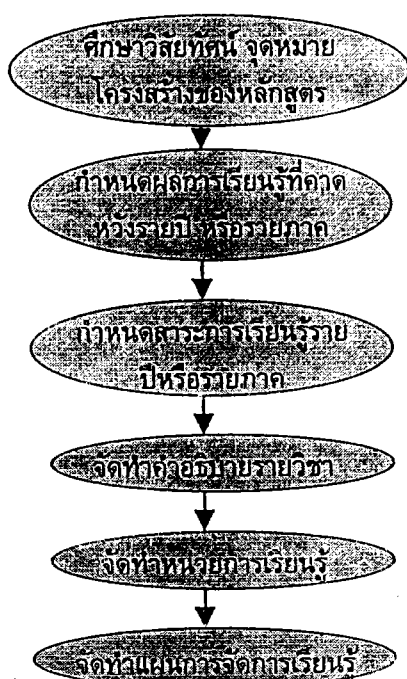
การบูรณาการจริยธรรมในสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบส่วนแรกได้แก่ หลักสูตรแกนกลาง ซึ่งจัดทำขึ้นโดยหน่วยงานส่วนกลาง เพื่อกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และตระหนักสิ่งที่แสดงถึงความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการศึกษาคือ ส่วนที่สองได้แก่ หลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งเป็นหลักสูตรที่สถานศึกษาทุกแห่งจัดเนื้อหาสาระตามกรอบมาตรฐานการเรียนรู้ และหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นโดยบูรณาการหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรท้องถิ่นที่มีองค์ความรู้ตามสภาพชุมชน สังคม ภูมิปัญญา และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการพัฒนาหลักสูตรด้วยการบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรสถานศึกษาที่จัดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนขึ้น ให้มีความสัมพันธ์ทั้งภายในและระหว่างกลุ่มสาระของหลักสูตร และสัมพันธ์กับค่านิยมเชิงจริยธรรมที่ต้องการพัฒนา การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรจะเป็นการจัดมวลง ประสพการณ์ที่สร้างความสมดุลระหว่างความรู้กับคุณธรรม จริยธรรม ให้มีความสัมพันธ์เป็นอันเดียวกัน

การจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางในการจัดทำสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังภาพต่อไปนี้

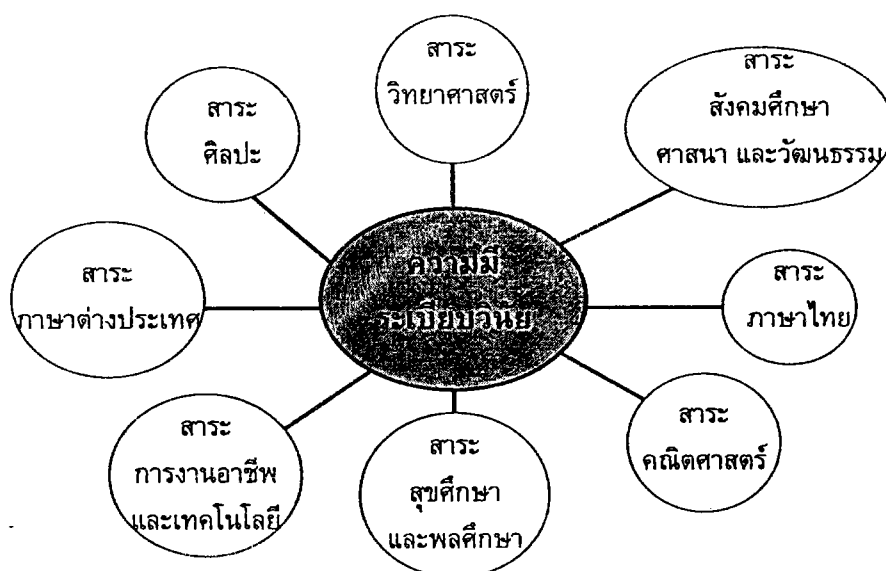
ภาพประกอบ 12 แสดงการจัดทำสารการการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา

4. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม

การจัดทำหน่วยบูรณาการจริยธรรมเป็นการนำจริยธรรมที่จำเป็น ค่านิยมเชิงจริยธรรมที่ต้องการพัฒนา และสาระการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์กันมารวมกัน ซึ่งสามารถทำได้โดยการสร้างหัวเรื่องหลัก (Theme) ที่สอดคล้องกับจริยธรรมที่จำเป็น ค่านิยมเชิงจริยธรรมที่ต้องการพัฒนากับสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งทำได้ 2 วิธี ดังนี้

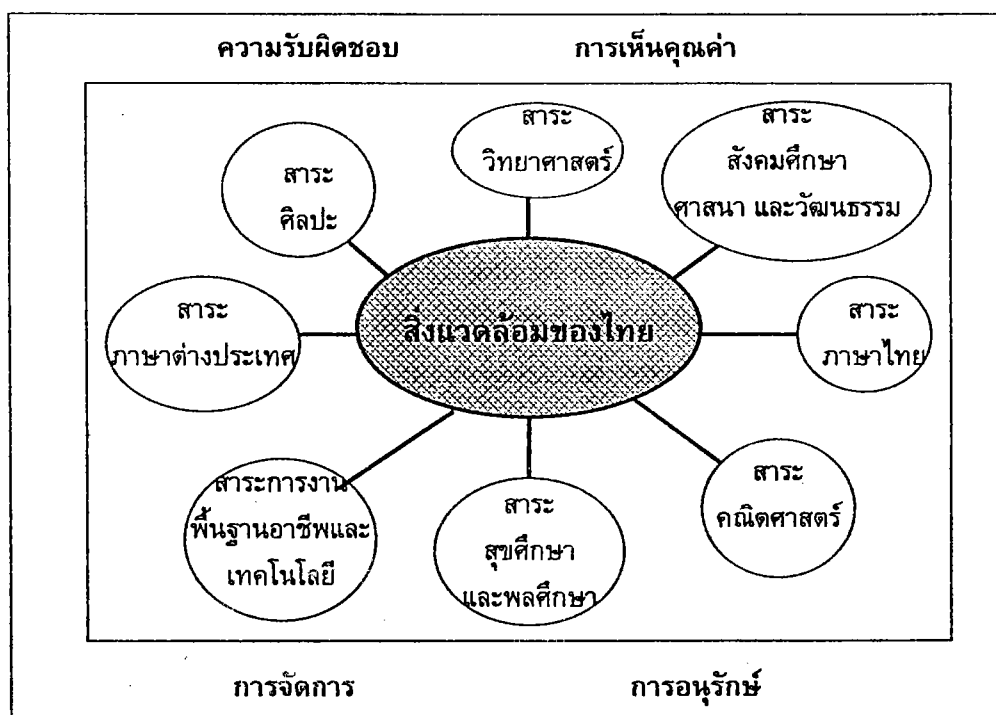
วิธีที่ 1 การเลือกหัวเรื่องหลักจากจริยธรรมที่จำเป็น หรือค่านิยม

เชิงจริยธรรมที่ต้องการพัฒนา ครูผู้สอนสามารถเลือกจริยธรรมหรือค่านิยมเชิงจริยธรรมที่ต้องการพัฒนามา 1 ด้าน แล้วนำความคิดรวบยอดของสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหัวเรื่องหลักที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มาสร้างกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม เช่น การเลือกหัวเรื่องด้านการมีระเบียบวินัย สามารถแสดงได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 12 แสดงการเลือกจริยธรรมหรือค่านิยมเชิงจริยธรรมเป็นหัวเรื่องหลัก

วิธีที่ 2 การเลือกหัวเรื่องหลักจากสาระการเรียนรู้ ครูผู้สอนสามารถเลือกความคิดรวบยอดของสาระการเรียนรู้ 1 ด้านแล้วนำจริยธรรมที่จำเป็น ค่านิยมเชิงจริยธรรมที่ต้องการพัฒนาอาจจะเลือกมาเพียง 1 ด้านหรือ หลาย ๆ ด้านก็ได้ มาเชื่อมโยงสัมพันธ์ แล้วสร้างกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม เช่น ครูผู้สอนอาจใช้ความคิดรวบยอดด้านการพัฒนาผู้เรียนให้เห็นคุณค่า การจัดการ การอนุรักษ์ และความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม สามารถบูรณาการกับจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อ การเห็นคุณค่า การจัดการ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้อย่างเหมาะสม แสดงได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 13 การเลือกความคิดรวบยอดจากสาระการเรียนรู้เป็นหัวเรื่องหลัก

5. การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม

ขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม

การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรมนั้น ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เห็นว่ามีคุณค่าและมีความสำคัญต่อผู้เรียนเอง ซึ่งขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ สามารถจัดทำได้ตามขั้นตอนพอสังเขปได้ดังต่อไปนี้

1. ขั้นกำหนดหัวเรื่องหลัก จากสาระการเรียนรู้ ความคิดรวบยอด ปัญหาต่าง ๆ จริยธรรมหรือค่านิยมเชิงจริยธรรมที่ต้องการพัฒนา เป็นการกำหนดแนวคิดหลักในการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม โดยหัวเรื่องที่กำหนดขึ้นมานั้นครูจะต้องวิเคราะห์ว่าผู้เรียนต้องการเรียนรู้ในเรื่องใดบ้าง สามารถเชื่อมโยงกับรายวิชาใดบ้าง สัมพันธ์กับจริยธรรมที่ต้องการพัฒนาด้านใดบ้าง แต่ละวิชาผู้เรียนต้องการเรียนรู้เรื่องใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อหลัก และจะสามารถเรียนรู้จากแหล่งความรู้ใดบ้าง

2. ขั้นการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม เมื่อได้ร่วมกันกำหนดแนวคิดโดยการบูรณาการจริยธรรมและรายวิชาที่เกี่ยวข้องแล้ว ก็จะดำเนินการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม โดยวางแผนในเรื่องต่อไปนี้

- ใช้จำนวนเวลาเท่าไรในการเรียนรู้ทั้งหมด
- แบ่งการเรียนรู้เป็นกี่ครั้ง
- ให้เวลาการเรียนรู้แต่ละครั้งเป็นกี่คาบ

เมื่อกำหนดระยะเวลาได้แล้ว ก็นำมาเขียนเป็นแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม โดยระบุหัวข้อเรื่องหลัก ช่วงชั้น และจำนวนเวลา ซึ่งมีหัวข้อหลักที่สำคัญดังนี้

2.1 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง กำหนดมาจากสาระการเรียนรู้ และจริยธรรมที่จำเป็นหรือค่านิยมเชิงจริยธรรมที่ต้องการพัฒนา

2.2 สาระการเรียนรู้ เป็นการกำหนดขอบข่ายการเรียนรู้ในแต่ละครั้งว่า มีขอบเขตการเรียนรู้เกี่ยวกับอะไรบ้าง

2.3 แผนผังความคิดรวบยอด แสดงการบูรณาการจริยธรรม โดยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ จริยธรรมที่จำเป็น และค่านิยมเชิงจริยธรรมที่ต้องการพัฒนา

2.4 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม โดยกำหนดจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ หลักสูตรสถานศึกษา สอดคล้องกับจริยธรรมที่จำเป็นและค่านิยมเชิงจริยธรรมที่ต้องการพัฒนาของท้องถิ่น

2.5 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและแสดงการบูรณาการจริยธรรม

2.6 กำหนดกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูเป็นผู้วางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และบรรลุผลวัตถุประสงค์ โดยคำนึงถึงหัวข้อหลักทางจริยธรรมหรือสาระการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.7 กำหนดสื่อการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ ซึ่งจะเน้นสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่อยู่ในท้องถิ่น

2.8 กำหนดชิ้นงานที่มอบหมายของนักเรียน ในแต่ละครั้งครูจะกำหนดชิ้นงานของนักเรียนให้ผู้เรียนได้รู้จักการจัดทำผลงานอย่างเป็นระบบ

2.9 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งจะเน้นการวัดผลตามสภาพจริง

2.10 บันทึกหลังการสอน เป็นเครื่องยืนยันว่าการจัดกระบวนการเรียนการสอนของครูได้ผลเป็นอย่างไร มีสิ่งที่ประสบผลสำเร็จอย่างยิ่ง นักเรียนได้พัฒนาอย่างไร มีใครบ้างที่จะต้องได้รับการพัฒนาต่อไป

รูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม

การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ อาจแบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1. แผนหน่วยการเรียนรู้ เป็นการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่แสดงให้เห็นถึงรายละเอียด เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ การวัดและประเมินผลที่อยู่ในแผนเดียวกันอย่างกว้าง ๆ โดยรวมกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยย่อยไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้จะเน้นเทคนิค กระบวนการไปสู่สาระการเรียนรู้

2. แผนรวมหน่วยการเรียนรู้ เป็นการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยแบ่งแยกออกเป็นเรื่อง ๆ หรือทำเป็นแผนการสอน โดยอาจจัดทำ 1 แผนการสอนต่อ 1 ผลการเรียนรู้ และจัดแบ่งเวลาตั้งแต่ 4 –10 คาบ ให้เห็นกระบวนการอย่างชัดเจน ลงรายละเอียดของเนื้อหา ซึ่งขยายมาจากหัวเรื่องหลัก ลงรายละเอียดเป็นเรื่องหรือเป็นแผนการสอนแต่ละแผน ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้แบบนี้จะต้องเขียนอย่างละเอียด มากกว่าวิธีการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบแรก

(โปรดศึกษาจากตัวอย่างของแผนการจัดการเรียนรู้ ได้นำมาแสดงไว้ในภาคผนวกเพิ่มเติม)

เทคนิคการบูรณาการจริยธรรมในจุดประสงค์การเรียนรู้

เทคนิคการบูรณาการจริยธรรมเข้าไปในจุดประสงค์ โดยการเขียนกำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้และคุณธรรมจริยธรรม สามารถทำได้ 3 รูปแบบดังนี้

รูปแบบที่ 1 การเขียนจริยธรรมแทรกในจุดประสงค์ เช่น

จุดประสงค์เดิม : นักเรียนสามารถผสมสารเคมีได้อย่างถูกต้อง

จุดประสงค์แบบบูรณาการจริยธรรม : นักเรียนร่วมกันผสมสารเคมีได้อย่างประหยัด และถูกต้อง หรือ นักเรียนร่วมกันผสมสารเคมีได้อย่างถูกต้องและไม่เกิดอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น

จะสังเกตเห็นได้ว่า คำว่า “ร่วมกัน” จะเป็นตัวกำหนดกิจกรรมว่า นักเรียนมีการทำงานร่วมกันมากกว่าหนึ่งคน ซึ่งจะสามารถประเมินการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และคำว่า “อย่างประหยัด” หรือ “ไม่เกิดอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น” เป็นจริยธรรมที่ต้องการพัฒนาด้านการประหยัดและความรับผิดชอบ

รูปแบบที่ 2 การเขียนจุดประสงค์วัดความรู้แบบเดิม แต่แยกจริยธรรมที่จะให้
เกิดกับผู้เรียนออกมาต่างหาก เช่น จุดประสงค์เดิม : นักเรียนสามารถผสมสารเคมีได้อย่าง

ถูกต้องและกำหนดจริยธรรมที่จะพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักเรียน เช่น การทำงานเป็นกลุ่ม ความระมัดระวังและความรอบคอบ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ เป็นต้น

รูปแบบที่ 3 เขียนแบบผสมแบบที่ 1 และแบบที่ 2 เข้าด้วยกัน เช่นเขียนเป็นจุดประสงค์ว่า นักเรียนร่วมกันผสมสารเคมีได้อย่างประหยัดและถูกต้อง และ เขียนแยกให้เห็นชัดเจนอีกว่า “ร่วมกัน” หมายถึง การทำงานเป็นกลุ่ม อย่างประหยัด หมายถึง การใช้ผสมสารเคมีอย่างประหยัด พอเหมาะ พอดี

การกำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจนโดยการบูรณาการจริยธรรมเข้าไปแล้วจะเป็นสิ่งกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งจะสัมพันธ์กับการวัดและการประเมิน เพราะเมื่อจุดประสงค์วัดทั้งจริยธรรม และความรู้ การวัดผลต้องวัดทั้งความรู้และจริยธรรมด้วย

6. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการจริยธรรมนั้น จะต้องยึดหลักการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ไม่ยึดติดกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบใดแบบหนึ่งเท่านั้น แต่จะต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และสร้างเสริมการพัฒนาทั้งความรู้ และคุณธรรมจริยธรรมไปพร้อม ๆ กัน โดยสอดแทรกในการเรียนรู้ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมกลุ่มซึ่งจะพัฒนาทั้งความรู้ เจตคติ ค่านิยม พฤติกรรม และเหตุผลเชิงจริยธรรมได้มากที่สุด

หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม

1. จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น มีบทบาทในการพัฒนาจริยธรรมด้วยตนเองและกลุ่ม
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ร่วมกันทำงานกลุ่ม โดยส่งเสริมให้มีกิจกรรมกลุ่มลักษณะต่าง ๆ หลากหลายในกิจกรรมการเรียนการสอน และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินมือทำ โดยทุกคนมีส่วนร่วมเรียนรู้ร่วมกัน
3. จัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เพื่อให้สนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียน โดยเน้นการปฏิบัติจริงของผู้เรียนให้มากที่สุด
4. จัดประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรม เข้าใจง่ายตรงกับความจริง สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีเหตุผล
5. จัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกล้ำลึกคิดกล้าทำ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดของตนเองต่อสาธารณะชนหรือเพื่อนร่วมชั้นเรียน
6. เน้นการปลูกฝังความรู้ เจตคติ ค่านิยม พฤติกรรม และเหตุผลเชิงจริยธรรม

ที่ถูกต้องดีงาม ให้ผู้เรียนสามารถแยกแยะความถูกต้องดีงาม และความเหมาะสมได้ สามารถขจัดความขัดแย้งได้ด้วยเหตุผล มีความกล้าหาญทางจริยธรรม และแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาและสามัคคี

หลักการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบบูรณาการจริยธรรม

1. มีการสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างจริยธรรมที่จำเป็น ค่านิยมเชิงจริยธรรมที่ต้องการพัฒนา เนื้อหาสาระวิชาเดียวกัน ข้ามเนื้อหาสาระ ข้ามวิชา หรือกลุ่มประสบการณ์
2. จัดการเรียนรู้การสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด
3. เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาจริยธรรมสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงมากที่สุด -
4. มีการเชื่อมโยงความคิดรวบยอด(Concept) ต่างๆ อย่างมีความหมาย
5. มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสัมพันธ์กันตามความเป็นจริง
6. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียน อภิปรายหรือสะท้อนความคิดเห็นได้แสดงหรือเลือกค่านิยมเชิงจริยธรรมโดยอิสระ และเน้นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้หรือกิจกรรมกลุ่ม
7. มีการประเมินตามสภาพจริง

7. การประเมินผลการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบบูรณาการจริยธรรมนั้นจะไม่เน้นการวัดและประเมินผลด้วยการทำข้อทดสอบและเขียนตอบลงบนกระดาษเท่านั้น แต่จะเป็นการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงที่ใกล้เคียงกับธรรมชาติมากที่สุด นั่นก็คือ จะวัดและประเมินในสิ่งที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้จริงตลอดกระบวนการ ทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ เจตคติ พฤติกรรม ค่านิยม และเหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งจะช่วยให้ครูผู้สอนประเมินผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง ดังนั้น การวัดและการประเมินการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรมก็คือ การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงนั่นเอง (Authentic Assessment)

การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

การประเมินที่มีการจัดการเรียนรู้การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะต้องเป็นการประเมินจากสภาพจริง โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการจริยธรรมเพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องจึงควรมีการประเมินตามสภาพจริง เพราะ

1. การประเมินตามสภาพจริง ออกแบบเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมและทักษะที่จำ

เป็นของนักเรียนในสถานการณ์จริง และเป็นวิธีการประเมินที่เน้นงานที่นักเรียนแสดงออกในภาคปฏิบัติ (Performance) เน้นกระบวนการเรียนรู้ (Process) ผลผลิต (Product) และแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) เป็นวิธีการที่ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง (Self-assessment) และมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยพัฒนาผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง โดยควรคำนึงเสมอว่า หลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมิน จะต้องเป็นหนึ่งเดียวกัน ไม่แปลกแยกกัน

2. การประเมินตามสภาพจริง เป็นการประเมินที่ใช้เทคนิคการประเมินหลากหลายวิธี โดยอาศัยหลักการที่ว่า นักเรียนต้องลงมือกระทำหรือปฏิบัติหรือแสดงออกเพื่อแสดงถึงความเข้าใจ เพื่อแสดงออกถึงทักษะจากการเรียนรู้

3. การประเมินแบบเดิมซึ่งนิยมใช้แบบทดสอบชนิดเลือกตอบประสพผลล้มเหลวในการวัดคุณลักษณะที่สำคัญของการเรียนรู้ เพราะเน้นการท่องจำเพื่อทำแบบทดสอบได้ ไม่สามารถวัดจุดประสงค์ทักษะพิสัยและจิตพิสัยได้จึงจำเป็นต้องปฏิรูปการประเมินใหม่

4. การประเมินตามสภาพจริงจะวัดโดยตรงที่การปฏิบัติจริง พิจารณาที่งานและการปฏิบัติงานของผู้เรียนที่สามารถประเมินได้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินความสามารถของผู้เรียนและประเมินการปฏิบัติของผู้เรียน และเพื่อให้ครูมีข้อมูลที่จะช่วยพัฒนาวิธีการสอนเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียนได้

5. การประเมินตามสภาพจริงจะใช้เครื่องมือที่หลากหลาย วัดการปฏิบัติวัน-ต่อ-วัน แทนการวัดด้วยแบบทดสอบเพียงครั้งเดียว

ลักษณะของการประเมินตามสภาพจริง

การประเมินตามสภาพจริงนั้นจะต้องมีลักษณะของการประเมินดังต่อไปนี้

1. การประเมินจากปฏิบัติในสภาพจริง ซึ่งจะต้องคำนึงถึงรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน
2. เป็นการประเมินที่กระทำไปพร้อมๆ กับการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. เป็นการประเมินที่เน้นพฤติกรรมแสดงออกของผู้เรียนที่แสดงออกมาจริง
4. การกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ประเมินที่สามารถรับได้ทั้งผู้เรียนและผู้อื่น
5. เป็นการประเมินตนเอง เพื่อช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาตนเอง เพื่อปรับปรุง ขยับขยายการดำเนินงาน เพื่อริเริ่มในการวัดความก้าวหน้าแบบต่าง ๆ
6. เน้นคุณภาพของผลงานที่เกิดจากการที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติหรือจัดทำขึ้น
7. ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวก มีการชื่นชม แสดงความยินดี ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข

8. เป็นการประเมินอย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียน เพื่อน ครู และผู้ปกครอง

เทคนิคที่ใช้ในการประเมินตามสภาพจริง

1. การสังเกต เป็นการวัดและประเมินกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรมของผู้เรียนแต่ละคนได้ การสังเกตจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ว่าจะให้การสังเกตแบบมีกรอบหรือไม่ มีกรอบ ซึ่งทั้งสองลักษณะของการสังเกตควรมีลักษณะดังนี้

การสังเกตแบบมีกรอบ

- ต้องกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการวัด
- สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล อาจใช้ตั้งแต่การจดบันทึกไปจนถึงการให้ระดับคะแนน
- กำหนดรายการสังเกต โดยผู้สังเกตต้องมีการวางแผนอย่างดี
- ต้องเจาะจงผู้เรียนที่คิดว่าจะสังเกตใคร

การสังเกตแบบไม่มีกรอบ

- ไม่ต้องระบุจุดประสงค์ของการสังเกต
- เพียงแต่ใช้เครื่องมือ เพื่อบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ลงในกระดาษเปล่า
- อาจจะสังเกตผู้เรียนคนใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะสังเกต

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีที่ใช้เก็บข้อมูลตามพฤติกรรมด้านต่าง ๆ เช่น ความคิด ความรู้สึก กระบวนการ ขั้นตอนในการทำงาน วิธีการแก้ปัญหา ฯลฯ อาจใช้ประกอบในการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มั่นใจยิ่งขึ้น

3. การรายงานตนเอง เป็นการให้ผู้เขียนบรรยายหรือตอบคำถามสั้น ๆ หรือตอบแบบสอบถามที่ครูผู้สอนสร้างขึ้น เพื่อสะท้อนถึงการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งด้านความรู้ วิธีคิด วิธีทำ ความพอใจในผลงาน ความต้องการพัฒนาตนเอง ฯลฯ

4. การบันทึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน ผลงานผู้เรียนโดยเฉพาะความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนจากแหล่งต่าง ๆ เช่น จากเพื่อนครู จากเพื่อนผู้เรียน จากผู้ปกครอง

5. การใช้แบบทดสอบแบบเน้นการปฏิบัติจริง ในกรณีที่ครูผู้สอนต้องการใช้แบบทดสอบ ควรเป็นปัญหาที่ต้องมีความหมายต่อผู้เรียน และมีความสำคัญเพียงพอที่จะแสดงถึงภูมิรู้ของผู้เรียนในระดับต่าง ๆ แบบสอบถามต้องครอบคลุมทั้งความสามารถและเนื้อหาตามหลักสูตร ผู้เรียนต้องใช้ความรู้ ความสามารถ ความคิดหลาย ๆ ด้าน มาผสมผสานและแสดงวิธีคิดได้อย่างเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน การให้คะแนนควรมีเกณฑ์ให้คะแนนความสมบูรณ์ของคำตอบชัดเจน

6. การประเมินผลโดยใช้แฟ้มผลงาน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการประเมินตามสภาพจริง โดยการประเมินผลผลิตที่ผู้เรียนได้รวบรวมและจัดระบบข้อมูลเก็บไว้ในแฟ้มสะสมงาน ดังนั้นแฟ้มสะสมผลงานมีความหมาย 2 ประการคือ เป็นสิ่งที่เก็บหลักฐานที่แสดงถึงทักษะของผู้เรียน และ เป็นสิ่งที่แสดงถึงพัฒนาการของผู้เรียน การประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมผลงานจึงเป็นการประเมินความสำเร็จของผู้เรียนจากผลงานที่เป็นชิ้นงานที่ดีที่สุด หรืองานที่แสดงความก้าวหน้าของผู้เรียนเก็บสะสมไว้ โดยอาจจะเก็บไว้ในแฟ้ม กล่อง กระเป๋า แผ่นดิสก์ อัลบั้ม ฯลฯ ขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน

การประเมินโดยให้คะแนนแบบรูบริกส์ (Rubrics Scoring)

รูบริกส์ คือ เครื่องมือในการให้คะแนน ที่มีการระบุเกณฑ์ (Criteria) ประเมินชิ้นงาน และคุณภาพชิ้นงานในแต่ละเกณฑ์ โดยคุณภาพของงานแต่ละเกณฑ์อาจแบ่งเป็นยอดเยี่ยมจนถึงไม่ดี

จุดมุ่งหมายของการสร้างรูบริกส์

1. เพื่อประเมินกระบวนการ เช่น การประเมินการเรียนรู้เป็นทีม กลยุทธ์การสัมภาษณ์ เป็นต้น
2. เพื่อประเมินผลผลิต เช่น ประเมินแฟ้มสะสมผลงาน รายงาน ผลงานศิลปะ เป็นต้น
3. เพื่อประเมินการปฏิบัติ เช่น ประเมินการนำเสนอปากเปล่า การอภิปราย การสาธิต เป็นต้น

การสร้างรูบริกส์

การสร้างรูบริกส์ เป็นการพัฒนารูปแบบการประเมินเพื่อให้สัมพันธ์กับการเรียนรู้ให้มากขึ้น ต้องให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบในแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ศึกษารูปแบบ ตัวอย่างชิ้นงานที่ดีและไม่ดี
2. ระบุรายการที่เป็นเกณฑ์ เป็นการอภิปรายชิ้นงานว่า เกณฑ์ที่บอกว่า ชิ้นงานที่ดีเป็นอย่างไร
3. ระบุระดับของคุณภาพ โดยบรรยายลักษณะของชิ้นงานที่มีคุณภาพที่ดีที่สุดและคุณภาพต่ำสุด จากนั้นบรรยายคุณลักษณะที่อยู่กึ่งกลาง
4. ฝึกการใช้เกณฑ์ นำมาทดลองประเมินชิ้นงาน
5. ประเมินชิ้นงานตนเองและเพื่อน
6. แก้ไข ปรับปรุง ให้นักเรียนช่วยแก้ไข ปรับปรุงชิ้นงานของตนเองนำมาใช้ประเมิน โดยครู นักเรียน หรือผู้ปกครอง

เอกสารกิจกรรมการฝึกอบรม
"หลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพ
การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
สำหรับครูมัธยมศึกษา"

โดย
นายวิเชียร อินทรสมพันธ์
นิสิตปริญญาเอก สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำแนะนำสำหรับผู้เข้ารับการอบรม

ในการฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น ผู้เข้ารับการอบรมควรศึกษาและลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง และใช้กระบวนการกลุ่มในการฝึกอบรม มุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมเป็นผู้คิดค้นแสวงหาความรู้ และสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเองในกระบวนการดังกล่าว ผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรปฏิบัติตนดังนี้

1. เลือกประธาน เลขานุการกลุ่มทุกกิจกรรม หรือ ทุกวันอบรม เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคนทำหน้าที่เป็นประธานและเลขานุการกลุ่ม
2. ปฏิบัติกิจกรรมให้ครบกระบวนการทุกขั้นตอนของการฝึกอบรม
3. แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมอภิปราย ระดมความคิดเห็นภายในกลุ่มย่อย หรือกลุ่มใหญ่
4. เปิดใจกว้าง แสดงและยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกภายในกลุ่ม
5. พยายามจดบันทึกกรอบแนวคิด ประเด็นสำคัญ สรุปผลการอภิปราย และสรุปผลการเรียนรู้ของตนเองในทุกหน่วย
6. ส่งผลงานให้วิทยากรเพื่อช่วยเหลือแนะนำให้ถูกต้องสมบูรณ์

คำแนะนำในการแบ่งกลุ่มทำงาน

1. ในการแบ่งกลุ่มเพื่อทำงานร่วมกันนั้น กำหนดให้เลือกประธานกลุ่ม 1 คน เลขานุการกลุ่ม 1 คน ส่วนคนอื่น ๆ ให้เป็นกรรมการกลุ่ม โดยกำหนดหน้าที่ไว้ดังนี้
 - ประธานกลุ่ม** มีหน้าที่ ดำเนินการประชุมกลุ่ม มอบหมายงานให้สมาชิกในกลุ่ม ควบคุมการอภิปรายภายในกลุ่ม สรุปประเด็น และประสานงานกับวิทยากร
 - เลขานุการกลุ่ม** มีหน้าที่จดบันทึกการประชุมกลุ่ม รวบรวมผลการศึกษาของสมาชิกภายในกลุ่ม เตรียมเอกสารและสื่อสำหรับการนำเสนอในการฝึกอบรม
 - กรรมการกลุ่ม** มีหน้าที่ เสนอแนะความคิดเห็นต่อกลุ่ม ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย
2. การแบ่งกลุ่มนั้นจะแบ่งกลุ่มโดยยึดหลักการแบ่งกลุ่มตามรูปแบบการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ได้แก่
 - การแบ่งกลุ่มแบบแยกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ สมาชิกในกลุ่มเป็นครูผู้สอนในสาระการเรียนรู้เดียวกัน
 - การแบ่งกลุ่มแบบคละ หรือแบบสหวิทยาการและแบบข้ามวิชา สมาชิกในกลุ่มเป็นครูผู้สอนที่ไม่จำกัดกลุ่มสาระการเรียนรู้
3. ควรมีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันทำหน้าที่ประธานกลุ่ม และเลขานุการกลุ่ม

คำแนะนำในการอภิปรายกลุ่ม

1. ทำความเข้าใจในหัวข้อที่จะอภิปรายให้ชัดเจน
2. แสดงแนวความคิดต่อเรื่องที่กำหนด อย่างน้อยคนละ 1 แนวคิด
3. ไม่อภิปรายนอกประเด็น และไม่ควรรู้เวลาในการอภิปรายเกิน 10 นาที
4. ปฏิบัติตนเป็นผู้มีจริยธรรม ได้แก่ มีมารยาทที่ดีในการพูดและการฟังคำแนะนำในการฝึกอบรม
5. ฟังคำแนะนำในการทำกิจกรรมจากวิทยากรให้เข้าใจ
6. ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อตกลงในการฝึกอบรมด้วยความเต็มใจ
7. ร่วมกันอภิปรายภายหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม
8. พึงตระหนักว่า การฝึกตนเองในการมีส่วนร่วมกับการฝึกอบรมโดยเน้นผู้อบรมเป็นสำคัญ จะช่วยให้ได้พัฒนาตนเอง เพราะครูเป็นรูปแบบที่ดีสำหรับผู้เรียน

คำแนะนำในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

1. ทำความเข้าใจในหัวข้อที่ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้ชัดเจน
2. สืบหาเอกสาร/ หนังสือ ที่ได้กำหนดให้ศึกษาค้นคว้า
3. วางแผนการศึกษาค้นคว้า / กำหนดส่งงาน
4. ทำบันทึกสรุปการศึกษาค้นคว้าอิสระทุกครั้ง โดยใช้แผนผังความคิดรวบยอด (Concept Mapping)
5. เสนอผลการศึกษาค้นคว้าต่อกลุ่ม เมื่อมีการประชุมกลุ่ม เพื่อเตรียมการนำเสนอเป็นผลงานกลุ่มต่อไป

ใบงานที่ 1

หน่วยที่ 1 เห็นคุณค่า ความสำคัญ
เกม “ร้อยรัดจริยธรรมเป็นหนึ่งเดียว”

จุดประสงค์การเรียนรู้ 1. เข้าใจการทำงานร่วมกัน

2. รู้จักการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

คำชี้แจง 1. ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมแบ่งกลุ่มแบบผสม คณะกลุ่มละ 4 คน

2. วางแผน และปฏิบัติการทำงาน ดำเนินการอภิปราย และสรุปผล เกี่ยวกับกิจกรรม
ที่มอบหมายให้ทำ

3. นำเสนอผลงานกลุ่มหน้าห้องฝึกอบรม

4. ประเมินผลการปฏิบัติงาน

กิจกรรมที่ 1 1. ผู้เข้าอบรมศึกษาใบกิจกรรม “ร้อยรัดจริยธรรมเป็นหนึ่งเดียว”

2. กำหนดให้ผู้เข้าอบรมปฏิบัติกิจกรรมตามกติกา โดยลากเส้นตรงคนละ 1 เส้น ให้เส้นตรงที่ลากทั้งหมด ผ่านรูปหัวใจ จริยธรรมทั้ง 9 ดวง เริ่มจากจุดใดก่อนก็ได้ ห้ามลากซ้ำและห้ามยกปากกาขึ้นจนกว่าจะเขียนเส้นตรงครบทั้ง 4 เส้น ลากเส้นตรงให้เชื่อมตรงกลางหัวใจและแต่ละเส้นสามารถตัดกันได้ ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันพลิกแพลงจนกว่าจะทำได้ ไม่เกิน 5 นาที

ความ

รับผิดชอบ

ความที่อดัดย

สุจริต

การรักษ

ระเบียบวินัย

ความ

สามัคคี

ความเมตตา

กรุณา

ความกตัญญู

กตเวท

การ

ใจธรรม

ความ

อดทน

ความ

เสียสละ

ใบงานที่ 2

หน่วยที่ 1 เห็นคุณค่า ความสำคัญ

จุดประสงค์การเรียนรู้ วิเคราะห์และตระหนักถึงความสำคัญของการบูรณาการจริยธรรม

คำชี้แจง

1. ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมแบ่งกลุ่มแบบผสม คละกลุ่มตามสาระการเรียนรู้
กลุ่มละ 4-6 คน
2. วางแผน และปฏิบัติการทำงาน ดำเนินการอภิปราย และสรุปผล เกี่ยวกับ
กิจกรรมที่มอบหมายให้ทำ
3. นำเสนอผลงานกลุ่มหน้าห้องฝึกอบรม
4. ประเมินผลการเรียนรู้

กิจกรรมที่ 1

- อภิปราย แสดงความคิดเห็น ในหัวข้อ “ทำไมต้องบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” แล้วเขียนแผนผังความคิดรวบยอดเกี่ยวกับหัวข้อหลักที่ แสดงความคิดเห็น โดยใช้คำถามที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้
- จริยธรรมคืออะไร สำคัญอย่างไร สามารถพัฒนาได้อย่างไร ใครเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ จะใช้หลักทฤษฎีทางจริยธรรมมาพัฒนาได้อย่างไร
 - บูรณาการจริยธรรมคืออะไร สำคัญอย่างไร ทำได้อย่างไร

ใบงานที่ 3

หน่วยที่ 2 สร้างสรรค์ การบูรณาการจริยธรรม

- จุดประสงค์การเรียนรู้**
1. บอกกับลักษณะ และประเภทของการบูรณาการจริยธรรม
 2. บอกวิธีการการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร โดยใช้หัวเรื่องเป็นหลัก

- คำชี้แจง**
1. ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมแบ่งกลุ่มแบบผสม คละกลุ่ม กลุ่มละ 4 คน
 2. วางแผน และปฏิบัติการทำงาน ดำเนินการอภิปราย และสรุปผล เกี่ยวกับกิจกรรมที่มอบหมายให้ทำ
 3. นำเสนอผลงานกลุ่มหน้าห้องฝึกอบรม
 4. ประเมินผลการปฏิบัติงาน

- กิจกรรมที่ 1**
1. ศึกษาเอกสารการฝึกอบรม หน่วยที่ 2 เรื่องที่ 1 – 2 ลักษณะ ประเภทของการบูรณาการจริยธรรม และการบูรณาการจริยธรรมโดยใช้หัวเรื่องเป็นหลัก ทำความเข้าใจ อภิปรายในกลุ่มเกี่ยวกับความคิดรวบยอดที่ได้
 2. นำความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้อง มาเขียนเป็นแผนผังความคิดรวบยอด เกี่ยวกับลักษณะ ประเภทการบูรณาการจริยธรรม และการบูรณาการจริยธรรมโดยใช้หัวเรื่องเป็นหลัก

ใบงานที่ 4

หน่วยที่ 2 สร้างสรรค์ การบูรณาการจริยธรรม

- จุดประสงค์การเรียนรู้
1. บอกขั้นตอนการบูรณาการจริยธรรมในสาระของหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน
 2. ระบุการจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม
 3. บอกขั้นตอนการเขียนแผนจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม
 4. เข้าใจการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม

คำชี้แจง

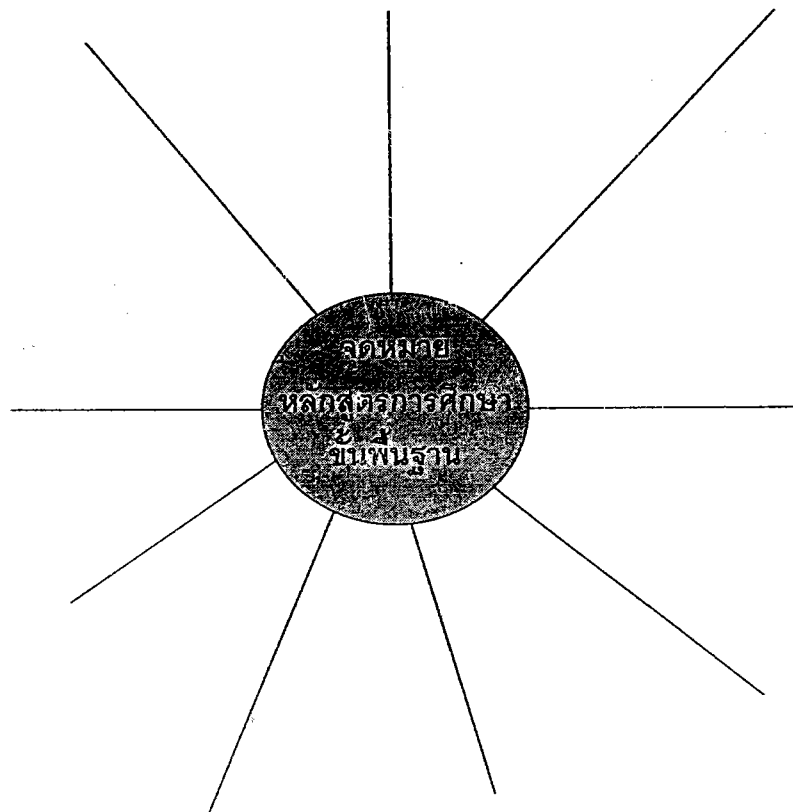
1. ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม แบ่งกลุ่มแบบแยกกลุ่ม ตามสาระการเรียนรู้กลุ่มละ 4-6 คน
2. วางแผน และปฏิบัติการทำงาน ดำเนินการอภิปราย และสรุปผล เกี่ยวกับกิจกรรมที่มอบหมายให้ทำ
3. นำเสนอผลงานกลุ่มหน้าห้องฝึกอบรม
4. ประเมินผลการปฏิบัติงาน

กิจกรรมที่ 1

1. ศึกษาเอกสารการฝึกอบรม หน่วยที่ 2 เรื่องที่ 3-5 เรื่องการบูรณาการจริยธรรม ในสาระหลักสูตร การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และการออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม ทำความเข้าใจ อภิปรายในกลุ่มเกี่ยวกับความคิดรวบยอดที่ได้

2. ปฏิบัติการวิเคราะห์ จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม ดังต่อไปนี้

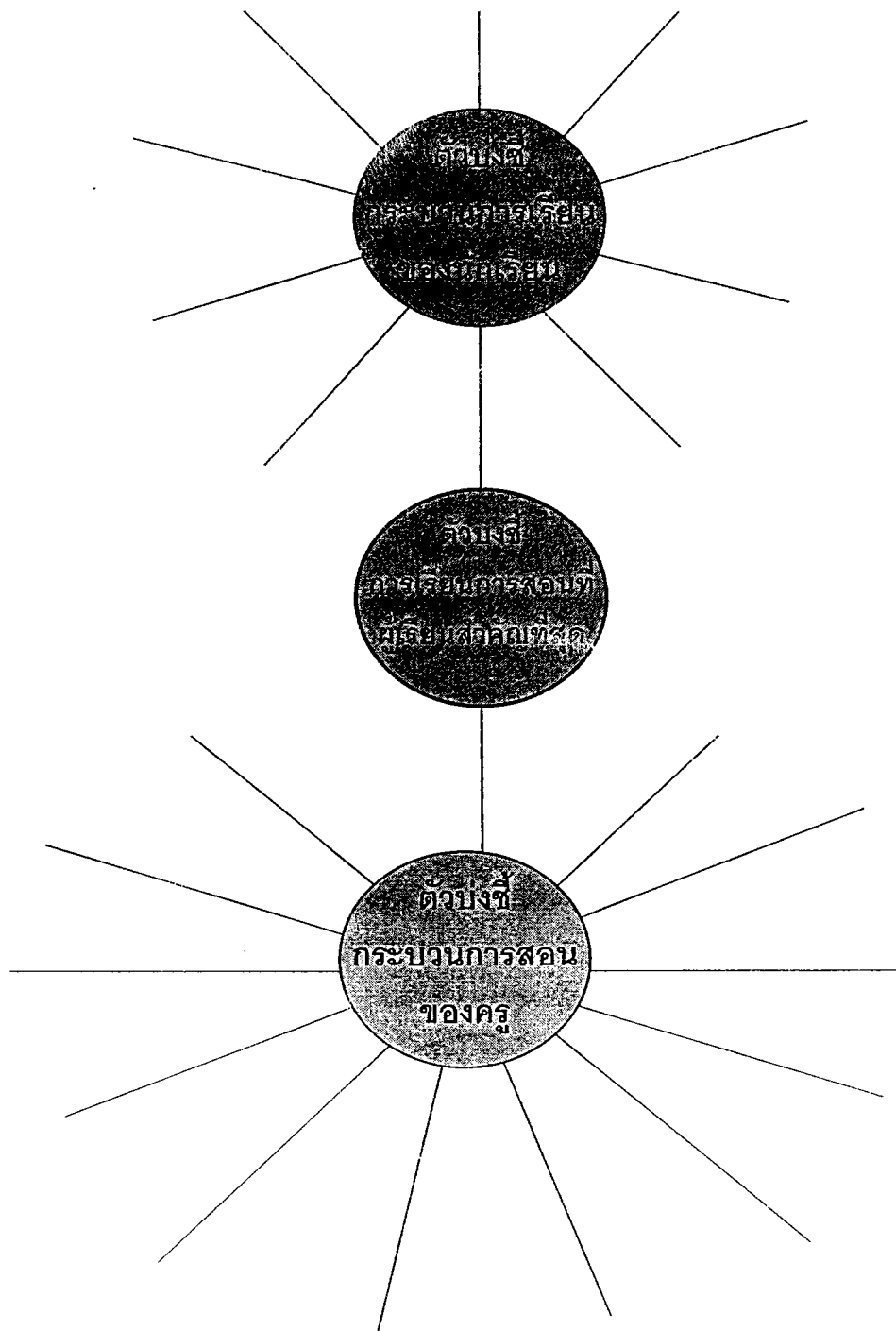
1. ศึกษาเอกสาร “หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544” ของกระทรวงศึกษาธิการ แล้ววิเคราะห์จุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 9 ข้อ แล้วนำมาเขียนเป็นแผนผังความคิดรวบยอด

2. ศึกษาเอกสาร “มาตรฐานการศึกษา เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ แล้ววิเคราะห์มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 1-12 แล้วนำมาเขียนเป็นแผนผังความคิดรวบยอด

3. ศึกษาเอกสาร “ตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ วิเคราะห์ตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียนและกระบวนการสอนของครู แล้วนำมาเขียนเป็นแผนผังความคิดรวบยอด

ชื่อวิชา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่

จำนวน ชั่วโมง/สัปดาห์

คำอธิบายรายวิชา

[illegible]

[illegible]

6. จากข้อมูลพื้นฐานที่รวบรวมได้ให้นำมาสร้างเป็นแผนการจัดการเรียนรู้แบบหน่วยการเรียนรู้ (โปรดเขียนลงในกระดาษขาวที่แจกให้ และเขียนตามรูปแบบที่กำหนด)

สาระ ระดับชั้น ภาคเรียนที่

หน่วย/บทที่ เรื่อง เวลา คาบ/ชั่วโมง

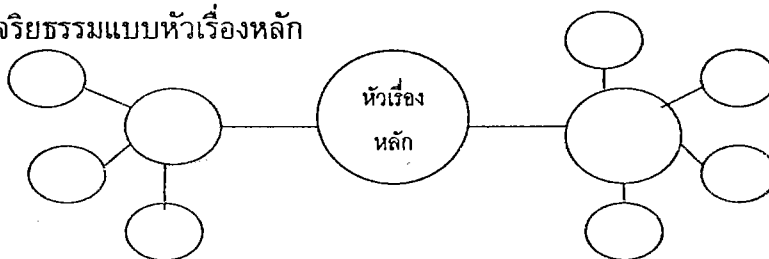
1. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (Learning outcome)

.....
.....

2. สาระการเรียนรู้

1..... 2. 3.
4. 5.

3. แผนผังความคิดรวบยอด (Concept Mapping) ซึ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาระการเรียนรู้และ จริยธรรมแบบหัวเรื่องหลัก

4. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และคุณธรรมจริยธรรม

.....
.....

5. จุดประสงค์การเรียนรู้ (Learning Objective)

.....
.....

6. กิจกรรมการเรียนรู้ (เน้นเทคนิควิธีการหรือกระบวนการการเรียนรู้ของผู้เรียนไปสู่สาระ และ เน้นกิจกรรมกลุ่ม)

กิจกรรมที่ 1
กิจกรรมที่ 2
กิจกรรมที่ 3
กิจกรรมที่ 4.....

7. สื่อการเรียนรู้ (สื่อที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ ศึกษาค้นคว้า)

.....

.....

8. การประเมินผล (เน้นการประเมินผลตามสภาพจริง)

.....

...

.....

9. งานที่ได้รับมอบหมายของนักเรียน

.....

.....

10. บันทึกหลังการสอน

.....

.....

.....

[illegible]

ใบงานที่ 6

เรื่อง การบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรก

จุดประสงค์การเรียนรู้ 1. จัดทำผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกใน
สาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- คำชี้แจง**
1. ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
 2. วางแผน และปฏิบัติการทำงาน ประเมินผล และสรุปผล เกี่ยวกับกิจกรรมที่มอบหมายให้ทำ
 3. นำเสนอผลงานหน้าห้องอบรม
 4. ประเมินผลงานและปรับปรุงแก้ไข

กิจกรรมที่ 1 ให้ออกแบบบูรณาการจริยธรรมแบบสอดแทรกในสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เหมาะสมกับ จัดทำเป็นรูปเล่ม โดยให้นำเสนอส่วนต่างๆ ของหลักสูตรดังต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา
2. ชื่อวิชา / กลุ่มสาระ/ ระดับชั้น /จำนวนเวลา(ชั่วโมง)
3. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และ คุณธรรม จริยธรรมที่ต้องการพัฒนา
4. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
5. สาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค
6. หน่วยการเรียนรู้ (แสดงตารางแสดงหน่วยย่อยของสาระการเรียนรู้)
7. แผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม (1 หน่วยการเรียนรู้)
8. ใบงานกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม (ตามที่ระบุไว้ในแผนการเรียนรู้)
9. แบบประเมินผลการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม(ตามที่ระบุไว้ในแผนการเรียนรู้)

ใบงานที่ 7

เรื่อง การบูรณาการจริยธรรมแบบสหวิทยาการ

จุดประสงค์การเรียนรู้ 1. สามารถจัดทำผลงานการบูรณาการจริยธรรมแบบสหวิทยาการใน
สาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง

1. ผู้เข้าร่วมแบ่งกลุ่มแบบคละกลุ่มสาระการเรียนรู้
2. วางแผน และปฏิบัติการทำงาน ประเมินผล และสรุปผล เกี่ยวกับ
กิจกรรมที่มอบหมายให้
3. นำเสนอผลงานหน้าห้องอบรม
4. ประเมินผลงานและปรับปรุงแก้ไข

กิจกรรมที่ 2

ร่วมกันกับครูผู้สอนในโรงเรียนที่เข้าร่วมรับการฝึกอบรม ออกแบบบูรณาการ
จริยธรรมแบบสหวิทยาการในสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้น
ฐานให้เหมาะสมกับ จัดทำเป็นรูปเล่ม โดยให้นำเสนอส่วนต่าง ๆ ของหลักสูตร
ดังต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา
2. ชื่อวิชา / กลุ่มสาระ/ ระดับชั้น /จำนวนเวลา(ชั่วโมง)
3. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และ คุณธรรม จริยธรรมที่ต้องการพัฒนา
4. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
5. หัวข้อหลักในการบูรณาการ (ค่านิยมเชิงจริยธรรม)
6. สาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค
7. หน่วยการเรียนรู้ (แสดงในรูปตารางแสดงหน่วยย่อยของสาระการเรียนรู้)
8. แผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม (1 หน่วยการเรียนรู้)
9. ใบงานกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม (ตามที่ระบุไว้ในแผน
การเรียนรู้)
10. แบบประเมินผลการเรียนรู้แบบบูรณาการจริยธรรม(ตามที่ระบุไว้ในแผน
การเรียนรู้)

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายวิเชียร อินทรสมพันธ์
วันเดือนปีเกิด	24 มิถุนายน 2504
สถานที่เกิด	อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	139/1 หมู่ 1 ตำบลบ้านชวน อำเภอป่าเห็ญณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ 36160
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	อาจารย์ 2 ระดับ 7
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนป่าเห็ญณรงค์วิทยาคม อำเภอป่าเห็ญณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2521	มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีวิชัยวิทยา จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. 2525	การศึกษาระดับบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ 2 (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตบางเขน
พ.ศ. 2542	การศึกษามหาบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2546	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ